

DE
POTESTATE
PAPÆ:

L-12-11
*An & quatenus in Reges &
Principes seculares ius & impo-
rium habeat:*

G V I L. B A R C L A T I I. C.
Liber posthumus.

*Reddite Cæsari que sunt Cæsarî,
& qua Dei Deo.*

III

Anno M. D. C. I X.

686:00

BENEVOLO

Lectori S.

Hunc librum à Guilielmo Barclao, & genere & moribus illustri viro, diu elaboratum, nec dum tamen exactum ad ultimam limam, primum curis, mox senectà, sato denique interveniente, Accipe, mi Lector, ut & opus tuo seculo utile, & cum Mundo duraturum. Tot vigilias extingui cum authore noluimus, sed potius authorem in ijs persennare. Maiestas argumenti & quotidianus usus; tum aperta & subtilis disputandi ratio,

Ad Lectorem.

non conuictus atrox, non transuersa
affectibus; & præterea authoris inte-
gritas & in religione constantia, hunc
librum ita commendabunt, ut tantum
in Virtutis & Veritatis exilio repudi-
ari possit. Argumentum antea vel in-
fame vel suspectum, hæreticis eo abu-
tentibus ad Pontificis & Religionum
despectum, & mixturâ *spiritualium*
rerum hanc *Temporalem* corrumpen-
tibus causam. Ecclesiam Palmæ facil-
lime componas: Ut hæc in onera ni-
titur, sic illa in hæresium pondera a-
nimosior exurgit. Quicquid secta-
rij hoc seculo suscepérunt oppugnan-
dum, sanctius & religiosius coluimus.
Plura tempora peregrinantibus aperta,
plures *Indulgencie* concessæ merenti-
bus, titulique sanctæ Virgini non su-
pia pietatem, sed supra morem addi-
ti. Præcipue Pontificem Romanum,
cui potestatem omnem abrogabant, -
à Nouatorum furore asseruimus. Sub-
lata

Ad Lectorem.

lata ex Scholis quæstio supra Concili-
um necne esset. Nihil Conclaves,
nihil subsellia, quām eius prærogati-
uas detonare; quæ profecto, in Spi-
ritualibus summæ sunt. Denique vi-
debatur ad externam gloriam fuisse
Apostolicæ sedi exoptandus hic ha-
reticos turbo. Sed veteri mortalitatis
malo aut in superstitionem religio-
nes degenerant, aut à cælis ad humana
commoda abducuntur. Igitur multi
dum Spiritualia Pontificis iura pro-
pugnant, illam quoque potestateim
astruxere, quam à quingentis demum
annis sedes Romana in temporelem
authoritatem Principum usurpauit;
si monumentis credimus, non sæpius
aut atrocius Principibus quām Pon-
tificibus funestam. Illam, inquam,
non pauci astruebant, vel cæca pie-
tate & hæreticorum odio, vel Hie-
rarchæ suo (qui enim prater Eccle-
siasticos?) studentes, & quasi ex do-

Ad Lectorum.

mini maiestate addituri seruituti dignitatem. Mox vulgus (in quoscilos omnes pono, id est magnam Latinè scientium partem) statim adduci ad religiosam ineptiam, ut quicquid magni isti & cauti magistri præcepissent, tuerentur, & præterea in Pontifice ipsum Numen aut Regibus præfici aut repudiari crederent. At alij quibus mens altior, nec empta Ecclesiasticis opibus, hunc errorem ctedulorum, aut prudentum versutiam deuouere vel ridere. Raro tamen vox publica aut libera tam iuste querentium exsoruit. Quidam hanc vanitatem contempserunt. (Nam reuera quid absurdius quam Principum fasces omnijure, omni lege liberos, Romanæ Purpuræ mancipare, nec armorum vi nec rationis, sed miseriis argumentis, consequentijs detortis & similitudinibus; quæ saltem non ijs validiora sunt quibus Heretici volunt Spiritualem

Ad Lectorem.

tualem potestatem à Pontifice extor-
quere?) Alij non publicam omnium
Regum, sed priuatas, vt incidebant,
certorum Principum causas egerunt.
Multi denique timuerunt ne turbi-
dis rebus, & stulta vulgi pietate vide-
rentur, non tam amore veritatis quām
Pontificis odio istam quæstionem ex-
cussisse. Nam & præclarum Politici
nomen quām nuper turpiter viola-
tum, quām male audiuerit, non pos-
sumus nisi cum sempiterno sensu no-
strarum miseriarum obliuisci. Nun-
quam tamen defuerunt, qui his no-
stris temporibus, ex illo malorun-
fretō, easdem procellas expectarent
quæ in nostros Maiores sœuierunt.
Nam quæ in immensa libertate Pon-
tificum vel causa vel religio hos tur-
bines à Principibus prohibeat? cùm
priuatæ inimicitia Nauarram Ioanni
Regi abstulerint; & nuper Philippus
ille Catholicus, hæresis in suo po-

Ad Lectorem.

pulo in suâ prole vltor , Sixti V. ani-
mosa consilia vix euaserit. Res cer-
ta ; sed quia in cunabulis extincta,
obscurior , Sextum conceptâ iam in
Hispanum sœuâ illâ Excommunica-
tionis formulâ , subitâ febre esse sub-
latum. Quòd ni interuenisset illa
mors , quæ fax , quæ tempestas Ec-
clesiæ imminebat ; Italiâ & Hispaniâ
bellis , & per hoc hæresibus , aperta ?
Adeò cœlestè Pontificatus munus
plus mortalium affectuum ab illud
obeuntibus accipit , quàm in eos di-
uinitatis infundit. Nec , vt modò di-
cebam , defuerunt qui particulares
causas susciperent , vt qui antea pro
Rege Christianissimo , & nuper pro
Venetis scripserunt. Sed omnes in
partibus erant ; nec adhuc extitit qui
procul à factionibus hanc quæstio-
nem aggredieretur. Ecce tandem in
hoc libro vox hominis Catholici non
præoccupata , non corrupta ; & in

câ

Ad Lectorem.

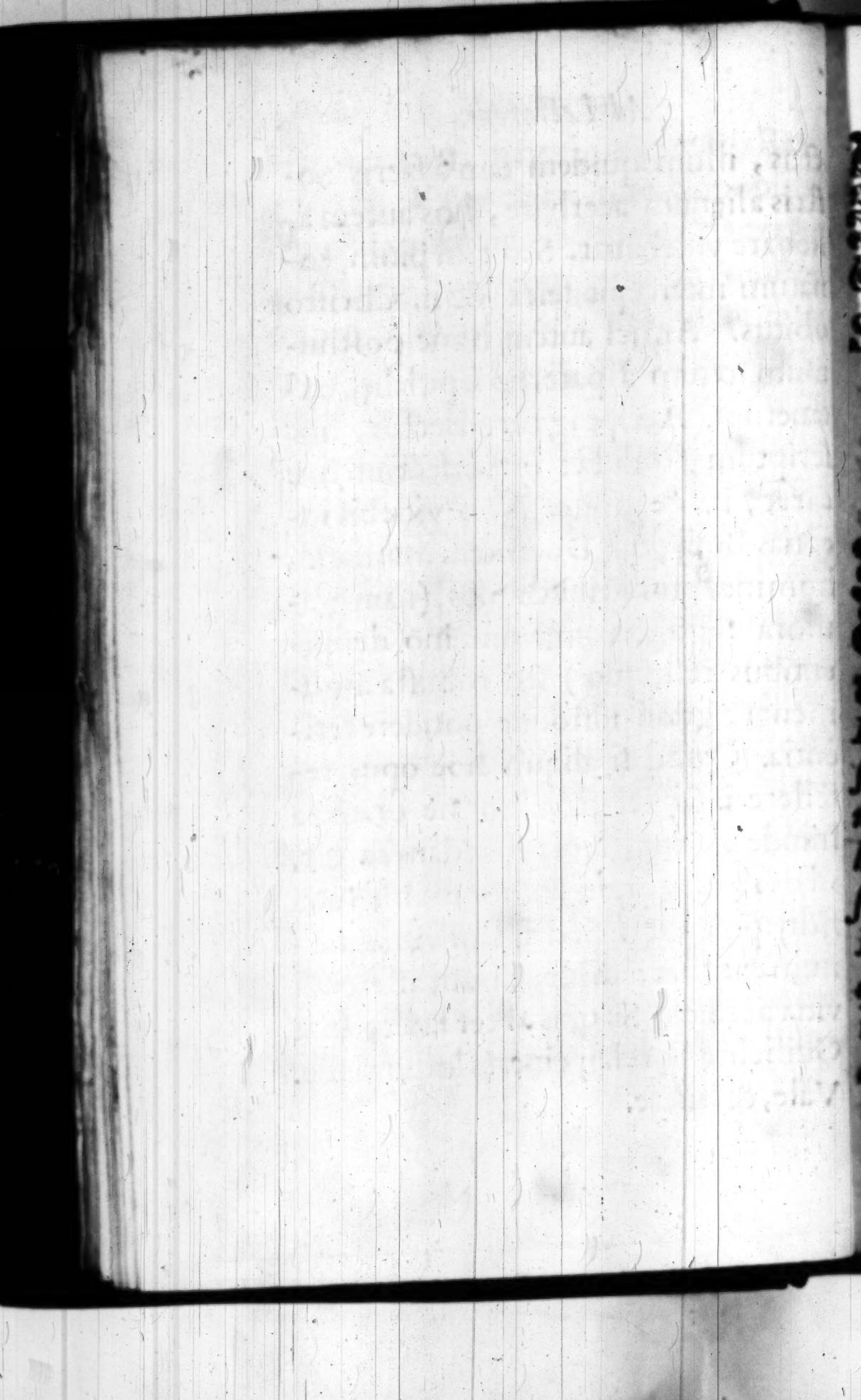
et sensus Catholicorum omnium qui nec ineptiunt, nec sua iudicia ad priuatas vtilitates cogunt. Quid autem hunc Authorem impulerit, illustris memorie virum, vt de hac Pontificis potestate scriberet, vt ab eius intimis accepi sic referam. Nam de cius religione tot testes sunt quot illum aut in Lotharingia, aut Andibus, nouerunt. Acerrimus Catholicæ ac Romanæ fidei assertor, ne quidem minimâ impietatis aut heresios suspitione inundatus. Ipsâ quoque Iesuitarum sententiâ vir eximia supra doctos religionis, & supra Laicos pietatis. Istum librum ante annos plus minus viginti exorsus est, furentibus bellis, & penè in supremo Galliarum fato. Henricus iij. parricidio Monachi ceciderat, & Lotharingia, ubi tunc degebatur, ad miseri fœderis societatem accesserat. Barclaius in sententiâ constans, cum res parum verbis

Ad Lectorem.

bis iuuaretur , scriptis incubuit ; Re-
ges tum à Pontificis tum à populi
potestate asserens . Et quidem *Dereg-
no libros* , quibus popularem ambi-
tum exagitabat nulla dissimulatione
conscriptis . Sed hoc opus secretò ag-
gressus est , cùm tunc aliquid Ponti-
fici negare hæresis censeretur . Sedatis
tandem rebus ipse per ocium recen-
sere primas curas , & opus iam ma-
rum Clementi Viiij. Pont. Max. vo-
uere . Verùm domesticis negotijs a-
uocatus à communi curâ , retraxit à
typographiâ iam fugientem sc̄etum .
Nec infelix mora fuit , quamquam
longa & annorum penè decem . Mul-
ta in eo addita , emendata plura , sed
& detractis leuioribus ingens volu-
men commodè ad pauca reuocatum .
Accendebat hominem & pietate &
iam senectâ liberiorem illæ turbæ
quas multi ominabantur ; cùm Pon-
tifex in Anglum Venetosque distri-
ctus ,

Ad Lectorem.

ctus, illum quidem iam à sacris no-
stris alienum acerbare, hos autem a-
lienare videbatur. Sed tam pium co-
natum intercepit felix & in Christo
obitus. Amici autem hunc posthu-
mum fœtum à paterno sepulchro ex-
emerunt. Accipe igitur, Lector, hoc
scriptum, quod ut imperfectum fine-
citet, ita & morte. Non videbis in-
ceptias Bosij, aut Doctorem Martham,
homines omni risu dignos, (nam gra-
uiora supplicia non omnino desipi-
entibus relinquo) sed robusta argu-
menta, graui iustoque pondere feri-
entia. Quòd si aliquis hoc opus re-
sellere instituet, velim ne oratoria
fraude tantum levia quædam carpat,
in quibus nec ipse author multi sub-
sidij posuerit: Sed ipsam vim ratio-
num excutiat; diluendi aut asserendi
vitia accuset. Si quis aliter faxit, sciat
Guilielmi Barclaij cineres loqui posse.
Vale, & fruere.

S A N C T I S S I M O.
P A T R I A C D O M I N O,
Clementi Vii. Pontifici
Maximo
GVL. BARCLAIUS S.P.

Si à Petro in hunc diem tuae
Sanctitati similes Episcopos
Roma vidisset, (Summe
Christianorum pater &
Præfus) non fuisset hoc tempore isti qua-
stioni locus. Moderatio, & nomine tuo dig-
na equabilitas, aut non aperiueret aditum
buic rei, aut grauiori præiudicio firmaf-
set. Questionem de temporali tue sedis in
Reges & Principes potestate hic excussi,
qua tantis motibus tantoq; sanguine agi-
tata, non saepius Principes quam Ecclesiam
afflixit. Tuoque nomini dicavi, ne aut de-
fugisse

Epistola Dedicatoria.

fugisse auctoritatem tuam viderer, aut
Regum potius quam Ecclesie rem gessisse.
Quod si id non ad gustu omnium, cogitens
velim, nulla medicamina s. ne amaritudine
salubritatem infundere. Argumentū for-
tasse inuidiosum, scrupulosis hominibus,
aut inimicis meis mentem sensumq; tor-
quentibus: quod tamen Sanctissime Pater,
tum veritatis studio suscepit, tum quod
hanc potestarem semper censui omnium
fructuum fontem esse, quibus odio heresis
tuum natiūm licet sit. Iulius ij. Pon-
fex, repentinis inimicitiis mutatus, non
modo in Ludouicum xij. Gallie Regem de-
tonuit, sed & Iohanni Navarr. a Regi,
quod in auxilijs Galli fuisset, imperium
abrogavit. Et quidem Ludouici fortun
hoc Pontificium fulmen a Gallia submo-
nit. Sed Navarrenus, cum à latere Hispa-
num haberet, Pyrenæis autem excludere
tur à Gallia, Romane iræ & Iberice am-
bitioni impar fuit. Spoliatus maiori parti
regni recessit in Galliam, ubi amplas cit-
entela

Epistola Dedicatoria.

encelas, & gentiles habebat. Superuenit incendium quod Lutherus conflagavit, & Ioannis Nauarrensi heredes proprio odio incitati facile ad partes abscesserunt qua in sedem Romanam coibant. Horum igitur Optimatum studijs heresis primum per Galliam dispersa est, qua per ipsas flamas, mox per bella in hunc diem duravit. Henricum autem Viiij. Angliae Regem quis dubitat eiusdem potestatis odio non tam à religione quam à Pontifice secessisse? Clemens Viij. se Henricum Regni iure priuare edixerat; & ille non iniusta fortasse, sed caca & intemperanti iracundia exarxit. Angliam occasione Schismatis hereticis parfecit, qui mox sub Edwardo Vi. validiuita sacra sustulerunt. Scotia autem vicinia & communione Anglia tentata, cum sub Jacobo V. restitisset, tandem sub Maria initijs imbuca, & mox insinuante se veneno corrupta est. Ita quicquid hereticorum in Gallia Britanniaq; hodie est, id est illorum unicum robur, hoc temporalis potestatis

Epistola Dedicatoria.

potestatis miserabili calore, tanquam per-
stimenti ouo conceptum est & educatum.
Vide, Pater Sanctissime, quām non expe-
diat Ecclesiae istud imperium vindicare,
quod veluti Seiani equus proprios dominos
peruertit. Hoc igitur opus, non Princi-
pum, sed religionis & veritatis studio ag-
gressus sum, tibiq; summo pastori, sincero
& supplici animo obtuli, cuius est de lepra
& lepra iudicare. Si quid erit in his scrip-
tis quod probum aut utile putabis, ego sa-
nè tanti vestris suauissimā memoriam meam
senectutem oblectabo. Sin probato fortasse
studio meo, tamen improbabis sententiam,
erit apud posteros moderationis tuae sig-
num quod innoxia libertas disputandi sub-
te nemini fraudi fuerit. Sit hoc modera-
tionis tuo, at nunquam pertinacie mea
fignum: quicquid enim huius negotij est,
tuo examini relinquo, vt hoc libello non
tam quid sentiam exprompsisse, quām à
tua Sanctitate quid sentire debeam, video
ar quefisse: Vale.

GVL. BARCLAI. I.C.
DE POTESTATE
PAPÆ;
AN, ET QVATENVS, IN
REGES ET PRINCIPES
seculares ius & imperium
habeat,

LIBER POSTHVMVS.

Multi de hac quæstione, no-
stro præsertim seculo, mul-
ta varie & varias ob causas
scripserunt: sed nemo do-
ctius & luculentius, quam
illusterrimus Cardinalis, & eruditissimus
Theologus, *Rob. Bellarminiu*, in libris quos
de Summo siue Romano Pontifice inscri-
psit: qui si ut spiritualem & Ecclesiasticam
Pontificis Romani potestatem egregie con-
probavit, ita temporalem illam potesta-

A

tem

tem, quam ex quorundam Theologorum sententia dicit eum habere indirecte, solidioribus autoritatium & rationum momentis stabilire potuisset; non esset quod in illo tractatu aut iure carperet aliquis, aut desideraret. Si itaq; complures tum Theologi, tum Iurisconsulti, alij post alios, in eandem hanc questionem excutiendam incubuerunt, nec priorum de ea iudicium sequentium scriptorum sententijs præjudicauit; cur non & ego aliquem indagandæ veritatis locum, (quandoquidem in eo studio aetatem consumpsi) meo mihi quodammodo iure vendicem?

Sed antequam ordior quid de hac re sentiam explicare, diligens à me cautio & præmunitio adhibenda est, ne vel aliquod inae*sequatur scandalum pusillorum, qui estimant Papam esse unum deum qui habet potestatem omnem in celo & in terra* (vt Gersonis ^a verbis utr.) vel adiumentum aliquod accedere videatur nouatorum calumnijs, quibus sedem Apostolicam consecrantur, vt supremo animarum Pastori potestatem omnem abrogent. Monendum igitur imprimis letor est, omni me reverentia & benevolentia Sedem illam prosequi, nec id authictalibi

^a In resolutione
circum missio.
riam entem.
confider. xi.

alibi agere, ut debitæ potestatis & dignitatis aliquid decedat Vicario CHRISTI, & successori SS. Apostolorum Petri & Pauli; quorum patrocinio adiutum me quotidie, piè planèque mihi persuadeo: sed eo tantum animo esse, ut quæ illa potestas sit & quanta, quam in Pontifice Romano, id est, summo Pontifice & Papa, (ut vocant) Christiani omnes agnoscere debeant, sine fuko & fallacijs, sine studio & odio perquiram: & ut earum affectionum vacuus, quæ in alterutram partem mentes hominum inclinant, Deum solum præter oculos habeam; ne forte redeunte Domino, vel inutiliter expensi, vel absconditi talenti reus postuler.

Eos itaque obsecro qui ante me, bono ut opinor animo, scripserunt, ne indignentur aut succenseant, si ab illorum opinione recessero. *Neque enim*, ut cum S. Augustino dicam, *quorum libet disputationes, quamuis* ^{Epist. 111.} *Catholicorum & laudatorum hominum, velut* ^{ad Fortuna-} *Scripturas Canonicas habere debemus, ut no-* ^{tiandi Episc.} *bis non licet, salva reverentia qua illis debe-* ^{de videndo} *tur hominibus, aliquid in eorum scriptis im-* ^{Deo, refer-} *probare atque respuere, si forte inuenerimus* ^{tur dñi. 9.} *quod aliter senserint quam veritas habet di-* ^{can. 10.} *uino adiutorio ab alijs intellecta, vel à nobis.*

De Potestate Papæ

*Qualis ego sum in scriptis aliorum, tales voli-
esse intellectores meorum, vt aut gratis scili-
cet admittant, aut cum ratione reprehendan-
t. Sed ad rem.*

Duplex Catholicorum quidem homi-
num (nam alij quid sentiant nihil moror)
sed nimis Pontifici addictorum de hac qua-
stione opinio est. Vna Canonistarum, qui
Papa iura omnia ecclesiastis & terrestris imperij
a Deo concessis, & quicquid in hoc terrarum
Orbe potestatis est, sive temporalis & ciu-
lis, sive Spiritualis & Ecclesiasticæ, id omne
in Petrum & eius successores a Christo col-
latum esse affirmant; cui principio nulla
non facile annectunt, quoties de absoluta
potestate, sive de plenitudine potestatis (vt
loquuntur) summī Pontificis, aliqua subo-
ritur disputatio. Altera opinio est quorun-
dam Theologorum, quibus fundamentum
hoc Canonistarum merito displicet, quod
neque Scripturæ autoritate, neque Apo-
stolorum traditione, neque veteris Ecclesiæ
praxi, neque antiquorum Patrum doctrina
& testimonij liquidò comprobetur. Hi er-
go istam illorum opinionem solidissimis ra-
tionibus conuellunt: sed ita tamen ut ex e-
ius abdicatione, nihil iuris & potestatis tem-
poralis

poralis Pontifici depereat, quin id ei alio modo in tuto collocent, integrumque conservent. Sic igitur statuum, *Pontificem ut Pontificem non habere directe ullam temporalem potestatem, sed solum spiritualem: tamen ratione spiritualis habere saltem indirecte potestatem quandam, eamque summam, disponendi de temporalibus rebus omnium Christianorum.* Atque ita quicquid illi recto ordine, id isti oblique & per consequentias Papae tribuunt; ut ratio tantum diuersa, res eadem sit.

Mihi verò hanc animo quæstionem versanti, neutra istarum opinionum, quantum ad temporalem potestatem, satis firma visa est; Canonistarum tamen quam Theologorum, si inter se conserantur, facilius posse defendi: cum saltem, non repugnet ordinis naturæ, quo quis imperium sibi in alios concessum iure suo exercet: ac proinde nihil contineat *adversarius.* At verò Theologorum sententia, *vt est à suis assertoribus proposita,* naturalem rerum ordinem euertit, qui vult ne quis potestate & imperio in alios utatur, quod neque sibi nominatiū concessum est, neque ad explicandas res suæ fidei mandas prorsus est necessarium. Theologi itaq;

A 3 . . . isti

isti Canonistarum opinionem probissimè resellunt, sed pace ipsorum dicam, nec ipsi melius sentiunt; ut inde dignosci possit, quanto cuique facilius sit in aliorum scriptis falsum deprehendere, quam in suis verum astruere.

Est & inter ipsos Theologos de hac re contentio: nam multi Canonistis se socios addiderunt, seu quod veri specie decepti sunt: seu quod sedem Petri nulla non laude dignam, nimio & cæco affectu prosequentes, hoc etiam potestatis & dignitatis apice ornare voluerunt: seu denique quod singulis Pontificum beneficijs deuineti, isto eos referendæ gratiæ studio sibi arctius conciliare, ne dicam immodica assentatione demerteri, cupierunt. Atque horum ut opinor in numero est, qui nuper de congregatiōne Oratorij exortus, acriore in se cæteris astipulatorem Canonistarum obtulit; quem propterea vir doctissimus, & nobilis Concionator, si quis in Iesuitis est, cum ab eo quid de hac Bozy opinione sentiret percontarer, Papalem parasitum vocabat. Nam libris editis enixè contendit, *Omnem vim regiam, omniumque rerum que in terris sunt, potestatem & dominium dasum esse Romano Pontifici*

• Tbs. B.
2101.

*Pontifici iure divino : & quicquid potestatis
vspiam terrarum habent Reges & Principes
seculares, tam fideles quam infideles, id to-
tum à Papa pendere, & quantum ad execu-
tionem temporalem tantummodo ab eo in
illos deriuatum : ita ut ipse , velut totius
Mundi dominus, regna & principatus, cui
& quando voluerit, dare vel auferre possit,
quamuis nemo sciat causam cur ita faciat.
Ac proinde, inquit, potuit Indias Occidentales
Castella, Orientales verò Lusitania Regibus
adjudicare & addicere, quamvis cuncti homi-
nes ignorarent connexionem rationis qua ad-
dicebantur, ut supra dicebamus.*

Huius itaque opinionis tuenda fiduciā
crectus, multos excellentes Theologos (in
quibus est vir ille maximus & nunquam satis
laudatus Bellarminus) grauiter incusat,⁴ &
^{4 Lib. 2. cap.}
nouos Theologos vocat : ⁵ aitque eos aper-
^{11.}
tissimè falsa, & aduersus omnem veritatem vlt.
pugnantia docere, eò quòd dicant Christum,
*vt hominem , non suisse Regem tempora-
lem, nec ullum dominium temporale in ter-
ris habuisse , nec exercuisse ullam regiam
potestatem (istis enim assertionibus euer-
tuntur præcipua deliriorum Bozij funda-
menta) cùm tamen magni illi Theologi ve-*

¹ Matth. 8.
Luke 9.

rissima , ac proprio Salvatoris testimonio confirmata asserant. *Vulpes*, inquit, ¹ *foueas* *habent*, & *volucres celi nidos*, *filius autem hominis non habet ubi caput reclinet*. Vbi ergo eius regnum ? vbi dominium temporale ? quis animo concipiat , Regem aliquem aut dominum esse posse , cuius neque regnum nullum , neque rei alicuius dominium in rerum natura sit ? Scimus Christum , quia Dei filius est , Regem gloriae , Regem Regum , cœli & terræ rerumque omnium dominum esse , unâ cum Patre & Spiritu Sancto aeternum regnante : at hoc quid ad regnum temporale ? quid ad sceptrum fascesque secularis maiestatis ? Legi equidem diligenter quæ in hanc rem Bozios edidit ; sed nihil solidæ rationis ad sententiae suæ confirmationem , non alicuius fallaciae & captionis admitione corruptum , nihil vetustæ & probatae authoritatis , non adulterinæ interpretationis fuso depravatum inueni . Fuit olim in eodem errore Henricus Segusianus Cardinalis Hostiensis , cuius noua tunc & inaudita opinio Bonifacium VIII. hominem per se quidem gloriæ audiendum , velut nouis ambitionum facibus non multò post supra modum videtur accendisse . Sed bene nunc res vertunt,

vertunt, quòd Hostiensis illa opinio (quam Canonistæ postmodum sequuti sunt, quāmque Bozius iam amplectitur) à Theologis quibusdam firmissima ratione damnata sit; Et quòd Ecclesia Dei eum nunc habeat Pontificem Max. nempe Clementem VIII. qui non solum pietate & doctrinâ, sed humilitate, iusticia, charitate, cæterisque virtutibus tanto Pastore dignis, insignem se & conspicuum orbi præbet; vt non sit quòd metuamus tantum Pontificem, tam putida opinione, quæ solis ineptijs, & captiunculis verborum suffulta est, commotum & infectum iri, vt aliquid sibi indebitum arroget. Neq; Bozius tam temerarias assertiones tanto Pontifici dedicasset, nisi omnia auderet audacia. Superuacuij ocij esset, errores & ineptias eius omnes, minutatim perstringere. Tantum, ne hominem gratis reprehendisse videar, vnum delitorum & argutiarum eius testimonium subijcam, vt Lector ex vnguis de animali iudicet.

C A P. II.

Principiò sciendum est duas illas potestates, quibus Mundus in officio continetur,

netur, Ecclesiasticam scilicet, & Politicam, ita iure diuino distinctas & separatas esse, ut

^a Rom. 13.

(quamvis ambæ à Deo sint ^a) vtraque suis terminis conclusa, in alterius fines inuadere suo iure nequeat, neutrīque in alteram imperium sit ^b, vt pulchrè, & suauiter S. Bernardus docet libro 1. de Consider. ad Eugenium ^c; & inter recentiores Theologos Ioan. Driedo. ^d Eāmque ipsam harūn potestatum discretionem Magnus ille Hosius Episcopus Cordubensis, ad Constantium Imp.

^b Can. duo sunt. can. cum ad re- rum 96. diff. cap. novit. de iudic. cap. per venerabilē. qui filii sunt legit.

^e Cap. 6.

^f Lib. 2. de liber. Christi. cap. 2.

Arianum scribens, apertissimè ostendit: cuius sententia, in S. Athanasij epistola ad solitariam vitam agentes, in hunc modum rellata est: *Tibi Deus imperium commisit, nobis que sunt Ecclesia concredidit: & quemadmo- dum qui tuum imperium malignis oculis car- pis, contradicit ordinationi divinae, ita & tu caue, ne qua sunt Ecclesia ad te trahens, magno criminis obnoxius fias.* Date, scriptum est, quæ

^g Matth. 22. sunt Casaris Casari, & qua Dei Deo. ^h Neque

ⁱ Mat. 12. igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacrorum potesta- tem habes, Imperator. Hinc est, ex hac in-

quam potestatum distinctione, quod Innocentius & Panormitanus cōcludunt, ^j laicos non teneri obcedire Papæ in ijs quæ non sunt spiritualia,

^l In cap. in- quisitione de sent. excus.

spiritualia, siue quæ non concernunt animam, ut loquuntur: nisi forte in illis terris degant quæ subsunt temporali iurisdictioni Papæ. Atque ita restringi debet iusurandum illud professionis fidei in Bulla Pij IIII. vbi dicitur: *Romano Pontifici, &c. veram obedientiam spondeo, ac iuro.* quando laicus est qui iurat.

Negat tamen Bozius hanc iistarum potestatum distinctionem & temporalem sub Ecclesiastica contineri, eique directò subiectâ esse, oppidò quam imprudenter, affirmat. Sed animaduertebat se perspicua sanctissimi Pontificis Nicolai I. confessione premi, qui in Epistola ad Michaelem Imperatorem docet, & quod licet olim *Pagani Imperatores idem & maximi Pontifices dicerentur*, tamen cum ad verum ventum est eundem Regem atque Pontificem, ultra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium usurpauit: quoniam idem mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, sic actibus proprijs, & dignitatibus distinctus, officia potestatis veriusq; discrevit, propria volens medicinalis humilitate sursum effterri, non humana superbia rursus in infernum demergi, ut & Christiani Imperatores pro

Diff. eam.
cum ad re-
rum 96 diff.

pro eterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices, pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vicerentur, &c.

Cum igitur hoc summi Pontificis testimonio utramq; potestatem suis proprijs actibus, dignitatibus, & officijs, ita se iumentam & separatam ab altera cerneret, ut neque potestas temporalis iura spiritualis potestatis, neq; hæc illius, usurpare sine iniuria possit: ut inde homo ingeniosus se extricaret ad inauditæ interpretationis diuerticulum confugit: in quo se ridiculum, nec tam in inueniendo artificiosum, quam in effundendo temerarium ostendit. *Aduertendum verò,*

^{a Lib. 1. cap. 12.} ^b inquit, *in his Nicolai dictis. Primo non assertere ipsum laicalem potestatem disiungi à spirituali, ut eam non habeat ecclesiasticus, sed ut secularis non habeat ecclesiasticam: propterea inquit discretas esse has potestates, non omnino, quasi alteri altera non subordinetur ac sit subiecta, sed discretas esse aut officijs, actibus, dignitate: simulq; cum dixisset, nec Imperator iura Pontificatus arripuit, non viceversam dixit, Pontifex non arripuit iura Imperatoris. Non ait Iura, ut Navarra in cap. nouis. perperam, neque, uti credo, aduertens retulit, sed ait Nomen.*

Quid

Quid facias tam futili aucupe verborum? quem putares studuisse ut Pontifex Nicolaus non Pastor sed impostor, nec docere sed deridere Imperatorem videatur. Quid enim? Nunquid de verbis ac non de rebus, de nomine ac non de iure & potestate, inter Papam & Imperatorem setmo? aut nunquid Pontifex, ut obscura verbi ambiguitate, vel mutatione, Imperatorem caperet, ac non potius ut simplice veritatis oratione instrueret, illam epistolam conscripsit? Scitum est ^{L. 2. C. sum.}
^{de legat.} leges rebus non verbis imponi': & hæc epistola veluti Ecclesiastica quædam lex est. Quod ergo ait Nicolaus, *nec Pontifex nomen Imperatorum usurpauit*, perinde est ac si dixisset, *suis iuris Imperatoris non usurpauit*: quod aduertens doctissimus Canonista pariter & Theologus Nauartus, aliquæ omnibus saeculis in scientijs illis exercitati, *nomen & iura*, pro eodem in illa epistola acceptarunt; quæ tamen ab isto verborum captatore, vel inscienter, vel malitiosè, aliò & aliò perperam detorta sunt. *Scire leges non hoc est, verba carum tenere, sed ut in ac potestate sem.*

Sed & hanc Bozij interpretationem refellit,
^{* L. Schrele-}
^{gen. D. de}
^{Bozij.}
 quod Papa istis verbis, *ut Pagani Imperatores*
ijdem

ijdem & Maximi Pontifices dicerentur (id est, nominarentur) non de inani & solo nomine intellexerit, quasi Imperatores vocarentur tantum Pontifices, sed de iure & officio; quod iura atque officia omnia scilicet, & dignitates utriusque potestati conuenientes una cum nominibus occuparent: quod cum sit verissimum, nec id Bozius negare audeat; consequens prosector est, aut nullam illuc antidiastolen, nec perfectam inter horum & illorum temporum Pontifices & Imperatores, differentiam constitui a Nicolao, aut per nomen Imperatorium, intelligere cum iura omnia Imperialia: ut quemadmodum post Christum agnatum & receptum Imperatores non amplius iura pontificatus, ita nec Pontifices, iura Imperatoria sibi attripuerint. Denique si Papa se nomen tantummodo Imperatorium repudiare, ius vero & potestatem retinere illo in loco significasset: an non merito Imperator reponeret, se non tam de nomine quam de iure esse sollicitum? quod sibi nomen, si alius ius ac potestatem habeat? Dixisset certe, nec tam gravem tulisset iniuriam, si tale quid ex verbis Nicolai Pontificis posse colligi credidisset.

At non dixit has potestates esse omnino separatas,

separatas, inquit Bozius. Fateor, & id prouidè, ne Pontificijs adulatoribus, aut alijs male feriatis hominibus facilem calumnian- di ansam præberet: id enim verbum Bozius interpretaretur, *omnino quantum ad executi- onem scilicet*: plus igitur & explicatiū dixit, nempe has potestates proprijs actibus, officijs, & dignitatibus esse discretas, ut mani- festè ostēderet nullomodo esse coniunctas, nec alteram alteri esse subiectam, quamvis ambæ in eadem persona possint con- currere. Idem enim & Princeps tempora- lis & Pontifex esse potest: sed nec ut Papa temporalium, nec ut Princeps spiritualium rerum actus, officia, dignitates, cæteraque iurasibi poterit vendicare. Si ergo neque dignitatibus, neque officijs, neque actibus coniunctæ sunt hæ potestates, dicat nobis Bozius, ecqua in re sunt coniunctæ? Si dixe- rit, in eo quod *altera alteri subordinetur & subiecta sit*: id ipsum est quod negamus, quod- que si verum esset, sequeretur necessariò po- testates illas, neque dignitatibus, neque of- ficijs, sed tantum actibus esse discretas; atq; ita hanc Nicolai Pontificis sententiam fal- sam esse. Nam dignitas, itemque officium, quod est in subordinato non potest non esse

in

in subordinante, cum ab eo in subordinatum
deriuetur; inde est ut Princeps se violatum
putet, dum eius ministri in exequendis officijs
impediuntur; & Papa se ac sedem Apostolicā contemni, ex spreta Legatiā se missi
authoritate arbitratur. At verò res omnes
& personæ præsumuntur esse liberæ & non
subiectæ, nisi contrarium probetur. Quæ
cum ita sint, ridiculum planè est, & Boziani
cerebri commentum, quod ait, ex superiorib;
Nicolai Papæ dictis apparere cum non
afferere laicalem potestas em disiungi à spiritu-
ali, ut eam non habeat ecclesiasticus, sed ut se-
cularis non habeat ecclesiasticam. Vnde enim
poterit apparere? cum ne verbum quidem
in illa epistola extet, ex quo id probabili ali-
qua ratione colligi possit. Atque hactenus
de isto Bozij errore satis. Evidem non ar-
bitror quemquam usque adeo insanire, vi
non potius Hosio quam Bozio fidem in hu-
ijs rei definitione, in harum inquam pote-
statum disjunctione adhibeat.

C A P. I I I.

AD nexterem hic alia Boziani erroris e-
xempla, ni scirem opinionem illam
quam

quam sopitam & pene extinctam conatur
animare, vsque adeo iam absurdam cruditis
videri & tot perspicuis rationibus esse con-
vulsam, vt iam non sit metuendum, multos
ea captum iri. Nam in primis certum est,
neq; Bozium, neq; eius astipulatores omnes,
quantumlibet sacras literas & scripta Pa-
trum terant & torqueant, vñquam inde cer-
tum aliquod testimonium prolaturos, quo
illa quam somniant, temporalis Papæ iuris-
dictio & potestas, in Principes & populos
totius Orbis, liquido confirmetur.

Sed nec ullum vestigium talis potestatis
temporalis per manus traditæ ab Apostolis,
& eorum successoribus, in septingentesi-
mum, ne dicam millesimum annum à Chri-
sto passo reperitur. Qua de causa doctissi-
mus Bellarminus in istius opinionis refutati-
one, hoc validissimo argumento scitè & suc-
cinctè vtitur.¹ Si res ita se haberet (quod Pa-
pa scilicet sit Dominus temporalis totius Or-
bis) deberet id constare ex Scripturis, aut certe
ex Apostolorum traditione. Ex Scripturis
nihil habemus nisi datas Pontifici claves regni
caelorum: de clavis regni terrarum nulla
mentio traditione Apostolorum nullam aduer-
sarij proferunt. Quæ res, simulque ingens

¹ Lib. 5. de
Rom. Pont.,
cap. 3.

Theologos inter & Canonistas, & utrorumque
inter se, de hac re dissensio, dum hi directâ,
illi indirectam potestatem astruunt, facit ut
questio haec de temporali potestate Papæ;
dubia & incerta, ac tota in hominum opinione
posita videatur: ac proinde solutionis
eius veritatem lumine rationis, & differendi
subtilitate esse peruestigandam: nec esse
de fide, ut loquuntur, de ea hoc aut illo mo-
do sentire, quæ enim fidei sunt, ea ab omni-
bus & uno modo tenenda sunt,

Ad me autem quod attinet, quanquam
ore animoque profitcor, summum Pontifi-
cem Urbis Romæ Antistitem (utpote vica-
rium Christi, & legitimum D. Petri succe-
sorem, atque adeo uniuersalem & supremum
Ecclesiæ Pastorem) spirituali potestate su-
per omnes Reges & Monarchas Christianos
prædictum esse, inquit eos imperium habere
& exercere posse, quod in omnes animas Pe-
tro Apostolo datum fuisse Scriptura testa-
tur, ligandi silicet & soluendi; Non tamen
propterea adducor, ut æquè credam eum
Reges & Principes seculares in sua potestate
temporali continere, aut illis in Deum vel
homines delinquentibus, vel suo alioqui mu-
nere abuentibus, imperium abrogare, scip-
traque

traquā aūferre & alijs conferte, vlo modo posse: aut tlenique ius aliquod temporale in homines laicos, cuiuscunque sint ordinis vel conditionis, obtinere; nisi id cīnlibus & legitimi modis acquisierit. Quod opinionem id assertentem à multis quidem tentatam, sed à nullo satis firma ratione probatam habet. Enī animaducerem: & pro sententia negante graviores multo & certiores ratiōnes asserti posse videantur. Evidēt pro meo in sedē Apostolicā studio, id ei iuris competere, certis & indubitatibz argumentis ostendī posse vehementer cupere, et paratus inclinare, quo rauio potior & authoritas propendent. Sed ptopins ad disputationem veniam illis.

Papam temporali potestate in Reges & Principes dominari, petspicue fallunt esse; vel ex eo constat, quod absit dūtū se in quum sit dicere Principes Ethimicos diuīre & deteriore conditione ab Ecclesia esse receptos, quam singulos quosque de miltitudine: vel Papam habere maiorem nūc potestatem in Principes politicos Christianos, quām olim D. Petrus & carteri Apostoli in muquem lībet priuatūtū hominem Ecclesiae scep- lium. At si nullum ius & potestatem tem-
aque

poralem habuerunt tunc temporis in Christianos laicos : ergo nec Papa in Principes seculares potestatem ullam temporalem nunc habet. Assumptio inde probatur, quod certo certius sit ecclesiasticam potestatem fuisse omnino separatam à politica, tempore Apostolorum (Bozij inceptias nunc non moror) & hanc totam penè Ethnicos Principes extra Ecclesiam fuisse : adeo ut ipsi Apostoli in potestate temporali Ethnorum fuerint, idq; & Albertus Piggius, ^m & Robertus Bellarminius, ⁿ alijque Theologi

^m Lib. 5. ca. 7. Hierar. Eccles.
ⁿ Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.

insignes ingenuè fatentur. Christus enim venit, *non soluere legem, sed adimplere* ; nec naturæ & gentium iura tollere , aut quenquam temporali rerum suarum dominio excludere : itaque sicut ante eum Reges politica potestate subditis præerant , ita etiam posteaquam aduenit , & à nobis deinde in cœlos recessit, eam ipsam potestatem Apostolorum doctrinâ confirmatam , nullaque ex parte delibatam retinuerunt. Si itaq; Petrus cæterique Apostoli , antequam Christum sequeretur, temporali Principium Ethnicorum ditioni & iurisdictioni subiiciebantur (quod negari non potest) nec Dominus ullibi diserte & nominatum ipsos ab illa natu-

ralis

ralis & gentium iuris obligatione liberauit: consequitur necessariò mansisse eos sub eodem iugo etiam post Apostolatum, cum id nihil prædicationem & propagationem Euangeli potuerit impedire. Nam et si fuissent verbo Saluatoris liberati, quid contulisset quaeso eorum exemptio ad Euangelium seminandum? aut quid amplius pauci illi & pauperes homines, vinculo temporalis potestatis in conscientia soluti, efficere potuissent, quam relicti in pristina conditione parendi? Siquidē ius illud libertatis, si quod fuissent nacti, illiberali & iniusto Principium & populorum infidelium factō impeditum, ac inutile fuisset. Sed & eos aliorum ciuium instar Principibus subditos extitisse, ex ipsorum doctrina & factis appetet. quippe id illis exprobari non potest, quod Christus Scribis & Phariseis improperat, aliud eos fecisse, aliud docuisse. Docuerunt autem Christianis subiectionem & obedientiam, de qua loquimur, Regibus & Principibus exhibendam^o. Quia de causa Paulus ipse ad Cæsarem appellauit, & iussit Christianos¹³ omnes subiectos esse temporali potestati Ethnicorum, non solū propter iram, sed etiam^{1. Petr. 2.} propter conscientiam. Nam quod quidam di-

cum D. Paulum non de temporali potestate
secularium Principum illic loqui, sed de po-
testate in genere, ut quisque suo superiori o-
bediat; laicus laico, ecclesiasticus ecclesia-
stico, in ea cauillatio est, & responsum viris
doctis ac Theologis indignum. Nulla siqui-
dem tunc temporis alia quam politica &
temporalis potestas vulgo ab hominibus a-
gnoscatur; & Apostolus divino spiritui af-
fatus ita suas epistolas conscripsit, ut non so-
lum conuersos ad fidem erudiret, suique of-
ficij commoneret, ne existimarent se ita
Christi sanguine redemptos, vt nulli amplius
potestati seculari obedire tenerentur,
(quod quotundam animis, Christiani no-
minis dignitate & libertate fretis, perperam
infederat) sed etiam ut Ethnicis & infidelibus
ostenderet, legem Christianam nulli ius su-
mum auferre, nec esse ullo modo temporali
Regum & Imperatorum autoritati & po-
testati contraria. De sola igitur temporali
potestate intelligi debere eo loco Aposto-
lum apparat, quod tunc temporis alia nulla
ut dictum est, agnoscetur. Et eo quidem
sensu antiqui Patres Apostolum ibi semper
interpretari sunt, vnde D. Augustinus in eius
loci expositione, facetus seipsum, & per con-
sequens

sequens in sua persona Prælatos omnes Ecclæsiae, temporali potestati subditos esse; cuius verba, quoniam magnam huic disputationi lucem adferunt, integra ascribam. Sic ergo ille. *Quod autem ait, Omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit.* Non est enim potestas nisi à Deo: rectissime admonet ne quis ex eo quod à Domino suo in libertatem vocatus est, factus Christianus, extollatur in superbia, & non arbitretur in huius vita itinerare seruandum esse ordinem suum, ut potestatis sublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, existimat non se esse subdendum. Cùm enim constemus ex anima & corpore, quamdiu in hac vita temporalis sumus, et am rebus temporalibus ad subsidium degēda huius vita utamur, oportet nos ex parte qua ad hanc vitam pertinet subditos esse potestatis, id est, hominibus res humanas cum aliquo honore administrantibus. Ex illa verò parte qua credimus Deo, & in regnum eius vocamur, non nos oportet esse subditos cuiquam homini, sed ipsum in nobis euertere, cupienti, quod Deus ad vitam eternam donare dignatus est. Si quis ergo putat, quoniam Christianus est, non sibi esse rectigal reddendum, aut tributum, aut non esse exhibendum hono-

rem debitum eis qui hac curant potestatisibus, in magnō errore versatur. Item si quis putat se esse subdendum, ut etiam in sua fide habere potestatem arbitretur cum qui temporalibus administrandis aliqua sublimitate praeceperit, in maiorem errorem labitur. Sed modus iste seruandus est, quem Dominus ipse prescribit, ut reddamus Casari que Casaris sunt, & Deo, que Dei sunt.

Multa hinc paucis complectitur Augustinus, quæ varias assertiones nostras sparsum hoc libro positas fulciunt. Nam & primum docet, quod iam diximus, Christianæ religionis professionem non eximere quenquam à temporalis potestatis subiectione: ex quo duo necessario sequuntur, quorum alterum est, Apostolos ceterosq; Christianos omnes temporali Ethnicorum Principium & Magistratum potestati fuisse subiectos, ac proinde neq; D. Petrum neq; alium ullum Apostolum aliqua temporali potestate in Christianos præditum fuisse, quod ea tota penes Ethnicos esset, ut hoc capite ostendimus. Alterū verò, non licuisse primis illis Christianis ab Ethnicorum Principium imperio deficere, & alios sibi Principes & Reges constitutere, etiamsi vires illis ad id perficiendum suppetissent,

petissent, ut falso putat Bellarminius.⁴ quia non erant liberati à iugo potestatis temporalis cui ante suscepitam Christi fidem subiiciebantur. quod etiam infra cap. 21. prolixa dissertatione ostendemus. Deinde intelligit locum illum Apostoli de temporali potestate tantum, sicut & nos hoc capite. Tertio cùm generaliter de illa subiectione loquatur, eōq; sermone utatur in quo seipsum includit, neminem verò excipit, satis aperte indicat, Clericos iuxta ac Laicos temporali potestati in hac vita subditos esse. Postremo illustrem nobis doctrinam tradit, de dupli officio subditorum, erga Deum scilicet, & Regem, siue potestatem temporalem, quo modo debeant utriq; senire, & quod suum est reddere; quam nos doctrinam secuti sumus hoc libro, & in libris de Regno. Sit ergo hoc positum, locum illum D. Pauli, de quo supra, non nisi de potestate temporali ab eo scriptum esse. Fatalem tamen sententiam illam de obedientia præstanda, ad spiritualem quoq; potestatem, propter omnimodam similitudinem, & idenitatem rationis, vt aiunt, rectissimè accommodari posse⁵.

Si ergo nullam temporalem potestatem habuerunt nunc Apostoli in priuatos homines

⁴ Lib. 5. de
Rom. Ponti-
fice, cap. 7.

⁵ I. lib. D.
ad leg. A.
q. 1.

cap. 5.

nes regeneratos, & filios Ecclesiæ factos, qui fieri potest ut successores Apostolorum eam potestatem in Principes ad Ecclesiam venientes nacti sint? quandoquidem ex parte successorum repugnat, eos plus iuris habere in filios spirituales virtute potestatis Ecclesiasticæ, quam habuerunt ipsi Apostoli quibus succedunt. Ex parte vero Principum quid indignius & iniquius dici potest, quam eos fidem Christi profitentes, duriore iugo pressum iri quam singulos de multitudine? At priuati homines quando in spiritualem Ecclesiæ ditionem concedebant, nihil patrimonij aut juris temporalis amittebant, exceptis rebus illis quas sponte obtulerant, & in communem usum contulerant, ut ex actis Apostolorum patet, vbi Ananias morte mendacium luit, increpitus, à D. Petro his verbis: *Nonne manens tibi manebas, & venundatum in tua erat potestato?* Similiter ergo & Principes vbi Christo nomen dabant, ius omne suum temporale (imperium dico & potestatem politicam) integrum & intactum retinebant. Nec iuuat aduersariorum causam, dicere Apostolos ideo non habuisse temporalem potestatem in sui seculi Principes, quia nondum facti erant Christiani:

Christiani : secundum illud , ^{* Quid enim ; i. c. 5.} milu de ijs qui foris sunt indicare [?] Papam vero nunc illam potestate habere , quia facti sunt Christiani & filii Ecclesiae , cuius ipse supremus Princeps & caput in terris est atq; omnium Christianorum pater : & rectum naturae ac rationis ordinem postulare , ut filius patri , non pater filio subiectiatur . Hæc inquam adeo nihil ratio est , ut mirum sit locum ei aliquem a viris Doctis datum esse . Nam illa subiectio spiritualis per quam Principes facti sunt filii Papæ , penitus distincta & separata est a subiectione temporali , in ut altera alteram non sequatur . Sed quicquid admodum Praeses vel Consul , interea dum Magistratum gerit , potest se in adoptionem aliud dare , <sup>* L. 3. D. de
adop.</sup> atque ita in familiam patris adoptini & patriam potestatem transire : cum tamen per illum actum legitimum nec fasces consulares , nec aliud quicquam iure magistratus sibi competens in adoptantem transferat : ita Reges & Principes , atq; omnes omnino homines , cum in Ecclesiæ gremium se conferunt , & summo Pontifici tanquam patri in adoptionem dant , insignia imperij , & quicquid uspiam temporalis iurisdictionis aut patrimonij habent , eodem planè

planè iure quo antè, libera, integra, atque intacta sibi retinent. atq; ita Pontifex nihil amplius temporalis potestatis per illam adoptionem spiritualem acquirit, quàm ante adoptionem habuerat. quod pluribus infra demonstrabitur *.

cap. 14. Huc accedit, quòd florente plurimùm republica Christiana, tum multitudine credentium, tum sanctimonia Pontificum, tum cruditione & exemplis Doctorum, atque à malis interim Principibus, etiam filijs Ecclesiæ per regenerationem factis, vexata, atque iactata, nulla de hoc principatu & iurisdictione temporali Papæ in Principes seculares, non dicam expressa & manifesta declaratio, sed ne lenissima quidem mentio inter Ecclesiasticos facta sit : quæ tamen si in Petri personam a Domino fuisset collata, aut eius successoribus aliquo modo competisset, licet eam re vera, siue de facto ut loquuntur non exercuisserint, haudquaquam à tot tantisque viris sanctis & sapientibus, ac præ Dei & Ecclesiæ causa nihil non contemnentibus, fuisset tam alto silentio & tam diu prætermissa. Quid inquam minus credibile quàm omnes illorum temporum Pontifices, zelo & studio Ecclesiæ gubernandæ

nandæ flagrantes, hanc sui officij pastoralis partem, si modò partem esse censuissent, (in qua eorum successores quidam, maximum fidei protegendæ præsidium collocarunt) ita negligere voluisse, ut eâ aduersus Imperatores hereticos, tot tantisq; occasionibus non aquam vterentur. Nemo tamen inter eos exxit, qui se Imperatoribus iure Diuino superiorem in temporalibus, vel scripto vel verbo vñquam significauerit: quin potius, vt quisq; doctrinâ & sanctitate magis excelluit, ita Imperatorem submissius obseruans, eius subditum & seruum se esse professus est. B. Gregorius Magnus multorum instar sit, qui in quadam ad Mauricium Imp. epistola.

Ego autem indignus pietatis vestra famulus, <sup>7 Lib. 2. c.
p. 61. in
dil. 11.</sup>

inquit. & paulò post, ad hoc enim potest asseri
*per omnes homines dominorum meorum pietati
cælitus datus est. (dominorum dixit, ut Imperatorem simul & Augustam comprehende-
ret cum qua Mauricius Imperium in dotem
acepit) Enī ut sanctissimus hic Pontifex
testatur Imperatori potestatem cælitus
datam super ipsum Papam. *super omnes,*
inquit, *homines: super Papam ergo si homo
est. Vtrum autem ut Episcopus & Papa, an ut
homo priuatus id scripserit, admitemem sen-
sumq;**

sumq; authoris non intereat: cum idem utro-
uis casu & sensisse eum & scripsisse creden-
dum sit. ad institutum nostrum satis est, scire
qualiter seculi illius Pontifices erga Impera-
torem se gesserint. Non enim vereor ne vir-
doctus aliquis dicat, Gregorium in illa epi-
stola, per humilitatem, ita Imperatorem ex-
altasse, & subiectione non debita se ei sub-
misso. quod si sciolus forte aliquis obijciat,
ei responsum volo, grauem tam sancto Pone-
tifici ab eo iniuriam inferri, quod dicat alium
humilitatis causa mentiri, & mentiri magnō
cum Ecclesiæ & dignitatis Pontificalis pte-
iudicio, ut non iam officiosum sed pernicio-
sum mendacium fuerit. audiat S. Augusti-

<sup>1. Serm. 29. num. 2. Cion humilitatis causa mentiris, si non
de verb. A. eras peccator antequam mensireris, mensiri
postoli, tom. 10.</sup>

do efficeris quod evitaueras. Gregorium aus-
tem non sicut & officioso, sed ex animo locu-
tum esse, testantur quæ sub finem illius epi-
stole expressius de sua subiectione & obedi-
entia erga Imperatorem necessaria scribit.
Tulerat Mauricius legem, quam Gregorius,
licet iniquam, & Ecclesiasticæ libertati non-
nihil aduersantem, accepto Imperiali de ea
publicanda mandato, ad varias regiones
promulgandam transmisit. Ita igitur epistola
lam

Iam illam concludit. Ego quidem iustionis subiectus, eandem legem per diversas terrarum partes transmitti feci: & quia lex ipsa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per suggestionis mea paginam scrupulissimis dominis nuncianis. Vtrobique ergo quæ debui excolui, qui Imperatori obedientium præbus, & pro Deo quod sensi minimè tacui.

O diuinum Antistitem, & sententiam nullis nos sequentium seculorum Pontificibus inculcādam. Sed pro Numen! quò benigna illa & humilis confessio a nostris sæculis exultauit & cui paulatim succreuit hæc minax & fastuosa aduersus Reges & Imperatores oratio. Nos in supremo iustitia throno collocati, supremam in omnes Reges & Principes universa terra, cunctosq; populos, gentes, & nationes, non humana sed diuina institutione, nobis traditam potestatem obtemperantes, declaramus, iubemus, præcipimus. ^a &c. quæ verba falsa & inania vel ex eo esse patet, quod Papa in Principes & populos infideles, qui multitudo neque Christianos superant, neq; temporalem neq; spiritualem potestatem habeat. ut Belarminus in libris de Romano Pontifice firmissima ratione ostendit. ^b.

Hæc igitur & his sunilia, quem non in tan-

^a Ex Bolla
Pap. aduers.
Regis Angl.
Sexti v.
citra Regem
Francie.

^b Lib. 5.
cap. 2.

et mutationis status & imperij Pontificalis admirationem trahant? aut cui non iustum inquirendi causam offerant, cur priores Pontifices florentissimo Ecclesiæ seculo, sc Principum famulos, seruos, & subditos agnouerint, eorumq; imperio in temporalibus obsequuti sint, cum illis nihilominus in spiritualibus præcessent: posteriores autem, sc Regum, Principum, gentium, & nationum omnium Dominos profiteantur. Multis certè ea res, eruditis & Catholicis hominibus, non mediocrem de huius mutationis iure dubitandi causam præbet, immo vero credendi tam ingens & absolutum imperium temporale, in personis Pontificum, non ab Omnipotente Deo, sed ab impotente hominum quorundam cupiditate originem habuisse: nec à Christo Domino in Petrum initio diuinitus collatum, sed ab aliquot Petri Successoribus, post multas etates, humano more fuisse usurpatum. nempe Pontifices quosdam auctis in innumeris opibus, cæcæ ambitioni atque odio indulgentes, sensim eam sibi potestatem vindicasse, qua sibi licere quicquid est vispam regnum & principatum adimere dareq; contendenter. Homines fatigati erant, & ut cæteri mortales, interdum

dum appetentiores vanitatis: qualis ille qui solo odio Philippi pulchri Regis Franciae decretalem constitutionem edidit,^{c.} quae tot scandalala, tot pericula peperit, ut statim a Bonifacio successore meruerit abrogari.^{d.} Auxit verò in illis, & aluit id vitij mira & misera palponum quorundam adulatio, qui in-^{e Cap. decr.}
^{f. de immu-}
^{nit. eccl. in c.}
^{g. Clement.}
^{h. de immunit.}
^{i. eccl. vbi}
^{j. gieff. id no.}
euptis assertionibus, cuiusmodi nunc sunt Bo-
ziana Deliria, Papæ omnia licere, omniaq;
iure diuino subiecta esse affirmabant. quo
minus mirari oportet, nonnullos ipsorum,
Pontificalis & Apostolicæ modestiæ vsque-
deo esse oblitos, vt potentiæ amplificandæ
studio in fines alienos incurserint. De qui-
bus Gaguinus vir Doctus & religiosus, Hanc
tam late patentem & usurpatam authoritatem
(ut ille vocat) obiter taxans^{e.} Itaque ea est,
inquit, *hodie illorum sublimitas & amplitudo,*
vt parui habitus Regibus, licere illis omnia glo-
rientur. Neque quisquam ad Pontificatum mea
atate venit, quis, dignitate adepta, non statim
suos nepotes magnis opibus & principatu con-
uerit. Et ante Gagninum dju S. Bernardus.
^{f.} An non limina Apostolorum tam plus ambi-^{g Lib. 3. di}
^{g. confider. ad}
^{h. Turen.}
^{i. In vita Bo-}
^{j. nifacij VIII.}
*scitio quam deuotio serit? Hinc Platina & Mor-
tua autem hoc modo Bonifaciu ille, qui Impe-
ratoribus, Regibus, Principibus, nationib; q;*
C populus,

populis, terrorem potius quam religionem inscere conabatur: quicq; dare regna & auferre, pellere homines ac reducere, pro arbitrio animi

^b Lib. 7. hisp. conabatur. Atq; idem Gaguinus alibi: ^b Tam in vita Plu- lem vite exitum habus^t contemptor omnium
lip. Pulchri. hominum Bonifacius, qui Christi præceptorum minimè recordatus, admere & conferre regna pro suo arb^trio conabatur, cum non ignoraret eius se loco versari in terris, cuius regnum non de hoc mundo & terrenis rebus, sed de cœlestibus esset: quicq; dolo & malis artibus episco- patum Romanum sibi quæsiuerat, & Cœlesti- num (sanctissimum vitum) à quo dignitatem receperat, in carcere dum vixit habnerat.

C A P. IV.

Dicas autem res potissimum inuenio, quæ an siam Pontificibus tantam potestatem arrogandi videntur præbuuisse. Harum una est, ingens ille honos, qui, ut par erat, Principibus & populis Christianis summo animarum pastori deferebatur, & deferri adhuc debet: atque etiam præiudicata sanctitatis opinio de sede illa beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quæ inter omnes in omni dignitate & authoritate spirituali- na

na eminet: coque maximis copijs & facultatibus præ cæteris aucta est & ornata. His de causis facile omnes adducebantur; ut crederent nec Papam pro sua sanctitate alieni juris quicquam sibi velle assumere: neç fas esse Christiano iussa Pontificia ullo modo detrectare. Inde factum, ut huius tantæ reuerentiarum & benevolentiarum fiduciâ, erecti Pontifices nonnulli, quibus animus ad gloriam procluitor, istam ad se potestatem in Reges traherent primis successoribus Petri fuissedecessoribus protius ignoram. Eo accessit præoccupatum vulgi & illiteratorum iudicium, qui hac sanctitatis opinione imbuti, Papam nec dicto nec facto errare posse credebant: atq; etiam Clericorum & Canonistarum quorundam scriptio. qui, seu veritatis ignoratione lapsi, seu in Principis sui Pape, a quo uno pendebant adulacionem effuli, quicquid toto orbe terrarum potestatis est, in eius solius personam contulerunt: illis blandimentis atq; illecebris Pontifices sponte sua ad gloriam currentes, velut nouis ambitionum facibus, accensi sunt. Omnes enim quotquot sedem illam legitime tenuerunt, par cum Petro autoritate regimini Ecclesiæ præsuere, sed non omnes Petri zelo ac-

censi , paribus eam studijs gubernarunt.
Proh dolor , & nonnullos constat per vim &
scelus in locum illum irrepsisse , alios irrupisse ,
& sanctissimam cathedram moribus in-
quimatissimis foedauisse : alios verò , quan-
quam legitimè ad eius fastigium d'gnitatis
euectos , ambitiosa dominandi libidine ex-
arsisse , & magna Regum ac Principum secu-
larium aemulatione , fines imperij sui , quod
in iusti merè fuit spirituale , temporalis po-
testatis accessione profette , nullo non arti-
ficio esse annulos . quod studium licet prin-
cipio videbatur nonnullis ad ornamentum
tantæ dignitatis pertinere qua Christi in ter-
ris Vicarius , & B.Petri successor fungitur , ta-
men vbi eorum aliqui eò arrogantiae deue-
nerunt , ut non solum Reges de solio deiace-
re , sed regna etiam amplissima in præmium
imo in prædam dare & occupanti conceder-
re , fibi licete , in animum inducerent : tum
certè ne mo sanus insaniam illam animi elati-
onem non magnopere improbavit , & vella-
chrymas vel indignationem tenuit . Quis
tutti non ingenuit vel infrendit cum super-
bissimus ille Pontifex , cuius modò memini-
mus , potentissimo Monarchæ Philippo Pul-
chro regnum abrogare , & Alberto Austriz

Duci

Duci vna cum Imperio conferte oppidò quam arroganter præsumpsit. Nec id alia de causa, quam quod Rex Legati ipsius minitantem sibi audacius in carcerem mississet: quasi eo facto Rex Franciæ (quem paulò antè Innocentius III. ingenuè fassus erat¹ non habere superiorem in temporalibus) regnum tanquam Papæ cliens & beneficiarius commisisset. Ita enim per Archidiaconum Narbonensem Regi mandat, *regnum Francie ob eius contumaciam, & violatum ius gentium, ad Romanam Ecclesiam esse devolutum.* quod quid aliud sonat, quam regnum illud, omnium opinione libertimum & florentissimum, eiusque exemplo cætera omnia regna Christiana, Ecclesiæ Romanæ atque adeo Papæ beneficia seu feuda esse? cum non aliter ad illam Ecclesiam propter contumaciam & feloniam, ut vocant, devolui possint, quam si ipsa dominium directum temporale illorum regnum obtineat.

Alteram tantæ jurisdictionis temporalis occupandæ ansam, præbuit gladius excommunicationis maximum spiritualis imperij propugnaculum, qui tanto terrori erat, ut populus minas Pontificias, excommunicationis fulmine, quo iure quaque iniuriâ com-

munitas, neque contemnere, neque neglige auderet: aut in concionibus frequenter ea vox personaret, *omnem excommunicacionem, etiam iniustam, esse timendam.* Sc̄ solius Pontificis esse, aestimare iusta sit an iniusta. Etiam illud, *cum excommunicatis nec cibum esse sumendum, nec villa in re communicandum esse.* & quibus monitionibus & minis constituti plerumque Principum excommunicatorum subditi, ab obsequio deficiebant: & quod extremum in eiusmodi malis erat, Papa in excommunicatum à se Principem, Principes alios partim simili anathematis interminatione, partim blandimentis & largitionibus concitabat. Itaque Principes illi, quos a Pontificum inuidia premebat, tot vndeque periculis inuoluti, tot casibus expositi sceptri potius submissione iratum Pontificem placare, vexationemque redimere maluerunt, quarum omnia intestinis seditionibus, publicoq; incendio, suā causā miscere. Hæc via Pontificibus compendiaria fuit ad mecum Regibus & Principibus injiciendum & victoriam pene sine certamine parandam. nonnulli tamen infractis animis aduersus eiusmodi conatus Pontificios restiterunt tanto robore ut inde orta calamitas Papam quam

*can. situ.
can. excom
municatori.
xi. q. 3.*

quām Principem magis affixerit. Sed hic Lector monendus est sententiam illam omnium vocibus celebratam, *excommunicatiōnem omnēm esse timendam*, cum hac exceptione intelligi debere, *extra quām si manifeste consuet esse iniustam*. tunc enim nec curanda, nec timenda est, modò absit ab excommunicato contemptus & presumptio : nec eum enim in quem fertur, sed à quo fertur afficit atque lēdit. Cuius generis excommunicatio illa videtur, quae in subditos profertur, eo quod Regi vel Principi suo excommunicato pareant in ijs quæ temporalis sunt iurisdictionis, & Dei mandatis non repugnant : vt infra commodiore loco demonstrabitur¹. 1 Cap. 31.
 Præterea nec illud vniuersè verbum est; *cum excommunicatis non esse communicandum, aut cibum sumendum*. Neque enim id verum est, ubi periculum impendet, ne ex eiusmodi separatione magnum in Ecclesia malum oratur, vt solet Principe excommunicato, si subditi eius communione abstineant : nam vix nullus Principium tam perditus est, qui non inueniat amicos & clientes, quorum operā & armatā manu causam suam quamlibet iniustam, magno cum Ecelesiæ ac reipublico interruento, tueatur : cuius rei, & pa-

trum memoria & nostra ætate, exempla lu-
euosa in Christianis gentibus extiterunt, v-
bi inquam tale quid timentur, corporum se-
paratio non est necessaria, sed sufficit à talis-
bus corde seiuagi, ut amoribusque distingui,
propter compensationem custodienda pacis &
unitatis, propter salutem infirmorum, ut præ-
- Lib. 1. cap.
tra Epist.
Parv. cap. 2- clare docet S. Augustinus.^m ex quo sequi vi-
detur Papam inconsideratè facere qui sub-
ditis communione Principum interdicit,
quoties inde secessio & turbæ non mediocris
Ecclesiæ vel reipublicæ impenderet, imò nec
teneri subditos in eiusmodi casu, Papæ sep-
arationem corporum imperanti obedire. Sed
ea de se vberius suo loco.

Ex his & similibus apparet, quod dixi,
Pontifices postremis Ecclesiæ seculis tem-
poralem istam in Principes potestatem sen-
sum sibi usurpare, quam nemo omnium de-
cessorum neque primis neque medijs tem-
poribus unquam agnouit. Et vero Grego-
rius V I I. partim publica offensa Henrici
IV. Imperatoris, partim priuata iniuria per-
motus, id iuris dandi & auferendi regna, a-
perte sibi primus omnium asseruit, affirmans
Christum Petro & eius successoribus omnia
Mundi sceptra dedisse, hoc versiculo,

Petræ

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

Venum nihil aliud Gregorius eo facto, quām cruentas & furiosas tragedias excitauit; nec infeliciter destinata, vi & armis prohibitus perfecit. Quod autem Ecclesia protestatem eiusmodi priuis temporibus non habuerit, ac ne quidem habere se crediderit, ex illa quam attulimus Hosij epistola, ad Constantium Ariana heresi infectum, & Romanum Pontificem Liberium, aliosque Orthodoxos Episcopos exilijs, varijsque molestijs vexantem, liquido comprobatur. Nam loquitur ibi vir magnus non in priuati hominis Christiani, neque in simplicis Episcopi persona, sed totius ordinis Ecclesiastici, atque adeo summi Pontificis nomine: & aut verum dicit aut falsum. Si verum, constat Ecclesiam tunc temporis sensisse, nullam se in Reges & Principes Christianos temporealem iurisdictionem, ne quidem ob hæresim, quod crimen grauissimum & pernicio-
sissimum est, habere. Sin falsum, quamobrem? an ut Imperatori assentaretur? scilicet, qui tunc vere dicere potuit, loquebar de testimonij suis in conspectu Regum & non confundebay: An quia rei veritatem, & ecclesiasticam doctrinam ignorabat? equidem
^{Psal. 118.}
^{viii.} non

non arbitror quenquam id ei viro ascriptum, qui plerosq; coetaneos suos doctrinā & eloquentiā non æquauit modò sedet experientiā propter ætatem anteiuit : qui cum saepius Concilijs & cætui sanctorum Patrum interfuisset ; eorumq; de iure ac potestate Ecclesiæ sententias audijsset, non potuit ignorare quid ibi esset de malis Principibus, & Ecclesiæ in eos iurisdictione definitum. Addo, quod caput est, hanc nobilissimi Confessoris ad Constantium sententiam a S. Athanasio laudatam, à nullo autem sanctorum Patrum eius ætatis aut sequentium seculorum improbatam, ut meritò præiudicata m de hac sententiā opinionem habeamus.

C A P. V.

DE Bozij & Canonistarum ineptia qui Papæ Dominium & imperium totius orbis iure diuino tributum esse dicunt, satis iam, superq; dissentui. Neq; enim in ea refutanda operam consumere mihi necesse est, cum sit communi Theologorum calculo iampridem explosa. Nunc ad alteram opinionem transeamus, quam Theologi, quibus illa Canonistarum displicet, reiectæ loco substi-

substituunt: & an sit cum veritate coniuncta videamus. Hanc autem ita capite primo proposuit; *Papam habere potestatem temporalem indirecte, & aliquo modo, id est, ratione, sue spiritualis Monarchie: habere inquam summam potestatem etiam temporalem disponendi de temporalibus rebus omnium Christianorum.* quæ sententia si vera est, quicquid Pontifici per abnegationem directæ potestatis subtractum est, id ei per obliquam & indirectam hanc imperandi viam cumulate restituitur. Sed vereor ne vera non sit, & expugnetur ijsdem machinis quibus illa Canonistarum conuellitur. Nam Theologi, & doctè præ ceteris Bellarminus, Canonistarum opinionem, quæ Papæ totius orbis Dominium, tribuit & Regibus ac Principibus secularibus executionem tantum à Papa demandatam, hac ratione redarguunt, quod ipsi met Pontifices ingenuè fateantur (ut varijs ipsorum epistolis expressum est) Imperia & regna temporalia à Deo Principibus esse tributa: & quicquid habent Reges & Imperatores, siue potestatis siue executionis, id illos à Christo habere. vnde idem Bellarminus argumentum illud aduersus Canonistas hoc dilemmate scitè concludit. ** Peto igitur, inquit, cap. 3.*

* Lib. 5. de
R. m. P. m.
quit, cap. 3.

quit, vel potest summus Pontifex auferre à Regibus & Imperatoribus hanc executionem, tanquam summus ipse Rex & Imperator, aut non potest? Si potest, ergo est maior Christi: si non potest, ergo non habet verè potestatem regiam.

Quidni & nobis, eiusdem generis argumento aduersus alteram hanc Theologorum opinionem, ut licet? Regna & imperia dantur à Deo, ut multi sanctissimi Pontifices testantur. Qua ratione B. Gregorius in quadā ad Mauricium Imperatore epistola,^b his verbis orditur. *Piissimus a g. à Deo constitutus dominus noster.* & in alia ad Constantiam Augustam,^c *Vestra itaq. pietas, inquit,* quam Omnipotens Deus, cum serenissimo domino, uniuerso Mundo praesesse constituit, illi per favorem iustitiae famulatum suum reddat, à quo ius tanta potestatis accepit. Quid multis? ipsa Scriptura testatur Reges & Imperatores à Deo potestatem accipere, cuius sunt in eo vicarij, vt ait Lyranus ad illud Sapientiæ. *6. data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo qui interrogabit opera vestra.* quid igitur vetat quo minus aliquis ex Bellarmino contra Bellarminum hoc dilemmatice vtatur. Aut potest summus Pontifex aliquo

^a Lib. 4. in-
dit. 13.
epist. 32.

^b Eadem.
lib. epist. 34.

quo modo, hoc est, directè vel indirectè, au-
ferre Regibus & Imperatoribus regna atq;
imperia, aliosq; conferre : aut non potest. Si
potest, ergo est aliquo modo maior Deo,
quia quod Deus dedit ipse aufert : minor e-
nan vel par non potest auferre quod à maio-
re vel aequali concessum est. Ac ne vicarius
quidem eius qui concessit , sine expresso do-
mini mandato : ne quis nobis reponat, Pa-
pam tanquam Christi vicarium id facere :
cū ipse nullum de ea re mandatum, neq;
expressum neq; tacitum accepisse inuenia-
tur. Ut ex sequentibus facile apparebit. Si
non potest , ergo falsum est quod dicunt,
eum habere summam potestatem indirectè
disponendi de omnibus rebus temporalibus
Christianorum, & deponendi de solio Reges
& Imperatores, aliosq; in eorum locum suffi-
ciendi. Perpendant velim, ut suum ipsos ar-
gumentum premat. nec hoc solum, sed aliud
etiam longè efficacissimum, quod ex eodem
Bellarmino libro & capite supra retulimus.^{4.} Cap 3.
quodq; hoc loco ad institutum nostrum op-
timo iure in hunc modum adaptebimus.

Si verum est Papam habere potestatem
temporalem indirectè disponendi de rebus
temporalibus omnium Christianorum ; aut
cam

eam habet iure Diuino aut iure humano. Si iure Diuino, deberet id constare ex Scripturis, aut certe ex Apostolorum traditione. Ex Scripturis nihil habemus nisi das Pontifici claves regni celorum: de clavis regni terrarum nulla mentio fit: traditionem Apostolorum nullam aduersarij proferunt, neq; scilicet Canonistæ neg; Theologi. Si iure humano; proferant ius illud, ut una cum ijs sentiamus. Quod si dixerint, neq; expresso Dei verbo, neq; traditione Apostolorum ad huius potestatis confirmationem opus esse, cum indirectè tantum & ex quadam sequela Pontifici competit, tanquam inseparabilis quedam accessio & appendix potestatis illius spiritualis, qua suptemus animarum Pastor in omnes Christiani gregis oves preditus est. Nos rursus ab ijs petemus aliquod eius accessionis & coniunctionis testimonium ex Scripturis vel traditione Apostolorum: pertimus inquam, ut ex Scripturis vel Apostolorum traditione doceant, hanc esse accessionem, & sequelam necessariam & inseparabilem illius potestatis spiritualis quam habet summus Pontifex: atq; ad munus Pontificale pertinere aliquo modo, (hoc est indirectè, ut loquuntur) disponere de omnibus rebus tempore.

temporalibus Christianorum : cùm neutrum sit verisimile, si id eius officio cōuenit, tantam potestatis amplitudinem, & qua nihil in rebus humanis præcelsius, tum à Christo Saluatore, tum ab Apostolis & eorum successoribus, tam alto silentio in Ecclesia tot seculis fuisse pretermissam. Nam si utraque potestas ab altera, spiritualis scilicet à temporali, & contraria separari possit: locus erit sententie, quæ quod directè fieri non permittitur, id nec indirectè fieri posse statuit. Ita enim prudentes definierunt, quoties aliquid directè fieri prohibetur, id nec indirectè quidem siue per consequentiam fieri posse: nisi id quod prohibitum est, sequatur necessariò ad aliud iure permisum, ita ut permisum siue prohibito non possit procedere, & nisi (ut cum Iurisconsulto dicam) *utriusq;*
causa ita comm. xta sit, ut separari non possit. ^{c.} ^{L. 5. S. 5.}

Vnde eum qui solus rem alienare non potest, ^{naturaliter.}
 ne cedere quidem posse liti super ea motæ ^{D. de don.}
 concluditur. ^{inter vir.} ^{¶ rur.} ^{¶ Panorum} quod nimirum obliquè & indirectè hoc modo rem alienaret. Si igitur ^{in cap. du-}
 Papa, quatenus Papa, nullam temporalem ^{dum. 54. do-}
 iurisdictionem directo habet in Christianos, ^{e rel. & cap.}
 quod illi concedunt, superiori iuris sententia ^{cum pridem.} *de pali.*
 effici videtur, eum nullam ne indirectè qui-
 dem

dem habere posse. Quapropter ut suam hominibus sententiam perluadeant, debent ex Scripturis aut Apostolorum traditionibus testimonium profere : vel saltem docere temporalem potestatem de qua loquuntur, ita coniunctam esse cum spirituali, ut ab ea diuelli & separari, ut inquam spiritualis sine ea consistere, nullo modo possit. quod quoniam præstare nequierunt, nihil nisi opiniones incertas sunt sequuntur, & rationes que non satis videntur concludere quod assumunt, quas suo ordine & loco examinabimus.

C A P . VI.

Superiorem sententiam de potestate temporali, quam dicunt Papam habere indirecte, fortiter impugnat, quod neq; usus, neque exemplum, neq; mentio villa talis Pontificia potestatis, annis circiter mille in Ecclesia fuerit: cum multi interea Principes Christiani impiè, crudeliter, peruertere, & magno Ecclesiae detrimento, regnis atq; imperijs abiurerentur: ex quo duorum alterum consequi necesse est, aut illorum scilicet temporum Pontifices officio suo desuisse, aut sequium temporum Pontifices maiore cum potestate

potestate & imperio Ecclesia præsedisse & etiammum præsidere; quod hi temporalem istam potestatem aperte sibi vindicarint; eamq; in Reges ac Principes exercere pro arbitrio conati sint: illi vero ius tale ad se pertinere neq; dictis neq; factis vñquam agnoverint. Non ignoro quæ ad excusandos primos illos Pastores responsa à nonnullis edita sunt, sed scio esse eiusmodi quæ si examus perpendantur nullius æquitatum estimatoris, iudicio comprobentur. Ea igitur audiamus.

Prodijt libellus Romæ excusus anno Domini M. D. LXXXVIII, sub fictitio nomine Francisci Romuli cum hac inscriptione euulgatus. *Responsio ad principia capita Apologia, quæ falso catholica inscribitur, pro successione Henrici Nanarrensi in Francorum regnum.* Cuius libri author, quem Bellarminus satis nouit & amat, conatur hanc grauissimam obiectionem diluere ex mutatione status Ecclesiæ, & diuersa temporum ac personarum ratione & conditione, quæ iuris varietatem sape inducunt. Ita enim ille: *Iam vero, cap. 18.* quod quarto loco adversarius objicit de maiorum nostrorum consuetudine, quæ Principes multos Hereticos passi sunt, ut Constantium &

Valentem Arianos, Anastasium Eutychianum,
Heraclium Monothelitam, & si quis sunt alijs, ad
rem nihil facit. Neque enim Ecclesia temere &
inconsiderate potestate sua debet abuti. Parro
non raro accidit, ut tanta sit quorundam Re
gum cum improbitate ac sauitia iuncta poten
tia, ut Ecclesiastica censura neque ad eos coer
cendos quicquam proposit, & Catholicis populus
in quos Principes irritati magis sauiunt, pluri
mum obset. Quid enim quas o profuissest quon
dam Ecclesia si tentasset vel Ostrogothos Reges
in Italia, vel in Hispania Visigothos, aut Vand
alos in Africa excommunicare, ac de solio de
turbare, quamvis id facere iure optimo potuiss
et quod idem de Constantio, Valente, & alijs
supra nominatis intelligi debet. siquidem ea
tunc erant tempora, ut potius ad martyrium
subeundum Episcopi, quam ad Principes coer
cendos parati esse deberent. At ubi vidit Eccle
sia sue potestati locum aliquem aperiri, vel cum
iporum Principum spirituali utilitate, vel cer
te sine detrimento & pernicie populorum, non
sibi defuit, ut exempla paulo ante allata demon
strant. Sic enim Ecclesia Leonem Isaurum im
perijs parte, & Henricum quartum toto impe
rio, & Childericum regno Francie spoliandos
effundicanus, ut re ipsa deinceps & Leo parte
imperijs,

imperij, & Henricus imperio toto, & Childericus regno caruerit. Itaque veteres illos Imperatores, Constantium, Valentem, & cæteros non ideo tolerauit Ecclesia (ut aduersariis somniant) quod legitimè in Imperium successissent, alsoquis enim Leonem etiam, Henricum, & Chiladericum, qui non minus legitimè successerunt, pertulisset: sed quod illos sine populi detrimento coercere non poterat, istos poterat.

Hæc ille; in quibus duplarem diuersitatis causam reddit, cur Ecclesia Constantium, Julianum, Valentem, Valentinianum iuniorum, Anastasium, Heraclium, & alios Principes hæreticos tolerauerit: Leonem vero Isaurum, Henricum IV. Chiladericum, & sequentium seculorum Principes damnosos nequaquam pertulerit. Vnam quidem, quod ea tunc erant tempora, ut potius ad martyrium subeundum Episcopi quam ad Principes coercendos parati esse deberent. Alteram vero, quod Constantium, Julianum, Valentem, & cæteros illius ordinis suprà nominatos, Ecclesia siue summus Pontifex, sine populi detrimento coercere non poterat: Leonem autem, Henricum, Chiladericum, & sequentes poterat; ideo illos pertulit, istos non pertulit. Sed videamus ne vtraq; diuersitatis ratio

falsa sit, & in meritis mirisq; mendacius fundata: & nemo tamen hactenus meliorem assignauit, aut, ut arbitror, assignare poterit, nisi illam solam quæ aduersariorum causam penitus destruit, nempe Ecclesiam priores illos Imperatores & Principes tolerasse, quia nondum in eam irreperserat cęca illa ambitio, qua Pontifices sequentes temporalem de qua loquimur iurisdictionem auditate gloriæ usurparunt. Itaque illius temporis Pontifices spirituali imperio contentos, quod in omnes æquali iure exercebant, temporali potestate, quam ad se non pertinere sciebant, prolsus abstinuisse: ita Ecclesię causam diuino iudicio commendantes, malorum Principum conuersionem aut cuestiōnem, uti Dco placitum, humiliter patienterque expectasse. Sed redeo ad rationes ab isto authore redditas, vt quām sint vitiosæ videamus.

Et verò, ne quid dissimulem, prior eius ratio, seu causa diuersitatis, indigna mihi videtur quæ ab ullo Catholico, nedum Theologo in medium afferatur, quam ego propterea legere sine lachrymis vix sustineo. Quid enim? an nos incidiimus in ea tempora, quibus Episcopi milites potius quam Martyres

tyres esse debeant? aut legem Dei , atq Ecclesiam, praelijs quam prædicationibus potius defendere ? At non hoc dicit, inquiet aliquis. Quid ergo? aut proflus nihil, aut omnino tale quid dicit: vult quippe horum & illorum temporum differentiam, quantum ad Principum coercionem , in eo consistere, quod tunc potius ad martyrium subeundem parati esse debuerint Episcopi, quam ad redigendos in ordinem Principes : Quod cum ita sit, quis nō innato iudicio, & naturali dialectica facilē deprehendat, aut rationem illam ex dissimilibus non consistere , aut id in altera parte collocandum quod nos posuimus? Et tamen audacter affirmem, nullum unquam à Constantino Magno tempus offrendi se martyrio Episcopis opportunius & magis necessarium extitisse. Leo vndique prædam inhiat, Lupus astat ad caulas, Reges & Principes potentissimi, plurimæ nationes & populi in Christi gregem se accingunt, & iste non retur tempus exigere , vt Episcopi exponant se martyrio , & animam pro omnibus ponant? Ergone florente Ecclesia , ac per totum orbem diffusa , Episcopi nihil nisi martyrium sperare & expectare debebant; nunc vero cum eo deuenientum sit, vt ipsa gra-

unter agitata, ac velut in angulo in Europæ
coniccta sit, Episcopi tanquam extra metu,
ad coercendos Principes, ac non potius ad
martyrium animos intendant? An quia nunc
ingentes comitatus, & pedestres atq; eque-
stres copias alunt, quibus se, vitam, corpus-
que tueantur, & Ecclesiam ab iniuria tot
Principum & populorum eam vastantium,
vi & atris vindicent? An potius quia pauci
nunc ea mente legeque Episcopatus accipi-
unt, vt illis aut animi aut corporis molestijs
angantur, quas *in persecutōnibus & confessō-*
ne fidei Pastores bonos perpeti oporteat: sed
vt vitam mollius & cum voluptate transi-
gant; & ex bonis pauperam & patrimonio
Christi, cognatorum familias illustrent?
An denique quia ex eo quod mercenarij tan-
tum Pastores sunt, lupo veniente & gregem
laniante, sibi fugam capessere & martyri-
um declinare ius fasque esse credunt? Hæc
equidem non ad iniuriam vel inuidiam ordi-
nis Ecclesiastici profero, quem semper a pu-
ero obseruaui. Nec dubito multos esse qui
commissum sibi gregem vigilissime cu-
stodiant, parati in omnem eventum man-
datis sue fidei omnes obiectu corporum tueri,
& Christi confessionem sanguine consigna-
re.

re. Sed totum ad superioris responsi repræ-
hensionem dico, simulque ad ignominiam
eorum qui dignitates Ecclesiae nunc passim
affectant nullo Ecclesiasticæ vitæ desiderio,
sed ut ipsi magnifice & laute agitent, & quas
ecclesiasticæ vita puritas opes promeruit,
impure & magnatum Ecclesiae scandalum, in
vius veritos, certe non necessarios, expen-
dant. O tempora & mōres! Iam maxima
pars publice Christianæ ab annis plus mi-
nus centum perire. Hoc ipsis quod Episco-
porum & Sacerdotum plerique, ad militiam
quam martyrum promptiores, superioris re-
sponsi sensum inconsideratè sequuntur sunt: fa-
ti ministrum, quod res non erat, heresim armis
facile oppressum ipsi, ipsis interea suæ vitæ
modum tenentibus, id est, pristinam vespri-
tatem, & desidiam alentibus: itaque videlicet
Lupum venientem & fugiebant: neque pauci
ad ipsos lupos transfugierunt. *Haud ignota lo-*
lipor, Scotiam milii & Anglia testes sunt, aliæ-
que in heresim prolapsæ regiones, in quibus
hic et nonnulli viriliter restiterint, pars maxi-
ma ecclesiasticorum ne primitam quidem in-
cursionem sustinuerint, statim fæda prodi-
tione defectionem moliti, partim ut liberius
viuendi potestate a nouatoribus permissa

D 4 promissaq;

promissaq; fruenteruntur, partim ne præsentibus
commodis spoliati, ad mendicitatem
peruenirent: quod si, ut olim primi illi Pa-
tres, se ad martyrium accinxissent, monstrum
illud immanissimum in ipsa infantia sustulisse-
sent. Fieri potest ut illius libelli author bono
animo, & sine villo dolo malo, talia scripsicerit,
sed fieri profectò non potest, ut in hoc rerum
Ecclesiae statu, ea ullius pôderis aut mouen-
ti censeantur. Nam cum totus pene orbis
Ecclesiae Catholice velut nexu mancipio-
que tenebat, dicit ea tunc fuisse tempora
quibus Episcopi ad martyrium subeundum
quam ad Principes in ordinem cogendos pa-
ratores esse debebant: nunc vero, cum par-
tim infideles, partim heretici totam Asiam,
Africam, Europam, uno aut altero regno ex-
cepserint, peruerserint, atque Ecclesia ad tantas
fere quantas unquam redacta sit angustias,
non candem officij necessitatem Episcopis
putat incumbere. Numia certe hæc est vel
in perscrutando diligentia, vel in iudican-
do & monendo indulgentia: nec debuit vir
doctus & Theologus, qualis videtur ille au-
thor, Prælatis Ecclesiae in magnam viuendi
licentiam velut tempestate quadam delatis
tam facilem deserendi officij viam ostende-

re,

re, ut existimense iam non tam ad martyrium paratos, quam ad bellum in malos principes ciendum, quos certum est, sine bello in ordinem redigi, & regnis priuari, nunquam posse. Quanto illi rectius qui (siue primi Jesuitarum, siue alterius ordinis fuerint: nihil enim praeter auditum habeo) obuiam se Cardinalibus Romæ ferebant & suam illis cum pompa pro more priuere cunctibus mollietiam, luxuriam, diligentiam, asperitatem verbis increpabant, quod orta paulo ante turbulentissima Lutheranae heresis tempestate, tempus illud aliam Praetoriarum Ecclesiæ vitam adferebat, aliosque mores postulabat. Ex his igitur perspicuum est, allucinari plane auctorem *Responsonis*, constituendo rationem differentiæ in prætorium & horum temporum dissimilitudine, quantum ad Episcoporum & Praetoriorum Ecclesiæ officium, statutum, & conditionem attinet.

Altera ratio quam adfert nihilo melior est. Ecclesiam nempe non ideo pertulisse Constantium, Valentem, & ceteros, quia legitime in Imperium successerant, non magis

magis quam Leonem, Henricum, & Childe-
ricum, qui non minus legitimè successerant,
*sed quia illos sine populi detimento coercere
non poterat, istos poterat.* Nam hoc falsissi-
mum est, & miror Bellarminum hanc alibi

^{• Lib. 5. de} rationem secutum esse ^a. Falsissimum dico
^{Rom. Pont.} est, non potuisse Ecclesiam coercere illos ^{et}
^{cap. 7.} quicunque facile atq; istos, ne dicam facilius, & sine
detrimento populi, siue id armis tentare,
siue arte aliqua, & hominis deuoti opera uti
voluisset. Iam enim totus orbis sub Con-

^{• Lib. 3. de}
^{vit. Con. 7.}
^{c. Lib. 8.}
^{cap. 25.} stantio Christianus fuit (vt ex epistola Con-
stantini Magni ad Ecclesiam, ab Eusebio ^b &
Nicephoro ^c relata constat) & eius pars ma-
xima Orthodoxa; ita vt vires illis ad oppri-
mendum Imperatorum nequaquam defuerint,
sifas aut pium ereditissent armis aduersus
legitimum Principem decertare: Et sane
eradicabile est Deum ipsum milites suos, non
odio vel ambitione, sed solo Ecclesiam sat-
tam teatam seruandi studio in id bellum in-
cumbentes, facili & non dispendiosa victoria
omnaturum. Quid, quod multitudo magna
Monachorum in Aegypto Lybiaq;, atq; alij
per Asiam & Europam viri pij innumerabi-
les versabantur in quibus haud dubie multi
erant non minoris zeli, quam ille scelus qui

Henricum

Henricum III. Regem Franciae iugulauit, sed maiore scientia gratiaq; illustrati, quibus zelo inconsiderato, præcipiti, & temerario modum constituebant. Hi facile (si licuisset) Imperatorem sine ullo tumultu bellico & armorum strepitu consecrissent, & si quod in eum Ecclesia ius habuisset, sine populi detimento exequi potuissent.

De Iuliano Constantij successore quid dicam? Non eum credo Ecclesia sine ullo populi detimento coercere potuit? cum Apostata fœdissimus, & qualis nemo alter inuenitus est inter Christianos Imperator exercitum fere totum ex Christianis haberet, nam & statim ab eius interitu cum Iouianus omnium suffragijs Imperator electus, proclamasset se Christianum esse, ac propriea nolle exercitui Ethnicorum praesse; ⁴ responderunt milites, & exclamaverunt com-
muniter uniusc; ne dubites Imperator, nœne
repellas imperium nostrum, ut improbum: Im-
perator es enim Christianorum futurus, qui in
pietatis disciplina edacati sunt: nos enim Chri-
stiani sumus: & grandiores quidem inter nos
doctrinam Constantini percepimus, minores
vero illis Constantini instruxis. Neg, istius pro-
ximi mortui diciturum Imperij tempus fuit,

vt

⁴ Roffia.
lib. 2. hist.
eccl. cap. 1.
Soz. Schol.
lib. 3. cap. 22.
Theodoret.
lib. 4. cap. 1.

ut circumuentis quibusdam ad insigendum malum sufficerit. Cogitet velim, & recognitet, tam author illius libelli quam lector huius, an non potuerit facilè Ecclesia tantis copijs adiuta impium illum Imperatorem sine populi intertrimento tollere: præsertim cum Imperatores tunc à solis militibus crearentur, quibus inter prima religionis tempora, spemq; martyrij, nihil erat antiquius quam Antistibus legem Numinis & voluntatem edicentibus credere & parere. Quod si in sanctissimorum patrum illis scholis didicissent, fas esse Ecclesiae impio Principi abrogare imperium, subditisq; licere eiusmodi dominum seu aperta vi, seu per insidias tollere, nihil eis facilius quam Juliano imperium abrogare, vel vitam eripere, & alium pro arbitrio sufficere sine tumultu ullo siue periculo, publicaque iactura. quippe ad exercitum ius nominandi Imperatoris, ex longa tunc consuetudine, spectare putabatur: ut & re ipsa, Iouinianus primum, mox Valentianus, ambo Christi Confessores, post excessum Juliani, ab eodem exercitu ad imperium sunt subiecti. Quid, quod etsi non totus exercitus in Christi hostem conspirasset; atamen soli illi milites, de quibus ex Nazian-

zeno

zeno in libris nostris de Regno ^c, memini- • *Lil. 4.*
mus vna cum Iouiniano tunc Confessore, ^{c. p. 5.}
Julianum nullo negotio sustulissent? utpote
quos, si audaciam & fortitudinem spece-
mus, usus rei militaris: si oportunitatem, fa-
ciliis militum tunc temporis ad Imperatores
accessus: si voluntatem, ardor animorum
martyrij desiderio flagrantium, & quiduis
pro fidei defensione molientium, ad Eccle-
siam a sceleratissimi hominis perfidia & ty-
rannide, claro aliquo facinore liberandam,
longè promptiores reddidisset, quam vel vil-
la furiosum monachum vesana temeritas.
Quid, quod Christiani eo tempore inclytos
Euangelij tubicines, Athanasium, Basilium,
utrumq; Gregorium, Cyrillum, Epiphani-
um, Hilarium, Hosium, aliosq; complures
doctrinâ & virtute insignes Pontifices audi-
ebant, qui neq; quid juris Ecclesia in Princi-
pes haberet propter doctrinam ignorare,
neq; cognitum & perspectum tam necessa-
rio Reipub. Christianæ tempore silere aut
dissimulare, propter summam vita sanctita-
tem atq; in aduersis constantiam potuerunt?
Quid, quod populum diuini illi Antistites
docebant, nullum nisi in patientia & lachry-
mis remedium aduersus Apostamatam super-
esse?

*Orat. i. In
Julian.*

esse? ita enim Nazianzenus. f. *Hac*, inquit, *Julianus liberalabat* (loquitur de ijs quæ crudelis Apostata aduersus Ecclesiam meditabatur) *quemadmodum secretorum illius sodales & testes propalarunt: coercitus est tamen Dei clementiam, ac lachrymis Christianorum, quæ multæ iam & à multis erant effusa, quin solum hoc contra persecutorem haberent remedium.* Quæso aduerte animum sis, Lector & perpende Nazianzenum hoc loco. Negat Christianos, hoc est, Ecclesiam, habuisse ullum remedium præter lachrymas aduersus persecutionem Juliani, cum tamen certum sit eos pro se totum Juliani exercitum habuisse. Non igitur sensit hic Pontifex qui *theologus* est appellatus, Ecclesiam ius ullum habere in Imperatore in impensisimum ad commouendum aduersus eum exercitum Christianum: alioqui falsum esse Christianos siue Ecclesiam non habuisse aliud remedium contra persecutorem præter lachrymas. habebant enim exercitum qui iussus ab Ecclesia propter Dei causam facile à Juliano defecisset.

Iam verò quod de Constantio & Juliano diximus, scilicet nullo negotio in ordinem ab Ecclesia cogi & sceptris vitaq; priuari sine

vlo

villo populi incommodo potuisse, id in Valente & Valentianio iuniori multò est euidentius. Quandoquidem Valens præcipuos exercitus sui duces & præfectos habuit viros summe Catholicos, per quos ipse reses & se cors bella conficiebat: nempe Terentium, Traianum, Arintheum, Victorem & alios, qui fidem Catholicam constanter profitebantur, suamq; Imperatori hæresim & ~~heresim~~ in os intrepidè exprobabant. sed in tam religiosa libertate, manus abstinuerunt, nec ultra admonitionem processit indignatio: quod scirent se vitia Principis indicare tantum debere, non etiam vindicare. Itaq; in omnibus quæ secularis erant imperij, morem gerebant Hæretico quem facile de me dio tollere potuissent, & Monarchiam totam, maximo afflictæ Ecclesiæ commodo, ad Valentinianum Principem Catholicum, vnde processerat, reducere. An non poterat hi belli Duces fœdus inter se aduersus Principem suum Hæreticum icere, si id iure licuisset? An non expediebat Ecclesiæ Imperatorem Hæreticum Catholicis non impetrare? An denique Ecclesia doctis & vigilibus tuis Pastoribus caruit, eōq; ius suum temporale aut ignorauit aut neglexit? Nam
quod

quod solum superest, nulla actas Christianos
Prælatis suis magis morigeros, quam illa ha-
buit: ut si non ius imperandi Principibus
temporalia, sed juris tantum executio Ec-
clesiam defecisset, nec tarde eam populus &
exercitus, Constantij, Juliani, & Valentis ty-
rannide liberaturus fuisse videatur. Cuius
rei fidem facit testimonium illustre D. Au-
gustini ^a inter Canones relatam. ^b Julianus
extixit infidelis Imperator, inquit: Nonne ex-
titis Apostata, iniquus, idololatra? Milites
Christiani seruierunt Imperatori infideli. Vbi
veniebant ad causam Christi, non agnoscabant
nisi illum qui in celo erat. Quando volebat ut
idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi
Deum. Quando autem dicebat, producite a-
ciem, ite contra illam gentem, statim obtempe-
rabant. Distinguabant dominum aeternum a
domino temporali: & tamen subditi erant prop-
ter dominum aeternum etiam domino tempora-
li. Quis hic non videt facillimum fuisse Ec-
clesiæ coercere omni modo Julianum, si te-
poralem aliquam in eum potestatem habu-
isset? quippe ventum tunc fuisse ad causam
Christi, quo casu Imperatori Christū, id est
Dominum aeternum domino temporali mi-
litantes præponerent. Nam & Ecclesiæ causa,

Christi

^a In Psalm.
114.

^b Cxi. q. 3.
can 98.

Christi causa est. Aut ergo Pontifices Romani, siue summi Pontifices, atq; adeo tota Ecclesia, tunc pro certo crediderunt, nullam se iurisdictionem & potestatem temporalem ullo modo habere in Principes seculares, aut certè defuerunt officio suo, nec tam sollicitè gregem suæ fidei mandatum curauerunt, quam post multa saecula recentiores nostri Pontifices, qui ad pastoralis sui munieris partem pertinere contendunt, Principes & Monarchas omnes, non solum ob heresim aut schisma, sed ex alijs etiam causis temporali pena coercere, & regnis atq; imperijs, si id illis visum est, spoliare. cum ceteroquin neque ipsi vitae sanctitate, & doctrinâ, cum primis illis Pontificibus conferendi sint, neque iam populus Christianus tam dicto audiens, atque primis illis temporibus extitit. Quapropter, si verum amamus, fatendum est, neminem utrumque temporum Pontifices in hac re vel accusare vel excusare posse. Extra prævaricationem aut calumniam, alterutrorum laus alteris ad vituperium cedet. Sed pergamus.

B

Cap.

C A P. VIII.

Ivnior Valentinianus omnium qui in hunc
diem, non solum Imperio, sed Regno aut
Principatui cuiquam præfuerunt, facillimè
ab Ecclesia coerceti potuit. Nam non solum
summi Episcopi, id est, Pontificis Romani
iussu ab Imperio reiici, sed & sohus Episcopi
Mediolanensis, Ambrosij scilicet, nutu & ar-
bitrio à proprijs militibus & stipatoribus de-
seri, & ad priuati hominis statum redigi po-
tuit. Ante lucem, inquit Ambrosius, * Vbi pe-
dem limine extuli, circumfuso milite occupa-
tur basilica: idq; à milib; Imperatori man-
datum dicitur, ut si prodire vellet, haberet co-
piam, se tamen præsto futuros si viderent eum
cum Catholicis conuenire: alioquin se ad eum
extum quem Ambrosius cogeret transituros.
Prodire de Arianis nullus audebat, quia ne-
quisquam de ciuib; erat, pauci de familia re-
gia, nōnulli etiam Gotthi, quibus ut olim plau-
strum sedes erat, ita nunc plaustrum Ecclesia est.
& post in eadem epistola de seipso loquens,
Ego tyrannus appellor, & plus etiam quam ty-
rannus, inquit. Nam cum Imperatorem Comi-
tes obsecrarent ut prodiret ad Ecclesiam, idq;
petitus militum facere se dicere, respondit: Si
vobū

* Ad foro.
vera nam
dicitur
17.9.33.11.5.

vobis iussit. Ambrosius, vincitum me tradidit. Quid ad hæc aduersarij? an non unus iste locus sat est qui omnibus linguam occludat? Omitto quod Maximus cum valida manu ex Britanniae & Galliae partibus collecta in Italiam contendebat, curaturus (ut ille dicebat) ne quid ultra religio Catholica detrimenti caperet: & Ecclesiæ iam à Valentiano deprauatae in pristinum statum reponerentur; quod & ipsi Valentiano per literas significauerat. qui tamen non unicus illi scopus; sed (quod a nonnullis nostro seculo factitatum) hoc colore pietatis flagrantem regnandi cupiditatem tegebat. Nam constitutum illi erat, occiso iam apud Lugdunum Gratiano, in Valentiani Imperium inuadere. Itaq; eius aduentu perterritus Valentinianus, ex Italia in Illyrium ad Theodosium Orientis Imperatorem profugit. Res notatu digna; Hæreticus à Catholicis fugitus, ad Catholicum auxiliij causa fugit: à quo & reprehensus est propter hæresim, & propter reverentiam Maiestatis humaniter exceptus, atq; in regnum restitutus. Et quia Ecclesia rebellioni religionis ergo aduersus legitimum Principem non laudavit, Maximus neq; reformator Imperij dictus est, ne-

que restaurator Ecclesiæ, sed rebellis & ty-
rannus ^b.

^a Sozomen.
lib. 7 ca. 13.
^b Hippolyt.
b. 12. ca. 20.

Hæc cùm ita sint, desinant nunc velim
aduersarij commento suo nobis imponere:
aut saltem dicant vnde id hauserint? An a-
pud probatum scriptorem vspiam legerint,
Christianos ita viribus & copijs suis tunc
diffidisse, vt ne tentare quidem ausi fuerint,
quod fortiter aggressi facile perfecissent?
aut tentasse saltem, sed belli fortunam hu-
manaque omnia expertos, impijs Principi-
bus succubuisse? Adeōne illis animus & vo-
luntas defendēdæ Ecclesiæ deerat? Adeōne
illos religionis ardor & *zelus domus Dei* de-
ficiebat? Adeōne Cōcionatoribus eruditis
& buccinis Euangelij destituebātur, vt quid
iuris in Principem peruersum & hæreticum
Pontifici aut populo sit, minimè intellige-
rent? Replicant aduersarij omnium annali-
um memoriam, & versent quoisque volem
scripta ecclesiastica & profana, nusquam
profecto inuenient Ecclesiam illis seculis
(cùm fuerit multò quām nunc potentior)
aliquid in Principum quantumvis malorum
perniciem esse molitam, aut eis imperium
abrogare conatam, vt est à nobis in libris
nostris de Regno, perspicue fuseque demon-
stratum

stratum . At ex ijs contrà quæ in sanctorum ^{• Lib. 3.}
 Patrum scriptis de principum secularium ^{• cap. 5.}
 potestate legimus, constat omnes ea ætate ^{& lib. 4.} ^{• cap. 5.}
 sensisse, nullam vel , Episcopo Romano
 siue summo Pontifici , vel Ecclesiæ uni-
 uersæ temporalem potestatem, ullo modo,
 illaue ex causa in eos competere : sed solius
 Dei iudicio, quantum ad pœnas temporales
 relinquendos. Atque hæc, ut videtur, causa
 fuit, cur illi Patres nō nisi perraro atque obi-
 ter de libertate & impunitate Principum
 meminerint : quod nimirum de ea tunc con-
 trouersia non fuerit ; sed vna omnium sen-
 tentia, quam inde ab Apostolis ex prædica-
 tione maiorum, velut per manus accepe-
 rant : Principem in temporalibus solum De-
 um iudicem habere , licet in spiritualibus
 Ecclesiæ iudicio subiiciatur.

Huius rei testem in primis Tertullianum
 produco, qui de Imperatoribus loquens. ⁴ In apolo-
 sentiunt, inquit, Deum esse solum, in cuius so- ^{gn. aduers.}
 luis potestate sunt , à quo sunt secundi, post ^{genus.}
 quem primi, ante omnes deos & super omnes . Ad Scra-
 homines. & ^c alibi, Colimus Imperatorem sic, pulam Pra-
 quomodo & nobis licet, & ipsi expedit, ut ho- ^{fid. Caribag.}
 minem a Deo secundum, & quicquid est à Deo
 consecutum, solo Deo minorem. Hoc & ipse vo-

let: sic enim omnibus maior est, dum solo vero Deo minor est. Hæc ille, non ex sua sed communis Christianorum omnium persona, velut certam & indubitatam totius Ecclesiæ doctrinam, profitetur. Nec aliquis hoc argumentum sic eludat, quod Imperatores tunc fuerint extra Ecclesiæ, ac proinde non subiecti Ecclesiæ. Nam lex Christi iure suo neminem priuat (quod ipsum et adiutarij faciunt) ac proinde, ut supra ostendimus, Reges & Imperatores accedendo ad Ecclesiæ, nihil iuris sui temporalis amittunt^f.

Secundo loco prohibet S. Ambrosius, qui de Davide adulterio homicidium cumulantem scribens. ^g R' ex. utique erat, inquit, nullus ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt Reges a vinculis delictorum. Neque enim ullus appanam vocantur legibus, tuis imperij potestate.

Tertio B. Gregorius Archiepiscopus Turenensis, ^h qui Francorum Regem Chilpericum Sacerdotes Dei calumniosè vexatum. & iniurioso tractantem, his verbis alloquitur. Si quis de nobis, o Rex, iustitia et amites transcedere voluerit, a te corripi potest: si veritate excederis, quis te corripiet? loquimur enim tibi, sed, si vulneris, audis: si autem nolueris,

qui

ⁱ cap. 3.

^j In lib. qui
scribitur
Apologia
David.

^k Lib. 4.
h' cap. 7.
. anima.
lib. 3. cap. 26.

*quis se damnabit, nisi is qui se pronuncianit esse
infidem?*

Quarto, D. Gregorius Magnus, Gregorij
Turonensis ferè coetaneus, qui cum Ponti-
fex Maximus esset, Imperatoris se famulum
& subditum esse fassus est; ipsique Impera-
tori potestatem cælitus datam in omnes ho-
mines, humaniter humiliterque agnouit, ut
paulo ante retulimusⁱ.

Cap. 3.

Quinto, præclarus Antistes, Otto Episcopus Frisingensis, ^k Solis Reges, inquit, utpote constituti supra leges, divino examini reservati, seculi legibus non cohibentur. Vnde est illud sam Regis quam Propheta, TIBI SOLI PECCAVI. & Mox. Cum enim iuxta Apostolum, omni mortali horrendum sit incidere in manus Dei viuentis; Regibus tamen, qui nullum prater ipsum supra se habent quem metuant, eo erit horribilis, quo ipsis ceteris possunt peccare liberius.

*In epistola
ad Freder.
Orembarli.*

Possim & alios non paucos ad huius rei fidem accire : sed quid pluribus opus est ? *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum*¹. Si contrariae opinionis assertores tot antiquorum Patrum testimonia, immo si vel vnum aliquod proferre possint, quo disertè scriptum sit Ecclesiam, vel eius caput Sum-

¹ March, 18.

mum Pontificem, habere temporalem vi-
lam potestatem in Reges & Principes secu-
lares, & posse eos temporalibus penitentiis quo-
quo modo, directe scilicet vel indirecte, co-
ercere, aut regno, regniue parte multare :
non equidem recusabo quo minus lis tota se-
cundum ipsos sine prouocatione iudicetur.
Nihil enim est quod malum quam certam
rationem inueniri posse, per quam aduersa-
rie opinionis sententia liquidò confirmetur:
sed dum id frustra expecto, interea Veritas
me victum vincitumque, secum in aliam par-
tem abducit,

Hoc igitur ab aduersarijs nunc quæro:
Nunquid verisimile sit hos sanctos & anti-
quos Patres, qui de summa Regum & Impe-
ratorum potestate impunitateq; scripserūt,
ad eo negligentes fuisse, ut per incuriam non
admonuerint sui seculi Principes huius Pon-
tificiæ potestatis temporalis, aut eam admoni-
tionem tabulis consignatam non relique-
rint: quò Principes non solum occulta Dei
iudicia extimescant, sed etiam Ecclesiasti-
cam & Pontificalem iurisdictionem tempo-
ralem, per quam deijci loco possint, quoties
id Ecclesia, vel eius caput Papa, è religione
atq; è republica esse putauerit? Certè id si-
luisse,

luisse, si verum erat, fallere fuit Reges & Principes, quibus literis & prædicationibus persuaserant, eos posse à solo Deo in temporalibus iudicari. An fingemus ignaros adeò & infios fuisse authoritatis Ecclesiæ, vt tali eam potestate præditam esse non intellexerint? An deniq; adeo meticulosos & pusillanimos, vt quod scirent, id Principibus nuncare non sint ausi? Si nihil horum priscis illis Patribus imputari potest, cur aliam, quæsto, nunc nouam potestatem, nullâ certâ neque auctoritate neq; ratione fundatam, sed postremis seculis ab hominibus quibusdam summo Pontifici misere addictis excogitatam populoq; obtrusam amplectamur, & nouum iugum Principibus imponamus?

C A P. I X.

Priorem partem secundæ rationis aduersiorum falsissimam esse iam planè ostendi, Ecclesiam scilicet, ideo tolerasse Constantium, Julianum, Valensem, & ceteros Principes Hæreticos, quia non potuit eos sine populis detrimento coercere. Posteriorem partē nunc æquè falsam esse demonstrabo, nempe Henricum IV. Imperatorem, & alios Principes in

in quos posteriores Pontifices ius sibi tempore arrogarunt, potuisse ab Ecclesia sine populi detimento coerceri. Quod priusquam aggrediar, obsecro atq; obtulor non modò lectorum beneuolum, sed ipsosmet aduersarios, ut quaestione pertractata perpendant animo, & temperate, ac sincere aestiment, an non facilius Ecclesiæ fuerit in primos istos Principes, supradictis modis & medijs animaduertere, quam dictum Henricum quartum per Rudolfum Suevum, vel Philippum Pulchrum per Albertum Austriacum in ordinem cogere? quorum alter Papæ arrogantium risit & repressit: ^a alter vero æmulum & aduersarium sibi à Pontifice datum, post varias vario marte dimicationes, postremo tandem prælio confecit. ^b & Papam, à quo fuit excommunicatus, Româ electum perpetuo exilio multauit.

Quanto cum populi detimento Papa temporalem illam in Henricum IV. potestatem exercere conatus sit, testatur Otto Friesingensis (quem Bellarminus & genere, & eruditione, & vitae probitate nobilissimum meritò vocat ^c) qui de excommunicatione & depositione dicti Henrici facta à Gregorio VII. sic scribit. ^d Legò & relego Romano-

^a Philippus
Pulcher.
antiores
Platin.
Goguin.
¶ alij.
^b Marian.
Scotus in
Chronico
an. 1080.

^c Lib. 1.
cap. 4. de
translat.
Imp. & li. 4.
de Roman.
Pont. ca. 13.
^d Lib. 6.
Cbro. ca. 35.

rum

rum Regum & Imperatorum gesta, & nusquā
inuenio quenquam eorum ante hunc à Romano
Pontifice excommunicatum, vel regno priua-
tum: nisi forte quis pro anathēmate habendum
ducat, quod Philippus ad breue tempus à Ro-
mano Episcopo inter penitentes collocatus, &
Theodosius à beato Ambroſio propter cruentam
cadem, à liminibus Ecclesie sequestratus sit. vbi
animaduertendum est, Ottoneū plane pro-
fiteri se nullum de priuatione regni exem-
plum præcedentibus seculis inuenire; licet
de excommunicatione duō ista, si non vera
at ſaltem verōrum ſpeciem habentia propo-
nat. Deinde verò paucis interiectis ^{Cap. 36.} ſic ſcri-
bit: *Quanta autem mala, quorū bella, bellorumq.
discrimina inde ſubsequuta ſunt: quoties miſe-
ra Roma obſeffi, capta, uifata, quod Papa ſuper
Papam, ſicut Rex ſuper Rēgēm poſitus fuerit,
tadet memorare. Deniq. tot mala, tot ſchisma-
ta, tot tam uitimurūm quām corporū pericula,
huius temporeſtatis turbo immoluit, ut ſolus ex
perfectione immunitate, uę temporis diuini-
nitate, ad humana miſeria infelicitatem ſuffi-
ceret comprobandum. Vnde la quodam Ecclesi-
astico ſcripto: deniſimū. Egypti tenebris
comparatur. Pradiſtu enim Pontifex Grego-
rius à Rege urbe pellitur, Gibertusq. Ravenna-
tensis*

*sensis Episcopus in locū eius subtruditur. Por-
rò Gregorius Salernitanus, appropinquante
vocationis sua tempore, dixisse fertur. Dilexi
iustitiam & od̄ iniquitatem, propterea morior
in exilio. Quia ergo in Principe suo regnum ab
Ecclesia praeclaram graniter percussum fuit, Ec-
clesia quoq; tāto Pastore, qui inter omnes sacer-
dotes & Romanos Pontifices principi zeli ac
authoritatis erat, orbata dolorem non modicum
babuit.*

Hoccine est Principem sine populi de-
trimento coērcere? Qui scribunt Roma-
num Pontificem (quem Ecclesiae nomina
intelligunt) non tolerasse hunc Imperato-
rem, quia poterat eum sine populi detri-
mento coērcere, aut hunc authorem non
legerint, aut nominis & existimationis suæ
curam nullam gerant, necesse est; qui tam
manifesto mendacio se implicent. Si hoc
prius ignorabant, discant nunc saltem ex hoc
scriptore grauiissimo, falsum id esse quod pro
vero inscienter proponunt: & cogitent ve-
lim, candideque iudicent, an non satius fu-
isset Gregorium Papam vitia & mores des-
peratos Henrici, instar Constantij, Iuliani,
Valentis, & aliorum Imperatorum Ecclesi-
am vexantium perfette, ac Dei bonitatem
lachrimis

lachrymis & precibus pro eius salute vel in-
teritu exorare , quām tot schismata & cæ-
des,tot populorum & vrbium direptiones,
tot in sedem Apostolicam contumelias, in
Pontifices bella,aliasque furibundas tragœ-
dias cum totius populi pernicie, vno facto
insolente & inaudito, minimeque necessa-
rio excitare , excitatasque annos plures
magno Ecclesiæ malo alere & souere ? Fie-
si potest ut bono id animo fecerit Gregori-
us (Deus de intentione iudicet) At fieri non
potest, ut rectè, prudenter,& ex officio fece-
rit,& quin largiter errauerit,more & consilio
humano, cùm id sibi tribueret quod suum
sanè non erat ; deponendi scilicet & abdi-
candi Imperatoris munus,inq; eius locum
alterius substituendi potestatem ; ac si ad
eum regni illius humani dominium perti-
nisset. quod satis versiculos ille indicat ab
Ottone relatus , & à nobis supra transcriptus.
Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo.
Constat autem non semper rectè,& ex Dei
voluntate fieri,quod pietatis feruore & bono
zelo, etiam à viris ceteroquin optimis, agi-
tur. Moyses, dum Hebrei defendendi zelo
occidit Ægyptium, peccauit. Oza zelo ful-
ciendi arcam Domini nutantem, eam teti-
git

git & interijt. Petrus zelo tuendi Dominum & Magistrum, Malcho auriculam abscidit, & reprehensus est. Hinc D. Ambrosius ad Theodosium. ¹ *Noui te pium, clementem, misericordem atque tranquillum, fidem ac timorem Domini cordi habentem : sed plerumque aliquos fallunt. Habent aliqui zelum Dei, sed non secundum scientiam* ². zelus inconsideratus non raro ad scelus impellit.

Culpa igitur Gregorij Papæ mihi permagna in hoc negotio videtur, quod non animaduerterit ad supremi Pastoris officium pertinere, vnius facinus impunitum potius relinquere, quam eius vindicandi desiderio innocentem atque innoxiam multitudinem periculo inuoluere. Ac proinde ne excommunicare quidē Imperatorem illum debuit, in cuius sceletis societatem tantus hominum numerus coierat, ut separari sine schismate, & unitatis Ecclesiae dissolutione nequiret. Id multis ante seculis, magnum Ecclesiae lumen Augustinus sanctè & sapienter admonuit, ³ atq[ue] ex Apostoli Pauli scriptis luculenter comprobauit: cuius sententiam Ecclesia adeo gratam & ratam habet, ut eam in Canones retulerit ⁴: digna ergo quam huc transcribam, & quæ non a tramento

¹ Lib. 5.
cap. 2. contra
epis. Par-
menianos.
² Can. non
potest. 23.
9-4.

tramento sed auro, nec in charta peritura
sed silice vel adamante, aut siquid illis duri-
us & diuturnius est, exaretur. Non potest,
inquit, esse salubris à multis correptio, nisi
cum ille corripitur qui non habet sociam multi-
tudinem. Cum vero idem morbus plurimos
occupauerit, nihil aliud bonis restat quam do-
lor & gemitus, ut per illud signum quod Eze-
chielis sancto reuelatur ¹, illasi evadere ab illo-
rum vastatione mereantur. Ne cum voluerint
colligere zizania, eradicent simul & triticum:
nec per diligentiam segetem Domini purgent,
sed per temeritatem ipsi potius inter purga-
menta numerentur. Ideoque idem Apostolus
cum iam multos comperisset, & immundos lux-
uria, & fornicationibus inquinatos, ad eosdem
Corinthios in secunda epistola scribens, non i-
tidem praecepit ut cum talibus nec cibum sume-
rent. Multi enim erant, nec dici de his poterat,
¹ Si quis frater nominatur fornicator, aut ido- ^{1 1. Corin. 5.}
lis seruiens, aut auarus, aut aliquid tale, cum e-
iusmodi nec cibum quidem simul sumere: sed
ait, ² Ne iterum cum venero ad vos, humiliet ^{= 2. Cor. 12.}
me Deus, & lugeam multos ex ijs qui ante pec-
cauerunt, & non egerunt penitentiam super
immunditia & luxuria & fornicatione quam
gesserunt: Per luctum suum potius eos diuino
flagello

flagello coercendos minans, quam per illam correptionem ut caserit ab eorum coniunctione se abstineant. et paulò post, reuera si contagio peccandi multitudinem inuaserit, diuinæ disciplina scuera misericordia necessaria est. nam consilia separationis (hoc est excommunicatiōnis) & inanis sunt, & perniciosa atque sacrilegia: quia & impia & superba sunt, & plu perturbant infirmos bonos, quam corrigan animosos malos.

Hæc cùm ita sint, nemo vt arbitror, ex collatione doctrinæ S. Augustini, quæ Ecclesiæ est, cum gestis à Gregorio in Henricum, non perspicuè cerneret, Papam magno pere errasse, qui Imperatorem, cuius partes ingens Clericorum & laicorum multitudo sequebatur, cum manifesto maximi schismatis periculo excommunicauerit: multoq; amplius, cùm eum Imperij iure (quod ipsemet Pontifex ius nullum habebat) odiosa sententia nixus est spoliare: ut mirum non sit si (quod Sigebertus scribit) eundem Gregorium paulò ante mortem pænituerit omnium quæ aduersus Imperatorem gesserat.

Libet Sigeberti locum referte, quòd non suam ipsius opinionem aduersarijs suspectam,

*Id est,
eorum dini-
no iudicio
& ratione
relinquendū
lega:
eß.*

am, & quod Hlehrici partes sequitur sit, sed
historiam narrationem alterius authoris
continet. **Hildebrandus Papa**, inquit, ^{9 qui} ^{In Chro-}
^{Gregorius septimus, apud Salernum ex}
^{graph. an. 1085.}
Lans maritur. De hac ita scriptum reperi. Vo-
lumus vos scire, quod Ecclesiastica cura solliciti
estis, quod Dominus Apostolicus Hildebran-
dus qui ^{Ex} Gregorius nunc in extremis possumus
ad se vocavit unum de duodecim Cardinali-
bus, quem multum diligebat praeter ceteris, &
confessus est Deo, & sancto Petro, & tunc Ec-
clesia se valde peccasse in Pastorali aura, quae ei
ad regendum commissa erat, & sudente dia-
bolo contra humatum genus iram & odium
concitasse. Tunc demum misericordia predi-
cavit confessor etiam Imperatorum & ad totam
Ecclesiam, & tunc operatus illi indulgencium, quia sa-
nem vite sua aspirabat, & tunc inducens
sc. Angelica vestem, & dimisit ac dissoluit vir-
cule omnium humorum suorum Imperatori,
& omni populo Christiane, ruinis & defunctis,
Clericis & Laicis. **C**onsilium habere de domo
Deoderici, & amicos Imperatorum ascendere.

Reddo nunc ad Episcopum Friburgensem,

genere, pictate, & cruditatione, ut iudici-
mus,

mus, nobilissimum, atque harum rerum te-
stem penè oculatum. Is cùm in loco à no-
bis producto, tum in alijs, non obscurè indi-
cat non probari a se decretum illud Papæ
de abdicando Imperatore, sed nouum, inso-
lens, atque iniustum videri. Nam primum
quod ad facti illius nouitatem & insolenti-
am, sic scribit, lego & relego Romanorum Re-
gum & Imperatorum gesta, & nusquam in-
uenio quemquam eorum ante hunc à Romano
Pontifice excommunicatum, vel regno priva-
tum. Etrius suis libro primo de gestis Frideri-
ci³; Gregorius septimus, inquit, qui tunc ur-
bis Roma pontificatum tenebat, cundem Impe-
ratorum tanquam à suis destitutum, anathema-
tis gladio feriendum decrevit. Cuius rei noui-
tato edulebentius indignatione motum su-
cepit Imperium, quò nunquam ante hac tem-
pora huiusmodi sensuam in Principem Ro-
manorum promulgatam cognoverat. Iniustiti-
am vero & iniquitatem facti varijs modis
declarat. Primum quod inter mala & dam-
na quæ ex illo Papæ decreto nata sunt, po-
nat mutationem & deiectionem Papæ &
Regis, quod Papa super Papam sicut Rex su-
per Regem positus fuerit. quibus verbis ostendit
verumque pari iure, seu potius pari iniu-

E cap. I.

ria

nia factum esse, ut sicut iniuste Papa super Papam ab Imperatore, ita etiam iniuste Rex super Regem à Papa positus sit. Deinde quod ait, *quia ergo in Principe suo regnum, &c.* id quid aliud sonat, quam propter violatum in Principe Imperium, violatam fuisse in Pontifice Ecclesiam, siue propter percussum regnum in persona Principis, percussam fuisse Ecclesiam in persona Pontificis. inter quæ cum nullum iuris aut iniuriæ discrimen faciat, nec possit utrumque iuste fieri, consequens est ut utrumque iniuste factum esse existinet.

Præterea tam defctionem Rudolfi, quem Papa Imperatorem creauerat, quam insurrectionem filij ipsius Henrici excommunicati, aperte & simpliciter rebellionem vocat: quod utique nunquam dixisset, si Henricum iure priuatum imperio credidisset. Nam rebellium esse non potest, nisi aduersus superiorum, ac proinde nec in Henricum esse potuit, qui, si iuste abdicatus & depositus est, amplius superior non erat. De Rudolfo itaque sic scribit^b: *Nec multo post tempore duo præfati duces Guelfo & Rudolfi Fidei, qua occasione dubium, Principi rebellares, Saxonib[us] inunguntur. Et mox At Romanus*

Pontifex Gregorius, qui iam, ut dictum est, Principes aduersus Imperatorem concitabat, omnibus ut alium crearent, latenter & manifeste scribebat. Scire autem hic obiter oportet, quod ait *qua occasione dubium*, de priuata occasione intelligendum, cuiusmodi multæ solent inter Magnates & Regem oboriri: ut nostra ætate inter Borbonium & Franciscum Regem, Guysum & Henricum, Auriacum & Philippum: nam uterque & Guelfo & Rudolfus publicam occasionem prætendebant, nempe efferatos Henrici mores, & quod à Papa excommunicatus esset ac regno depositus; ut scribit Albert. Schafnaburgensis^c, atque ita priuatum odium, ut rebellantibus mos est, prætextu publico velauerint. De filio autem Noster Episcopus Fisingensis sic loquitur; *Anno de hinc iterum sequente, natale Domini Moguntia Imperatore celebrante, Henricus filius ei ius rebellionem contra patrem in Noricis partibus, consilio Theobaldi Marchionis, & Berengarij comitis, sub specie religionis, eo quod poteretius a Romanis Pontificibus excommunicatus esset, molitur: ascitissq. sibi quibusdam ex Orientali Francia, Alemania, Baioaria, Principibus, Saxoniam terram & gentem contra Regem*

* De reb.
German.

* Lib. 7.
Chron. cap. 8.

Regem facile animandam ingreditur. Lector hic duo obseruet. Alterum quod hic author scientia & pietate conspicuus, hanc insurrectionem Henrici filij in Henticum patrem, rebellionem vocet. Alterum, quod Henricum patrem, & hic & alibi semper, Regem & Imperatorem nominet, quamuis excommunicatus & regno priuatus per sententiam Pontificis, ante annos plus minus viginti quinque fuisset; & primum Rudolfus, deinde Hermannus à Papa & rebelibus in eius locum suffectus. ex quo satis indicat existimare se summum Pontificem ius abdicandi Reges nullum habere, aut aliquid statuendi de ipsorum imperio temporali: ac proinde decretum illud Gregorij nec iustum nec legitimum fuisse: alioquin neque Rex appellari Henricus, neque eius aduersarij rebelles, sine Romani Pontificis iniuria potuerunt.

Est & aliis eiusdem authoris locus, * in quo id ipsum manifestius declarat, Papam <sup>Lib. 1. do
giff. Fride-
rii cap. 8.</sup> scilicet per illam excommunicationem & abdicationem nihil iuris regni Henrico admisse. Nam postquam narravit Bertolsum Rudolfi generum (quem ut dictum est Papa Regem creauerat) perempto socero, duca-

tum Sueviae tanquam sibi à socero concessum usurpare, & ex altera parte Henricum (Papæ iudicio depositum) concessisse cumdem ducatum nobili cuidam Sueviae, cui Friderico nomen, qui Bertolsum ad pacis conditiones, & ad ex festinationem ducatus adegit, addit. *Bertolus iste, quamvis in hoc negotio Imperio simul & iustitia cesserit, tamen strenuissimus ac fortissimus fuisse traditur.* En-
ut nihil circuitione usus, affirmat Imperium & iustitiam ab Henrico stare, in quem Pôti-
fex sententiam depositionis multò antè rule-
rat, nō autem à Rudolfo, quamvis Pontificalia
authoritate ad Regnū vocato, cū epigraphe
iam bis superius relata; *Petra dedit Petro &c.*

Venique cùm serio dicat & doceat, *Re-
ges nullum præter Deum supradicere habere quem
meruant.* Nonne hoc ipso satis admonet, ni-
hil iuris temporalis Pontifici Romano esse,
vt de ipsorum regnis & imperijs ullo modo
disponat? Et verò licet aliud non esset, quo
facinus illud Gregorij Pontificis improbe-
tur, sanè tot lugubres & calamitosi euentus,
tot funesti ac miserabiles casus, qui ex illa
Papæ in Imperatorem tunc primum occu-
pata & usurpata iurisdictione orti, vniuer-
sum Imperium totos viginti quinque annos
afflixerunt,

affixerunt, & Ecclesiam continuo schismate lacerarunt, nobis argumento esse possunt, decretum illud non auctoratu diuino, sed humano impetu factum esse: nec ab ordinaria sanctæ sedis Apostolicæ iurisdictione, sed vel ab extraordinaria sedem tenentis ambitione, vel iuris sui ignoratione & zelo inconsiderato processisse. Neque enim verisimile est Deum, qui Iustitiae author & Ecclesiæ protector est, quique primas spiritualis potestatis Ecclesiæ executiones, præsentibus miraculis & horrendo effectu formidabiles reddidit, non eodem modo primam illam tantæ tamque sublimis autoritatis & iuris Ecclesiæ suę executionem, singulari aliquo miraculo vel extraordinario auxilio secundare voluisse: cum præsertim tot precibus à Pontifice in auxilium esset vocatus, ipsique Apostoli solenni obsecratione rogau, his verbis. Agite igitur Apostolorum sanctissimi Principes, & quod dixi vestra autoritate interposita confirmate, ut omnes nunc demum intelligant, si potestis in calo ligare & solvere, in terra quoque Imperia, Regna, Principatus, & quicquid habere mortales possunt, afferre & dare vos posse. Edificant nunc Reges huius exemplo, & omnes seculi Principes, quid

I Platini
vita huius
Pontificis.

in calo possitis, quantique apud Deum sitis,
ut deinceps sineant sancta Ecclesie mandata
contemnere. Hoc autem iudicium citò in Hen-
ricam exerceat, ut intelligant omnes, iniqui-
tatis filium non fortuito, sed vestra opera è reg-
no esdere. Hoc tamen à vobis optauerim, ut
penitentia ductus, in die iudicij vestro rogatu
gratiam à Domino consequatur. Actum Roma
Nonis Martij indictione tertia^f. His & simili-
bus precationibus ad Deum & Principes
Apostolorum fusis, inquit Henricum ex-
ecrationibus & imprecationibus solenni mo-
re coniectis, quis Deum, qui Ecclesiam per
beatos suos Apostolos continua protectio-
ne custodit non facile passurum se exorari,
& primam hanc Pontificis supplicationem
in tantæ authoritatis Ecclesiæ manifestan-
dæ exordio non statim fuisse auditurum ar-
bitretur, si talis ad Ecclesiam authoritas per-
tinuisset? Cum tamen planè contrà, nihil
non infaustum Pontifici, Pontificiaeque par-
tis authoribus & fautoribus acciderit, tri-
umphante interim & Imperium tenente
Henrico. Nam quod à filio tandem post
annos viginti quinque passus est, *sub specie*
religionis, ut ait Frisingensis, id parum aut
nihil ad hanc rem pertinet: prætextus hic
tantum

tantum filio pessimo fuit, qui ante diem patrios in annos inquirebat. Vera autem causa, ambitio, & ardens dominandi libido, que multos mortales falsos fieri subegit. & patres ¹ Salust. in filios, & hos in illos, saeuis & futilibus odijs sepe armavit, ut uberior alibi ostendimus: ² Bellissime quidam, ³ patris longior vita malo filio servitus videtur. ⁴ Lib. 6. de regno sap. 4. ⁵ Goguin. in vita Indon. Py.

C A P. XI.

EX his, ut opinor, satis pater, Ecclesiam non tolerasse olim Constantium, Iulianum, Valentem, & alios malos Principes, quod suis tunc copijs & viribus dissideret, nec quod eos sine magno populi incommodo in ordinem cogere nequiret. Nam re vera facilius, & minore populi detimento, veteres illos coercere potuit, quam non solum Henricum IV. cuius causa tam diuturnum schisma ortum est, sed vel Othonem IV. vel Fridericum II. vel Philippum Pulchrum, vel Ludouicum XII. vel Ioannem Nauarrum, & alios, in quos Pontifices successu rerum tumidi, sententias excommunicationis & priuationis regnum protulerunt; non ob haec, neq; ob male obitum imperium, neq;

ad

ad supplicationem subditorum, sed proprio
motu, priuato inquā odio incensi infensiq;. Nō deniq; quod status Ecclesiæ illâ ætate E-
piscopos magis quàm hoc seculo ad marty-
rium paratos esse voluerit. Tunc enim Ec-
clesia tutissimo loco erat, atq; in portu vt di-
citur, nauigabat: utpote fundata iampridē
Apostolicis institutis, & satis superq; labore
ac sanguine Martyrum stabilita. Quinimo is
tunc Ecclesiæ status erat, vt multò minus
quàm hoc tempore Episcopis ad martyrium
paratis opus esset: quod tota tunc multitu-
do, velut recente Martyrum sanguine asper-
sa, nihil nisi martyrium redoleret: adeo vt
non minus exemplo gregis Pastor, quàm sin-
guli de grege exemplo Pastoris, officij sui
commoneretur.

At nunc secus, proh dolor! se res habet:
Ecclesia grauissimis tempestatibus agitata
est, ac tantum non obruta Hæreticorum im-
petu, multis eorum ipsorum qui Catholici
dici cupiunt ita affectis, vt nec magnas ex-
antare molestias, nedum exequi mortem,
pro vera religione velint: quapropter vt in-
calefac ille tempor, & homines ad expeditissi-
mam viam & quasi compendiariam salutis
excitentur, quis non videt opus esse Episco-
pis

pis qui verbo & exemplo viam monstrant :
& ad martyrium potius, quam ad arma & insurrectiones, in quæ naturâ proclives sumus,
& semetipos componant & alios adhortentur ? Quis non paternam Clementis VIII.
pietatem cum summa prudentia coniunctâ,
quæ Reges & Principes Christianos ad concordiam reducere, & in concordia retinere
annititur, infinitis partibus Ecclesiæ utiliorum iudicet, quam Iulij II. loricati furores
Martios, quibus Italiam, Galliam, Germaniam, Hispaniam, cæterasq; gentes Christi-
anas, hostilibus animis inter se committere,
impiè & inhumaniter connitebatur ?

Hæc cum ita sint, sane vel priscos Ecclesiæ
patres grauiter delinquisse fateamur, quod
fontes illos, & execrados fidei desertores, nō
solū pertulerint, &c, cum facile possent, non
peremerint; sed obseruarint comiter, & re-
galibus titulis atq; honoribus dignati sint: vel
eos ciusmodi Principibus pepercisse propter
reuerentiam Maiestatis, & solo Deo inferio-
rem in temporalibus potestate, arbitre-
mur necesse est: vel certè præter causas ab
aduersarijs redditas, alias adhuc subesse
meliorē credamus, quā nemo ipsorum haëte-
bus prodidit, nec vt suspicor, vñquā proder.

Nam

• L. 3.
 cap. 18. de
 inf. Henr. 4.
 abdicatione.

Nam quod quidam seditionis in opere illo infami quod aduersus Reges scriptit, ^a ut vim superioris obiectionis de antiquorum Patrum tolerancia eludat, quasi verò, inquit, eadem instituenda Ecclesiæ ratio, atq; instituta esse credenda sit, ac non prius plantari & irrigari vineam, quam incidi oporteat: sed tum demum id potestatis datum est Ecclesiæ, cum id Propheta impletum est: Erunt Reges nutritij tui, & vuln in terra dimisso adorabunt te, & ^b Esaias 49. puluerem pedum tuorum lingent. ^b id certè est eiusmodi quod vix responsione dignum putem cum nec authorem ipsum sat quid dicat scire arbitrer. Quid enim? An non putida Ecclesiæ membra ab eius infantia & primordijs abscindi solebant? An nescit incisionem illam spiritualem, quæ propria Ecclesiæ est, vnâ cum ipsa Ecclesia cœpisse? Quid Ananias, quid Corinthius, an non ab Ecclesia amputati? Hoc si ignorat, malus Theologus, & peior vinitor credendus est: siquidem in plantatione resecat hic etiam quicquid in vite superfluum est & inutile, nec prominere terra putidas aut vitiatas gemmas sinit: mox eam, ubi paululum excreuerit, pampinat, ne instructuosis colibus oneretur. Quod si de incisione corporali intelligat, ^{scirc}

scire debet Ecclesiam non nosse sanguinem, non solere inquam extremo suppicio quemquam afficere, nisi forte per miraculum, ut in persona Anniæ & Saphiræ⁴, contingat. Sed quid an Ecclesiam temporibus Ambrosij, Hieronymi, Augustini nondum perfecte institutam fuisse retur? aut non satis plantaram & irrigatam, ut iam tunc comodè incidi potuerit? Certè B. Augustinus alicubi assent, & paucos suo seculo vi spiam inueniri qui de Christo male sentirent. Cur ergo Valentem, Valentinianum, Heraclium, & alios similes tolerauit Ecclesia? Nam à Constantino Magno impletum erat ad prophetiae quod allegat. At nondum tempus incidendi vincam Domini. Egregia tatio scilicet, atq; inter alias cùtis viri inceptias, quas p̄ libi scorpus indicauimus, & collocadas. Nunc ad indirecte potestatis propugnatores transcamus.

⁴ Trad. 27.

in Iacob.

- 1. T. 1
- 2. G. 1
- 3. G. 1Lib. 5. &
6. de Regm.

C A P . X I I .

Horum opinionem capite primo & capite quinto supra proposui: ea est, Pam ratione sua spiritualis Monarchie habere potestatem temporalē indirecte, eamq; summa disponendi de temporalibus rebus omniis possibui.

um Christianorum, & posse mutare regna, &
uni auferre atque alteri conferre, si id necessa-

*Adversario-
rum senten-
tia toti au-
tiquitati ec-
clesiastica
contradicit.*

rium sit ad animarum salutem. Cui sententiae tam multa repugnant, ut eam omnino improbarem, ne dicam incredibilem, existimem. Nam in primis quid ei magis contrarium, quam quod tota antiquitas Christiana semper censuit, Reges solo Deo minores esse, solum Deum iudicem habere, nullis legibus humanis subjici, nullisq; pœnis temporalibus plesti vel coerceri posse, ac proinde quod iuris authores dixerūt, *Principis legibus solus est*, id Græci de legibus pœnaliibus principiū intelligunt; *non autem iudicari uideatur quid est*; videlicet si quid delinquat non punitur. Nihil horum cum aduersariorum opinione potest consistere. Nam si verum est, Papam de Regnis rebusq; Principum secularium posse disponere, & ab ijs sceptra omnemq; dignitatem auferre, consequitur necessariò Papam Regibus superiorem atq; etiam iudicem in temporalibus esse, ac præterea Reges omnes temporalibus pœnis subjici posse; quod superiori veterum sententiae ex diametro utriusque opponitur. consecutionis necessitas inde patet, quod qui alium legitimè iudicat, is superior sit eo quem iudicat

• L. Prin-
cipi. D. de
legib.

judicat necesse est. (Nam par in parem non habet imperium, & multo minus inferior in superiorum) & quod regni priuatio, sicut bonum publicatio, inter paenam temporalem casq; grauissimas numeranda sit.

<sup>a L. Nam
magistratus.
D. de rcp.
qui arti.</sup>

Quid quod ipsi Pontifices fatentur Reges non habere superiorum in temporalibus. Habent & non habent, simul vera esse nequeunt. falsum ergo est Reges non habere superiorum in temporalibus, si alius ijs possit iure temporalia auferre alteriq; conforde. si <sup>a Cap. per
venerabilem
qui fil. sunt
legit.</sup> enim hic non sit actus superioritatis, ut ita loquar, non video equidem quid sit esse superierem : aut si Regem causa cognita condonare, & regali dignitate multare, non sit Regis iudicem esse nullam neq; iudicij neq; iudicis notionem a maioribus traditam & relictam esse fatendum est. Nam quod in verbis, directe & indirecte, discriminem statunt, id non ad facultatem iudicandi & effectum iudicij, sed solum, ad modum & rationem acquirendi tantam potestatem pertinet. Canonistæ enim dicunt Papam directe dominium temporale totius orbis a Christo accepisse. Hi vero negant eum accepisse tale dominium directe, quasi dicas perse, simpliciter, & sine alterius rei consideratione;

^{sed}

<sup>Refugiat
confessio
Pontificum.</sup>

sed tantum indirecte; hoc est per consequentiam, ratione illius potestatis spiritualis quam directe a Domino accepit. hæc igitur ex verbis istis differentia, ad initium & modum acquirendi temporalem potestatem, non autem ad eius vim & effectum referri debet. Vtrumvis enim dicas, nihil ad Pontificalis iudicij in Reges firmitatem & efficaciam omnino interest; nisi forte quis dicat Papam, si vitus malus fuerit, liberius indirecte quam directe in Regum corpora & fortunas posse grassari.

Quod si aduersariorum sententiarum locus sit, Reges & Principes Christiani non erunt solum vasalli & clientes Papæ in temporalibus, sed quod vilius est, quasi precettio Regna & Principatus ab eo possidebunt. Id facile ex ipsis aduersariorum principijs sic ostendo. Summus Pontifex potest alicui regnum afferre, & alteri conferre, si id necessarium sit ad animarum salutem. Acquisicare & decernere an si non necessarium, pertinet ad eundem Pontificem, de cuius iudicio, sequitur. ne sic iniquum, nemo potest iudicare; ergo ubi libitum ei erit poterit quemlibet regnum priuare, & illud alteri conferre. Propositione in hac ratiocinatione, est ipsam et
sen-

^{• Can. patr.}
^{can. alterum}

ix. q. 3.

sententia aduersariorum. Assumptio vero inter omnes Catholicos extra controversiam est: nemo enim nisi Hæreticus negabit currentem animarū ad Petri successorem & Christi vicarium pertinere. Conclusio denique ex præmissis necessariò sequitur; quia si volet Pontifex Regnum aliquod ab uno in alium transfere, poterit dicere se iudicare ad animalium salutē id esse necessarium: & de eius quidem iudicio, ut dictum est, iudicare nemo debet. Atq; ita semper in eius voluntate situm erit, vtrum velit sceptra Regibus adimere. quod quid est aliud, quam Reges omnes velut iure precarij regna ad nutum Pontificis auferenda detinere? Ecce quām ^{L. I. D. 4.} lubrico in loco Reges & Principes Christiani consisterent, si verum esset, Papam habere potestatem indirecte disponendi de omnibus rebus temporalibus Christianorum, qui eam potestatem suo semper arbitrio iudicioq; metietur, vt nihil irato illi facilius futurum sit, quām indirectæ potestatis exercendæ causam prætexere, quotiescum aut priuatas iniurias vlciscendi libido, aut ambitione dominandi cupiditas incesserit, aut etiam vbi se lœsum spretūmque, quamuis sine publica offensione, esse credet.

Cuius rei illustria documenta præbuerunt Bonifacius V I I I. & Iulius II. vt alios taceam, cùm magno multorum scandalo, conceptum in Reges potentissimos odium, obliqua hac indirectæ potestatis via effundere conaretur. Quod igitur de beneficijs Clericorum tradunt Pontificij iuris interpretes, *omnia scilicet manualia esse respectu Papæ*: idem de Regnis dici posset, si ista ei in Reges potestas temporalis indirecta concedatur, quasi in manu & potestate eius sit, alijs subinde atq; alijs tanquam precario possessoriibus ea auferre & conferre. Sed mitto hanc ab incommmodo siue absurdo rationem, quæ licet aduersus Bozium & Canonistas nullius sit momenti, quòd ipsi id quicquid est incommodi admittant, fateanturq; Reges nihil nisi mandatam à Papa executionem in regnis obtinere, tamen est efficax contra Theologos, & omnes indirecta potestatis assertores.

Sed & omnis potestas, omneq; dominium & iurisdictionem, aut iure diuino acquiritur, aut iure humano: & qui aliquid possidet seu tenet, si neutrò horum possideat, iniuste possidet, vt præclarè in Donatistas ratiocinatur Augustinus ⁸. Fieri igitur non potest,

⁸ Tract. 6.
ad cap. 1.

Ius. can. quis
iure diff. 8.

potest, ut Papa imperium aliquod temporale in Reges & Principes seculares iustè exerceat, nisi constet id ei iure diuino vel humano esse tributum. At nullus neq; in dominio neq; in humanis legibus locus reperiatur, qui talem illi potestatem conferat. cùm tamen contrà Regum Dominatio & auctoritas multis sacrarum literarum testimonij aperte commendata sit & probata, vt cùm dicitur, *Per me Reges regnant. Data est à Domino potestas vobis. Reges gentium dominantur eorum. Cor Regis in manu Dei. Dabo illis Regem in furore meo. Time Dominum, filii mi, & Regem. Deum timete, Regem honorificate, & passim id genus similia.*

Postremò, quandoquidem potestas & iurisdictio ista temporalis Papæ, de qua nobis sermo, neq; expresso Dei verbo in Scripturis comprehensa, neq; ex traditione Apostolorum quasi per manus recepta; neque usu & consuetudine in Ecclesia per totos mille annos & amplius obseruata, aut ab ullo Pontifice occupata; neque ab antiquis Ecclesiæ Patribus laudata & probata, imò ne memora quidem inuenitur; quæ nos, obsecro, credendi necessitas, cogat eam admittere? aut quæ nobis eam auctoritate persuadeant?

Rationibus, inquiunt, & exemplis nostra probatur sententia. quam vellem inquam id verum esse. Sed scire in primis oportet, eas tantum rationes huic ipsorum sententiae probandæ idoneas esse, ex quibus apodixes & demonstrationes euidentes conficiuntur, quales nemo illorum adhuc attulit, aut ut arbitror afferre potuit. Nam quod ad probabiles & verisimiles tantum rationes attinet, ex quibus syllogismi Dialectici constant, illarum non ea vis est, ut per eas summum Regibus & Principibus imperium ab iudicetur: cum ne quidem in quotidianis minimarum rerum controvenerijs aliquid euinci possit, nisi manifestis & euidentibus testimonij vel testibus res petitoris esse comprobetur. & ideo auctore non probante, qui conuenitur, et si nihil ipse præstat, obtinebit. ^{b.} In exemplis autem insitum atq; inualidum omnino præsidium est, quia quid factum sit tantummodo, non quid fieri debuit, ostendunt: exceptis ijs quæ sacrarum literarum testimonio laudi vel vituperio dantur. Quæ cum ita sint, videamus nunc quibus rationibus sententiam suam aduersarij confirmemt.

^a L. qui ac-
cusare. C. de-
eden. I. auctor.
C. de prob.
est 1. de
probat.

C A P.

C A P. XIII.

NE MO omnium, ut antè dixi, Pontificiæ partis, rationes aut diligètius collegit, aut argutius proposuit, aut breuius & subtilius conclusit, quām insignis Theologus Bellarminus, quem honoris causa nomino, qui licet quantum honestè potuit, & plus etiam quām debuit Papæ authoritati in temporaliibus tribuit: satisfacere tamen non potuit ambitioni imperiosissimi hominis Sixti V. qui se supremam in omnes Reges & Principes uniuersa terra, cunctosq; populos, gentes, & nationes non humana sed diuina institutione sibi traditam potestatē obtinere affirmabat.^a Itaq; parum absuit quin omnia Doctoris illius opera, quæ hæresim summo hodie successu oppugnant, Pontifícia censura magno cum Ecclesiæ detimento aboleret. vt illius ordinis patres, cuius tunc erat Bellarminus, serio mihi narrarunt. Quæ res me reficit, si forte, quod nolim, Pontifex aliquis pari ambitione præditus, librorum meorum lectio ne ob similem causam Catholicis interdicet. Quicquid volet sanè faciat, at nunquam efficiet, vt ego Catholicain, Apostolicā, & Romanam fidem, in qua à puerò ad grauem

^a In Bolla
contra Hen-
rit. III.
Francie
Regem.

hanc senectutem versatus sum, vñquam deseram; aut in alia fidei professione moriar, quam quæ à Pio IV. præscripta est. Rationes igitur ex Bellarmino huc referemus; sunt enim numero quinque, relictis alijs, maximè verò nugis Bozianis, quæ indignæ sunt, in quarum refutatione vir doctus se exerceat.

Prima ratio est, quam his verbis proponit Bellarminus. *Potestas civilis subiecta est potestati spirituali, quando utraque pars est eiusdem Reip. Christianæ: ergo potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus, & disponere de temporalibus rebus in ordine ad bonum spirituale. omnis enim superior imperare potest inferiori suo.* Et ne quis fortè rationem hanc eludat per inficiationem propositionis, eam illicè tribus argumentis, siue medijs, vt aiunt, demonstrare conatur, hoc modo.

Quod autem potestas politica, non solum ut Christiana, sed etiam ut politica, sit subiecta Ecclesiastice, ut talis est: primo demonstratur ex finibus utriusq[ue]. Nam finis temporalis subordinatur fini spirituali, ut patet. quia felicitas temporalis non est absolute ultimus finis, & ideo referri debet in felicitatem eternam: constat autem ex Aristotele lib. I. Ethic. cap. I. ita subordi-

subordinari facultates, ut subordinantur fines.

Secundo, Reges & Pontifices, Clerici & Lai-
ci, non faciunt duas Ressub. sed unam, id est,
unam Ecclesiam. Sumus enim omnes unum
corpus. Rom. 12. & I. Corinth. 12. as in omni
corpo membra sunt connexa, & dependentia
unum ab alio: non autem recte afferitur, spiri-
tualia pendere a temporalibus, ergo temporalia
a spiritualibus pendens, illisq; subiunguntur.

Tertio, si temporalis administratio impedit
spirituale bonū, omnium iudicio tenetur Prin-
ceps temporalis mutare illum modum admini-
strandi, etiam cum detimento temporalis boni,
ergo signum est subiectam esse temporalem po-
testatem spirituali. Hæc ille.

Quibus ut ordine satisfiat, respondeo, fal-
sum in primis esse, quod pro vero, certo, &
solido fundamento in hac prima ratione no-
bis obtruditur: falsum inquam, ciuilem po-
testatem subiectam esse spirituali, quando
vtraq; pars est eiusdem reipublicæ Christi-
anæ: nisi id ita intelligant, subiectam esse in
spiritualibus, & è diuerso hanc illi in tempo-
ralibus obedire oportere. Siquidem hæc duæ
potestates ita sunt partes reipublicæ Chri-
stianæ, ut neutri in alterum imperium sit,
ut pote quæ cùm liberæ & sui iuris essent,

mutuo amore coierunt. Vtraq; ergo alteram in suo ordine & munere *recognoscit* & *veneratur*, & suam vtraq; functionem arbitratu suo exerceat: tantum inter eas conspi-
rans quidam consensus & societas est, ad Christianam Rempub. conseruandam : v-
• Is Psal. 1. trāq; enim potestate, siue (vt Genebrardi b
verbis utar) *vtrōq; magistratu Ecclesiastico &*
Politico Ecclesia continetur, munitur, & viget.
ad quam protegendam & sartam rectam
conseruandam

alterius sic

Altera poscit opem res, & coniurat amicē,
Ut quamdiū societatem retinēt, Respublica
Christianā innuneris concordiæ & pacis
commodis efflorescat: At ubi coitam dissol-
uunt, spiritualis quidem potestas, licet diui-
nā virtute præstans, imbecillior tamen in o-
culis hominum & corporalibus auxilijs de-
stituta plerumq; cōtemnitur: temporalis ve-
rō quantumuis potens atque fortis, in suam
ipsius perniciem per omne scelus & insani-
am properat, nimirum cælesti gratia desti-
tuta, qua per spiritualis potestatis coitionem
fruebatur. Nihilo tamen magis potestas Ec-
clesiastica suas vlcisci iniurias per se, nisi ar-
mis spiritualibus, vel potestas temporalis in
Eccl-

Ecclesiasticam sœuire, nisi visibilibus & corporalibus telis potest. Cuius rei vitam non toti fluctuosis exemplis & superiorum seculorum monumenta, & nostra nos ætas memoriaque admonerent. Atque hoc nimis illud est, quod, ut ante dixi, Hosius ad Constantium Arianum. Neque fas est nobis, inquit, in terris imperium tenere, neq; tu thymatum & sacerorum potestatem habes, Imperator. & quod D. Bernardus ad Eugenium Papam.^c habent hac insima & terrena indices suos, Reges & Principes terra. Quid finis alienos inuidit? quid falcam vestrarum in alienam messem extendit? Non sunt igitur hæ potestates, Ecclesiastica & Politica, ita partes reipublicæ Christianæ, ut altera in alteram planè dominetur: sed ita sunt partes, ut quæ cùm essent separatae & inter se dissidentes, singulari tandem concordia se conjunxerunt, ut utraque alteri opem & operam suam præstaret, mutuisque officijs & munijis se se inuicem demererentur. Nec quòd potestas Ecclesiastica sanctior & excellentior sit Politicā, idcirco hanc illi subiectam esse concedendum est: sed tantum (ut sic non raro in societate ciuili) illam dignorem & diuitiorem huic ignobilioni & minus locupleti, ad utriusq;

^c Lib. I. No. consider. cap. 6.

vtriusque uilitatem se adjunxisse; ita ut ambae in illa societate liberæ maneat, neutra que ab altera vlo modo pendeat. Itaq; per bellè in hanc sententiam Driedo⁴: *Christus, inquit, vtriusq; potestatis officia discreuis, vi una diuinis & spiritualibus rebus atque personis, altera profanis ac mundanis presideret.* & mox, En. planè vides Christum discreuisse vtriusq; potestatis officia. Distinctio igitur Ecclesiastica potestatis Papalis à potestate seculari ac imperiali est de iure diuino facta. & post eodem capite, *Vnde Papa & Imperator sunt in Ecclesia non tanquam duo rectores summi inter se diuisi, quorum neuter alterum cognoscit, aut veneratur tanquam superiorem* (Nam hic illum in spiritualibus, hunc ille in temporalibus recognoscere ac venerari tanquam superiorem debet, & secundum antiquam glossam in can. Hadrianus. 63. dist. quemadmodum ille huic in spiritualibus, ita hic illi in temporalibus pater est) *quia regnum sit contrare diuisum desolabitur.* Neg. item sunt tanquam duo indices subordinati, sic ut alter suam iurisdictionem accipiat ab altero. Sed sunt tanquam rectores duo, qui sunt unius Desimistri, diuersis officijs deputati, ita ut Imperator presit secularibus causis & personis ad pacificum

⁴ Lib. 2. de
liber. Eccl.
fatt. cap. 2.

eisfum conuictum huius seculi: Papa vero pra-
fit spiritualibus ad lucrum Christiane fidei &
charitatis.

Sed & ipsemet Bellarminus ^{• Lib. 9 de}. Nota, in-
quit, quemadmodum non est idem sydus Sol Rom. Pont.
& Luna, & sicut Lunam non instituit Sol, sed ^{cap. 3.}
Deus: ita quoq; non esse idem Pontificatum &
Imperium, nec unum ab alio absolute pendere.
Sunt quidem Sol & Luna duo luminaria
magna^f, quae Pontifex Innocentius per alle-
goriam interpretatur ^{• Genes. 1.} duas dignitates, quae
sunt Pontificalis authoritas, & regalis pot-
estas: & illam Soli, hanc Lunæ comparat. Vnde
de hoc modo disputo. Quemadmodum Lu-
na non minus Luna est, nec minus per se
consistit, tunc cum à Sole recedit, & mutua-
tum ab eo lumen errans amittit, quam cum
eius radijs pleno orbe atque aspectu illustra-
tur; & neutrō casu aut hæc ab illo, aut ille
ab hac dependet: sed ambo institutionis suæ
ordinem & modum tenentes, deo mundó-
que deseruiunt. Sic etiam potestas Regalis
sive politica, proprijs subnixa viribus per se
semper consistit: & licet magnum quidem
lumen ad bene beateq; viuendum à Pon-
tificali & spirituali potestate accipiat, ta-
men eius neque accessu neque recessu vlla

ex parte in sua iuris siue essentia mutatur, minuitur vel augetur: multoq; minus ad uenienti subiicitur. Superest ut vitia argumentorum, quibus primam istam rationem fulciri Bellarminus putat, singillatim indicemus.

C A P. X I I I .

Quod igitur ad primam attinet, nego constanter talem ordinationem vel subordinationem finium harum potestatum esse, quatenus ipsæ potestates tales sunt. Nam finis Politicæ seu ciuilis potestatis, quatenus politica est, nihil aliud absolute complectitur quam felicitatem temporalem, commune scilicet bonum, & vitæ degendæ ordinatam tranquillitatem, ut ipse met alibi Bellarminus faretur. *Politica potestas*, inquit, *habet suos Principes, leges, iudicia &c.* Et similiter Ecclesiastica suos Episcopos, Canones, iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem; ista salutem aeternam. Nec ulterius progreditur hæc potestas ciuilis, nullumque alium in finem refertur, ut talis est. Nam quod ad aeternam felicitatem aspirat, id non à seipso habet: non, inquam, quatenus *politica*

politica est, eò tanquam in ultimum scopum conatus suos dirigit: sed quia spiritualis, siue ecclesiasticae potestatis societate & consiliis adiuvatur. ut patet ex innueneris populis & ciuitatibus, apud quos ciuilis potestas severè viguit, licet exiguum vel planè nullam aeternæ felicitatis, de qua loquimur, notionem habuerint. Hoc etiam indicat Apostolus ^a, cum iubeat orare pro Regibus, ^b & omnibus qui in sublimitate sunt, *ut tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate*: tranquillitatem vitae nimirum politicas gubernationi, pietatem & castitatem Christianæ disciplinae adscribens. Itaque, ut uno verbo dicam, sciendum est fines actionum humanarum in intentione esse, & non in intellectu, id est, non quod intellectus discursus rationis excogitare potest, id finis actionis est; sed quod voluntas agendo consequi cūpit, dum animus actionem meditatur, id actionis finis est. Vnde Nauartus ^c recte ait, ^d *In rebus finem potestatis laicæ esse vitam bonam, beatam, & quietam temporalem mortalium, qua & finis est legum ab ipsa emanantium. Potestatis vero ecclesiastica finem esse vitam aeternam supernaturalem: eandemq; esse finem legum ab ipsa emanantium. Prosequeretur hæc pluribus,*

ni rem acutis hominibus, vel ex ipsa Philosophia satis perspectam iudicarem.

Secundum verò argumentum usque adeo fruolum est & fallax, ut nihil inscitius dici, aut vitiosius colligi possit, quām quod eo concluditur. Ecqua enim anus tam excost est, ut nesciat non valere hanc consequitionem, *Sunt membra unius corporis; ergo unum ab alio pendet.* Nam neque pes à pede, neque brachium à brachio, neque humerus ab humero pendet, sed alicui tertio & medio connexa sunt per se, vel per alia membra quibus adhærent. An non eadem ratione colligitur: brachia vniuscuiusque hominis sunt membra unius corporis: *at in omni corpore membra sunt connexa & dependentia unum ab alio: non autem rectè afferatur dextrum pendere à sinistro: ergo sinistrum cuiuslibet hominis brachium pendet à dextro, eique subjicitur?* Quis eiusmodi argumenta futilitatis plena non rideat? Ego miserias istas demonstrationes odi, quae rem quae agitur argutijs, præstigijs, & captionibus inuolunt potius, quām explanant. Ut enim brachia ad humeros, & humeri ad collum & caput annexantur: nec dextrum brachi-

um,

um, dexterue humerus, sinistro, vel contrà, subiicitur: ita potestas spiritualis & temporalis, siue Ecclesiastica & Politica, licet membra sint vnius corporis politici, & partes vnius Reipublicæ atq; Ecclesie Christianiæ, neutra tamen alteri subiicitur, neutra que alterius fines & iurisdictionem sine sceleri potest inuadere: sed ambæ, velut vnius corporis humeri, ad caput qui Christus est annexuntur. quarum hæc, Politica scilicet, vitæ degendæ precepta, quibus societatis humanæ tranquillitas continetur, ciuibus & subditis præscribit: illa verò ad immortalitatis & felicitatis æternæ contemplationem supernaturalem (quæ & cum politica tranquillitate, & sine ea interdum subsistit) animos hominum erigit informatq;. ex quibus sequitur separatas esse has potestates in eadem Republica Christiana, ita ut neutra alteri, quatenus talis est, subiiciatur. Et verò nisi hoc ipse Bellarminus fateatur, sua eum doctrina alibi tradita redarguet. Nam libro tertio de Romano Pontifice, cap. 19. vbi nugas Synodi Sinalchaldicæ Luthitanorum refutat, atque ad illud eorum argumentum responderet, quo dicunt Papam se Deum facere cùm molis ab Ecclesia aut abullo indicari ostendit

ostendit virtuosam esse consequiam, argumento ducto à Regibus, qui & ipsi quoque nullum in terris Iudicem habent quantum ad temporalia. Reges terra, inquit, certè Iudicem in terris quo ad res politicas attinet nullum agnoscunt: Num igitur tot erunt Dī quos sunt Reges? Quid aliud est quæso Reges non habere iudicem in terris, quo ad res politicas, quam quod nos contendimus, separatam esse potestatem Politicam ab Ecclesiastica, & de illa sumnum Pontificem nullo modo disponere vel iudicare posse? Nam si posset, certè aut Reges haberent iudicem in terris etiam quo ad res politicas, aut Papa semper in cælestibus habitaret. Fieri ergo non potest quin Bellarminus aut à se ipso diffidat, aut immemoriā lapsus sit, aut, quod nou credo, veritatem variare studeat, cum alibi assumat pro certo & concessio, Reges nullum habere iudicem in terris quo ad res politicas, alibi vero Regibus & Principibus omnibus iudicem ferat Pontificem, qui eos iudicare & deponere, ac de regnis rebusque ipsorum omnibus arbitratu suo disponere possit. Nam quod in verbis istis, directe & indirecte, discriminem statuit, id ad sonnam & modum procedendi tantum spe-
cibat.

Etat,

Et at, non autem ad vim & effectum iudicij: semper enim verum est, cum habere iudicem in terris quo ad temporalia, quem Papa quoquo modo, seu directe seu indirecte, in temporalibus iudicat. Et vero quid interest ad misericordiam & calamitatem Regis a Papa iudicati & regno priuati, utrum Papa directe id fecerit, veluti si in Siculum aut Neapolitanum Regem, tanquam directus dominus feudi in vasallum, sententiam ferat: an vero indirecte, ut in Reges alios, qui ei nullo clientelari iure subiecti sunt; si modò utramque sententiam par poena sequatur? Ethæc quidem de secundo argumento satis. Nunc tertium quam vim habeat dispiciamus.

Tertium igitur argumentum quam subleatum sit, vel ex eo patet, quod nihil inde colligi ab authore potuerit, quam quod signum sit subiectam esse temporalem potestatem spirituali. Suscepit rem demostrandam, & signum tantum profert, & illud quidem non παραμένει, sed ~~παραμένει~~, quod saepe nos falso indicio decipit. Ad argumentum igitur respondetur, negando consequentiam. Quamuis enim verum sit, Principem temporalem teneri mutare regiminis modum, si eo impediatur bonum spirituale: non tamen inde efficitur necessa-

ria consequitione, subiectam esse temporalem potestatem spirituali: sed hoc tantum, spirituale bonum temporali bono esse præstantius; quod verū est, & nos fatemur. Non enim si vnum alio dignius est, protinus sequitur minus dignum à magis digno pendere, eiq; substerni. Possunt namq; generibus siue ordinibus adeo diuersis contineri, ut neutrum ab altero pendeat, aut subiectonis vinculo teneatur. Concedimus itaq; Principem in casu proposito mutare debere formam politicæ administrationis, & vt id faciat, ab Ecclesia, vel eius capite & summo Pastore in terris Papa, cogi posse: sed poenitentium spiritualibus, quarum metus viro bono quibuscumque supplicijs grauior est (nam vel Ethnico teste, ^{• Cie.lib. 2.} ^c metus diuinis supplicij multos à scelerer evocauit) non autem poenis temporalibus, qualis est bonorum amissio, regniq; priuatio, cum Princeps in temporalibus nullum superiorem agnoscat. Itaque quantum ad has poenas attinet, diuino iudicio & ultioni relinquendus est. Hinc Isidorus, cuius sententia inter Canones refertur, ⁴ Sive angeatur pax & disciplina Ecclesia per fideles Principes, siue soluat, ille ab iurisdictione exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit.

Cap.

⁴ 23. q. 5.
can. Princeps in se.

C A P. XV.

ET si postremum istud argumentum per ea qua diximus iam satis eneruatum est, opere pretium tamen erit adhuc longius excutere, & totum animi nostri sensum de ea reverberius explicare. Sciendum igitur, sic nos statuere, Reges, & Principes omnes Christianos, quia Ecclesiæ filij sunt, Ecclesiasticæ potestati esse subiectos, cique, quoties spiritualia imperat parere debere: quod nisi faxint, Ecclesia, pro suo in illos imperio & iurisdictione, animaduertere in eos Ecclesiasticis censuris, & a cipiti spiritus gladio potest (licet non semper debeat ut superius ostendi¹) sed eo solo gladio, non etiam visibili & temporali: quoniam hic politicæ tantum & seculari potestati commissus est. vnde quoties gladij temporalis auxilio spiritualis potestas indiget, fidem atq; amicitiā solet socię ciuilis potestatis implorare. E contrario autē Principes & Prælatos Ecclesiasticos Principibus politicis in temporalibus esse subiectos, & non secus obedire debere in omnibus quæ ad politicā dispensationem pertinent, quam hi illis spiritualia imperantibus parere tenentur:

H 2 , dummodo

dummodo talia sint, quæ neque fidei Catholice neque bonis moribus aduersentur. Quin imo nec ipsum met summū Pontificem alia ratione ab hac temporali subiectione excludi, quām quod Regum beneficio Rex ipse factus sit, Princeps inquam politicus, neminem in temporalibus superiorē agnoscens. idque facetur acerrimus ille iurisdictionis Ecclesiasticæ assertor, quem plerique

^a Pag. 314. Bellarminum esse affirnant, in sua responsione ad principia capita Apologie &c. ^b Generalis, inquit, & verissima est illa sententia, debere omnes omnino superiori potestati obtemperare. Sed quia potestas est duplex, spiritualis & temporalis, Ecclesiastica & Politica, quarum altera Episcoporum altera Regum est: Episcopi Regibus in temporalibus rebus, & Reges Episcopis in spiritualibus subiecti esse debebunt, ut copiose disputant Gelasius primus in epist. ad Anastasium, & Nicolaus primus in epist. ad Michaelem. quoniam vero Roman. Episcopus non modo summus est Princeps Ecclesiasticus, cui omnes Christiani diuino iure subjiciuntur, sed est quoq[ue] in suis provincijs Princeps temporalis; neque ullum in temporalibus superiorē agnoscit, ut neque reliqui absoluti ac supremi Principes in suis regnis & ditionibus,

inde

inde sit, ut ipse nullam supra se potestatem in terris habeat. Non ergo quia summus Pontifex est, & pater spiritualis omnium Christianorum, ideo à subiectione temporali liberatur, sed quia temporalem principatum nemini subiectum obtinet. In ijs itaque quæ ad reipublicæ salutem, & ciuilem societatem spectant, nec ordinationi diuinæ refragantur, Clerici non minus summo Principi temporali parere, quam ceteri ciues tenentur: ut ipsemet Bellarminus egregiè ostendit,[¶] *In Nibdo addita etiam ratione, quia Clerici, prater Clericos quam quod Clerici sunt, sunt etiam ciues, & partes quadam respublica politica.* Non sunt exempti clericis *modo*, inquit, ab obligatione legum ciuilium, quia non repugnant sacris Canonibus vel officio Clericali. & quamvis dicat se non de obligatione coactua loqui, tamen verius est eos ad obsequium legum ubi causa postulat, à temporali Iudice cogi posse, ut nec in ea re exemptionis suæ beneficio gaudeant, quod ab Imperatorum & Principum legibus eos accepisse satis constat. Frustra enim legum auxilium iuuocat qui contra eas committit.

Hinc est, ex hac inquam Clericorum & Laicorum in republica societate, quod in

conuentibus publicis, Clerici de temporalibus negotijs consulturi, primo post Principem loco confidunt. Potestas itaq; spirituallis (potestatis verbo potestate praeditos significatio in rituum est) politicæ potestati, & hæc illi vicissim pro suo. utraque imperio, imperio atq; parer. Atq; hoc nimicum est, de quo
 B: Gregorius Pontifex Mauriciū Imperato-
 sem admonet *Sacerdotibus*, inquit, *nōs ex*
terrena potestate dominus noster. citoī indig-

Lib. 4.
ap. 75.

ad. 1.
1. 1. 1.
2. 1. 1.

Reg. 1. 2. *plo demonstrauit, qui summum Sacerdo-*
tem Abiatharem capit. reuin pronuncia-
re non tenuit, quod coniuranti Adoniz
consensisset. Ait enim historia, Abiathar
quog. sacerdoti dixit Rex. Vade in Anthonoshad
orum tuum, & quidem vir mortis es; sed ho-
die te non interficiam, quia portasti Arcam Do-
mini coram David patrem meo, & sustinisti la-
borum

*co*ndiscimus**

barem in omnibus que laborauit pater meus.
Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini. Enīt Salomon ostendit ius
sibi in sacerdotes ex causa politica & tem-
porali esse: cūm tamen satis constet in ve-
tenilege Sacerdotes præfuisse Regibus, eisq;
imperare ac resistere solitos, in omnibus
que ad cultum diuinum & ministerium Sa-
cerdotale pertinebant.

Quod autem Bellarminus contendit ^{ad Lib. 3. de}
Salomonem non vt Regem hoc fecisse, sed <sup>Rom. Pro-
p. cap. 29.</sup>
vt Prophetam & executorem Divinitate iusti-
tia, eius ego interpretationis probationem
aliquā requiro, cūm id neutiquam ex Scrip-
turis appareat: eoq; in era diuinatione nita-
tur. Nam nulla ibi neq; mandati speciatim
à Dōmino dati, neq; extraordinariæ pot-
estatis Delegatae mentio fit: quin planè con-
trā, Salomon ipse aperte satis indicat, sc̄ vt
Regem, pro ordinaria imperij potestate:
quod iure regni erat adeptus, iudicium illud
exercuisse, hac præfatione v̄lus. Vinit Domi-
nus qui firmavit me, & collocauit me super so-
lium David patris mei, &c. Et verò non de re
spirituali vel Ecclesiastica, sed de temporali
& politico negotio agebatur, cuius iudicem
legitimum & ordinarium esse Regem, vt Re-

gem, Salomon non ignorabat : & ideo non alio iure in Adoniam, alio in Abiatharem sententiam pronunciasse legitur. Deinde quod Bellarminus pro interpretationis suæ firmamento artipit, verba scilicet illa, *ut implatur sermo Domini.* &c. leuissimum quidem est, ne dicam absurdum. quid hoc enim ad modum implendi pertinet ? quis nescit ei usmodi Scripturæ dictum, tam de eo verificari, quod iure communi & ordinaria potestate perficitur, ut hoc loco ; quam de eo quod vel extra ordinem mirabili quadam eventu, vel per hominum impietatem & tyrannidem completum est ? Impij cum crucifixissent Salvatorem, disiserunt vestimenta eius, ut impleretur quod dictum est per Prophetam, sive, ut Scriptura impleretur. ^b Verba igitur eiusmodi in Scripturis apponi tantum solent, ad prædictionis & prophetiae veritatem ostendendam, ut inde argumentum sumere ad aliud colligendum, plane ridiculum & puerile videatur. Erat quidem eo casu Salomon executor diuinæ iustitiae, nihil moror : erat & Propheta, esto, quid tuum postea ? At regia tamen autoritate, & iure communi, ne leuissima quidem specialis mandati mentione facta, id eum fecisse legitur.

Ncc

^a Mat. 27.^b Ioh. 19.

Nec ullus in Scripturis locus est, ex quo hanc ei jurisdictionem nominatim mandatam fuisse legamus: verisimile potò non est, auctorem historiæ diuino spiritu afflatum, tam differentes tantæ rei: tantiq; momenti causas, sine ullo indicio vel admonito præterire voluisse, si Rex alio iure & autoritate in Adoniam laicum, alio in Abiatharem Sacerdotem sententiam protulisset.

Æquè fallitur vir idem doctissimus,¹ cùm ait, *non mirum esse si in testamento veteri, summa potestas fuisset temporalis, in novo spiritualis: quia in veteri testamento promissiones tantum temporales facerunt, & in novo spiritualis & æterne.* Nam neq; in veteri Testamento summa potestas omnino temporalis fuit, neq; in novo spiritualis est: sed in suo vtraq; regno, hoc est, in suis potestatis jurisdictione, ut par est, tunc dominabatur, & adhuc imperat: Iam tunc, inquam, suis ambæ finibus contentæ, alienis abstinebant, vt nec temporalis potestas spiritualēm jurisdictionem, & Sacerdotale munus; Hec spiritualis temporellem pro suo iure innadefet.² Ius autem quod in Clericos Salomon illa tem-^{1. Temporalis.}^{26.} pestate Principibus competere ostendit, & Reginis in noua lege, & republica Christiana

ana agnatum & retentum est. Inde priuilegia, quæ Principum nonnulli insignes pietate Ecclesiasticis personis concesserunt¹:

⁸ Extant in
Cod. & De-
cret. sive in
His. Eccl.
sag.

nam quoslibet illis Privilegia, si iure com-
muni Regibus subiecti non fuissent & quan-
doquidem communi auxilio, & in re iure
munitis exceptisq;, nulli privilegio, vel ex-
traordinario auxilio opus est².

¹ L. in can-
sa. 16. D. de
minor. l. 1. de
confit.

Princip.

² Tom. I.
Contr. s. rebus politici, tam quoad personas, quam quo-
lib. 1. cap. 18.

Et his quidem consentiunt, quæ ipse me Bellarminus rectissime contra Canonistas

asserit. ³ Exemptionem nempc Clericarum in

rebus politici, tam quoad personas, quam quo-
ad bona, iure humano introductam esse, non di-
uisio. idq; confirmat tum autoritate Apo-
stoli (cuius illud, omnis anima potestatis in

² Rom. 13. sublimioribus subditas sit, tam clericos quam laicos, teste Chrysostomo includit) tum testimonijs antiquorum Patrum: tum de-
niq; quod, vt ipse ait, nullum proferri potest
Dei verbum, quo ista exceptio confirmetur.
Addo ego, gravissimum eius rei argumen-
tum esse, quod in florentissimo Ecclesiæ sta-
tu, & sub illis Principibus, qui summam Pon-
tificem Pastorem Ecclesiæ uniuersalis, &
Christi Vicarium agnoscabant, Imperiali-
bus legibus constitutum & obseruatum fio-
rit, ut Clerici de criminibus ciuilibus respō-
derent

derent apud iudices seculares, & ab eisdem
condemnaretur, si rei criminis essent inuen-
ti. Et verò, nequà erimus, sciendum est, ^{¶ Non ill. vs.}
^{Clerici 83. 5.} non omnia ista libertatis personarum & re-
rum priuilegia, quibus nunc Clerici fruun-
tur, ab ijsdem Principibus, neq; eodem tem-
pore, fuisse concessa. Nam primum Con-
stantinus Magnus tantum illis singulari pri-
uilegio induxit, ne nominationibus & sus-
ceptionibus essent obnoxij, id est, ne nomi-
nati sine electi cogerentur magistratum ge-
rere, aut tutelam aliquam administrare, vel
annonis aut tributis diligendis & recipien-
dis praesesse; cum antea aliorum ciuium mo-
re ad ea omnia sine excusatione vocarentur.
Anno postea octauo vacationem & excusa-
tionem munerum omnium ciuilium, cius-
dem Principis beneficio accepterunt, ut pau-
ret ex illius Imperatoris constitutionibus. ^{¶ L. I. & 2.}
^{Cod. Theod.} in quibus hanc priuilegijs suitatem red-
dit. Ne scilicet Clerici sacrilego luore quo-
rumdam à diuiniis obsequijs anocentur. Et qui-
dem notatu digna res aduersus ingratam
quorundam Clericorum temeritatem, qui
immunitatis sua origine Principibus secu-
laribus accepto fere flustriunt, quodidem
piissimus Princeps exemptiones illas priuile-
gia

gia appellat, ita enim ille. *Hæreticorum factio-*
ne comperimus Ecclesie Catholice Clericos ita
vexari, ut nominationibus seu susceptionibus
aliquibus, quas publicus mos exposcit, contra in-
dulta sibi priuilegia prægranentur. Constanti-
tius deinde & Constatns, anno circiter trige-
simo sexto à primi priuilegij concessione,
Arbitione & Lolliano Cons. aliud Episco-
pis priuilegium indulserunt, ne de crimi-
bus apud seculares iudices accusarentur.
Ceteri verò Ecclesiastici ordinis homines,
Episcopis inferiores, Clerici scilicet & Mo-
nachi, sub magistratum ciuilium iurisdictione
vsq; ad Iustiniani tempora permane-
runt. ob eamq; causam Leo & Anthemius
Impp. (ante imperium Iustiniani annis plus
minus sexaginta) beneficij loco sanxerunt,
ne Orthodoxæ fidei sacerdotes & clerici, cuius-
cunque gradus, aut monachi, in causis ciuilibus,
extra prouinciam, aut locum, aut regionem quā
habitare, ex ultimis penitus maioris minorisue
sententiâ iudicere, pertrahantur; sed apud suos
iudices ordinarios, id est, Provinciarum recto-
res, omnium contra se agentium excipient acti-
ones. en ut isti, admodum pij & Catholici
Principes ordinarios Clericorum & Mona-
chorum iudices, esse praesides prouinciarum

affir-

* L. mansue.
2ndinis 12.
cod. sit.

affirmant. quos nemo tamen eius seculi Patrum Pontificumue errare, aut non verè, piè, & orthodoxè loqui professus est. Inde patet eos nimis peruersè de Iustiniano iudicare qui asserunt eum aliquam in Ecclesiasticos iurisdictionem usurpasse; cùm gratias ei maximas habere debeant, quod Imperatorum primus fuerit, qui Clericos ante eum diem politicis magistratibus omnino subiectos, seculari iudicio in ciuilibus causis exemit. ^{1. D.M. N.} Quæ cùm ita sint, satis patet Reges & Principes seculares summa potestate temporali præditos, ijsq; Clericos in rebus politicis esse subiectos. Alioqui profectò nec Reges potuissent hæc priuilegia concedere: nec viri sancti & sapientes, ita malè sibi & toti Ecclesiæ consuluissent, vt liberos se suo iure solutosq; à vinculo temporalis potestatis, talibus beneficijs ac priuilegijs obligari paterentur. quippe esse se in ditione eorum fatebantur à quibus poterant eiusmodi libertate donari. solui enim vel eximi nō potest, quod non fuit colligatū vel cōclusum. Præterea tantæ pie-tatis Principes toto orbe tunc erant, vt si iure diuino Clericos ab omni iurisdictione seculari exemptos esse, vel per se resciuissent, vel ab Episcopis & Principibus sacerdotum au-diuif-

diuissent, id statim in edicta & leges relaturi fuerint, nec sibi ius ullum in ipsorum corpora bonaue vindicatur. Si enim quæ sua propria credebant, solo pietatis zelo ram pro- fuse largiebantur, quanto magis ab alienis & nullo iure debitibus abstinuissent?

Exemptiones ergo & priuilegia, quæ Principes Christiani Ecclesiasticis personis, honestatis & reuerentiae causa, concederunt, sat ostendūt, imò conuincunt, eosdem Principes temporali potestate cunctis Sacerdotibus esse maiores: nec summum Pontificem & Principem Sacerdotum, atq; adeo Christi Vicarium, alia ratione eximi, & diuerso iure censeri, quam quod ipse Princeps quoq; temporalis sit, & duplicem personam sustineat, successoris nimirum Petri in regmine Ecclesie, & Principis secularis in temporali imperio, quod aliorum Principum largitate accepit.

C A P. XVI.

EADEM OPERA refelli manifeste potest differentia, quam constituit inter Principes Ethnicos, & Principes Christianos, quantum ad dominationem temporalem in Ecclesiasticos attinet: qui locis præteriti hinc sine

sine vitio nequit. Ait enim ^a Pontificem fuisse subiectum *civiliter & de facto* Ethnicis Principibus, quia lex Christiana neminem priuat suo iure & dominio. sicut ergo ante Christiani legem homines subiecti erant Imperatoribus & Regibus, ita etiam postea. At verò cum Principes Christiani facti sunt, & sponte leges Euangeliū suscepérunt, continuò se, sanguinem oves Pastoris, & membra capiti, subiecerunt presidi Ecclesiastica Hierarchia; & prouinde ab illo iudicari, non illum iudicare deinceps debent.

^{a Lib. 2. de Roman. Pos. tif. cap. 29.}

Maximum in differendo vitium est, ea quæ de uno aliquo certa de causa dicuntur, vel ab uno aliquo certa de causa remouentur, alij planè diuerso ac dissimili, & cui non eadem causa cohæret, attribuere, vel eripere: aut quæ distinctione aliqua secerni ac separari debent, ea indistinctè confuseq; concludere. Quod vitium quis non in superiori hac Bellarmini ratiocinatione perspicue deprehendat? in qua id generaliter & indefinite de utraq; potestatis & iudicij specie concluditur, quod de altera tantum verē recteq; dici debuit. Nam quod Principes ad Christum conuersi sese, sanguinem oves Pastoris & membra capiti, subiecerunt presidi Ecclesiastica

astice Hierarchia, id non nisi de subiectione spirituali intelligi, citra calumniam, potest. Quandoquidem nō alia ratione efficiebantur filij eius & oves, quām quod ab eo spiritu regenerati in Christo Iesu erant, atq; in fide Ecclesiae gubernati. Proinde in omnibus quae spiritualis iurisdictionis sunt, verum est eos ab illo, non illum ab ijs debere iudicari. At hæc quid ad civile iudicium & temporalem iurisdictionem submissio? Nunquid tam diuersas & separatas species permiscere & confundere oportuit? & quod de altera tantum verum fuit asserere, de vtraq; generaliter & indefinite pronunciare? Si dixisset, *ut proinde ab illo iudicari in spiritualibus, non illum iudicare deinceps debent*, rectè sane argumentum conclusisset. At illud simpliciter & absolute, *ab illo eos iudicari posse*, vitiosa collectio est. quippe duplex est iudicij species, quarum altera tantum possunt Principes à Pontifice iudicari, altera vero ab ijs iudicaretur ipse, nisi temporale imperium nulli alij subiectum fuisset adeptus. Nunquid veniente ad Ecclesiam Constantino Magno, Imperium Romanum, quod ante baptismum eius erat, in ditionem ac potestate Silvestri Pontificis illico transiit? & Imperator tam auidus

uidus gloriæ temporalem Papæ illius suprà
se potestatem agnouit? Nunquid aut Fran-
cicum Clodouæus, aut Scoticum Donaldus
primus, aut alij sua regna, simul atq; fidem
amplexi sunt, in manum & potestatem tem-
poralem Pontificis transtulerunt? Scitum
est illud Pauli I.C. ^b ante omnia animaduer- ^a L. Si unus
sendum est, ne conuentio in alia re facta, aut ^b 27. §. ante
cum alia persona, in aliare aliæ persona no- ^{cum. D. de}
ceat. Replicet igitur Bellarminus quantum
volet annales omnium nationum; Scriptu-
ras, & Historias perlegat, nullum in ijs lo-
cum inueniet, ex quo colligi possit, primos il-
los Principes Christianos cum Ecclesiæ no-
men darent scepta submisse Pontifici, &
suum se magistratu temporali specialiter &
nominatim abdicasse. At vero constare o-
portet, Principes scientes prudentes conces-
sisse in ditionem ac potestatem temporalem
Pontificis; vel fatidum, ipsos eo iure & con-
ditione, quantum ad regalem dignitatem
attinet, post baptismum permansisse, quo fu-
erant antequam sacris Christianis initiaren-
tur. Nam, vel ipsomet teste, ^c lex Christiana ^d Lib. 2. de
neminem priuat suo iure & dominio. At vero ^e Rom. Pont.
antequam Christo nomen darent, ciuiliter
de iure & de facto, vt ille ait, dominabantur

Pontifici, & cum iudicare in temporalibus
iure poterant: ergo similiter & post baptis-
mum iure potuerunt. Quod si ita est, fieri
nullo modo potest, ut ipsi ab illo in tempo-
ralibus iudicentur: cum sit impossibile ali-
quem esse superiorem & inferiorem in co-
dem potestatis genere, respectu vnius Sec-
iudem. Verum quidem est, Principes illos
Christianos, ob reuerentiam qua non sum-
mum solum Pontificem, sed ceteros etiam E-
piscopos, atq; adeo sacerdotes omnes profe-
quebantur, id iudicij pertarò sibi assumpsi-
se. Sed hoc voluntatis tantummodo, non
etiam potestatis defectum arguit. Quapro-
pter ut Consul, vel Praeses, cum se in adoptio-
nem dat, nihil eorum quæ iure magistratu-
ci competunt, in patris adoptiuifamiliam
potestatem transfert, vel transferre potest:
sed integrè omnia, sibi reseruat: ita Princ-
ipes cum se initio in adoptionem spiritu-
alem Hierarchæ Ecclesiastico tradiderunt:
nihil eorum quæ ad ius regni, & statum pub-
licum ciuilem pertinebant, amittere illofa-
cto potuerunt: quod harum potestatum se-
parata natura sit, ut quamvis iugatae in ea-
dem republica Christiana concinnè apteç
cohæreant; tamen neutra, quæ talis est, alte-

ri subiicitur aut imperet, neueraq; alteram necessario comitet: sed alterutra tum acquiri sine altera, tum amitti vel retineri possit.

Iam verò quoniam eruditissimus Bellarminus similitudinibus plurimum deleatatur: & præterea vulgarem istam *de indirecta potestate temporali summi Pontificis* opinionem, nullo vel sacrarum literarum, vel antiquorum Patrum testimonio probat: sed tantum argumentis quibusdam à simili petitis, (subtesto adinodum & debili ad demonstrandum fundamento) operæ pretium me factum arbitror, si nostram quoq; de ea re sententiam, similitudine multò accommodatisimia confirmauerō.

Filius familias, licet militet, vel magistratum gerat, & publica potestate fungatur, patri, in cuius sacris constitutus est, iure diuino atq; humano subiicitur, eiq; quatenus filius est parere debet: & rursus pater, cui hæc ^{ephes. 6.} in filium potestas est, ipsi filio, ut magistra- ^{cels. 3.} tui, subiicitur: alio tamen atq; alio potesta- ^{L.S. maritus.} ^{7.C. de patr.} ^{pat. S. filius.} ^{familias} ^{Iustit. quib.} ^{mod. immo-} ^{11. f. solvit.} tis genere. Alter enim, quæ parens, imperium sibi in filium vendicat, quo delinqwentem & committentem in leges familiares, aut in se aliquid molientem, aut alioqui filio probo ^{11. f. solvit.} iudigna facientem, multet, puniat, & coér-

ceat, non iure quidem magistratus, sed au-
thoritate patræ potestatis: nec pœnis qui-
buslibet, sed certis tantum à iure concessis.
Itaq; male meritum exhaeredare, domo ej-
cere, familiæ & adgnationis iure priuare, ab-
ilq; domesticis remedijs coercere potest.
At neq; magistratum ei abrogare, neq; ca-
strenſia bona auferre, neq; publico iudicio
condemnare, aut multam vel pœnam aliam
lege ob scelus debitum interrogare, directe ve
indirecte potest: quod hæc patræ potesta-
tis modum & iurisdictionem excedant. Al-
ter verò, quamvis filius, & nexu patris deten-
tus, tamen quatenus est magistratus publico
cum imperio, in patrem dominatur, eiq; in
publicis negotijs potest, atq; etiam in pri-
uatis non domesticis, perinde ac cæteris ci-
uibus imperare. Si quis filius familias est, in
quit Vlpianus,¹ & magistratum gerat patrem
suum, in cuius est potestate, cogere poterit, si
spectam dicentem hereditatem, adire & reſi-
tuere. hinc si Consul vel Praeses filius familia
sit, poterit apud semetipsum vel emancipari, vel
in adoptionem dari. ² Qua de causa paterfi-
lio magistratum habenti, haud secus ac si e-
set extraneus, non solum obedire, sed etiam
assurgere tenetur, & cum omni honore ar-
cultu

* L. 3. C. de
patr. potest.

¹ L. illa à quo
13. infin. D.
ad Sc. Trib.

* L. 3. D. de
adop.

cultu qui magistratui debetur venerari. ^b

Eodem planè modo summus Pontifex, qui spiritualis omnium Christianorum pater est, Regibus & Principibus, perinde ac cæteris fidelibus, paterna potestate Ecclesiastica, ut Christi in ea re vicarius præsidet: ob eamq; causam Reges, si quid in Deum vel Ecclesiæ commiserint, spiritualibus pœnis acerbius castigare, & domo atq; familia Dei cicerere, regniq; cælestis exhortedes facere potest (at quam timenda & tremenda Christianis animis supplicia?) quod hæc omnia patriæ potestatis spiritualis propria sint. At neq; principatum & dominationem temporalem auferre, neq; pœnis ciuilibus eos afficerere potest, quod nullam in eos politicam & temporalem iurisdictionem nactus sit, per quam talis animaduersio expediri debeat: & patria illa potestas spiritualis, qua Pontifex præditus est, à politica & temporali finibus, officijs, etiam personis plurimum separetur. Ut enim spiritualem Deus Pontifici, & cæteris Sacerdotibus, sic politicam Regi, & qui sub eo sunt magistratibus, æternæ dispensatione commisit. *Non est potestas nisi à Deo.*¹

Huc pertinet antiqua illa glossa, quam

^a Isa. lib. 24.^b Vater. Max.^c lib. 2. cap. 2.^d Plutarc. in^e apote. Rom.^f Gell. lib. 3.^g cap. 1.

¶ Lib. 3. de
cœcord.
cahol. cap. 3.

¶ Cap. 4.

Cardinalis de Cusa ¹ scribit suisse apposita
tam ad Can. Hadrianus Papa. dist. 63. in quo
Canone traditur Papam cum vniuersa Sy-
nodo cōcessisse Patriciatus dignitatem Ca-
rolo Magno. dicebat enim glossa, Patricium
suissse patrem Papæ in temporalibus, sicut
Papa eius pater in spiritualibus. Atq; idem
Cardinalis eodem libro, ¹ de Germanorum
Imperatorum Electoribus loquens, Vnde E-
lectores, inquit, qui communi consensu omni-
um Alemanorum, & aliorum qui Imperio sub-
iecti erant, tempore secundi Henrici constitu-
sunt, radicalem vim habent ab ipso communi
omnium consensu, qui sibi naturali ure Impe-
ratorem constituere poterant: non ab ipso Hu-
mano Pontifice, in cuius potestate non est, dor-
cuicung, prouincie per Mundum Regem &
Imperatorem, ipsa non consentiente. Addit
alia ibidem Cardinalis ille, magnus quidem
& Theologus & Philosophus, quibus distin-
ctionem nostram confirmat, & Imperator
ac Reges tum præesse Pontifici, tum subesse
declarat. Atq; hæc de prima ratione Bellar-
mini, & argumentis ad eam demonstran-
dam adductis.

annup. 1. 16. 81.
- 16 -

CAN

C A P. XVII.

Sequitur secunda, quæ dupli argumento concluditur. Secunda ratio, inquit, *Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordine ad finem suum.* Tales enim sunt omnes respublica bene institutæ. ergo debet habere omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum. sed necessaria est ad finem spiritualem potestas utendi & disponendi de temporalibus rebus: quia alioqui possent mali Principes impunè fouere hereticos, & euertere religionem. igitur & hanc potestatem habet. Item potest qualibet respublica, quia perfecta & sibi sufficiens esse debet, imperare alteri reipublica non sibi subiecta, & eam cogere ad mutandam administrationem, immo etiam deponere eius Principem, & aliud instituere, quando non potest aliter se defendere ab eius iniurijs: ergo multo magis poteris spiritus!is respublica imperare temporali reipublica sibi subiecta, & cogere ad mutandam administrationem, & deponere Principes, atq; alios instituere, quando aliter non potest bonum suum spirituale tueri.

Respondeo, tam varie hic peccatum esse,

ut verisimile sit authorem vel hoc totum
quicquid est ex alio perfunctoriè & oscitan-
tè trāscriptissle, vel, si totum eius est, non sa-
tis eorum quæ prius dixerat meminisse. Nam
paulò antè, cùm niteretur alio argumento
probare, politicam potestatem esse subic-
etam Ecclesiasticæ, asseruit has duas pote-
states esse partes tantum unius reipublicæ,
& tantum unam Rēpublicam constituere.
Prima ratio, inquit, est eiusmodi ; potestas ciu-
lis subiecta est potestati spiritualis, quando u-
traque pars est eiusdem respublicæ Christianæ.
Et iterum, Secundo Reges & Pontifices, Cle-
rici & Laici, non faciunt duas respublicas, sed
unam. At hoc loco transmutat has duas Po-
testates, in duas Respublicas, quas proinde
ita separari ac disiungi oportet, ut Reges &
Laici constituant politicam & temporalem
Rēpublicam ; Pontifices & Clerici spiritu-
alem siue Ecclesiasticam. quo nihil absurdius,
aut minus appositè, quantum ad præsens
institutum, dici potest. Nam aut loquitur
hic de potestate Ecclesiastica separata pror-
sus à potestate ciuili, vt olim fuit tempore
Apostolorum, & nunc est ijs in locis, vbi
Christiani inter Ethnicos aut infideles de-
gunt : quo casu satis constat potestatem il-
lam,

lam, siue Rempublicam Ecclesiasticam, ut
ille vocat; aut eius Principem & Hierar-
cham, nihil quicquam iuris, ne quidem spi-
ritualis, habere in Principem politicum:
quod neutquam filius sit Ecclesiae ^a. Aut <sup>1. ad Co.
rimb. 5.</sup>
loquitur de potestate Ecclesiastica coniun-
cta cum ciuili, ut in Republica Christiana: &
tunc perperam facit duas Reipublicas, vnam
Ecclesiasticam, & alteram Politicam: cum
sint due tantum potestates vnius Reipublice
Christianæ, vniusque Ecclesiae & mystici
corporis Christi partes & membra, ut ipse
met antea tradidit.

Deinde falsum est quod assumit, potesta-
tem scilicet vtendi & disponendi de tempo-
ralibus rebus necessariam esse ad finem spi-
ritualem, &c. Nam ipse Princeps Apostolo-
rum aperte docet, nullum sibi ius eiusmodi
fuisse in res temporales Christianorum, pre-
ter illas quas ipsi sponte contulerant obtu-
lerantque Ecclesiae, cum ait ^b, *Ananias cur
tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui
sancto, & frandare de pretio agris? Nonne ma-
nens tibi manebat, & venundatum in tua erat
potestate?* Si Apostolis facultas fuisset dispo-
nendi de rebus temporalibus Christiano-
rum, non vtique dixisset Petrus, Nonne? &c.
cūm

cùm ei statim reponere posset Ananias: imò verò tibi potestas est de rebus meis disponendi, & propterea veritus ne eas mihi forte ex causa auferres, pretij partem occuli. sed quia Ecclesia hanc potestatem non habebat; ipse sine causa erat *Spiritu sancto* mentitus. Quid, quòd ex isto Bellarmini fundamento sequeretur, Ecclesiam *primam* sive *primitiuvam* non habuisse omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum? Nam hac potestate disponendi de rebus temporalibus Christianorum, in uitis dominis, tricenis, & amplius, post Christi passionem annis, sub Ethnicis Principibus agens, omnino caruit: quo tempore tamen infinitam hominum multitudinem, ac penè maximam Orbis partem, Christo nomen dedisse, & multò quam vñquam scuertiorem in Ecclesia disciplinam viguisse, satis constat: ut nefas sit dicere Ecclesiam tunc omnibus medijs necessarijs iuris & facti ad finem suum adipiscendum instructam non fuisse. *opera enim Dei perfecta sunt.* Et verò non mediocrem Christo iniuriam faciat, qui destitutam medijs necessarijs Ecclesiam ab eo relatam, atque Apostolis traditam arbitretur. Quidquid Ecclesiae necessarium fuit

fuit ad suum finem consequendum, id à
 Christo abundè collatum est Apostolis, cum
 dixit, *ego dabo vobis os, & sapientiam, cui nō
 poterunt resistere, & contradicere omnes ad-
 uersarij vestri*^{c.} Quicunque igitur Domi-
 num commendasse Ecclesiam suam Petro
 intelligit, & ei ter mandasse ut agnos & oves
 suas pascat,^d nec ei ad illos pascendos, &
 finem mandati explendum necessaria om-
 nia & iuris & facti tribuisse existimat, is mi-
 hi Atheo similis videtur, & de diuina prouin-
 dentia, potentia, ac bonitate dubitare. Fin-
 gamus eum non dedisse omnem potestateim
 ad executionem tanti mandati necessari-
 am; nunquid alia non dandi causa ex cogita-
 ri potest, quam quod aut ignorabat Domi-
 nus quid factio opus esset, aut eius dandi fa-
 cultatem non habebat, aut, quod extrema
 malitia est, seruos & amicos suos decipere
 volebat, id illis munus imperando, quod
 eos per impotentiam exequi non posse cer-
 to sciret? Ex his perspicuum est, temporale
 imperium, & potestateim deponendi Prin-
 cipes, nullo modo necessariam esse Ecclesiae
 ad finem suum consequendum: licet huma-
 na consideratione videri aliquando utile
 possit: Deus enim, qui *qua stulta sunt mundi
 elegit,*
*Apostolos
 Christi seruos
 & amicos
 esse.*

elegit, ut confundat sapientes : & infirma
 mundi elegit, ut confundat fortia ^c, sciens Ec-
 clesiam non nisi spiritualibus armis indige-
 re, eam illis ita ab initio instruxit, ut omnem
 humanam potentiam superaret, dicique
 verè potuerit, à Domino factum est illud, &
^c Psal. 117.
^s Luk. 4.13. est mirabile in oculis nostris ^f. Præclare ut cæ-
 tera, D.Bernardus ad Eugenium Papam ^s.
 Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquan-
 do vel gemmis ornatus vel sericis, non sectus
 auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite,
 nec circumstrepentibus septus ministris. Abs-
 que his tamen credidit satis posse impleri salu-
 sare mandatum, Si amas me pasce Oves me-
 as : in his successisti non Petro sed Constantino.
 Quamuis itaque potestas temporalis, de qua
 nobis sermo, hominibus videri potuerit Ec-
 clesiar necessaria, Deo tamen neque neces-
 saria neque utilis visa est, ob eam fortè ratio-
 nem, quam rerum euentus atque experien-
 tia posteritatem docuit : ne humano sci-
 licet imperio freti Apostoli, & eorum suc-
 cessores, spiritualia segniss curarēt, & quam
 in virtute verbi diuini, Deiq; auxilio singu-
 lari, spem ponere debebant, eam in armis
 & authoritate ac potestate temporali po-
 tissimum collocarent. Et verò si quis statum
 Ecclesiaz

Ecclesiæ à Christo passo in hunc diem, oculis atque animo in historijs collastret, cerner omnino illam citò creuisse, ac diù floruisse, sub Pontificibus sua ditione, id est, spirituali iurisdictione contentis, qui Christi humili-tatis discipuli, vnicum Ecclesiæ tuendæ præ-sidium in virtute prædicationis Euangelij, & sedula disciplinæ Ecclesiasticæ obseruatio-ne, sineulla potestatis temporalis mentione, esse positū iudicabant. Et rursus ex quo Pon-tifices quidam ad summum, quod habent, spirituale imperium, summum quoque tem-porale adiungere atque annexere conati sunt, Ecclesiam & numero credentium & moribus præsidentium indies defecisse; & remissa, seu verius omissa, illa antiquæ disciplinæ severitate, multos Ecclesiæ ministros sua munera segnius & negligentius obiisse.

Omitto, quod si ratio istorum bona esset, sequeretur econtrariò, Rempublicam tem-poralem ut illi loquuntur, habere potesta-tem disponendi de rebus spiritualibus, & de-ponendi supremum Reipublicæ Ecclesiasti-cæ Principem: quia *debet esse perfecta & sibi sufficiens in ordine ad finem suum, & habere omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum.* Sed necessaria est ad finem temporellem

temporalem potestas disponendi de rebus spiritualibus, & deponendi Principem Ecclesiasticum. quia alioqui possunt mali Principes Ecclesiastici turbare statum & quietem Reipublicæ temporalis, & impedire finem ciuilis gubernationis, ut de facto non nulli summi Pontifices aliquando perturbarunt: igitur hanc potestatem habet Respub. temporalis. Consequens planè falsum est & absurdum (Nam Princeps temporalis, quatenus talis est, nullam habet potestatem spiritualem) proinde & illud quoque falsum est, cui hoc est consequens.

Sed, ut dici solet, *dare absurdum, non est soluere argumentum*, Respondeo igitur aliter ad priorem partem huius secundæ rationis. Non esse scilicet h̄c duas Respublicas, ut ille retur, sed unam tantum; in qua sunt duæ potestates, sine duo Magistratus, Ecclesiasticus, & Politicus, quorū uterq; habet ea quibus necessariò indiget ad suum finem obtinendum, alter nempe spiritualem, alter temporalem iurisdictionem: & neque hanc iurisdictionem illi potestati, neque illam huic prorsus esse necessariam. Alioqui fatendum est utramque potestatem medijs necessarijs suisce destitutam, tunc cum separatax, ut olim,

lim, fuerunt : quod planè falsum esse iam ostendi, tam ex fine temporalis siue politicæ gubernationis, quatenus talis est,^h quam ex ⁱ Statu Ecclesiæ sub Ethnicis & infidelibus Principibus constitutæ¹. Ad hunc modum ^{i Sum. hoc} in vna eademq; *civili politia*, in vna inquam ^{cop.} Civitate aut Regno, plures Magistratus distinctis officijs, potestate, atq; imperio, præditi inueniuntur, qui Rempub. in partibus sibi mandatam gubernant; quorum quilibet potestatem necessariam ad muneris sui finem consequendum, à Rege vel Repub. accipit; ita ut nemo eorum possit vel audeat alterius iurisdictionem atque imperium invadere, sibique arrogare. Non si Consulibus aliquid Tribunitiæ potestatis deest, vel contra Tribunis abest imperium Consulare, idcirco dici potest, utriusque alterius potestatem necessariam esse ad suum finem consequendum : Nam ut erque magistratus, secundum suæ institutionis rationem, perfectus, atque omni potestate necessaria ad muneris sui executionem munitus est.

Vel ut notiora exempla proferamus. Quemadmodum in eodem regno, & sub uno Rege, duo amplissimi magistratus sunt, quorum alterum **Cancellarius**, alterum **Conestabulus**

Conestabus Rege mandante gerit (Illi
mūcūas, & iuris ac iudiciorum cura præci-
pua incumbit : huic armorum administratio
ac totius disciplinæ militaris præfectura
committitur) & uterque pro ratione & qua-
litate sui officij perfectus est, atque omnem
potestatem necessariam ad muneris sui ex-
ecutionem, finisque eius consequitionem à
Rege obtinet. Nec si alter forte alterius ex-
ercitiū vel incuria vel iniuria impediatur, po-
test impeditus propria authoritate alteri
magistratum abrogare, aut eius iurisdictionem
usurpare, aut eum denique ad peccati
sui emendationem, nisi modis legitimis à Re-
ge sibi cum officio concessis adigere : sed
vtrinque de alterius commissio ad Regem,
a quo ipsi distinctam officijs potestatem ac-
cepérunt, referre oportet ; vt ipse læsum vi-
cificatur, & quid de causa statuendum sit, im-
perio iudicioq; suo arbitretur. Quandiu au-
tem hi magistratus in regno concordes sunt,
alter alterius ius tuetur, & quod ei decet, de
suo supplere consuevit. Ut si paganus, vt
iudicium eludat, in castra ad exercitum pro-
ficiatur, auxilio Præfecti militiæ implora-
to, ad eum vnde fugerat locum remitti so-
leat. et cōtrā, si militiæ deserto ab exercitu

in

in urbem se proripit, magistratus urbanus à militari rogatus, eum mox in castra puniendum relegate. Ast vbi dissentunt, ea statim Reipublice vulnera imponunt, quibus potest solus Princeps occurrere ac mederi; quod ipsi inter se ius fasque non sit alieno imperio vti: & huic solum arma tractare, illi iudicia tantum exercere liceat. Simili planè modo summi illi magistratus Reipub. Christianæ, Rex & Pontifex, potestatem aliam atque aliam, utramque in suo genere perfectam, à communione omnium Regis & Domino, Deo Opt. Max. accipiunt, & distinctis imperijs atque officijs populo præficiuntur. Atque hi quidem, donec consentiunt, ad utriusque potestatis tutelam, sibi innicem de suo commodant: ut & potestas ecclesiastica seditiones & rebelles in Principem secularem subditos, cœlesti & spirituali mucrone feriat: & vicissim potestas temporalis & Politica Hæreticos, Schismaticos, & alios à fide deficietes, aut alioqui pia matre Ecclesiæ non parentes, armata manu persequatur, & tem-¹ ² ^{Can. Princ.} poralibus supplicijs, penitentib; ciuilibus acriter ^{1711.23.95} coercent. Ast vbi scinduntur in contraria studia, sibi que inuicem aduersantur, tota res publica Christiana vel protinus concidit,

K vcl

vel saltem grauissimè sauciatur : quòd nemo sit, nisi solus Deus, qui causæ illius cognitor, iniuriæque vltor legitimus esse possit.

CAP. XVIII.

Cvpienti mihi ad alia transire, morulam iniecit, dubitatio quædam de sensu posterioris argumenti secundæ rationis, his verbis ab authore concepti ^a. Item potest qualibet respublica, quia perfecta & sibi sufficiens esse debet, imperare alteri reipublica non sibi subiecta, & eam cogere ad mutandam administrationem, imo etiam deponere eius Principem, & alium instituere, quando non potest aliter se defendere ab eius iniurijs. Nam, ut ingenuè fatear, cum hæc primum apud eum legisseim, substigi aliquandiu, ut quis verborum istorum sensus, quantiq; ponderis & momenti esset argumentum, penitus inteligerem. videbatur enim non planè & explicatè illud proponere, quòd modos nullos cogendæ vicinę Reipub. & eius Principis deponendi, nobis patefaceret. Et cùm diu omnia mente versassem, aut hoc ænigma esse statui, aut hunc verba eius sensum interpretationemq; admittere ; Quælibet Respub. contra

^a Cap prox.
Item Sum.

contra aliam rempublicam, armis animisq;
sibi infestam, cùm aliter se ab eius iniuria tu-
eri nequeat, bellum iustum indicere atque
inferte potest, eamque prælijs & armis vic-
tricibus ad pacis conditiones cogere : vel si
non satis sibi adhuc prospectum ea cautione
retur (quia fortè cum populo natura fœdi-
frago & rebelli negotium est) totam gentem
in suam ditionem ac potestatem redigere,
eiq; leges & iura dare, Principem abdicare,
imperium auferre, totam denique reipubli-
cæ administrationem suo arbitrio in aliam
formam commutare. Quòd si hic verus sit,
vt & esse arbitrator, horum verborum intelle-
ctus, argumentum illud nequicquam sanè à
Bellarmino adductum est ; Nec enim iude
colligitur quod ipse concludit, nempe multò
magis posse spiritualem rempublicam imperare
temporali reipublicæ sibi subiecta, & cogere ad
mutandam administrationem, & deponere
Principes atque alios instituere. &c. tum quia
non sunt hoc casu duæ respalicæ, vt ille fal-
so assumit, sed vna tantum Christiana, dua-
bus potestatibus nixa, quarum neutra alteri
subiicitur, vt est iam abunde in superioribus
demonstratum : tum etiam quia si ei conce-
damus, esse duas respublicas inter se distin-

Etas Ecclesiasticam siue spiritualem & temporalem, necesse quidem est fateatur in illa tantum contineri Pontifices & Clericos, in hac verò Principes seculares & Laicos omnes; siue ista ex solis Ecclesiasticis, hanc ex solis laicis componi. licet enim Laici & Clerici simul unam Ecclesiam, & unam Rempublicam Christianam constituant, non tamen faciunt simul unam Rempublicam Ecclesiasticam & spiritualem, prout distinguitur à temporali; neque unam Rempublicam temporalem & secularem: sed secundum diuisionem & separationem supradictam, Laici temporalem, & Ecclesiastici spiritualem, in casu quo temporalis à spirituali hoc modo distinguitur. Iam vero cum Respub. Ecclesiastica solos Clericos contineat, quorum arma non alia esse debent, nisi preces & lachrymae, qui fieri potest, ut illa inermis & imbecilla, armatam Rempublicam temporalem mutare administrationem nisi forte per miraculum cogat?

Nihil ergo hac comparatione & consecutione Bellarmini inceptius, quandoquidem à Rebus publicis simili armorum usu & apparatu instructis, ad Respublicas quarum altera prorsus inermis est, ratiocinando procedit

Quoties

Quoties enim vna Respub. alterius iniurias aut inferendas propulsat, aut acceptas ulciscitur, ijs armis contendit quæ sibi concessa sunt, & quibus iure belli uti potest: corporeis nimirum & visibilibus, quorum impetu corpora hostium sternit, praesidia inuadit, ciuitates expugnat, ac totum Reipublicæ aduersantis statum euertit. At Respublica spiritualis, quam vocat, toto hoc armorum genere deficitur, & quoniam ex Clericis tantum composita est, solis armis spiritualibus, precibus scilicet & lachrymis, pugnare illas est. *Talia enim sunt munimenta sacerdotum: aliter nec debent nec possunt resistere*^b. can. non.
pila son.
conuenient.
23. q. 8.

Nam & materialem gladium omnes in persona Petri iubentur recondere. Quo igitur modo spiritualis Respublica, Rempublicam temporalem, fulminum spiritualium contemptricem, ut *administrationis suæ modum & formam commute*: cogere, aut eius *Principem deponere, & alium instituere possit?* Quod si quis forte proponat, Rempub. Ecclesiasticam in rei tantæ executione profanis secularium hominum armis adiutum iri (Principes enim, & reliqui omnes Christiani, nutriti & defensores Ecclesiæ esse debent) ei statim respondebitur, Rempublicam Ecclesiasticam

fiaisticam eo casu non cogere Rempub. temporalem, sed esse tanum causam, cur alia Respublica temporalis, cuius auxilio spiritu-
 alis illa defensa est & protecta, iniuriam Ec-
 clesiæ factam vindicet. Non secus ac si in-
 iurię vel cladis acceptę in vnius ciuis perso-
 na, tota Respub. se vindicem præbeat: quo
 modo in omnes Beniamitas, ob stupratam
 vnius Leuitæ vxorem, à cæteris tribubus Is-
 rael acerbissime sanguitum esse constat⁴. sic
 Graeci olim Menelai iniuriam Troiano exci-
 dio vlt. sunt: & Romani necem à Teuca Il-
 lyriorum Regina L. Coruncano allatam, du-
 rissimo bello vindicarunt, & Reginam Illyri-
 co excedere, ac tributum quotannis pendere
⁴ Polyb. l. 1. coegerunt⁴. Nunquis hic Beniamitas, Tro-
 ianos, Illyrios, à Leuita, Menelao, aut Co-
 runcano iam mortuo domitos & compressos
 esse dixerit, ac non potius ab ijs qui istorum
 ergo bella suscepérunt, hostesque domue-
 runt? Nunquis similiter Ecclesiasticam Rem-
 publicam esse dixerit, quæ temporalem in-
 iustiam & lascivientem, in ordinem cogat;
 ac nō potius ali am Rempublicam tempora-
 lem, quæ Ecclesiasticæ Reipublicæ causa
 bellum si scipit; & sine cuius auxilio Ecclæ-
 sia ipsa, atque omnes eius ordines protriū &
 conculcati

conculcati iacerent? Quid si nulla temporalis Respub. sit, quæ velit vel audeat armis cum republica Ecclesiasticæ inimica contendere? quibus tunc se modis vindicet? Quid multis? licet suam illis comparationem conclusionemque concedamus, nihil inde effici potest, nisi Papam habere talem potestatem disponendi de rebus temporalibus Christianorum, & eorum Principes depoñendi, qualem vel Rex Franciæ in Anglos, Hispanos, aliosue populos vicinos sibi iniurios, vel horum singuli in res Regesque Francorum ipsis infestos habere dignoscuntur: quæ qualis quantaq; sit, ferro tantum cerni potest.

C A P. XIX.

HÆc quanquam secundæ rationi refutandæ sufficiunt, tamen ne quid in hisce doctissimi viri scriptis præteream, quod intactum, aut negligentius tractatum, lectori errorem creare, scrupulumue iniucere possit, operæ pretium est, id etiam quale sit excutere, quod ad rationis suæ firmamentum ex S. Bernardo in libris de consideratione ad Eugenium * affert. Monet quidem * L. 4. s. 3.

K4

Bernardus,

Bernardus, gladium materialem esse militis manu, ad nutum sacerdotis, & iussum Imperatoris, exercendum : quod nos certè fatemur. bella namque & iustius suscipiuntur, & felicius conficiuntur, quando Ecclesiastica sanctitas cum regali autoritate conspirat. Sed animaduertendum est, Doctorem illum tribuere tantummodo nutum sacerdoti, hoc est, belli gerendi consensum & voluntatem : iussum verò & imperium Imperatori. ex quo perspicuum est, non cum alia ratione dicere gladium materialem ad Ecclesiam pertinere, quam quod in Repub. Christiana, licet imperium belli sit penes Imperatores, & Reges, ac Principes, tamen iustius bella gerantur, ubi Ecclesiasticæ potestatis consensus accessit, quæ potest Dei spiritu gubernata, inter æquum vel iniquum, pius vel impius, solertijs iudicare. Sed quid si Imperator nolit ad nutum sacerdotis gladium stringere ? imo quid si planè contra nutum sacerdotis strinxerit ? Nunquid aliquam S. Bernardus hoc casu potestatem temporalem sacerdoti tribuit in Imperatorem ? hoc enim est quod hīc quærimus, & in quo tota nostra versatur disputatio. nullam lāne; quin potius nullam ei competere posse docet,

docet, cum dicat materialem gladium (quo
verbo summa potestas temporalis significa-
tur ^b) ab Ecclesia exerceri non posse : sed
tantum manu militis & iussu Imperatoris. <sup>b Imperium.
D. de iuris d.
Paul.ca.13.</sup>
Quod idem apertius tradit Gratianus, ^c Ber-
nardi serè coætaneus. Cum Petrus, inquit, <sup>c ad Rm.
13. q. 8.
in princ.</sup>
qui primus Apostolorum à Domino fuerat ele-
ctus, materialem gladium exerceret, ut Magi-
strum à Iudeorum iniuria defensaret, audiebat,
Conuerte gladium tuum in vaginam, omnis e-
nim qui gladium acceperit, gladio peribit : ac si
aperte ei diceretur, Hac tibi tuisq; prade-
cessoribus, inimicos Dei gladio temporalis licuit
persequi : deinceps in exemplum patientia gla-
dium tuum, id est, tibi hactenus concessum, in
vaginam conuerte : & tamen spiritualem gla-
dium, quod est verbum Dei, in mactatione ve-
teris vita exerce. Omnis enim prater illum,
vel autoritatem eius, qui legitima potestate v-
titur, qui, ut ait Apostolus, ^d non sine causa gla-
dium portat, cui etiam omnis anima subdit a es-
se debet : omnis inquam, qui prater authorita-
tē huiusmodi, gladium acceperit, gladio peribit.

Si hæc Bernardi & Gratiani vera sunt, si
eri nullo modo potest, ut Papa in Imperato-
rem, aut alios Principes seculares, tempora-
lem potestatem inquam iure exerceat : ex-
erceri

ercent quippe nisi gladio nequit, & gladius non nisi horum iussu à milite stringi debet: atq; ita potestas hæc temporalis, inanis prorsus & inutilis in persona Papæ esset, cum eius illi executio denegetur. nisi forte Imperator aliquis tam fatali fatuitate laboret, vt milites contra se arma gestare iubeat, aut tanta sanctitate & iustitia prædictus sit, vt ne sibi ipsi quidem parcendum, si deliquerit, edicto caueat. Huc pertinet quod D. Ambrosius scribit, ^{a Lib. 10.} ^{b comment. in} ^{c Enarr. Lccc.} materialem scilicet gladium Sacerdotibus usq; ad Euangelium tantummodo fuisse concessum. Lex, inquit, ferire non veritas, & ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, Sacerdos dicit Christus, quasi licuerit usq; ad Euangelium, vt sit in lege aequitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio.

^{d Lcc. 23.} Præterea sciendum est, locum illum Euangelij de duobus gladijs, ^e quem nobis obiecant, non necessariò intelligendum esse de gladio spirituali & temporali: imò vero longè congruentius esse sermoni Saluatoris illic habito, vt intelligatur de gladio spirituali & de gladio passionis, sicut Ambrosius docte pieq; ibidem exponit. Nam Christus extremo illo ante passionem cum Discipulis colloquio, eos admonuit longè alia conditione

ditione mittendos esse ad prædicationem Euangeliij, post ipsius mortem, cùm mandatum hoc acceperint, euntes in mundum universum prædicare Euægeliu[m] omni creatura ^b, ^a Mat. 16.
 quam ante a ab eo missi fuerant, dum adhuc in terris inter viuos ageret : quasi dixisset, hactenus vos ita misi, ut neq[ue] sacculo, neq[ue] pera, neq[ue] calceamentis indigeretis : at post-hac mittam vos ad prædicationem Euangeliij, & erit vobis sacculo opus & pera, solicitudinis nimis & patientiae : atq[ue] etiam duabus gladijs, spirituali scilicet & passionis, de quo dictum est, ^b tuam ipsum animam per-transibit gladius. Est enim gladius spiritualis, inquit ibi D. Ambrosius, ut vendas patrimonium, emas verbum quo nudamentis penetralia vestiuntur. Est etiam gladius passionis, ut exuas corpus, & immolas a carnis exuuis ematur tibi sacra corona martyrij, quod ex benedictionibus dominicis colligere potes, qui summatum amnum coronarunt, si quis persecutionem patiatur pro iustitia predicavit. Deniq[ue] ut scias qua de passione locutus est, ne turbares discipolorum animos, de se exemplum protinus dicens. Quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me : quod cum iniustus deputatus est. ^c Hæc ille. quibus postremo adiungam, ^d Isaia 53.
 quod

quod ipsemet Bellarminus, in libris de summo Pontifice,^{Lib. 5. cc. 3.} contendat non eum sensum esse illius loci Euangelij, ut intelligatur de spirituali & temporali gladio. Respondet, inquit, ad literam, nullam fieri mentionem in eo loco Euangelij de gladio spirituali vel temporali Pontificis, sed solum Dominum illis verbis admonere voluisse discipulos, tempore passionis sua in ijs angustijs, & metu ipso futuros fuisse, in quibus esse solent, qui tunicam vendunt remant gladium. Vnde asserit S. Bernardum & Bonifacium VIII. Papam, mysticè tantum hunc locum, de duobus gladiis interpretatos esse.

Quod cum ita sit, constetq; tum ex interpretatione Patrum, tum ex confessione ipsius Bellarmini, verba Saluatoris non de gladiis istis, de quibus nos digladiamur, vere, propriè, ac strictè esse accipienda, perperam sane allegatur scriptum illud Bernardi, ad probandum Papam habere potestatem temporalem ullo casu in Principes Christianos, vel gladium temporale esse sub gladio spirituali; quod nec dicit ibi S. Bernardus, nec dicere sine calunnia potuit. Quamuis igitur maximè concedamus, locum illum Scripturæ, de spirituali & temporali gladio esse

esse mysticè accipiendum, tamen ad hoc tantum valebit illa Bernardi expositio, ut intelligamus, Reges & Principes Christianos consilio Ecclesiæ, siue summi Pontificis, bellum gerere debere pro Ecclesia; quod nemo sanus vñquam negauerit. Atque ita Christus (si eius verba mysticè eo modo interpretemur) ostensis duobus gladijs, dixit, *Satis est.* non vt gladium alterum alteri subiiciendum, vel vtrumq; in manu Pontificis & Sacerdotum futurum esse significaret (ea quippe expositio vitiosa est, & tum rectæ rationi, tum antiquorum Patrum doctrinæ repugnat, qua traditur Reges & Imperatores solum Deum in temporalibus superiorēm habere) sed vt admoneret vtriusq; gladij, spiritualis & temporalis, concursum aliquando fore in Repub. Christiana, Principibus ad fidem conuersis; & illis duobus Ecclesiam vndiq; ab iniuria tutum ad defensum iri.

Sed quoniam in hunc insignem D. Bernardi locum incidimus, velim perpendat mecum obiter in eo lector, quod nescio an nullus ante hac animaduerterit. Quid est quod de gladio temporali ad Eugenium Papam scribens, primum dicat, *suo forsitan nutu, esset non sua manu evaginandus.* Deinde, paucis inter-

interiectis, subijciat, eundem gladium nutu
sacerdotis esse exercendum, nec addat forsi-
tan? Nunquid illud forsan, aut abundat in
priore sententia, aut in posteriore desidera-
tur? Nempe id consultò vir sanctus ac pru-
dens: ut personam Pontificis ab authoritate
& officio Pontificali, siue sacerdotali, subti-
liter distingueret, doceretq; permagni refer-
re, utrum Papa an Eugenius, licet idem &
Papa & Eugenius sit, aliquid aut vetet, : ut
iubeat: utrum inquam Pontifex, ut homo a-
nimi perturbationibus obnoxius, gladium
non pro Ecclesia ex officij debito, sed de-
prauatæ affectionis incitamento stringi cu-
piat: an vero ut Sacerdos, id est, vir bonus &
pius, non suis sed publicis commodis serui-
ens, gladio exercendo & bello gerendo an-
nuat abstinacie. Quasi diceret; Eugeni Pon-
tifex Maxime, gladius temporalis non sim-
pliciter & absolute tuo nutu euaginandus
est, sed forsan: tunc scilicet, cum ob cui-
denter Ecclesiarum utilitatem, id illis sobrio-
sanoq; consilio suadebis, qui gladium in sua
potestate habent: non autem tunc, cum aut
veteres inimicities cum aliquo exercere, aut
recens odium effundere, aut ambitiosam
dominandi cupiditatem explere cupiens,
Principes

Principes & populos Christianos inter se committere, aut ipsorum vni bellum indicere atq; inferre cogitabis. Illa enim sacerdotis, ista hominis : illa Pontificis, ista Eugenij, aut alterius Pontificatum tenentis, cogitatio actioq; dicenda est. Atq; hæc quidem verbis illis sensisse Bernardum, res gestæ à Pontificibus quibusdam impensè iracundis & superbis, haud obscurè declarantur. Sed ad institutum revertamur.

C A P. XX.

Tertia apud Bellarminum ratio est. Non licet Christianis tolerare Regem infideliem, aut Hæreticum, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim, vel infidelitatem : ab indicare an Rex pertrahat ad hæresim, necne, pertinet ad Pontificem, cui est commissa cura religionis : ergo Pontificis est iudicare, Regem esse deponendum, vel non deponendum. & huius quidem rationis propositionem tribus argumentis probare conatur.

Ad eam igitur respondeo. Quod ait, non licere Christianis tolerare Regem hæreticum vel infidelem. &c. id adeo falsum esse, quam quod falsissimum : alioqui damnanda tota antiqui-

antiquitas, quæ Reges Hereticos & Infideles, Ecclesiam Dei destruere conantes, submissæ pertulit ; non solum propter iram, sed propter conscientiam ; hoc est, non quod desicerentur viribus ad impios Principes exigen-dos, sed quod id sibi per Dei legem non lice-re iudicarent. Verum quoniam hunc errorem perniciosissimum in libris contra Monachomachos,^a atq; etiam superius hoc libro,^b iam satis refutauimus : non est quod eius falsitati arguendæ hic amplius immo-remur. Id tantum superest, ut vitia argumen-torum, quibus falsam suam propositionem probare nititur, breuiter indicemus.

^a Lib. 3.
cap. 6. 7. 8. 9.
^b & seqq.
^c lib. 4.
cap. 5. & 6.
^d Cap. VII.

Primum argumentum dicit ex Deuteronomio,^e vbi prohibetur populus eligere Re-gem qui non sit de fratribus suis, id est, qui non sit Iudeus : ne videlicet pertrahat eos ad idololatriam : ergo etiam Christiani pro-lubentur eligere non Christianum. Hoc totum verum sit. Deinde ex his partibus con-cessis progreditur hoc modo. Rursum, cuius-dem periculi & damni est, eligere non Christi-anum, & non deponere non Christianum, ut notum est : ergo tenentur Christiani non pati supra se Regem non Christianum, si ille conetur auertere populum à fide.

Respon-

Respondeo, consequentiam hanc minimè bonam esse, & eiusmodi vitiosis ac fallaci-
bus argumentis multos à veritate auocari.
Captio autem in eo est, quod statuat ac pro-
cero assumat, idem ius esse ubicunq; est i-
dem damnum vel periculum; quod plane
fallum esse max demonstrabitur. nec ei si-
mile est quod tradunt Iurisconsulti, *vbi ea-*
*dem ratio est, ius idem esse debet.*⁴ Animad-
uertendum igitur, cum non dicere, *eiusdem*
peccati esse eligere non Christianum, & non de-
ponere non Christianum. quod si id dixisset,
negasset utiq; antecedens: sed dicit, *eius-*
dem periculi & damni esse. ex quo perperam
deinde colligit, Christianos teneri non pati
supra se Regem non Christianum. Non e-
nun sequitur, ubicunq; idem damnum & po-
riculum vertitur, eandem faciendi potesta-
tem concedi debere ei qui in damno vel pe-
ticulo versatur: nec ubicunq; par damnum
est & periculum, ibi par quoq; peccatum
merituue subesse: idque exemplis facile
probari potest. Qui plagas accipit, aut for-
tunis spoliatur, idem periculum & damnum
subit, siue per viu alatronic, aut milite deser-
tore, siue à magistratu per iniquam senten-
tiā opprimatur: sed non idem aduersus v-
eritatem.

⁴ L. Illud 32.
D. ad leg.
Aquil.

trumq; remediuin comparatum est. in di-
reptorem ituere, & cum, se suaq; tuendo,

* L. vi. v. m
D. de lus. &
iur. cap. 1. de
homicid.

occidere ius fasq; est * : seruato, vt aiunt, mo-
deramine inculpatæ tutelæ. At magistra-

L. 1. c. quæd.
lucet vni-
cuiq; sine
indig.

† L. Sennæ
iunctio. 65.

§ . cum Pra-
ter D. ad
St. Tribell.

tui iniquam sententiam, pro potestate impe-
rij, exequenti, propter rerum iudicatarum
authoritatē restare non licet. †. Ecce quam-

uis vtrobiq; idem damnum & iactura spoli-
ati sit, tamen non idem ius vtrobiq; obtinet.
Rursus eiusdem periculi & damni est, in na-
uigium cogitato concendere, cuius cari-
nam scis esse quassatam ; & illud intrare
quod putas esse probum, cum re vera rimo-
sum ac dissolutum sit. eiusdem dico periculi
est, sed non eiusdem peccati. priore casu ten-
tas Deum, tibiq; tua sponte necem paras :
posteriore vero, si humanam diligentiam ad-
hibuisti, nihil peccas qui ignarus tali te nauis
commiseris. Sic eiusdem periculi & damni
est, mulierem, quam insigniter morosam &
iurgiosam esse nosti, propter fortunas vel
formam ducere : & in eam alias incidere
quam nescias esse talem. & tamen qui sciens
prudens in tam manifestum discrimin se
coniecerit, haud leuiter peccare videtur,
qui in vita degendæ modo, & ratione ineun-
da, Deum tenteret. At qui sortis suas, & multi-

etis

eris malitiæ ignatus, talem duxerit, non modo in Numen non compmittit, sed quotidiani molestijs miserijsq; si eas forti & patienti animo perferat, velut specie quadam martyrij demeretur. Possem multa id genus exempla proferre, quibus argumentum istud Bellarminis captiosum esse concincam. Quemadmodum ergo non sequitur, si is qui non sit mulierem esse impene improbam, & ita peruersam, ut spes nulla sit cum ea tranquille vincendi, non debet eam sibi vxorem asciscere (quod ex facto in apertum se discrimen consciat) ut is etiam qui talem mulierem fortuit & imprudente nactus est, debeat eam, non obstante matrimonij vinculo, deserere vel repudiare; quamuis eiusdem periculi & damni res sit, si eam retineat. Ita etiam non sequitur, Si Christiani tenentur non eligere Regem non Christianum vel Hæreticum; ut teneantur quoq; non pati iam electum, quia multa impediunt faciendum, quæ factum non dissoluunt, ut vbetius alibi ostendimus. Atq; hæc quidem ad argumenti istius vim encruandam satis.

C A P. XXI.

Sed cogor tamen h̄ic diutius insistere, ut alium adhuc errorem indicem & conuellam, quem superiori arguento tanquam supplementum adiungit. Nam vt confirmet illud quod dixit, *Christianos teneri non pati super se Regem non Christianum.* &c. & ne quis de ea sententia dubitet, propterea quod Christiani olim multos Principes partim Ethnicos, partim Hæreticos, sine ullo cōsciētiæ scrupulo, tolerarunt sūmul & coluerūt, eo ipso quod Principes erant: vt inquam obiectionem hanc efficacissimam, & superioris sententiæ suæ peremptoriā aliquā solutione p̄eoccuparet statim subiicit, *Quod si Christiani olim non deposuerunt Neronem, & Diocletianum, & Julianum Apostolam, ac Valentem Ariatum, & similes, id fuit quia decabant vires temporales Christianis.* Nam quod alioqui iure potuissent id facere, patet ex Apostolo 1. Corinth. 6. ubi iubet constitui nouos Iudices Christianis temporalium causarum, ne cogerentur Christiani causam dicere coram Indice Christi persecutore. Sicut enim noui Iudices constitui posuerunt, ita & noui Principes,

d

& Reges, propter eandem causam, si vires ad-
fuerint.

Multa hic sunt reprehensione digna, &
quæ miror equidem ab homine tam erudi-
to, & in authoribus sacris profanisq; exerce-
tato, literis vñquam esse mandata. Nam pri-
mùm quod ait, defectionem virium in causa
fuisse, cur Christiani olim non deposuerint
Neronem, Diocletianum, Julianum, Valen-
tem, & similes; id falsissimum esse, testimo-
nijs perspicuis & indubitatis, in libris nostris,
De Regno,^a atq; etiam suprà hoc libro,^b iam
satis superq; ostendimus: & mox etiam de-
monstrabimus ex principijs ab eo ipso positis
atq; concessis. Deinde nihil ineptius, aut ma-
gis à ratione alienum, imò verò, pace tanti
viri dictū sit, nihil magis delusorium & cap-
tatorium, quam ad illius falsæ sententiae fi-
dem faciendam, Apostoli Pauli authorita-
tem allegare; in cuius scriptis ne verbum qui-
dem est, quod vel ad literam, vt aiunt, vel
figuratè & per interpretationem, talis senté-
tiæ confirmandæ, sine calumnia & cauillati-
one, accommodari possit. Et verò, vt liberè
loquar, licet nimis doctrinâ Pauli abutun-
tur, qui ex illa eius Epistola ad Corinth. pri-
ma^c, colligunt licuisse Christianis, Princi-^{c ap. 6.}

pes Ethnicos vel Hæreticos deponere, & alios in eorum locum instituere. Reprehendit quidē Apostolus acriter eo loco Christianos, cum quia se inuicem litibus vexabant, & iudicia omnino habebant: tum etiam quia ad tribunalia Iudicum Ethnicorum & infidelium, quibus nomen omne Christianum erat exosum, alij alios pertrahabant. Sed hoc ille timen, non ut ea reprehensione doceret aut significaret, nullam Magistratibus Ethnicis temporalem iurisdictionem in Christianos fuisse, aut potuisse Christianos vlla pactione efficere, ne Ethnici in ipsis politice dominarentur. Verū ut ostenderet, indignum esse religionē & professionē Christianā, eos qui recens in Christo regenerati erant, & in eius
¶. Corint. 1. societatem vocati, ^{ad} malle litigare apud Iudices infideles, quam stratum, id est, Christianorum arbitrio iudicioq;; negotia, & controversias obortas sospire atq; componere.

Non itaq; abrogat Apostolus imperium Ethnicis hoc sermone, nec indicat Christianos ab illis posse deficere: sed tantum improbar, & vitio vertit querundam Christianorum procacitatē & pertinaciam, quod cùm haberent fratres, hoc est, eiusdem religionis homines, qui de communī consensu Iudices constituti,

constituti, causas ipsorum iustè ac sapienter intra priuatos parietes, amica affectione disceparat, ijs non contenti, ad Iudices infideles & iniquos, & Christianis omnibus infenos, magno cùm religionis scandalo, contentiousius prouocabant. Vnde in eum locum D. Thomas, *Sed videtur, inquit, esse contra id quod dicitur 1. Pet. 1. Subditi estote omni humana creatura propter Deum, siue Regi tanquam praeclentí, siue ducibus tanquam ab eo missis.* Pertinet enim ad authoritatem Principis iudicare de subditis. Est ergo contra ius diuinum prohibere quod eius iudicio non stetur, si sit infidelis. Sed dicendum, quod Apostolus non prohibet, quin fideles sub infidelibus Principibus constituti, eorum iudicio compareant, si vocentur: hoc enim esset contra subiectionem qua debetur Principibus: sed prohibet quod fideles non eligant voluntariè infideliū iudicium Idem ferè in eundem locum scribit Theodoreus. & Lyranus: *Apostolus, inquit, non prohibet hic fideles sub Principibus infidelibus constitutos comparere coram eis quando vocantur; hoc enim esset contra subiectionem qua Principibus debetur: sed prohibet ne voluntariè recurrant ad Iudices infideles in illis negotiis qua determinari possunt per fideles.* Nihil

ergo iubet Apostolus eo loco, quod Iudicium infidelium iurisdictionem & imperium in Christianos aut tollat, aut minuat, aut ei aliquo modo præjudicet. Imò verò nihil contra ciuiusmodi subiectionem iuste iubere potuit, cùm sit iuris naturalis Dei autoritate consirinati, ut, teste D. Ambrosio, ipse in eti Apostolus alibi docet⁴. Hæc igitur Iudicium constitutio, de qua loquimur, nullo modo examinebat Christianos à subiectione & iurisdictione magistratum Ethnicorum, sed tantum auctoritatibus illis necessitatem interpellandi iudices infideles, cùm haberent iudices inter se communi consensu constitutos, quorum sententijs obortæ controversia componi potuerunt. Erant autem hi iudices re vera Arbitri sine imperio, sine prehensione, voluntariam tantum iurisdictionem exercentes; & ideo si vel refractarius Christianus, vel Ethnicus aliquis Christianum ad Iudicem infidelem vocasset, nihil vocato profuisset Iudicium illorum Christianorum authoritas, quo minus ethnico tribunali se sistere teneatur; teneretur inquitam in conscientia, propter subiectionem quam superioribus iure naturali debemus.

Præterea si quis locum illum Apostoli non
lunis

⁴ Rom. 13.
cap.

limis oculis percurrerit, animaduertet eum id ibi negotij sibi dare, ut ad Euangelicam perfectionem, quæ consilij magis quam precepti est, Christianos animos erudiat, cum eos hortetur ut potius iniuriam ferant, & fraudem patiantur, quam ut iudicia inter se exerceant. secundum illud Saluatoris^r, si ¹Manb.s.

qui te percussit in dexteram maxillam, prebe illi & alteram; & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicae tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et ita Ecclesia Patres, Ambrosius, Primasius, Theodoretus, reliquaque omnes locum illum intellexerunt. Nam quod ait, *Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. quare non magis fraudem patimini? &c.* id nisi de vita perfectione, siue de perfectissimo vitae statu intelligatur, vix est ut admitti possit: cum inter omnes constet, eos non delinquare, qui iniurijs & contumelijs oppressi, subleuari se atque iuuari à Iudice postulant. Facit igitur D.Paulus eo loco, sicut bonus multorum liberorum parens, qui filios inter se dissidentes merito increpat, tum quod fratrem amorem dissentionibus ac discordijs violent, tum etiam quod exortas inter se controversias, non de fratum potius consilio

lio transigere, quam forensi strepitu inuolueret, & iudiciali calculo decidere ac terminare malint.

Hæc cum ita se habeant, Deum immortalem! quæ isthæc miserabilis cæcitas & insciatia, vel certè malitia, est, velle exillis Pauli verbis colligere, ius fuisse Christianis deponere Imperatores & Magistratus omnes Ethnicos, si vires illis ad eam rē suppetissent cum præsertim ipsem et Apostolus alibi: præcisè iubeat Christianos omnes necessitate subditos esse ijsdem illis potestatibus Ethnicis, non solum propter iram, ne si defectio nem scilicet molirentur, iratis & infensis potestatibus poenas darent: sed etiam propter conscientiam, quod nimurum sana & salua conscientia, subtrahere se eorum iurisdictioni & subiectioni, quæ Dei ordinatio est, aut eis resistere, nullo modo possent. hoc enim est, necessitate subditos esse propter conscientiam, siue propter Deum, ut præcipit D. Petrus^b.

^{a 1. Petr. 2.} Adhæc quoque primi ab Apostolis Christiani omnes, Imperatorem, quamvis Ethnicum & persecutorem fidei, a Deo constitutum, & solo Deo minorem esse ingenuè fatebantur¹. Si itaque Christiani propter Apologet. conscientiam necessitatem habebant parere Ethnicis

¹ Tertullus ad

Scapul. & in

Apologet.

nicis magistratibus, nonne certum est eos, non quia facti, sed quia iuris potestatem non habebant, omni rebellionis & defectionis molimine abstinuisse? Aut si Deo solo minor erat Imperator, & maiorem minor deponere non possit, qui poterant eum subditi Christiani deponere? Nunquid aut Apostolus secum ipse pugnat, aut aliud Petrus, aliud Paulus docuerunt? aut nunquid prisci illi Patres qui Apostolis successerunt, ius suum omne erga Reges & Magistratus infideles vel hereticos ignorabant? nam vites illis factio excquendo patres, & plusquam suffici-
entes fuisse, pluribus alibi demonstrauimus?

Ex his igitur perspicuum est, Apostoli <sup>Lib. 3. de
Regno. cap.</sup>
Pauli autoritatem nihil quicquam ad su-
periorem Bellarmini sententiam de Regibus
deponendis pertinere, ac proinde largiter ab
eo erratum esse, quod in re tam seria, tantiq;
momenti, Apostolicæ autoritatis fuco le-
ctori imposuerit. Si constitutio siue creatio
Iudicium, Apostoli iussu facta à Christianis,
Iudicium infidelium autoritatem, imperi-
um, & iurisdictionem sustulisset, aut aliqua
ex parte abrogasset, vel ab eorum subiectione
Christianos excimeret, nihil fuisset Bellar-
mini

mini argumēto validius; nihilq; eius sententia verius. Sed quoniā illa iudicū constitutio non magis Potestatibus Ethnicis præiudicabat, quam vel regum fabariorum creatio in vigilia Epiphaniæ, vel Principum & iudicū à lasciuiente iuuentute in Bacchanalibus, vero Regi, Magistratibusq; præiudicat, nullum inde pro eius sententia argumentum elici posse certum est.

Quoniam autem singula persequimur, admonere oportet, D. Thomam alicubi in

^{122.9.10.}
^{21.10.}

ea opinione esse¹, ut existimetius domini; & prælationis Ethnicorum Principum iustè vilius auferti posse, per sententiam vel ordinationem Ecclesie, authoritatem Dei habentis, ut ille ait. D. Thomæ magna apud me authoritas est, sed non tanta, ut omnes eius disputationes pro Canonicis Scripturis habeam; vel ut rationem vincat aut legem. eius ego Manus veneror; & doctrinam suspicio. Sed non est tamen cur illa eius opinione aliquis moveatur: tum quia nullam suæ sententiae vel rationem idoneam & efficacem, vel autoritatem profert: tum etiam quia in explicatione epistolæ Pauli ad Corint^m. i. contrarium planè sentit: tum denique quia neminem secum antiquorum Patrum

² cap. 6.

trum

trum consentientem habet, & rationes multe, authoritatesque in contrarium suppetunt. Ratio autem quam adfert est, *qua infideles merito sua infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei.* Mala ratio, & tanto viro indigna: quasi verò si quis meretur priuari officio, beneficio, dignitate, autoritate, aliquè iure aliquo quod possidet, idcirkò statim spoliari possit ab alio quam ab eo à quo id accepit retinetque, vel ab alio expressum mandatum & potestatem ab ipso habente. Quis nescit Cancellarium, Conestabulum, aliosq; Magistratus à Rege datos, mereri quidem amittere dignitatē suam, si qua in re suo officio abutantur? at eam tamen nemo illis ausesse potest, quamdiu eos Princeps, à quo solo pendent, dignitate sua fungi patitur. Simili modo Princeps infideles, licet *merito sua infidelitatis mereantur potestatem amittere:* tamen quia sunt à Deo constituti, & solo Deo minores, non possunt nisi à Deo destitui imperio ac deponi. Et verò idem Thomas, in expositione epistolæ Pauli superius hoc capite relata, satis aperte indicat, Ecclesiam non habere eam autoritatem qua possit Ethnicos deponere: ait enim esse con-

tra ius diuinum, prohibere ne Principium infidelium iudicio stetur à subditis. Constat autem, Ecclesiam nini contra ius diuinum, vel iubere, vel prohibere posse. Porro tollere Principibus infidelibus *ius Domini & Praetationis*, est re vera prohibere ne ipsorum iudicio stetur: Ecclesia ergo eam potestatem non habet. Et verò periuoluit quisquis velit historias, nisquam inueniet Ecclesiam id sibi iuris assumpsisse, vt de Principibus Infidelibus sine Ethnicis indicaret. Nec solum propter scandalum abstinuit, vt putat Thomas eo loco, sed propter defectum potestatis, quia non erat iudex infidelium, secundum illud Apostoli ^{• 1. Cor. 5.}, *quid mihi de ys. qui forū sunt, indicare.* Et quia Principes à Deo constituti, solum Deum supra se iudicent habent, à quo solo deponi possunt. Nec ad rem pertinet, quod Paulus, dum iubet seruos Christianos dominis suis infidelibus omnem honorem exhibere, illud solum addit, *ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.* non enim id dixit, quasi ea sola de causa seruī dominis obedire debeant, sed quod præcipue ea de causa. expressit itaque maximum malum quod inde oriri potuit, vt seruos à contemptu dominorum deterreret, nempe scandalum

dalum publicum totius Ecclesiae Dei & doctrinæ Christianæ. Non vult ergo Apostolus ijs verbis, seruos posse se licetè subtrahere iugo servitutis, iniuitis dominis, si id sine scandalo possent Ecclesiae; furtum enim sui facerent^o, iure gentium; sed vult ostendere ^{Lanilla} eos non solum peccare, quod alibi aperte ^{60.D. de} docet^r, sed etiam publicum toti Ecclesiae ^{fuit. I. 1. C. de} scandalum generare: quod singulorum pec- ^{ser. fuit.} eatis longe gravius & perniciosius est, & ^{Rom 13.} ad Philip. 6. ^{Coloss. 3.} super omnia evitandum.

Reliquum igitur nunc est, ut quod sumus polliciti, superiorē Bellarmini sententiam de iure abdicandorum siue deponendorum Regum & Principum Ethnicorum, falsam esse, ex principijs ab eo positis & concessis, demonstremus. Rēs est expedita, nec factu difficultis. Nām libro secundo de Romano Pontifice^q, facetur, Apostolos, & reliquos Christianos omnes, aequè subiectos fuisse Principibus Ethnicis, in ciuilibus omnibus causis, atque ceteros homines. verba eius hæc sunt. *Respondeo, primum dici posset Pan- lum appellasse ad Cesarem, quia de facto erat index ipsius, et non de iure: ita enim respon- det Ioannes de Turrecremata lib. 2. cap. 96. summa de Ecclesia. Secundo dici potest, Cr- me-* ^{1. cap. 29.} ^{limes}

lata, cum Alberto Pighio lib. 5. Hierarchie Ec-
 clesiastica cap. 7. discrimen esse inter Principes
 Ethnicos & Christianos. Nam quo tempore
 Principes erant Ethnici, non eras Pontifex in-
 dex illorum sed è contrario illis subiectus erat
 in ciuibus omnibus causis, non minus quam
 ceteri homines. Quòd enim non esset Pontifex
 index illorum, patet: quia non est index nisi
 fidelium, iuxta illud, 1. Corin. 6. Quid ad me de-
 his, qui foris sunt, iudicare. Quòd vero è con-
 trario esset ipse illis subiectus ciuiliter, de iure,
 & de facto, patet etiam. Nam lex Christiana
 neminem priuat suo iure & dominio. Sicut er-
 go ante Christianam legem homines subiecti
 erant Imperatoribus, & Regibus: ita etiam po-
 stea. Quare Petrus & Paulus passim horran-
 sur fideles, ut subditi sunt Principibus, ut pa-
 tet ad Rom. 13. ad Titum. 3. & 1. Pet. 2. Merito
 itaque Paulus Cesarem appellavit, eumq; indi-
 cem agnouit, cùm accusaretur seditionis & tu-
 multus in populo excitari. Hæc ille, ex quibus
 patet non solum de seatum vitium in causa
 fuisset, cur priui Christiani non deposuerint
 Principes Ethnicos, sed etiam quia ius om-
 ne, diuinum, & humanum, tali facto repug-
 nabat. idque eodem libro, eodemque capite
 apertius docet, cùm dicat iudicare, punire,
 deponere,

deponere, ad superiorem tantum pertinere,
quod verissimum est, & communis hominum
iudicio extra controvrsiam confirmatur.

Iam vero ex his certissimis principijs, ab
eo positis & concessis, quilibet ratiocinandi
peritus facile colliget, Christianos, quan-
tumvis numero & viribus potentes extitif-
sent, non potuisse iure deponere Neronem,
Diocletianum, & ceteros Ethnicos & impi-
os Principes. idque hac firmissima & indislo-
lubili demonstratione concluditur.

*Subiecti non possunt iure iudicare, punire,
vel deponere superiorem:*

*Atqui omnes Christiani erant subiecti Ne-
roni, Diocletiano,*

*Et ceteris Imperatoribus ac Regibus Eth-
nicis.*

*Ergo non poterant einsmodi Imperatores
vel Reges depovere.*

Propositio ab eo concessa est, itemque sub-
sumptio, & certissima veritate nituntur:
Conclusio autem ex antecedentibus neces-
saria consecutione pendet, atque ex diamet-
ro opponitur ei quod dixit, *Christianos olim
iure potuisse deponere Neronem, Diocletianum
&c. sed quia viribus temporalibus deficie-
bantur eo consilio abstinuisse.* Falsum igitur

M

illud

illud est, & reprehensione dignum; siquidem aientia & negantia simul vera esse nequeunt. Hinc etiam patet falsitas opinionis D. Thomæ, quam supra hoc capite refutauimus.

C A P. XXII.

Dixi Bellarminum triplici argumento v. sum esse, ad tertiae rationis suæ confirmationem; quæ est, non licere Christianis tolerare Regem infidelem vel hereticum &c. ex quibus primi iam vitia notaui: reliqua autem duo cuiusmodi sint, & quam vim habeant, hoc capite & sequenti peruestigandum est. Secundum igitur argumētum hoc est. Tolerare Regem hereticum vel infidelem, conantem per trahere homines ad suam sectam, est exponere religionem evidentissimo periculo. At non tenentur Christiani, immo nec debent, cum evidenti periculo religionis tolerare Regem infidelem. Nam quando ius diuinum & humanum pugnant, debet seruari ius diuinum, omisso humano. de iure autem diuino est seruare veram fidem & religionem, qua rationum est, non multæ; de iure autem humano est, quod hunc aut illum habeamus Regem.

Ad

Ad hæc respondeo, Bellatinum & alios, vnde ipse ista acceperit, non recte, neque ex arte hic ratiocinari: sed duo argumenta simul confusè & permixtum sine forma proponere. Nam pro eo quod assumit, *at non tenentur Christiani, immo nec debent, cum evidenti periculo religionis tolerare Regem infidem.* reponi debet in bona dialectica. *at non tenentur Christiani, immo nec debent, exponere religionem evidentissimo periculo.* vt inde concludatur, *non licere Christianis tolerare Regem infidelem vel hereticum.* Nam assump-
tio quam ipse ponit, nihil fere aliud est, quam ipsa propositio controversa. Sed vt ali-
quid ei largiamur, demus eum optima for-
maratiocinationem consecisse, & ad vim
argumenti respondeamus. Dico igitur pro-
positionem eius falsam esse, dico inquam,
non verum esse, *quid tolerare Regem hereti-
cum, vel infidelem conantem pertrahere homi-
nes ad suam sectam, est exponere religionem
evidentissimo periculo.* sed est tantum pati re-
ligionem versati in periculo, in quod incidit
vitio Regis heretici aut infidelis, & cui iam
sine culpa populi exposita est: cùm nullum
eius liberandæ iustum & legitimum reme-
diū, præter constantiam & tolerantiam,

populo supersit. Hoc autem Christianis vi-
tio verti non potest, nisi eadem opera priscos
illos Patres, & Christianos omnes acriter in-
cusemus, qui Constantio, Iuliano, Valenti,
& alijs Catholicæ religionis desertoribus,
quod Imperium legitime essent adepti, sine
ulla tergiuersatione, aut minimo rebellio-
nis indicio, submissè paruerunt & quos tolle-
re de medio vel deponere facillimè potue-
runt, eos, quia Imperatores & Reges erant,
sunt omni honore, obsequio, & reuerentia
prosequuti. Hi ergo sancti Patres, & optimi
eo seculo Christiani, tolerarunt quidem Re-
ges hæreticos & infideles, quanquam eos
deponendi maxima facultas & opportunitas
(si vires tantum temporales spectemus) ipsis
suppeteret: at eos tamen nemo sani cerebri
vnquam dixerit exposuisse religionem cui-
dентissimo periculo, per eiusmodi patienti-
am & tolerantiam Christianam. De eo au-
tem Rege tolerando loquor, qui vel Ethni-
cus ab Ethnicis est constitutus ubi Christia-
ni non dominantur: vel qui cum inaugura-
retur, in Christianis est habitus. Nam
eligere nullo iure cogente, super se Re-
gem, quem sciunt esse hæreticum vel infide-
lem, est verè exponere religionem euiden-
tissimo

tissimo periculo, eoq; grande Christianis. piaculum: & qui id faciunt, digni sunt omnes qui male pereant.

Iam verò ad illud quod deducit ex pugna iuris diuini & humani, respondeo breuiter, illum valde falli in eo, quòd putet esse ibi concursum & conflictum diuini & humani iuris; non sunt enim pugnantia, seruare veram fidem & religionem, & tolerare Regem hæreticum vel infidelem, nec alterum de iure diuino est, alterum de iure humano, vt ille putat. Sed sunt duo præcepta iuris diuini, colere Deum vera religione, & seruire atque obedire Regi: quæ simul seruari & expleri possunt ac debent, vt ipsimet Iesuitæ asserunt^a: & nos pluribus contra Monarchomachos lib. 3. ostendimus^b. Itaque hoc casu non solum possunt subditi, sed etiam debet, Regem eiusmodi tolerare, & in vera interim religione constanter permanere; atque ita reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei Deo. Nam si, quod alibi Bellarminus tradit,^c non licet Concilio iudicare, punire, vel deponere Papam nitentem turbare & destruere Ecclæsiam Dei, sed tantum ei resistere non faciendo quod iubet, & impedendo ne exequatur voluntatem suam: cur non

^a Contra Arnaud.
pag. 69..
^b Cap. 8.

^c Lib. 2. de Rom. Pont.

cap. 39.

similiter, & potiore etiam ratione, idem de Regibus censemus? cum & ipsi sint populis,
* Lib. i de R. m. Pont. cap. 9 & lib. 3. cap. 19. teste eodem⁴ authore, superiores, & iudicem
 in terris nullum habeant: cumq; præterea nonnullis magni nominis Theologis visum
 sit, Concilium Oecumenicum maiore supra Papam autoritate prædictum esse, quam
 habeat populus in Principem? quod Ecclesia nimirum semper Dei spiritu regatur, nec
 temere quicquam faciat. Populus vero turbibus seditionum frequenter agitatus
 multa sine consilio, sine iudicio, impie, crudeliter, & igiuste moliatur.

At difficile est Regem impium tolerare, & veram servare religionem; reponet aliquis. Fateor equidem, sed impossibile non est. Impossibilitas (detur venia verbo) ab observatione mandatorum excusat; difficultas non item. Cæterum quod ait, *de iure diuino est servare veram fidem & religionem: de iure autem humano est, quod hunc aut illum habemus Regem;* id quidem totum verum est. sed caue tamen lector ne capiaris. Omisit Bellarminus quod est præcipuum: addere enim debuit, *at ubi hunc vel illum Regem sermone habemus, de iure diuino est, ut ei in ciuibus causis cum omni honore & reverentia parcamus.*

reasus. Hac adiectione, quam nemo Catholicus negare potest, illud eius argumentum prorsus eliditur. Nam in specie ab eo proposita non concurrunt ius diuinum & humanum, ut ille putat (quod si contingenter, æquum esset humanum diuino cedere) sed concurrunt duo capita iuris diuini, veram scilicet fidem & religionem seruare; & Regem honorare, eique in politicis obedire: quorum utrumque impleri potest & debet, reddendo ut dictum est, *Casari que sunt Caesaris, & quæ sunt Dei, Deo.* ut in persona Papæ conantis Ecclesiam destruere, ex Bellarmino doctrina iam didicimus.

CAP. XXIII.

SVperest postremum argumentum, quod subtili sed captiosa interrogatione hoc modo proponit. Denig, cur non potest liberari populus fidelis à iugo Regis infidelis, & pertransiens ad infidelitatem, si coniunx fidelis liber est ab obligatione manendi cum coniuge infidi, quando ille non vult manere cum coniuge Christiana, siue iniuria fidei, ut aperte deducit ex Paulo 1. ad Corin. 7. Innocentius III. cap. Gaudemus, extra de diuortijs? non enim mi-

nor est Potestas coniugis in coniugem, quam Regis in subditos, sed aliquanto etiam maior.

Nihil hoc arguento frequenter est in ore omnium Monarchomachiorum, quod eò facile quamplurimos fallant. est enim eiusmodi, quod non aliud aut primo aspectu magis moueat, aut penitus inspectum & intellectum minus urgeat. Ad id igitur respondeo, longè diueria & dissimilia hæc esse, liberari à iugo alicuius, & liberari ab obligatione manendi cum aliquo, & propterea haud recte componi & comparari inter se: quandoquidem ne ipse quidem coniunxit, cui obligatio manendi cum aliquo remittitur, protinus à iugo eius vnde decedit hoc ipso liberatur. cuius rei quotidie exempla nobis Ecclesia suppeditat, quæ coniuges ex varijs causis, quoad torum & mensam, ut aiunt, hoc est, quoad conuersationem & obligationem manendi cum altero coniuge, liberat & absolvit, manente nihilominus matrimonij iugo, quod Christi & Ecclesiæ sacramentum est. Quapropter talis argumenti à coniungibus duciti vis nulla est, nisi à iugo maritali siue matrimoniali, ad iugum regale procedat, veluti si dixerit, *cur non potest liberari populus fidelis à iugo Regis infidelis & pertrahentis*

bentis ad infidelitatem, si coniunx fidelis liber
est à iugo coniugis infidelis. Quod si placeat
Reuerendissimo Domino Bellarmino, suum
illud argumentum in hoc conuertere, ut pon-
deris & momenti plus habeat, tunc aliter ei
respondebo. Nempe aut loqui eum de illis
coniugibus, qui cum essent ambo fideles
matrimonium contraxerunt, & alter ad hæ-
resim vel infidelitatem postea delapsus est :
aut de coniugibus ethnicis & infidelibus,
quorum alter ad fidem Christianam con-
uersus est, altero pertinaciùs in suam super-
stitionem paganicam incumbente. Si de pri-
oribus argumentum intelligit, malè laudat
authorem Innocentium, qui de tali coniugio
ne verbum quidē in dicto cap. Gaude-
mus : & præterea falsum esset quod pro ar-
gumento nobis obtrudit; videlicet coniugem
fidelem liberū esse à iugo coniugis infidelis,
quando ille non vult manere cum coniuge
Christianā sine iniuria fidei. vt idē Innocētius
expressè docet in cap. Quanto. §. si verò. ex-
tra. de Diuort. Si vero, inquit, alter fidelium
coniugum vel labatur in Heresim, vel transcat
ad gentilitatis errorē, non credimus quod in
hoc casu si qui relinquitur, vivente altero, pos-
sit ad secundas nuptias connolare, licet in hoc
casu

casu maior appareat contumelia Creatoris. Et rursus idem Innocentius in cap. ex parte extra. De conuers. coniugat. in eandem sententiam rescribit. Matrimonium scilicet inter legitimas personas contractum, & carnali copula consummatum, *in nullo casu posse dis-*
soluti, etiam si unus fidelium, inter quos est ra-
tum coniugium, fieret Hereticus, & nollet per-
manere cum altero sine contumelia creatoris.
 Enve argumentum à coniugibus deductum non modo non pugnat pro istorum sententia, sed eam acriter oppugnat: veluti si *arrogatio: argumentum aliquis per interrogati-*
onem, hoc modo proponat. Cur liberari
debet populus fidelis à iugo Regis infidelis vel
Haretici conantis per trahere subditos ad suam
sectam, si coniunx fidelis non est liber à iugo
coniugis infidelis, licet ille noluerit manere cum
coniuge fidelis sine iniuria fidei, & contumelia
Creatoris. Ut apertè docet Innocent. III. in
 cap. Quanto. §. si verò. De Diuort. & in cap.
 ex parte. De conuers. coniugat. adeo ut Pan-
 norm. in illum. §. Si vero. dicat, ex ratione ibi
 posita sequi. Ecclesiam non posse tale matri-
 monium dissoluere, & liberare coniugem fi-
 delem à iugo coniugis infidelis: cùm tamen
 multo facilius possit coniunx fidelis à coniug-
 ge

ge infideli, quām totus populus à Rege perverti. Sed & vinculum subiectionis quo populus Regi astringitur, cūm sit iuris naturalis & diuini, videtur difficilius dissolui posse, quām illud coniugum inter se: ut inde quis facile contendat, non plus in uno quām in altero Ecclesiam posse.

Quòd si de posterioribus coniugibus argumentum intelligat, in promptu responsio est, ex eadem Innocentij epistola Decretali: nimirum inter tales coniuges non esse ratum Matrimonium, quantum ad indissolubile coniunctionis vinculum attinet. & ideo eiusmodi coniuges plenam dissoluendi Matrimonij libertatem habent, vt vel mutuo consensu, & bona gratia, vel *cum ira sui animi & offensa* discedant; & alter inuito altero, vbi ei libitum sit, nexus illum coniugij per repudium & diuortium dissoluat; æquè enim mulier viro, ac vir mulieri repudium mittere solet. ^a Vnde idem Innocentius rationem differentiæ inter coniuges fideles & infideles, in eodem capite, hanc tradit. Nam *essi*, inquit, *Matrimonium verum inter infideles existat* (quia scilicet secundum præcepta legunt coeunt ^b.) *Non tamen est ratum: inter fideles autem verum & ratum existit, quia sa-*

^a L. Iurias
38. D. solmt.
matri.

^b Institut. do
mpt.

CRA-

eramentum fidei quod semel est admissum nunquam amittitur, sed ratum efficit coniugij sacramentum, ut ipsum in coniugibus illo durante perduret. Non mirum ergo si coniunx ad fidem perductus, à coniungis in infidelitate manētis consortio & potestate liber sit: cū etiamsi ambo in infidelitate mansissent, xquè liberum alterutri eorum fuisset ab altero recedere, & Matrimonium repudio dissoluere: quia nullum initiò inter eos ratum & firmum obligationis vinculum intercessit. Et ideo ne coniunx fidelis, ab infideli volente cum eo habitare, recedat, non præcipit ^{1. Corint. 7.} Apostolus ^{4.}, sed consulit: vt doctè & elegantè docet S. August. lib. i. de adulterinis coniugijs, & sacri Canones inde desumpti nos admonent ^{4.}

^{4. 1 Cor. 7. 1.}
^{can. 8. 5. 9.} Quæ cū ita sint, sequitur profectò, adversarios nequicquam argumentum à coniugibus petere vt populum à regali iugo posse liberari doceant, siue fidelium, siue infidelium coniugia spectent: quòd illi quidem arctissimo & indissolubili societatis nexu copulentur; cuius vinculum neq; propter infidelitatem, neq; propter Hæresim alterutrius infringi, ne quidem ab Ecclesia, potest: vt inde potius ad regalis imperij firmitatem & perpe-

perpetuitatem, quam ad eius dissolutionem & directionem, argumentum nobis suppetat; Hi vero nulla prouersus obligationis necessitate astricti sint in facie Ecclesiae, quin conuersus ad fidem maritus, si pars eius sine scandalo sequi nolit, aliam suo sibi arbitrio asciscat: & contra, mulier ad fidem perdueta, marito renuente, cui volet in Christo nubat. Cum itaq; nullum inter istos ratum coniugium existat, & subiectio politica, ac regalis dominatio, inter omnes gentes, & in oīni lege, tam iure diuino quam humano, rata & probata sit: quid absurdius aut ineptius dici potest, quam illa inter se componere, & argumentum aliquod ab infidelium coniugum societate & iugo, quod exuti pro arbitrio potest, ad regalis imperij iugum repellendum deducere, & idem de vtroq;, quasi de plane similibus, iudicare?

C A P. XXIV.

Admonui Capite XIII. quinque apud Bellarminum rationes esse, quibus summum Pontificem in omnes Reges & Principes seculares Christianos temporale potestatem habere contendit. ex ijs tres iam percur-

percutimus, & quam parum fitinæ sint, quibusq; vitijs laborent, indicauimus. Restat in duas reliquias inquirere, quæ ne uitiam in meliore iure consistunt. earum prior his verbis ab eo proponitur.

Quando Reges & Principes ad Ecclesiam veniunt, ut Christiani siant, recipiuntur cum pacto expresso vel tacito, ut sceptra sua submittant Christo; & polliceantur se Christo fidem seruatores & defensuros, etiam sub pena regni perdendi: ergo quando sunt hæretici, aut religione obscuri, possunt ab Ecclesia iudicari, & etiam deponi à principatu: nec villa eis iniuriet si deponantur.

Huic rationi respondetur, negando consequentiam. Nam licet verum sit, Principes ad Ecclesiam venientes se sceptraq; sua Christo submittere, & vel ultrò ea promissa seu tacite seu expressè facere, quæ Bellarminus commemorat: non tamen verum est, nec inde sequitur, eos iudicari & deponi posse ab Ecclesia, vel summo Pontifice, si fidem fallant, & pactum ac iurandum negligant. quia summa illa Christi iurisdictio & potestas temporalis in Reges omnes & Mundum universum, quam habet ut Dei filius, non competit Ecclesiæ vel Pontifici; sed tantum illa

illa potestas quam Christus sibi assumpsit, cùm inter homines humano more verlaretur, secundum quam Papa Christi vicarius est : vnde ipsemet Bellarminus <sup>• Lib. 5. de
Rem. Pont.
cap. 4.</sup> perbellè, dicimus, inquit, Papam habere illud officium, quod habuit Christus, cùm in terris inter homines humano more viueret. Neg. enim Pontificis possumus tribuere officia, qua habet Christus, ut Deus, vel ut homo immortalis & gloriosus, sed solum ea, qua habuit ut homo mortalis. At Christus nullum tēporale dominium & potestatē usurpauit, dum in terris ut homo inter homines ageret, ac proinde neq; Ecclesia, vt Ecclesia, neq; Papa ut caput Ecclesiæ, & vicarius Christi, ullam tēporalem potestatem habere potest, ut pluribus explicat & probat idem vir doctissimus illo capite. Quapropter licet Reges & Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, Christo Deo regnum subiiciant, & Christum iudicem habeant, à quo habent & Regnum: tamen quia de re temporali iudicium est, quando de regno commisso agitur, illum solum iudicem habent; non etiam Ecclesiam vel Papam. Ex quo facile appareat, quām sint captiosæ illæ rationes & conclusiones, quas Sanderus, à quo sua hæc Bellarminus accepit, ex eiusmodi promissis seu .

seu tacitè seu expressè factis deducit. Nam quod ad illas interrogandi & respondendi formulas, quas inter Papam & Principes ad Ecclesiam accedentes, verbose & viciose confingit: respondendum est, illas inepte ab eo conceptas esse, & neq; debere neq; solere in Principum Ethnicorum ad Ecclesiam venientium receptione intervenire, ne Ecclesia aut suspectos eos habere, aut male de iis ominari videatur. Itaq; ardens in Christum amor, & præsens fidei confessio, vna cum iis promissis, quibus generaliter spondent se Christo nomen daturos, & eius Ecclesiæ filios futuros, diabolo & eius operibus renunciatus, Dei & Ecclesiæ mandata seruatus, & id genus alia, ut recipiantur, abunde sufficiunt. Quæ omnia promittunt quidem Christo, acceptante promissionem Ecclesia, tanquam eius sponsa in cuius sinu regeneratur; aut ipso Pontifice non ut homine, sed ut Christi Dei ministro vicariam operam præbente; ac proinde ipsi Christo, per Ecclesiam vel Papam, obligatio principaliter acquiritur. Vnde licet alia quoq; omnia sponderint, quæ Sanderus fictitiæ sua formulæ comprehendit, & pactum conuentum postea neglexerint, aut protervus contempserint,

ab

ab eo solo puniri possunt in cuius verba iurarunt, quicq; omnium rerum temporalium dominus est, & quem supra se iudicem in temporalibus solum habent; non autem ab eo cui rerum tantummodo spiritualium & recipiendæ promissionis cura commissa est.

Atq; his quidem simillima sunt, quæ in gubernatione ciuili quotidie obseruari certimus. Qui ad feudorum successionem aspirant, siue iure hereditario, siue alio titulo vocentur, non aliter ijs frui possunt, quam si prius in clientelam eius qui feudi dominus est, fuerint recepti, id est, nisi prius sacramentum fidelitatis, quod vulgo *Homagium* siue *Hominium* vocant, conceptis verbis domino præstiterint. Quod si feudum regium sit, in quod succedunt, raro Rex ipse fidelitatis iurandum acceptat, sed ut pluriū per suum Cancellarium, aliumque ad hoc specialiter delegatum, id operis exequitur. Cancellarius itaq;, cum Magnates in verba Regis iurantes, ad feuda & dignitates admittit, eas in ciuili administratione & iurisdictione temporali sub Rege partes obit, quas Pontifex sub Christo in spirituali gubernatione Ecclesiæ, cum Principes ad eam venientes, interposito fidelitatis & pietatis erga Deum

N

sacra-

sacramento, recipit. Et ut ille quidem clien-
ti semel recepto, (licet postea fidem frangat,
crimēq; committat quod feloniam vocāt)
ex nulla causa feudum auferre potest, quod
solius ius Regis sit, minimeq; Cancellario
concessum: ita neq; hic receptos in Eccle-
siam Principes, quantumuis grauiter postea
delinquant, fideiq; desertores fiant, regnis &
ditionibus priuare, aut alio modo *temporali-*
ter punire potest; quod sit illud soli Dō re-
seruatum. Quanquam igitur Reges & Prin-
cipes Christiani sunt in Ecclesia, & quate-
nus filij Ecclesiae, sunt Ecclesia & Pontifice
inferiores, tamen quatenus ipsi supremum
magistratum temporalem in terris gerunt,
inferiores non sunt, quin potius superiores; &
ideo licet forte regnum ex pacto tacito ve-
expresso commiserint, id illis tamen aufere
neq; populus, neq; Papa, neq; Ecclesia po-
test: sed solus Deus Opt. Max. à quo omnis
potestas est, & quo solo in civili administra-
tione minores sunt. Nec vñquam poterit ve-
Bellarminus, vel aliis quispiam, efficax ali-
quod testimonium ex vllius seculi monimen-
tis erucere, quod nobis planum faciat, Reges
& Principes seculares, dum ab Ecclesia
fidem reciperentur, ita iuri suo renunciasse.

vi & imperium temporale, quod à Deo accepérant, prorsus deponerent, & seipsoſ in negotijs politicis iudicandoſ, poenaq; temporali plectendoſ, Ecclesiæ ſubijcerent. Hoc autem ſi nemo eorum demonstrare poſſit, neceſſe eſt fateantur Reges & Principeſ eodem iure, eademq; libertate & autho-ritate, regna atq; imperia ſua poſt fidem fuſceptam retinuiſſe, quibus antequam ad Eccleſiam veniſſent poſſidebant: quia, vt adverſarij fatentur, *Lex Christi neminem pri-
bat iure ſuo*. Si ergo ante baptismum, neminem ſuper ſe iudicem in temporalib; præter ſolum Deum, habebant; neminem quoque poſt baptismum habere potuerunt. Sed hac de re plura, in priuæ rationis refutatio-ne, diximus. Boziana deliria nihil hic moror.

Quod autem huic quartæ rationi ſubiicit.
Nam non eſt idoneus ſacramento baptismi, qui non eſt paratus Christo ſeruire, & propter ipſum amittere quicquid habet. ait enim Domi-nus Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odie-patrem, & matrem, & uxorem, & filios, ad-huc autem & animam ſuam, non po-teſt meus eſſe diſcipulus; id quorū ſpectet non video, nemo certè hoc negat. Sed quid inde? talis ratio no magis ad iſtitutum pertinet, quam

quod est remotissimum. ut nec illud quod ibi
sequitur; præterea, inquit, Ecclesia grauitet
erraret, si admitteret aliquem Regem qui vel-
let impunè fouere quamlibet sectam, & defen-
dere hæreticos, ac euertere religionem. Est hoc
sanè verissimum. Sed, vt dixi, nihil ad insti-
tutum pertinet. Non enim de ea re h̄ic quæ-
stio est; sed de potestate temporali Ecclesiæ,
sive summi Pontificis, qui eius Vicarium sub
Christo caput est: num eam scilicet potesta-
tem habeat, quā Reges & Principes ritè re-
ceptos, si postea fidem sefellerint, ac suscep-
tum in lauacro regenerationis officium de-
seruerint, temporalibus poenis coercere pos-
sit, necne. huius autem quæstionis neutra
pars, hisce sequelis & appendicibus, vel pro-
batur, vel improbatum: ob eamq; causam
missas facio.

C A P. XXV.

QVINTA & postrema ratio est, ex cura &
officio Pastorali. Cūm Petro dictū est,
inquit, pasce oves, ioan. v. 1. data est illi faculitas
omnis, quæ est Pastori necessaria ad gregem ta-
endum. at pastori necessaria est potestas triplex,
namirum una circa lupos, ut eos arceat omni-
tas;

ratione qua poterit: altera circa arietes, ut si quando cornibus ledant gregem, possit eos redidere: tertia circa oves reliquas, ut singulis tribuat conuenientia pabula: ergo hanc triplicem potestatem habet summus Pontifex.

Ex hoc principio & fundamento tria, ut illi videtur, argumenta urgentia deducuntur. Sed ne longius abeat, respondeo in primis ad istud ipsum fundamentum, totum quidem verum esse, ac prome stare, atq; inde contrarium eius quod ipse assertit bellissime colligi posse. colligi inquam, summum Pontificem nullam omnino temporalem potestatem habere, aut exercere posse in Principes Christianos, quatenus Christi vicarius, & D. Petri successor est: quinimo non esse necessariam eiusmodi potestatem Pontifici, ad munus suum pastoritum obeundum explendunq;

Id autem hoc argumento evidenter concluditur. Christus commendando suas oves Petro, dedit ei omnem potestatem necessariam ad tuendum gregem. Atqui non dedit ei potestatem temporalem: ergo potestas temporalis non est necessaria ad tuendum gregem. Deinde progrediemur hoc modo; Absurdum est summum Pontificem, quate-

nus successor est B. Petri, habere plus potestatis, quam habuit ipse Petrus: ac Petrus non habuit ullam potestatem temporalem in Christianos: ergo nec summus nunc Pontifex, quatenus successor eius est.

Prioris ratiocinationis propositio, extra omnem controversiam est. Assumptio autem probatur testimonio & confessione ipsius Bellarmini. Nam libro quinto de Rom. Pontif. vbi suam de his rebus sententiam, similitudine carnis & spiritus, stabilitate constat, sic scribit. *Vt enim se habent in homine spiritus & caro, ita se habent in Ecclesia duæ illæ potestates. Nam caro & spiritus sunt quasi duæ res publicæ, quæ & separata & coniuncta inueni possunt. Inuenitur caro sine spiritu in brevis: inuenitur spiritus sine carne in angelis.* Et paulò post. Ita prorsus politica potestas habet suos Principes, leges, iudicia, &c. similiter Ecclesiastica suos Episcopos, Canones, Iudicia. Illa habet profine temporalem pacem; ista, salutem aeternam. Inueniuntur quandoq; separata, ut olim tempore Apostolorū; quandoq; coniuncta ut nunc.

Si separatax erant hæ potestates temporales Apostolorum, vt erant re vera, & de iure & de facto: consequitur necessario, D. Petrum nullam

nullam habuisse temporalem potestatem, alioqui falsum esset eas fuisse separatas. Nam si similitudini ab eo propositae locus est, consequens erit, ut quemadmodum nihil carnarium in angelis reperitur, nihilque in brutis spirituale: ita tempore Apostolorum, nihil temporalis potestatis in Ecclesia esset, aut spiritualis in humana politia. Ergo fatendum est, vel potestatem temporalem non esse necessariam summo Pastori Ecclesiae, vel ipsum tunc Principem Apostolorum, & summum Pastorem D. Petrum, non omnibus rebus ad pastoralis officij curam necessarijs munitum instructumque fuisse. Hoc autem ex diametro opponitur ei quod in sua ratione fundamentali, ut ita loquar, iam dixerat. *datam scilicet esse Petro facultatem omnem necessariam ad gregem tuendum.*

Idem etiam probatur ex eo, quod tota potestas politica & temporalis pendebat tunc ab Ethnicis Principibus, quibus ipse inquit Petrus, teste Bellarmino^b, quamvis Ecclesiæ caput, & Christi vicarius, de iure & de facto in temporalibus subiectiebatur: ex quo sequitur D. Petrum vel nulla potestate temporali prædictum fuisse, vel eam ab Ethnicis Principibus accepisse: alioqui, ut modò diximus,

N 4

falsum

^b Lib. 1. de
Rom. Pont.
cap. 29.

falsum esset has potestates suisse tunc sepa-
ratas. At certum est eum nullam ab istis ac-
cepisse; proinde nec villam habuisse. Et verò
hæ rationes apertiores sunt, quām quibus a-
liquis sincē fraude reniti & repugnare possit.
ut mirum sit, homines eruditos, cæteraq;
pios, ita zelo quodam inconsiderato occa-
cari, ut dubia pro certis, pro perspicuis ob-
scura; pro rectis contorta, pro expeditis de-
niq; inuoluta & implicata multis controuer-
sijs & contradictionibus, amplecti & sequi
non dubitent. At sedem Apostolicam hu-
iusce potestatis & authoritatis accessione
amplificare & ornare student. Ecquis verè
Catholicus, propensos in sedem illam ani-
mos, vnde fidei nostræ fundémentum & fir-
mamentum est, non laudet? Quòd sedem
illam ornant, & efferrunt, quam nemo satis
pro dignitate laudare possit, eos equidem
laudo: sed quòd plus ei tribuunt quam opor-
teat, idq; magno cum multorum scandalio,
id ego sane non laudo. Nam & nos quoq;
non minus eam ipsam sedem veneramus,
non minus amamus, suspicimus, admiramus:
ut pote quæ verè sedes Petri est, & in petra
qui Christus est collocata, omnes hæreses
superauit, atque in Ecclesia summum iure
prin-

principatum obtinet. Sed ne eam isto potestatis incremento augeamus, vetat veritas: testimonium nobis perhibente conscientia, coram Deo & Domino Iesu, ante quem in die reuelationis iusti iudicij, & haec nostra, & illa ipsorum scripta, suis signata meritis apparebunt.

Non est ergo quodd superiorem pro se rationem adferant. Nam Christus quando Petro dixit, *Pase oves meas*, constituit eum quidem pastorem gregis sui; sed pastorem spiritualem, non temporalem: deditque ei omnem facultatem ad id muneris necessariam: ex quo patet temporalem potestatem non esse Pontifici necessariam: quia Christus eam Petro non contulit. Nec usquam accepimus, aut D. Petrum, aut alium quemlibet Apostolorum, temporali potestate fundum esse, cuius imperio in Christianæ fidei desertores, seu directè seu indirectè (ne quis in verbis vim faciat) ciuilibus poenis Magistratu[m] more animaduerteret. Verum quidem est, effectum esse aliquando, ut spiritualem sententiam poena temporalis, veluti mors aut cruciatus, per miraculum sequetur; indigente nimis tunc signis ac prodigijs ad firmandam fidem Ecclesia, cuiusmodi

modi supplicia longè maiorem Christianis animis metum incutiebant, quām si humano more, pœnas Potestati ciuili pendissent. Atque hoc nimirum illud est, quod ad Co-

^{1.Corin.4.} rinthios scribit Apostolus ^c, quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & spiritu mansuetudinis? Virgam vocat hanc potestatem spiritualem, quæ, Deo mirabiliter operante, temporales etiam effectus tunc temporis producebat: ut etiamnum aliquando, apud populos recens Christo lucrifactos, pari de causa producit.

C A P. XXV I.

HÆc cùm ita sint, facilior nobis via ster-
nitur ad eorum argumentorum refu-
tationem, quæ Bellarminus ex superiore suo
fundamento, à nobis iam explicato, & in ip-
sum retorto, deducit. Concidunt enim, par-
tim suopte vitio, partim quòd fundamento
cui superstruuntur non satis cohærent. Nam
primum ex eo quòd pastoris necessaria est potes-
tas circa lupos, ut eos arceat omni ratione que
poteris, ratiocinatur hoc modo. Lupi qui Ec-
clesiam Dei vastant, sunt heretici: ergo si
Princeps aliquis ex one aut ariete fiat lupus, id
est

est, ex Christiano fuis hereticus, poteris pastor Ecclesie eum arcere per excommunicationem, & simus iubere populo, ne cum sequantur, ac proinde priuare eum domino in subditos.

Sed fallitur aut fallit, coniicendo vera simul & falsa in eandem conclusionem. Nam quod ait, pastorem Ecclesie posse arcere Principem haereticum per excommunicationem: id quidem verum est, & ex principio illo necessaria consecutione derivatum. Sed posse quidem non etiam debere, nisi cum id sine scandalo, & Ecclesie detrimento, commode facere possit: ut superius ostendit.^a Nam ubi periculum est, ne ^{cap. 9.} Ecclesie dissoluatur: neue membra Christi per sacrilega schismata laniensur, divina disciplina secura misericordia necessaria est (id est, totum diuino iudicio & ultioni relinquendum est) Nam consilia separationis (id est excommunicationis) & inaniasunt & perniciosa atque sacrilega, quia & impia & superba sunt, & plus perturbant infimos bonos, quam corrigunt animos malos. Hec S. Augustini doctrina est ^b, communione Ecclesie ^c calculo approbata: ex qua patet, quam temere & imprudenter Pontifices quidam, Imperatores, & Reges potentissimos, cum ^d can. non punit. magno

^b Lib. 3. cap. 2. sontr. spiss.

^c Armenian.

^d 23. quæst.

^e 4. can. non punit.

magno totius orbis scandalo, & pacis Ecclesiae dissolutione, per excommunicationem ab Ecclesia separarint, quos longè satius fuisset tolerasse, & eorum delicta indicasse tantum, atque cum gemitu in Ecclesia luxisse, propter compensationem custodienda pacis & unitatis, & propter salutem infirmorum, & tanquam lactentium frumentorum, ne membrac corporis Christi per sacrilega schismata lanientur⁴. Potuerunt igitur hoc facere Pontifices, sed non debuerunt. *Non omne quod licet, honestum est.* Scitè Apostolus^c, *omnia mihi licent, sed non omnia expedient.* Prima igitur conclusionis pars vera est, posse scilicet pastorem Ecclesiae arcere Principes hereticos per excommunicationem.

Quod autem sequitur, & simul subere populo ne eum sequantur: Duas habet ansas, ut cum Epicteto loquar, vnam integram, alteram fractam. Duplicem inquit intellectum; verum unum, & vitiosum alterum. Nam si id eò dicat, quòd Pontificis sit præcipere subditis, ne Principem hereticum in sua heresi sequantur, ne vna cum eo insaniant & damnatos errores combibant; neue corruptis eius moribus sese infici & inquinari patiantur: æquè verum est, & ex eodem principio

^{a Augu-}
^{sti Sep.}

^{b 1. Corin. 6.}
^{c 10.}

principio & fonte rectissimè deriuatum : est
que hic verborum illorum sensus optimus.
Nihil enim Pontificali dignitati, & Ecclesi-
astico ordini vniuerso, tam conueniens est
& decorum, nihilq; populis Christianis tam
utile & necessarium, quam ut ad instar anti-
quorum Patrum Ecclesiae, ipsemet in primis
Pontifex Max. cæterique eius fratres omnes,
prædicent verbum, & instent opportunè, im-
portunè, arguant, obsecrent, increpent, in
omni patientia & doctrina^f : ut tanquam^{1. Timo. 4.}

testes fideles, & servi boni, quos Dominus
constituit super familiam suam, id agant
verbo & exemplo, ne populus Regis sui erro-
res segetetur, neu fidem Catholicam ullis aut
minis, aut muneribus regijs dissimulet, dese-
ratue. Quod quoniam plerique ipsorum aut
omnino nunc non faciunt, aut segnissimè cer-
te multò quam oportet, & quam ipsimet pro-
vinciam obire debent, mendicis quibusdam
fraterculis mandant : quid mirum si multi
nostro seculo, à caulis dominicis in casses di-
abolicos, errorum velut turbine ac tempo-
state, abripiātur ? Hic sensus, ut dixi, optimus
est. At non eo tamen sensu loqui Bellarmi-
num, tum causa ipsa quam agit, tum clausu-
la hæc sequens, ac proinde priuare eum domi-
nio

nio in subditos, palam demonstrant. Fractam
igitur ansam nobis portigit, sensum certe vi-
tiosum, & planè pessimum. Pastorem scilicet
Ecclesiæ subditis iubere posse, ne vlla Prin-
cipis eiusmodi mandata capellant, & ne vllū
ei obsequiū^a, reverentiā, obedientiam, ho-
norem, in ijs quæ ad temporalem & politi-
cam gubernationem pertinent, vlo modo
exhibeant; ac proinde priuare cum dominio in
subditos. hoc autem falsum est, & legi diuinæ
ac præceptis Apostolicis contrarium. *time*
Dominum, fili mi, & Regem^b. *Admone illos*
Principibus & potestatis subditos esse, dicto
obedire^b. *Subiecti estote omni creatura pro-*
pter Deum; siue Regi, quasi præcellenti. Deum si-
mete, Regem honorificare:^c & id genus alia.
Quæ cùm de Regibus impijs, & Ecclesiæ
persecutoribus dicta sint (quippe non alij
tunc rerum potiebantur) non possunt ad Re-
ges pessimos non pertinere. hoc ergo est
quod dixi, fallere cum, aut falli, coniicioendo
vera simul & falsa in eandem conclusio-
nem. Verum enī est, Pastorem Ecclesiæ
posse arcere Principem hæreticum, per ex-
communicationem; falsum autem, posse pri-
uare cum dominio in subditos. Nam obedi-
entia Regibus, & superioribus omnibus de-
bita,

^a Pro. 24.^b Tit. 3.^c 1. Petr. 2.

bita, est iuris naturalis & diuini : qui possit igitur summus Pontifex, aduersus eam cum populis vlo modo dispensare?

Nam qui Scripturas sacras diligentius & subtilius perscrutantur, duplex præceptorum Pauli genus animaduertunt : unum eorum quibus ius diuinum, ad quod prædicandum missus erat, promulgat, & Dei voluntatem, in vetere aut noua lege comprehensam, proponit exponitque. cuiusmodi præceptis innumeris epistolæ eius refertæ sunt, in quibus & haec sunt, quæ de obsequio & reuerentia Regibus ac Principibus exhibenda præcipit. Alterum verò genus eorum, quæ non à lege naturæ aut expresso Dei verbo pendent; sed quæ per humanam prudentiam Dei gratia adiutam, ad ordinationem diuini cultus, ipse met Apostolus propria autoritate constituit. veluti ne bigamo aut percussori mandetur episcopatus^k. ne vidua non sexagenaria ad diaconissæ officium^l eligitur, & similia. Atque inter hæc præcepta id interest, quod in ijs quæ sunt posterioris generis, summus Pontifex ex causa dispensare possit: habet enim non minorem in dispositione & ordinatione Ecclesiæ potestatem, quam ipse met Apostolus; quod ei, ut

vicario

^k 1. Timoth. 3. Tit. 1.

^l 1. Timo. 5.

vicario Christi, & Petri successori, Ecclesia tota commissa sit: quodque decessorum suorum legibus non obligetur. In illis vero quæ priore genere continentur, nullam penitus habet dispensandi facultatem ^m: quia non est discipulus super magistrum, neque seruum super dominumⁿ. Nec potest inferior superioris sui legem infringere, aut eius alicui gratiam facere. Qua de causa Speculator negat, Papam posse aliquem a licto iuramento absoluere, ^o quod obligatio seruandi iuriurandi, Deoque reddendi, sit iuris naturalis & diuini: Negant & alij, Papam posse dispensare cum aliquo teste, vt ei iniurato credatur in iudicio ^p. Et Innocentius III. Pontifex rescripto suo testatur, Papam non posse Monacho licentiam indulgere, vt a rerum quarundam proprietatem habeat, aut uxorem^q.

Non me latet quâm alienâ & nugace explicatione, interpretes quidam Canonistæ, qui Papæ potestati omnia subiiciunt, locum illum Innocentij, reluctantibus melioris notę Theologis, à propria & genuina verborum significatione deflecent. Faciebat illis negotium credo, quod audierant Constantiam Rogerij Nortunanni filiam monialim,

^m Ioan. de
burra crema.
ta in can.
letter. diff.

ⁿ Matt. 10.

^o Tit. de le-
gato. S. moni-
stendem-
dum. no. 24.

Hippolyt.
de Marfil.
frag. 214.

^q Cap. cum
ad monas-
trium. de
stat. mona-
sterior.

lem, à Clemente III. eductam de monasterio Panormitano, vt Henrico VI. Friderici Ænobarbi filio nuptum traderetur (de qua Archiepiscopus Florētinus scribit^r, eam, cùm^t *pan. 3.*
annum iam ageret quinquagesimum, & diu^{tit. 19. cap. 6.} monasticam religionem esset professa, perisse Fridericum II. atq; vt omnem de partu supposito suspicionem tolleret, *in medio cuiusdam plateæ Panormi sub papilione*, publicè fuisse enixam: edicto antè proposito, vt fœminis omnibus adesse liceret, quæcunq; ad spectaculum venire vellent. *Natus est ergo Fridericus iste*, inquit, *ex moniali iam quinquagenaria*) & quod etiam audierant alium Papam indulssisse Regi cuidam Aragoniæ, vt ex monacho maritus fieret. Quapropter homines isti, Canonistæ inquam, supra modū Pontificibus addicti, cùm nollent talia facta reprehendere, ne ambitiosis Papis gratiam adimerent, & non ignorarent verba rescripti ab Innocentio III. emissi, contrarium prorsus asserere, ad illas interpretationis ineptias confugerūt, quas piget huc referre, ne lectorem nugis distineam. At multò illis facilius fuisset, rescripti veritatem & æquitatem tueri, quām ex singularibus & inquis Pontificum factis, velut ex quadam viuendi regula,

O

ius

ius certum velle inducere. Sinamus Pontifices factorum suorum rationem Deo reddere, nec eos in omnibus imitemur. Quod si quis forte talia nobis facta ad exemplum proponat, respondebimus cum Ioan. de Turre crem. Sylvestro, Soto, & alijs viris doctissimis: esse haec tantum facta Pontificum, non decreta; & facta Pontificum non facere fidei articulum. & aliud esse facere de facto, aliud determinare quod ita possit fieri de iure. Ego, inquit Sylvester, etiam vidi Pontificem facientem maiora cum scandalo totius Christianitatis. & Ioan. de Turre crem. de illicitis dispensationibus loquens, quod si ita aliquando fuerit factum, inquit, per aliquem summum Pontificem, aut ignorantium in literis diuinis, aut excacatum cupiditate pecuniarum, que prostatibus exorbitantibus dispensationibus solent offerri, aut ut complaceret hominibus: non sequitur quod potuerit iuste facere. Ecclesia in tribus & legibus regitur, sine debet regi, non talibus actibus, sine exemplis.

C A P. XXVII.

Multorum igitur doctissimorum hominum sententia est, Papam non posse voti

voti gratiam religioso facere, ut rerum quan-
nundam proprietatem habeat, vel vxorem,
secundum verum & simplicem verborum
Innocentij intellectum. Et tamen, si quan-
tum res à rebus distant diligentius perquire-
re, & eas inter se proprijs differentijs & con-
uenientijs, recto iudicio componere velim-
us: erit certè cur fateamur, longè mino-
rem absoluendi populum à iuris iurandi reli-
gione, qua fidem suam Principi libens vo-
lens licet obstrinxit, quam religiosorum vo-
ta relaxandi, facultatem Pontifici esse tribu-
tam: vt quamvis in hoc fortassis, opinione
quorundam, aliquid de plenitudine potesta-
tis efficere posse videatur: in illo tamen pla-
nè nihil cum posse putandum sit. Tum quia
totus ordo monachalis, alijq; in Ecclesia (vt
quidam volunt) ab humanis constitutioni-
bus, & iure positivo profecti sunt, in quos id-
circo plena & omnimoda Pontifici potestas
est, vti superius paulò diximus. At submissio
& obedientia Regibus ac Principibus, atq;
omnibus omnino præpositis & superioribus
debita, est iuris naturalis & diuini, vtroq; te-
stamento confirmata. Nam licet de iure hu-
mano sit, vt hac aut illa reipublicæ forma v-
tamur, vel hunc aut illum Principem habe-

amus: tamen ut cum quem semel accepi-
mus reuereamur, eiq; in omnibus, quæ Dei
mandatis non repugnant, submissè pare-
mus, non humanæ solum, sed naturalis & di-
uinæ ordinationis est: idq; neminem arbi-
tror negaturum. *qui potestati resistit, Dei or-
dinations resistit.* inde sit, vt quod initio arbitrii & voluntatis erat, id, post datam de sub-
iectione fidem, statim in obsequij necessita-
tem conuertatur.

*Appellat
vicarium
caput, re-
spectu Cibri-
fi.*

¶ Rom. 3.

Tum etiam, quia ex voto religionis soli
Deo & Ecclesiæ, cuius vicarium caput Papa
est, obligatio acquiritur: ac proinde si Papa,
cui libera negotiorum omnium Ecclesiæ
procuratio dispensatioq; permissa est, obli-
gationem Ecclesiæ quæsitam, velut genere
quodam nouationis in aliam obligationem
transfuderit, simulq; Domino Deo, qui prin-
cipalis in eo negotio creditor est, satisfa-
ctum esse, maioris boni promissione vel fa-
cto, interpretetur: haud absurdè fortassis di-
ci poterit, à prioris voti & promissi nexu libe-
rationē contingere: nisi id obstare quis pu-
ret, quod voti liciti transgressio, simpliciter
& ex sua natura malum sit; malum autem
nullius boni, quantumuis magni, obtinendi
causa facere permissum sit¹. sed eius obie-
ctionis

& ionis dissolutio perfacilis est.

At longè secus res se haber de iureiurando, quod homines alterius obligationis confirmandæ causa, sponsionibus & pactis suis adhibere solent: tale siquidem iuriurandum accessio quædam est illius obligationis, cui securitatis ergo adiicitur, sicut fideiussio, aut nexus pignoris: ac propterea licet iuramentum Deo reddi dicatur, tamen non Deo principaliter, sed homini cui iuratum est, acquiritur hoc casu obligatio: *quia per iuramentum iurans non intendebat placere Deo, sed satisfacere proximo.*^a quo fit, ut is cui iuratum est, multo plus iuris ex illo iureiurando nanciscatur, multoq; plus potestatis in eo vel retinendo, vel remittendo habeat, quam Ecclesiæ in voto cōcessum est. Ecclesia namq;, siue Papa (ut ij etiam fatetur, qui eius arbitrio omnia subijciunt) non sine magna & iusta causa disp̄fare in voto solenni religionis potest. At verò is cui aliis fidem suā, ex causa dandi vel faciēdi, iureiurādo obstrinxit, potest & solus, & sine causa præter meram volūtatem, liberare in totum iurisiurandi religione promisforem; cīque id quicquid est accepto ferre: ita ut eius solius venia impetrata, neq; amplius Pontificia absolutione ei opus sit, neq;;

O 3

si

^a Panorm.
in cap. 1.
n. 4. de in-
rejur.

si non præstiterit quod promisit, per iurij reu-
cram Deo habeatur. Homo igitur est hoc
casu, qui vel vincum detinere, vel liberum
dimittere, arbitriu suo potest. Quæ quo-
am consensu omnium ita se habent: qui fieri
potest, ut obligationem alicui iure optimo
quæsitam, iure in quaq; naturali, diuino, &
humano, per iuslurandum omni ex parteli-
citu, lictio contractui appositum, summis
Pontifex iuncto creditori auferat? cum non
sit in hac specie, sicut in superiori, interpre-
tationi locus, per quam præsumatur satisfa-
ctum esse ei, cui principaliter fuit iuratum;
contradicente nimisrum & contrarium ostendente creditore: quandoquidem præsump-
tio veritati cedit.

• L. vii. D.
quod n. et. ca.
L. continuo.
137 §. eius
ita. D. ne
verb. ob. 12.

Sed esto, auferre ex causa possit, & pro-
missorem iurisurandi vinculo liberare (ne de-
care amplius cum Canonistis hic conden-
dam) auferat igitur: quid ei deinde factio
consequens in nostro hoc negotio videtur
liberum fore populum, dices, ab imperio &
subiectione Principis, statim atq; iurisuran-
di nexus solutus est. itane vero? An non per-
spicis iuslurandum hoc, non esse nisi accessi-
onem tantum confirmaticem illius obliga-
tionis, qua fides & obedientia Principi pro-
missa

missa est? an ignoras accessiones tolli & liberari posse, sine interitu principalis obligationis? non enim ut principali nō consistente tolluntur accessiones, ita & sublati accessionibus interit principale. Manet ergo adhuc obligatio cui iuslurandum accesserat: quæ quoniam iuris naturalis & diuini est, non minus tenet hominum mentes & conscientias apud Deum, quam si esset iuramentum sustentata. *quia Dominus inter invramen-*
tum & loquela nostram, nullam vult esse di-
*stantiam:*⁴ quantum ad fidem promissi ser-
 uandam: licet magis peccet iurisjurandi vi-
 olator, propter contemptum numinis: & li-
 cet in foro etiam exteriore perjurium, pro-
 ter promissi solemnitatem, grauius vindice-
 tur, quam neglecta fides simplicis sponctionis.

⁴ Can. iura-
menti. 22.
q.5.

Quod si & hanc quoq; obligationem Pontifex, de Apostolice potestatis plenitude, re-
 scindere, subditosq; à Regis iugo liberare vo-
 luerit: atq; ijs præcipere, ne qua in re Prin-
 cipi suo, eiusue monitis mandatis, & legibus,
 sub pena anathematis audeant obedire. Non-
 ne huic præcepto Papæ obsertere videbitur
 expressum Dei mandatum de Regibus omni
 obsequio honorandis? An non licet facere,
 in eiusmodi negotio & causa omnium maxi-

O 4 ma,

ma, quod Pontificij interpretes in levioris momenti controversijs solent? Nempe, de hac plenitudine potestatis solerter inquirere, eonec usq; se extendat, vt quod Deus differtè iubet, id per illam differtè prohibeatur? aut quod Deus expressè fieri verat, id per illam licitè jubeatur? Deus per Salomonem iubet me timere Regem: & per Apostolos, Regem honorificare, eiq; subiectum esse, & obedire. Hoc certè & naturalis & diuini iuris præceptum est: vt inferior scilicet superiori pareat, quamdiu id non varet ille, qui est utroq; superior in eodem potestatis genere: is autem in causa Principis & populi, siue inter populum & principem, quando de imperio & subiectione temporali agitur, est solus Deus, quo solo Rex in temporalibus minor est: vt in spiritualibus Pontifex.

Cum itaq; necno non ingenuè fateatur, plenitudinem Apostolicæ potestatis non tantam esse, vt in ijs, quæ expresso Dei verbo prohibita sunt aut præcepta, Pontifex dispensare ullo modo possit (quo axiomate Bellarminus præcipue nititur, dum vult ostendere *Papam non posse subiçere seipsum sententia coactiva Conciliorum: "Papa potestas super omnes, est de iure diuino,* inquit, *et non*

non potest Papa dispensare in iure divino) nihil mirari oportet , si mandata diuina de Rege timendo & honorando , multorum subditorum animis ita insidieant , vt nullum contrarijs præceptis locum præbeant , sed omnino in id incumbant , ne aduersantibus Pontificum editis , absolutorijs simul & prohibitorijs , in ea re mos geratur . Sæpe mihi à Magnatibus , & viris minimè malis dictum est , præceptum illud diuinum de Regibus honorandis , tanti apud se esse , & tam altas in animum radices egisse , vt nullis bullis & indulgentijs contrarijs , leuari se posse conscientiæ fasce & scrupulo , atq; in interiore homine securos esse , sibi persuadeant : quo minus tam clarum & manifestum iuris naturalis , & diuini mandatum exequantur , & promissum ac debitum suo Principi obsequium præstent . Atq; hæc quidem causa est , cur pauci de Nobilitate ab Henrico IIII. Imp. nulli à Philippo Pulchro , nulli item à Ludouico XII. Gall. Regibus , propter Bullas & censuras Pontificias , depositionis sententiā continentes , defecerunt . Nam , ne quia erremus , tenendum est , Apostolicæ potestatis plenitudinem , eam tantum potestatē complecti , quam Dominus Iesus Dei filius , cùm in hoc mundo

mundo versaretur, ut homo inter homines habere voluit; & eatenus Papam referte nobis Christum, & eius esse Vicarium (vti supra ex eruditissimi Bellarmini doctrina ostendimus) non autem potestatem illam, quam vt Dei filius, Deus ipse Patri æqualis ab æterno habuit, & diuinitatis suæ omnipotentia reseruauit: de qua ait, data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra ^f.

^f Matth. 7.15.

Quanquam video quosdam usque adeo incepire, aut potius insanire, ut hanc omnipotentiam Pontifici etiam tributam assertant; eiq; probando insigne vanitatis suæ argumentum hoc modo contexant. *Christum commisit summo Pontifici vices suas, ut habeatur Matth. 16. cap. & 24. q. 1. can. quodcunq; Sed Christo data erat omnis potestas in cœlo & in terra. Math. 28. Ergo summus Pontifex, qui est eius vicarius, habet hanc potestatem.* extra de translat. cap. quanto. Ita Petrus Bertrandus in suis additionibus ad gloss. extrauag. Vnam sanctam. de maior. & obed. qui & hoc præterea ausus est addere, quod parum à blasphemia abest. Nam non videretur Dominus discretus fuisse (ut cum reverentia eius loquar) nisi unicum post se talem reliquisset, qui haec omnia posset. Eratne huic homini cerebrum?

Noe

Non mirum si Io. Gerson dixerit *pūsillo*s, hoc est, Christianos simplices & ignaros, ab eiusmodi glossatoribus & postillatoribus impetratis deceptos, *estimare Papam unum Deum qui habet potestatem omnem in celo & in terra.* certe tales adulatores iudicium & mores multorum Pontificum corruerunt. Non mirum etiam, si Pius V. Pontifex, Martino Alspilenetæ dixerit, *Iurisconsultos (Canonistas opinor intellexit) solitos esse plus satis potestatis tribuere Pape.* [¶] De quibus Ioan. De [¶] *Nauarr.*
 Tute tremata, [¶] *mirum est*, inquit, *quod* ^{in commen-}
^{can. non lice-}
^{at Papa. 1.2.}
summi Pontifices loquentur moderate de potestate [¶] *eis data: & quidam doctoresculi, sine aliquo* [¶] *In Can.*
vero fundamento, volunt adulando eos quasi & coniunctio-
quiparare Deo. quod pertinet, quod scribit [¶] *mei. 35. q. 2.*
 Cardinalis de Cusa, vir in omni Philosophia
 diuina & humana, atq; etiam in historijs apprimè versatus, quosdam nempe scriptores
 volentes Romanam sedem omni laude dignam,
 plus quam Ecclesia sancta expedit, & decet,
 exaltare, fundare se in scriptis apocryphis.
 atq; ita Papas populosq; decipere.

C A P. XXVIII.

Error autem istorum hominum, quo potestatem omnem, & diuinam & huma-

nam

nam, Papæ tribuunt, partim ex scriptis apocryphis, ut dictum est; partim ex rescriptis quibusdā Pontificijs, obscurius paulò quam oportuit conceptis, & malè ad literam, ut aiunt, intellectis, creatus est. Nam, ut verè dicam, nihil nudis & meritis Canonistis imperitius: quod non de humiorum literarum cognitione, & sermonis proprietate intelligi tantum volo: ferenda quippe in illis eiusmodi ignorantia est, tanquam commune seculi illius quo scripserunt malum: sed de artis etiam quam profitentur scientia, quam infinitis distinctionum & opinionum varietatibus obscurarunt. Maxima enim ipsorum pars in Canonibus & Constitutionibus Pontificijs hærebant, nullum aut per exiguum extrinsecus adiumentum ex Theologia, & alijs scientijs, ut oportuit, querentes. Rescripta illa de quibus loquor, & quæ hominibus istis errorem crearunt, extant sub titulo, *de translatione Episcopi.* ^a in quibus Innocentius II. comparat Matrimonium spirituale, quod contrahitur inter Episcopum & Ecclesiam, cum Matrimonio carnali, quod est inter virum & mulierē: primum in eo, quod quemadmodum carnale matrimonium sumit initium à sponsalibus, & fit ratum per nuptias,

^a Cap. 2. 3.

¶ 4.

&

& consummatum per corporum commissi-
onem : sic & spirituale fædus coniugij, quod
est inter Episcopum & Ecclesiam, in electione
initiatum, ratum in confirmatione, & in conse-
cratione intelligitur consummatum. Deinde
in eo, quod sententia Domini & Saluatoris
in Euangeliō : *Quos Deus coniunxit, homo*
non separet; de utroq; Matrimonio, tam car-
nali quam spirituali intelligenda sit. *Cum er-*
go fortius sit spirituale vinculum quam carna-
le, inquit, dubitari non debet, quin Omnipo-
tens Deus spirituale coniugium, quod est inter
Episcopum & Ecclesiam, suo tantum iudicio re-
seruauerit dissoluendum, qui dissolutionem
etiam carnalis coniugij, quod est inter virum
& feminam, suo tantum iudicio reseruauit,
principiens, ut quos Deus coniunxit, homo non
separet: & rursus, Sicut legitimi Matrimonij
vinculns, quod est inter virum & uxorem,
homo dissoluere nequit, Domino dicente in E-
uangelio;^b *Quos Deus coniunxit, homo non* ^{Mat. 19:}
separet: sic & spirituale fædus coniugij, quod
est inter Episcopum & Ecclesiam, sine illius au-
thoritate solus non potest, qui successor est Pe-
tri, & vicarius Iesu Christi.

Ac ne quis obijceret, Si Deus utriusq; con-
iugij, tam carnalis quam spiritualis, dissoluti-
onem

onem suo tantum iudicio reseruauit, & vinculum spirituale fortius sit quam carnale: qui fieri potest, ut sumimus Pontifex, quem constat hominem esse, vinculum illud spirituale possit dissoluere? respondet ibi Innocentius, id ea ratione fieri, quod non humana sed diuina potestate separantur, qui auctoritate Romani Pontificis, per translationem, depositionem, aut cessionem, ab Ecclesiis remouentur. Non enim homo, inquit, sed Deus separat, quos Romanus Pontifex (qui non prius hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) Ecclesiarum necessitate vel utilitate pensata, non humana sed diuina potius auctoritate dis. soluit.

Hæc illa sunt, quibus homines isti in præcipitem errorem deferuntur; ut quicquid Papa fiat, a Deo factum esse putent: quod verba nimis nimirum Innocentij hunc sensum praeserant. Nullus est, fateor, in iure Pontificio locus, verbis quidem planior & appetitior, intellectu autem difficilior: adeò ut in eo explicando, interpretum omnium ingenia concidant. Nam quid magis intelligenter, plane, & perspicue dici potest, quam Non hominem sed Deam separare, quos Romanus Pontifex separat seu dissoluit? aut quid cui

cui magis consequens , quām hoc illi , *Romanum ergo Pontificem posse dissoluere matrimonium inter coniuges carnali copula consummatum?* qua conclusione tamen nihil falsius , ac proinde illud ex quo sequitur , falsum esse fatendum est : quandoquidem sequi falsum ex vero nunquam potest . Quod cū animaduertisset Hostiensis , cū inquam rationem illam tam alienam perpendisset : *Sed illa ratio , inquit , non est sufficiens , salua au-*^{In summa de clat.}*thoritate & reverentia redditis , nisi aliter intelligatur : quia secundum illam sequeretur , quod etiam matrimonium carnale dividere posset autoritate sua.* At Hostiensis tamen non aperit nobis quomodo aliter intelligi debeat : nec potest se inde extricare , vt salua veritate sententiam sustineat . Nam quod arbitratur eam intelligi posse de matrimonio carnali , *quod , vt ille ait , ante carnis copulam communi dissensu , autoritate Papae interueniente , dissolvi possit :* arg . cap . 2 . & cap . ex publico . de conuers . coniugat . Illa certè interpretatio omni prorsus autoritate & ratione deficitur . Nam quod attinet ad rescripta ab eo allegata , & siqua sunt similia , de illa matrimonij dissolutione loquuntur , quæ sit per electionem religionis , & Monasterij ingressum

sum alterius coniugis, antequam corpora nuptialis thori amplexibus commista sint, quo casu nihil authoritatis Papæ interuen-
tu, aut dispensatione Pontificia opus est; quin mero iure, & communī legis auxilio
muniti sunt, qui eo modo quærunt sibi sepa-
rationem, & matrimonium dirimunt. ⁴ At
matrimonium ratum et nondum consum-
matum dirimi posse ex alia causa, communī
partium dissensu, per Papæ authoritatem,
cōstanter cum doctissimis Theologis negā-
dum est. Corporū enim coniunctio & com-
mixtio, nihil quicquā substantiæ & iūicæ, siue
essentiæ matrimonij, aut addit, aut adimit:
quippe forma matrimonij consistit, in indi-
viduæ animorum coniunctionis & consen-
sus declaratione, qua se inuicem, alter alte-
ri, mutuo tradunt. Liberorum verò procre-
atio, & cius causa concubitus, non ad con-
stitutionem matrimonij refertur, sed ad fi-
nem ⁵. Hinc ab ethniciis dictum est, *nuptias*
non concubitus, sed consensus facit ⁶. idq; fa-
ciat, canonibus & constitutionibus confir-
matur. ⁷ alioqui certè primum illud matri-
monium, quod Deus in Paradiso instituit,
matrimonium non fuit, donec coniuges in-
de diecti, liberis operam dare cōperunt;

quo

⁴ Cap. ex
parte. 14. 6.
nuptiam. &
d. cap. 2.
de coniugis.
coniugat.

* D.Thom. 3.
q. 20. art. 2.
concluſ. 1.
L. nomina
D. derrg.
iur.
6 Can. suffi-
ciat. can. cum
initiatur. 27.
q. 2. cap. cum
lendum. de
Pans. &
matt.

quo quid absurdius? Adhæc nulla Ecclesiæ constitutio aut traditio, nulla Patrum authoritas, nulla Pontificis Epistola Decretalis, nulla deniq; ratio certa & solida reperiatur, quæ matrimonium ratum, licet non consummatum, ab illa Salvatoris sententia excipiat, *quos Deus coniunxit, hinc non separaret.* ac ne excipere quidem possit, nisi prius constet, eos qui Sacramento matrimonij, in facie Ecclesiæ contracti, copulantur, non esse à Deo coniuctos.

Sed est, in hac re, sicut in cæteris, tanta interpretum quorundam iuris Pontificij, seu infidit, seu blanditia, vt non solum matrimonium ratum & nondum consummatum, contra communem Theologorum sententiam, sed etiam matrimonium ratum & carnali copula consummatum, à Pontifice, perinde atq; à Deo, dissolui posse, non vereantur assertere: ^{1710 Co.} *quod si verum esset, quam invicuum matrimonium inter eos, qui gratia & authoritate apud Pontificem polleant, aut alioqui occæcum cupiditate pecuniarum largitionibus possunt corrumpere, alijs iudicandum relinquunt.* Non est autem quod superioribus Innocentij rescriptis sententiam suam firmari posse

P existi-

existiment : cùm Pontifex ille alibi expresse

^{1 cap. ox. ■} dicat, ¹ matrimonium inter legitimas perso-
parte. 14. §. nas, verbis de præsenti, *contractum, in nullo*
nos autem.

^{& §. nos 14.} *casu posse dissolus, nisi antequam matrimonium*
men. de con-
uers. obliugat. *sit per carnalem copulam consummatum, alter*

coniugum ad religionem transeat. neq; e-
nim credibile est, tam doctum piumq; Pon-
tificem, aut sui tam subito oblitum fuisse, au-
scientem prudentem, tam pugnantes & dis-
sidentes sententias euulgasse. alias ergo
rescriptorum Innocentij sensus quærendus
est.

C A P. XXIX.

QUOD si quis meam de illis sententiam
& interpretationem quæreret : haud
verebor, ut in re obscurissima, dicere, subi-
sto : existimare me tamen pugnam in ijs esse
prælœvū regi diuinae, mentem scilicet optimi Pon-
tificis, & sensum verborum, inter se discrepa-
re : quod in aliorum legislatorum scriptis
sæpe contingit, cùm aut verbis exprimendz
cogitationi minus aptis vtuntur, aut ad per-
spicuitatem & integratatem constitutionis,
particulam aliquam necessariam, aut ex-
ceptionem omittunt. Nam alioqui non eiudi-
verisimile, cùm qui negat Papam posse li-
centiam

centiam monacho indulgere , vt proprietatem rerum habeat vel vxorem, velle affirmare Papam posse coniugij sacramentum, matrimonium inquam ratum & consummatum dissoluere. Quid ergo rei est? Dicam quod sentio. Animaduerti equidem Innocentium ita doctrinam suam in illis rescriptis subtiliter temperasse, vt quamuis vtrumque coniugium inter se componat & comparet in hoc, quod Dei solius iudicio dissoluantur: tamen vbi de potestate sumini Pontificis, & Vicarij *Iesu Christi* loquitur, non amplius ea coniungit, nec matrimonij carinalis mentionem facit, sed tantum spirituallis, quod non censetur ab homine separari, sed à Deo ipso, tunc cùm illud Rom. Pontifex *Ecclesiarum necessitate vel utilitate pensata, non humana sed diuina potius authoritate, per translationem, depositionem, aut cessionem,* dissoluit ; quo silentio, & prætermissione carinalis matrimonij, satis innuit illud à matrimonio spirituali, in ratione separationis differre, & tacite excipi : vt Pontificalis auctoritas ad eius dissolutionem non extendatur. quasi expressius hoc modo dixisset, Deus suo iudicio tam carinalis quam spiritualis matrimonij dissolutionem reseruauit. Spirituale

ramen Romanus Pontifex, qui Christi Vicarius & Petri successor est, Ecclesiarum necessitate vel utilitate, &c. soluere potest: quod cum facit, non homo sed Deus separat, cuius vicem Papa in terris gerit. Cur autem Pontifex spirituale coniugium soluere, & non item carnale possit, euidenter atq; in promptu ratio est. quod spirituale nimirum per se, & omni ex parte, ad Ecclesiæ ordinationem, regimen, & œconomiam pertineat, quam Christus totam Petro & eius successoribus commendauit. itaq; non potest non video concessisse illis hanc spiritualis coniugij disoluendi potestatem, cum sine ea, munus habi commissum exequi & expedire non possent. * ac proinde quicquid ipsi Pontifices tanquam Hierarchæ, de singulis Ecclesiæ rebus ac personis disponunt, decernuntque id Deum, qui hanc illis dispensationem & procurationem nominatim commisit, disponere ac decernere credendum est.

^{a L. 2. D. de iuris d.} At matrimonium carnale, non ad ordinationem Ecclesiæ, sed tantum ad procreationem sobolis institutum est ^b: ob eamque causam dicitur esse iuris naturalis ^c, & genitium nationumque omnium communione: ne alia ratione ad Ecclesiæ notionem pertinet ^d.

^{a L. 2. D. de iuris d.}

^{b L. 2. D. de iuris d.}

^{c L. 3. §. qui habet D. de iuris pred.}

^{d L. 2. cap. 5. de officiis iuris.}

^{e L. 2. cap. 5. de officiis iuris.}

^{f L. 2. cap. 5. de officiis iuris.}

^{g L. 2. cap. 5. de officiis iuris.}

^{h L. 2. cap. 5. de officiis iuris.}

^{i L. 2. cap. 5. de officiis iuris.}

^{j L. 2. cap. 5. de officiis iuris.}

^{k L. 2. cap. 5. de officiis iuris.}

quām quōd in noua lege sacramentum sit,
Dei & animq; Christiq; & Ecclesiæ coniunctionis mysterium continens. & ideo nihil
necessē fuit, eius soluendi facultatem, libertatemq;, Petro & eius successoribus permittere. Sat habent prospicere & iudicare, an sit matrimonium, ut sciant an sit sacramentum. Quamuis igitur Pontifex in matrimonio contrahendo plurimum possit, omnium scilicet impedimentorum, quæ ex iure positivo & ecclesiasticis constitutionibus oriuntur, gratiam facere; atq; efficere ut ritè & rectè contrahatur, quod aliâs non esset legitimū & ratum: tamen vbi vel iure communi permittente, vel Papâ in prohibitis dispensante, semel contractum est, nullam vlla ex causa habet eius relaxandi separandique potestatem. Nec ad rem pertinet, quod sâpe in foro & iudicijs ecclesiasticis, separatiōnem fieri videamus earum personarum, quæ diu sub iugalis vinculi spe & specie coniuxerunt. Non enim Papa eo casu, neq; iudex authoritate Papæ, matrimonium aliquod dissoluit: sed matrimonium quod de facto contractum erat, & matrimonium esse falsò credebatur, non fuisse matrimonium sententiâ suâ declarat: & personis non legitimè

coniunctis, quod cubilia sociare sine scelere
nequeant, à se abscedere, & solita consuetu-
dine abstinere præcipit. Hoc autem non est
soluerre matrimonium, aut personas legitime
coniunctas, quoad vinculum, separare. Ei
quo patet tam Innocentium interpretem,
qui quartus postea eius nominis Pontifex
fuit, quam Io. Andr. qui fons & tuba iuris Ca-
nonici vocatur, ineptissimè partem istam
rescripti Innocentij III. esse interpretator,
Quos Deus coniunxit, homo non separet. su-
authoritate, inquiunt: non autem separat homo
carnale matrimonium, cùm episcopus, vel etiam
archidiaconus, per constitutiones Papæ dissol-
uit, sed ipse Deus cuius authoritate facta sunt.
quasi vero per constitutiones Papæ dissolu-
possit matrimonium? possunt certè consti-
tutiones Papæ impedire, ne matrimonium
inter certas personas iure contrahatur; &
efficere ut sit nullum, quod contra illarum
dispositionem contractum est. At iure con-
tractum distrahere, & eius vinculum di-
mtere ac dissoluere, nulla neq; Ecclesiæ neq;
Papæ constitutio potest. alioqui male Apo-
stolus, mulier alligata est legi, quanto tempore
vir eius vinit. quod si dormierit vir eius, libe-
rata est. ⁴. male inquam, mortis tantum mā-
tionem

tionem fecit, si alio modo, per constitutio-
nes scilicet Pontificias, soluto matrimonio
liberari possit. Quæ cùm ita sint, tempus
nunc est ab hoc diuerticulo, in quod nimia
Doctorum quorundam assentatio & igno-
rantia nos compulit, ad eam viam vnde su-
mus digressi repedare.

C A P. XXX.

Positum iam hoc est, & omnium de re-
bus diuinis recte iudicantium consensi-
one firmatum, Papam non posse alicui gra-
tiam facere iuris naturalis & diuini, siue, vt
vulgò nunc loquimur, contra ius naturale
& diuinum dispensare: & concedere vt im-
pune fiat, quod Deus & Natura vetarunt;
aut prohibere ne fiat, quod Deus fieri expres-
se imperauit: idque non solum Theologi, sed
etiam melioris notæ Canonistæ assueran-
ter concludunt. Hoc igitur illud est axio-
ma certissimum, circa quod totius huius di-
putationis cardo vertitur, & ex quo pendet
vera solutio eius argumenti, quod ex Bel-
larmino transcripsimus, in principio capitis
vigesimi quinti, suprà. Admittimus quidem
eius propositionem, *Pastori* scilicet *necessa-*

siam esse potestatem circa lapsos, ut eos arceat
 omni ratione qua potest. Admittimus & af-
 sumptionem, Lapsos nimurum qui Ecclesiam
 Deseruant, esse hereticos. ex quibus concul-
 dit hoc modo. Ergo si Princeps aliquis ex one-
 aut ariete fiat lapsus, id est, ex Christiano fiat
 hereticus, poterit pastor Ecclesie eum arcere
 per excommunicationem, & simili iubere popu-
 lo, ne eum sequantur, ac proinde priuare eum
 domino in subditos. Vitiosa collectio; cuius
 loco in bona dialectica reponendum est.
 Ergo si Princeps aliquis ex one aut ariete fiat
 lapsus, poterit pastor Ecclesie eum arcere omni
 ratione qua potest. Hoc enim ex propositis
 ecclesie efficitur, & ideo ijs concessis, negari
 non potest. Hoc totum igitur verum est, &
 locum concedianus: sed istis tamen minime
 coheret aut consequens est, id quod anne-
 dixi. Pastorem scilicet posse iubere populo. Et
 Nam posse, vel non posse, vbi de iure & x-
 quitate disputatur, non de ipso facto, sive
 de potestate quae facit est, sed de potestate
 quae iure permissa est, quaeque iuri & rationi
 congruit, intelligi debet: vt dicatur Ponti-
 fex hoc alii, id posse, quod iure atq; ho-
 nestate potest'. Atque ita res cõ redit, ut co-
 gamur inquirere, an Pontifex, de Apostoli-

16^m
 D. 6. condit
 in jure.

ex potestatis plenitudine, ut loquuntur, pos-
sit imperare & præcipere subditis, ne Prin-
cipis sui monitis, mandatis, legibus, sub pœna
anathematis audiunt obediere. & si de facto id
iussit, an subditi teneantur præcepto eius-
modi Pontificio parere. Nullum certè, ut
principio admonui, pro affirmatiua parte
argumentum efficax, vel ipsemet excogita-
re, vel ab alio excogitatum & propositum
comperire, hactenus potui. Pars verò con-
traria validissime sustentatur fundamento
illo, quod iam retulimus. Papam videli-
cet non posse ullo modo contra ius naturale
& diuinum dispensare: ex quo argumentum,
ut videatur firmissimum, hac ratiocinandi
forma concluditur.

1018q

Summus Pontifex nihil præcipere vel di-
spensare potest contra ius naturale &
diuinum.

Atqui subiectio & obedientia Principi-
bus & superioribus debita, est de iure natu-
rali & diuino.

Ergo summus Pontifex contra eam nihil
præcipere vel dispensare potest. & per
consequens non potest præcipere sub-
ditis, ne principi suo temporali obedi-
ant in eo, in quo Princeps est superior:

&

& si de facto præceperit, licebit subditi ei, tanquam extra territorium ius dicenti, impunè non parere.

Vtrumq; propositum est certo certius, ex quibus conclusio necessaria consecutione inducitur. Qui huius argumenti vim eneuauerit, is magnam mecum gratiam inibit. ego mehercle, vt ingenij mei tenuitatem ingenuè fatear, non satis perspicio qua possit solida ratione elidi. Nam et si dicat aliquis obedientiam superiori debitam prohiberi & impediri posse, ab eo qui est illo superiore superior; & Papam quidem, qui Christianorum omnium pater est, omnibus Regibus & Principibus Christianis, hoc ipso quod pater est, esse superiorem; ac proinde eum posse iure suo prohibere, & impedire, ne subditi promissam Principi reverentiam & obedientiam exhibeant: nihil quicquam hoc fucato argumento efficiet, quod superiori conclusioni contrariae officiat. Quandoquidem hoc quod dicitur, obedientiam superiori debitam minui, impedihi, vel tolli posse, mandato eius qui est illo superiore superior: id tunc solum verum est, cum is qui prohibet est superior in eadem potestatis, & vt ita loquar, superioritatis specie,

cie, siue in ijsdem rebus, in quibus debetur obedientia. Veluti exemplo gratia, Rex potest militiae suæ Præfecto imperium abrogare, & præcipere ne exercitus ei amplius obtemperet: potest & Præfector ex causa præcipere ne tribuno, & tribunus ne centurioni, & centurio ne decurioni miles pareat: quia omnes in eadem re, in regimine, inquam, & disciplina militari, sed alij alijs, secundum ordinem dignitatis superiores sunt. Idem de ordinibus cœlestis militiae, & Ecclesiasticae Hierarchiae est. At verò obedientia subditorum erga Principem, de qua loquiinur, consistit in rebus temporalibus, in quibus ipsimet Pontifices fatentur, neminem esse Principe superiorē^b. Quod si nemo ei in temporalibus superior est, sequitur profectō, neminem esse, qui prohibere vel impedire possit subiectionem & obedientiā quę à suis subditis in temporalibus illi debetur.

Ostendi suprà, has potestates, spiritualem & temporalem, ita esse distinctas, ut neutra alteri, quatenus talis est, aut dominetur, aut pareat. Nec audiendos esse qui ad istas distinctionum & subtilitatum latebras, seu potius captionum laqueos, directe & indirecte, configuiunt. Nam certum est, cum habere

habere superiorem in temporalibus, cui alius quousmodi imperare temporalia potest, siue qui ab alio in temporalibus iudicari directe vel indirecte potest: quippe iudicium redditur etiam in inuitu^c, & nemo nisi

<sup>• L. inter
frumentum.</sup>

<sup>83. § 1. D. de
verb. obl.</sup>

<sup>• L. 4. D. de
recept. qui
arbitr. l. illa
à quo. S. tem-
pestuum. D.
ad Sc. Treb.</sup>

à superiore iudicatur. quia par in parem non habet imperium^d. Et verò quantum ad effectum, & exitum rei attinet, nihil prorsus

interest, vtrum quis directe an indirecte im-

perium & potestatem in aliud obtineat. il-

lis enim verbis, directe & indirecte, seu ma-
uis, directe & obliquè, differentia tantum
in modo & via, seu ordine apiscendæ po-
testatis, non autem in eius exercendæ & ex-
quendæ libertate, vi, & effectu, nobis pro-
ponitur. Sed per Deum immortalem, quid
dici potest absurdius, aut secum magis pug-
nans, quam Regem non habere aliquem su-
periorem in temporalibus^e, sed liberum esse

<sup>• D. cap. per
Venerabilē.</sup> à vinculis delictorum, nec ullis ad pœnam vo-
cari legibus^f, quod tota semper antiquitas,

<sup>• S. Ambros.
in Apolog.
David.</sup> totaq; Ecclesia tenuit: & Papam ex causa,
siue aliquo modo, hoc est, indirecte, esse in

temporalibus Rege superiorem, & eum pœ-
nis temporalibus, regno scilicet atq; impe-
rio, imò & morte posse multare? Nam post-
quam à Papa de solio deicctus est, atq; inter
priuatos

priuatos constitutus , quid superest , nisi ut exitum inuidiae ferat , & aut celeri fuga salutem querat , miseramq; procul patria vitam degat : aut si eo sibimodo non prospexerit , mox publici iudicij reum carcer , vel carni-
fex excipiat . Inest autem in hac potestate , quam isti homines tribuunt Pontifici indi-
recte , summa , soluta , & impunita bonos &
immerentes Reges opprimendi , atq; tyran-
nidem exercendi libertas . Nam in primis
statuunt , *Pontificis esse indicare , Regem esse*
deponendum vel non deponendum . Deinde
ab ipsius iudicio nullam esse prouocatio-
neum , quod solus ipse omnes iudicet , & à ne-
mine iudicetur . Atq; ita in maleuoli Papæ
voluntate situm esset , quoties Regem ali-
quem , quamlibet bonum , priuato odio con-
sectatur , aliquam indirectæ potestatis cau-
sam prætexere , vt eum regno exuat , & pri-
uatum ex Principe reddat . Quod equidem
hic non dicerem , (neq; enim tam malè
ominari de sanctæ sedis Rectoribus vellem)
nisi id à Pontificibus quibusdam , re verâ fa-
ctitatum esse , superioribus seculis , omnes
intelligerent : Et necdum tempus vitam.
longæui hominis superarit , ex quo Iulius
II. Ioanni Nauarræ Regi , nullius sceleris
conscio

conscio aut conuictus, sed solum quod Ludouico Francorum Regi fauisset regnum per Ferdinandum Aragonium hoc Pontificis authoritatis pretextu, impiè atq; iniuste eripuit. Quod si talia facere, non est esse superiorem in temporalibus; discere libenter ab istis Magistris cupio, quid sit esse superiorem. Vnum scio (si vera est hæc illorum sententia) Papā plus posse aduersus Reges inde recte, quam si directe imperium in eos obtineret. qua de re supra & nonnihil diximus.

¶ Cap. 12.

*Responsio
populi ad
Pontificem
intem
deficere a
Rege.*

Si igitur summus Pontifex, de Apostolica potestatis plenitudine, populum à Regis obsequio prohibere, decreto suo, siue Bulla præcipere conetur. An non statim populū vniuersus, aut singuli de populo possint, Pontifici respondere; Pater sancte, nequam es Rego nostro in temporalibus superior: eoq; non potes obsequium temporale, quod nos illi præstamus, impedire. Cur nos facere prohibes, quod Deus nos facere imperat? An quia tuum est, voluntatem Dei in lege diuina & Scripturis comprehensam interpretari? At non est tamen illa interpretatione adhibenda, quæ legem penitus euacuet, & mandatum omnino destruat ac dissoluat. Siquid dubij aut obscuri est in lege diuina,

diuina, ad sedem Petri, id est, ad sedem
quam tu nunc tenes, interpretationis verita-
tem accepturi confugimus: quod autem
per se clarum est & perspicuum, id nulla in-
terpretationis luce indiget. Cum itaq; Do-
minus & Saluator noster iubeat nos *reddere*
Casari quæ sunt Casaris, & quæ sunt Dei, Deo;
& deinde per Apostolum, *Principibus &*
Potestatibus subditos esse, & dicto obedire:
Tuum est nobis declarare quæ sunt Cæsa-
ris, id est, quæ à nobis Regi nostro deben-
tur, & quæ sunt Dei; ut sua utrique red-
damus; & in ea rerum distinctione vocem
tuam libenter audiemus. At cum dicas, noli-
te quicquam Cæsari, siue Principi vestro
reddere, contradicis Christo, ac proinde vo-
cem tuam non audimus. Fatemur quidem
& profitemur, Sanctitatis tuæ expositioni
atq; interpretationi in legis diuinæ obserua-
tione locum esse: sed eam non admitti asse-
rimus, quæ facit ut ius naturale & diuinum
sit ludibrio, & penitus contemnatur. Veluti,
ne à re qua de agitur aberremus: Iubemur
Principibus & potestatibus obedire: tuas in
huius mandati obseruatione explicationes,
& restrictiones, quæ modo mandatum ip-
sum non extingunt, tanquam filij obedien-
tes

tes libenter amplectimur. Vetus cùm nullam inde obligationem parendi Regibus oriri dicas, nisi in ijs quæ ad temporalem ipsorum iurisdictionem pertinent. spiritualia omnia Vicario Christi, atq; Ecclesiæ reseruanda esse. Item cùm admones, non esse Regi obediendum in eo, quod contra ius diuinum vel naturale imperat, aut quod aliqui bonis moribus aduerteratur. At, quando simpliciter & absoltè præcipis, ne Principe nostro legitimo, eius ut monitis, mandatis, & legibus, villo modo obediamus: præceptum patere non possumus, quia hoc non est mandatum Dei interpretari, quod Sanctitatem tux conceditur: sed penitus antiquare & abrogare, quod nullo modo potes. Christus cum claves regni cœlestis Petro tradidit, non dedit ei potestatem faciendi de peccato unum peccatum^b. Nos igitur communem Canonistarum doctrinam in hac parte sequemur, qui tradunt, *Mandato Papæ non esse parendæ*, si vel iniustum sit, vel ex eo multa mala, si inquisimus. scandalum verisimiliter est futurum, aut turbatio status Ecclesiæ, & reipublicæ Christianæ norm. in cap. oritura: & ideo si Papa mandaret religiosis liquid, quod esset contra substantiam ordinis id est, quod repugnaret regula ab ijs professi

^a Felic. in
cap. si quan-
do. nn. 4. de
rescripto.

^b Innoe. in e.
inquis. 1. nn.
44. de sent
excom. Pa
norm. in cap
cum renca-
mur. 6. de
probab.

(vt interpretatur Felinus in cap. accepimus.
de fid. instrum. & cap. si quando. de rescript.)
non tenentur ei obedire, vt idem Innocenti-
us [¶] alibi docet : quem refert & sequitur <sup>In cap. no
Dei. 43. de
sum.</sup>
Martinus de Carazijs in tractatu de Princi-
pibus, quæstione 408. & Felinus in d. cap. si
quando. & d. cap. accepimus. Quanto igitur
minus debent Regum subditi, Pontificem
eos ab obedientia, iure diuino & naturali,
Regi suo debita, & arctissimo iurisurandi
secdere sancta, retrahere conantem audi-
re? Si ob eam causam nos iubes Regis no-
stri iugum abiicere, quod per obedientiam
illi exhibitam spirituale bonum impediatur:
respondeamus, id quicquid est mali, ex quo-
dam accidente evenire, siue per accidens fi-
eti. malum enim ex bono, aut bonum ex
malo, per se oriri non potest. Accidens au-
tem illud dolenter fecimus, sed impedire
non possumus. Nos officium Regi debitum,
Dei iussu persoluimus. & secundum patien-
tiam boni operis, gloriam, honorem, & incor-
ruptionem querimus.¹ Ille si debito sibi ob-^{Rom. 2.}
sequio, & tanto Dei beneficio abutatur,
Deum supra se iudicem & vindicem acerri-
mum sentiet. Nobis non licet officium dese-
tere, & Dei mandatum præterire, vt bonum

Q

inde

inde quantumvis magnum consequatur: ne
 eam, quam Apostolus nunciat^m, damnati-
 onem nobis ipsis acquiramus. Qui iubet nos
 Regibus obedire, & reddere Cæsari quæ sunt
 Cæsaris, nullam bonos inter & malos Prin-
 cipes distinctionem facit. ac proinde nec nos
 distinguere debemus.ⁿ. Si, vt docet B. Au-
 gustinus, *is qui continentiam Deo voverit, nul-*
lo modo debet ista compensatione peccare, ut
deo credat uxorem sibi esse ducendam, qui
promisit que nuptias eius appetit, futuram se
esse Christianam. atq; ita acqnir. *ut Christo am-*
mam in morte infidelitatis posita fæmina, qui
parata est, si huic nupserit, fieri Christiana. Qui
 nos apud Deum excusatione vtemur, si n-
 speratum aliquod bonum eueniat, iurisw-
 randi religionem & fidem volemus Deo
 Regique nostro datam? Nihil enim anima
 pretiosius, pro qua Dominus & Salvator
 mori dignatus est. Si ergo vt eam Christo
 lucremur, peccare non liceat, eccuius rei
 causa peccandum?

Quod autem præterea dicis, te nos ab
 huius officij vinculo absoluere, atq; absolu-
 tos declarare: id non omnem conscientij
 nostris scrupulum adimit, sed animi pende-
 re, ac dubitare magis de tua potestate facit
 quod

— Rom. 3.

*• L. de pre-
 tio. D. de
 publ. in rem.
 alt.*

quod sciamus præceptum, cuius tu nobis gratiam te facturum promittis, Dei & naturæ lege esse sanctum: Sanctitatem vero tuam non posse, ne quidem de plenitudine potestatis, legis naturalis & diuini gratiam cuiquam facere. Tibi igitur in spiritu libus, Regi in temporalibus obsequemur. Vtrumque Deus iubet, vtrumque præstabimus. Minas denique, quas mandato inseris, miramur quidem, & ex parte metuimus: sed non ita sumus meticulosi tamen, ut plus eas quam oportet timeamus; aut ita ijs terreamur, ut metu iniuste excommunicationis, iustum ac iure debitum obsequium Regi nostro denegemus. Licet enim vulgo iactetur, omnem excommunicationem esse timendam ^o: Scire tamen oportet, iniustam excommunicationem non ledere eum in quem fertur, sed eum potius a quo fertur. ^p Si ideo nos anathematis mucrone ferias, quia nolumus mandatum Dei, te iubente, prætergredi, & malum facere: maledictio tua vertetur in benedictionem, ut quaimuis ligati exterius videamur, interius soluti atque innocentes maneamus.

Hæc illa sunt, & his similia, quæ tam Cleri, quam Nobilitatis, atque adeo totius populi

^o Can. sem.
tentia. can.
qui inflat. 11
73.

^p Can. quo.
modo. can.
illud. 11 q 3.
can. et r. can.
2493.

Gallicani fidem erga suos Reges ita firma-
runt, ut Pontificibus quibusdam, enīcē co-
nāntibus eos a Regum suorum obsequio &
obedientia auocare, viriliter restiterint; &
Bullas Pontificias, depositionis, & priuatio-
nis regni sententiam continentes, pro nihilo
duxerint, sed nec se vllis propterea censuris
ecclesiasticis teneri, nullisq; anathematis vel
excommunicationis vinculis iustè inuolui
posse haud vanè crediderunt. Evidem te-
vera non video, quid in superiori populi re-
sponsione & defensione reprehendi possit:
nisi id illis vitio vertatur, satisq; ad contuma-
ciam sit, quod non quamlibet Papæ iussio-
nem, tanquam Dei Omnipotentis voce o-
missam, omni cunctatione & æquitatis per-
uestigatione remota, protinus exequantur.
quod nemo vñquam sanus, opinor, iudica-
bit. Cætera enim firmissimis demonstratio-
nibus, & solidissimis diuini & humani iuns-
rationibus, & argumentis nituntur. Dei sa-
licet mandatum esse, vt honos & obedien-
tia Regibus & Principibus exhibeat: nullo
bonorum & malorum discrimine, in eare,
proposito. Oīnūm Papæ potestatem in spi-
ritualibus consistere. Temporalia Regibus
& Principibus seculatibus esse relictæ. Pa-

pam non esse Regibus superiorēm in temporalibus, ac proinde eum non posse illos temporalibus penitis afficere: multoq; minus regnis atq; imperijs priuare. Postremò, non posse Papam contra ius naturale & diuinum, quo ista subditis erga suos Principes obedientia præcipitur, vlo modo dispensare: atq; ob eam causam neq; absoluere subditos ab illa obligatione, neq; in non parentes sibi legitimum obsequium prohibenti, iusta excommunicatione animaduertere. Quæ omnia singillatim authoritatibus, testimonij, & incluctabilibus, vt videtur, argumētis superius conclusa sunt. Sed ea tamen Ecclesiæ æstimanda relinquam. Is enim ego sum, qui me, meaque omnia, sanctissimæ matris meæ arbitrio iudicioque submitto.

C A P. XXXI.

QVæ haetenus à nobis dicta sunt, de supra Regum & Principum in rebus temporalibus dominatione, deque obsequio illis non denegando in omnibus quæ Dei mandatis & bonis moribus non repugnant: ea quidem, solemni & diuturna antiquorum Patrum, & totius Ecclesiæ obseruatione

Q 3

confir-

confirmantur. Nam quanquam maximam
opportunitatem & facultatem habebant de-
turbandi, & deiiciendi de solio malos Prin-
cipes Christianos, à quibus erant multis pri-
uatis publicisque iniurijs lacefitti, ijs tamen
de Principatu controversiam nullo modo
mouerunt: nullam humani obsequij parti-
culam denegarunt. erroribus tantum ipso-
rum liberè, sapienter, & animose restiterunt,
atq; ita multitudinem in officio erga Deum
& Regem continent, vtrquinq; præceptum
de Deo & Rege timendo honorandoque ad-
implerunt. Et verò hoc præcipuum remedi-
um est conseruandi à lapsu, & reuocandi ab
erratione animos: atq; etiam via & ratio
expeditissima Reges & Principes, insana hæ-
resi efferatos, ab immanitate ad humanita-
tem, ab errore ad veritatem, ab hæresi ad si-
dem, reducendi; cùmque rationem Patres
antiqui in eiusmodi casibus semper inibant;
quim si posterioribus seculis Pontifices alij
fuissent secuti, ac non superbam illam & o-
diosam, in Reges & Imperatores, tempora-
lem dominationem sibi arrogassent, melius
quam nunc cù topublica Christiana agere-
tur, & forsitan hæreses istæ, quibus nunc pre-
mimur, fuissent in ipsis cunabulis suffocatae.

Nam

Nam & cunctus rerum, in hunc diem, satis docent, parum aut nihil proficere Pontifices, dum hac sublimi, lubrica, & præcipite via incedunt: sed saepius turbas, schismata, atque bella eo modo in Christianis gentibus excitare, quam fidem Christi propagare, vel Ecclesiæ utilitatem & libertatem augere. Quam fuerit inutilis & perniciosus Christianæ reipub. Gregorij VII. (qui primus Pontificum hoc iter tentauit) in Henricum IV. conatus, satis iam superius demonstravi. Quis autem ignorat quam parum profuit, imo quam multum obsuerit Ecclesiæ, Bonifacij VIII. impetus & censura in Philippum Pulchrum: similiter & Iulij II. in Ludouicum XII. Franciæ Reges: Clementis VII. & Pauli III. in Henricum VII L & Pij V. in Elizabetham Angliae Reges? Nonne hi omnes Principes Papale illud imperium, ultra spiritualis iurisdictionis fines protensum, tanquam metam arrogantiæ, & usurpatæ dominationem, non solum non agnouerunt, sed spreuerunt atq; riserunt? De postremis duobus Pontificibus ausim liquido affirmare, (est enim orbi notissimum) in causa eos suisse perdendæ religionis in Anglia, quod istam tam iniudiosam, & latè patentem potestatem,

testatem, in regni illius Principem & popu-
lum, ſibi аſſumere & exercere conati ſint,
quanto igitur rectius & ſapientius Clemens
VIII. qui ſpirituali & paterna charitate, &
virtute nomini ſuo idonea, nutantem regni
Francici in religione ſatum erigere ac ſta-
bilire maluit, quam fastuosa & minace tem-
poralis imperij authoritate contendere?
quod ſc̄ret eam raro, ac vix unquam fœlices
exitus habuiffe.

Regibus quidem, & Principibus omnibus,
qui ſoli D̄o & gladio ſe regna & principatus
debere, haud vanè gloriantur, innata qua-
dām animi elatione peculiare eſt, velle po-
tius glorioſe occumbere; quam alieno im-
perio ſceptra ſubmittere, & iudicem ac ſu-
periorem aliquem in temporalibus agno-
ſcere. Ob eamq; cauſam ne expedire qui-
dem Ecclesiæ, & Reipub. Christianæ vide-
tur, Papam eā in Principes ſeculares po-
teſtate præditum eſſe, propter varias que inde
oriuntur cædes, calamitates, & religionis
rerūmq; omnium miſeritimas mutationes.
quo magis mirari licet quorundam hominū,
qui ſibi ſapere videntur, imbecille iudicium,
qui, ut tam odiosa potestatis inuidiam à Pó-
tifice remoueant; leniantq; indignationem

Regum,

Regum, quibus illa tantopere displicet; non
verentur prædicare & sparsis in vulgus libel-
lis affirmare ^{* In libello}, temporalem istam Pontifi-
cis in Reges potestatem, ipsissinet etiam Re-
gibus apprimè utilem esse: quod, vt illi di-
cunt, homines interdum magis retineantur <sup>qui Gallicè
inscribitur.</sup>
<sup>La vérité
defendue so-
tre le plus
doyé d' Au-
thorité. Ar-
mauld.</sup>
in officio, metu amissionis temporalium,
quam spiritualium rerum. Egregia ratio sci-
licet, & ijs digna qui Principes & priuatos
nullo discrimine habent, omnesq; uno pede
metiuntur. faciunt næ homines illi intelli-
gendo, vt nihil intelligent. quasi verò metus
ille qui in priuatos c adit, Principum quoq;
animos occupare soleat, qui se aduersus om-
nem humanam potentiam, & vim, atq; im-
petus externos, satis tutos & munitos esse,
sola imperij potestate arbitrantur. Ad eos
tantum ratio illa referri debet, quos tempo-
ralis potestatis terror, & ordinariæ iurisdicti-
onis severitas, metu paenarum à delinquen-
do reuocant: hi enim (quia certum est eos,
si quid deliquerint, pecuniaria vel corporali
paena coercitum iri) maleficijs plerumq; ab-
stinent, non propter conscientiam, sed propter
iram, & metum amissionis temporalium. At
Reges non in eadē causa sunt, sed supra om-
nes leges humanas, omnēq; ius positiuū, soli

Deo

Deo administrationem reddituri , & quanto tardius, tanto seuerius puniendi. Aduersus priuatos executio parata est , quam nequeant nisi ex indulgentia Principis evitare. Aduersus Principes quæ potest fieri executio, cum nullis humanarum legum sanctionibus teneantur, nullisq; ad poenam vocentur legibus, tuti imperij potestate? Nam quod in iure expressum est: *Principem legibus esse solutum;* id Latini pariter & Græci interpres, cum de omnibus legibus , tum maxime de poenarijs intelligunt , vt ijs Princeps etiamsi delinquat , non coerceatur. siue ut Græci dicunt, οὐδὲν αἷμα τίνει οὐ κολάζεται. Quares facit, vt Reges amplitudine potestatis & armorum fiducia erecti, temporalium amissionem nihil timeant ; quandoquidem viuillus eorum tam peruersus existit , quin partis suæ complurimos sectatores inueniat, quorum ope consilioq;, siue arte siue armis agendum sit, solium & sceptrum tueri se posse arbitretur. ob eamq; causam, tantum ab est eos imperiosis Pontificum , de regnis auferendis, minationibus terreri, vt ijs potius in pietatem & religionem accendantur. Et verò satis constat , temporalem hanc potestatem, quam Papa super omnes mortales

ab aliquot retrò seculis sibi vendicat, Principebus usque adeo esse exosam, ut ne iij quidē qui Petri sedem vel maximè venerantur, & summam successorum eius potestatem in spiritualibus agnoscunt, illius temporalis dominationis commemorationem haurire auribus, sine indignatione possint. quod talis nimis imperij Pontificalis nullum in sacris literis, vel traditionibus Apostolorum, vliisue antiquorum Patrum scriptis, testimoniūm, ac ne vestigium quidem appareat, & tēm tanti momenti, tantam dico regnandi libertatem, euinci sibi sine manifesto Dei verbo, & euidente probatione, neq; ipsi ferre possint, neq; vlla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patiatur.

Quapropter cordatis hominibus plerumq; usum est, Pontifices tranquillitati Ecclesiæ, facilius consulturus, si more maiorum in spiritualis iurisdictionis finibus conquiescant, & pro sua Apostolica charitate precibus & lachrymis orando, obsecrando, obrestando, humiliter à malis Regibus contendant, rectā ut in viam redeant; quam si odiosa hac temporalis potestatis interminatione (per quā nihil aut parum proficitur) motum & fidei emendationem ab ijsdem, velut per vim & me-

tum

tum conentur extorquere. Quod si tam sint
obstinati in malo Principes, ut nullis mouen-
lachrymis, nullis precibus flecti possint, Dei
auxilium implorandum, Deiq; iudicio re-
linquendi. Sed ad cætera nunc pergaimus.

C A P. XXXII.

Secundum argumentum quod Bellarmi-
nus ex quinta sua ratione, superius à no-
bis relata, deducit, his verbis ab eo propo-
nitur. *Potest pastor arietes furiosos destruen-
tes ouile, separare & recludere: Princeps au-
tem est aries furiosus destruens ouile, quādoct
Catholicus fide, sed adeo malus ut multum ob-
sist religioni & Ecclesiæ, ut si Episcopatus ver-
das, ecclesiæ diripiatur, &c. Ergo poterit pa-
stor Ecclesiæ cum recludere (dicendum potius ex-
cludere, recludere enim, aperire est) vel n-
digere in ordinem ouium.*

Argumentum hoc quidem admittimus,
& præterea quicquid inde necessaria conse-
quitione inferitur: infetti autem nihil aliud
potest, nisi Pastori Ecclesiæ, quo nomine
Papam hic intelligimus, ius fasq; esse expel-
lere malum Principem de ouili Domini &
cum excludere, ne cum reliquo grege Chri-
stiano

stano in caula Dominica conquiescat : id est, eum extra communionem Ecclesiæ & Sanctorum , per excommunicationem ejus, atq; omnibus regenerationis in Christo commodis spoliare, ac tradere satanæ, usq; ad legitimam errati & contumaciae satisfactionem. At hæc tota poena spiritualis est & ecclesiastica , & maxima quidem omnium quas habet Ecclesia ^b : vltra quam ^{can. terri.} quod agat, vel contra priuatum, nihil est : ^{pianur. 24.} nisi ut Principem politicum delinquentे su-^{93.} periorem adeat , & ei pro vindicanda piæ matris iniuria, supplicet ; qui quoniam nutritius Ecclesiæ est , in eius desertores & rebelles animaduerterere corporalibus & ci- vilibus poenis debet. At hoc auxilio tempo- rali destituitur Ecclesia , quando ipsem et summus Princeps est, qui committit propter quod meritò excommunicari possit , quia ipse nullum habet superiorem , nullisq; ad poenam legibus vocatur tutus imperij maiestate. licet igitur Pastor Ecclesiæ siue Papa, excludere eum ab ouili per excommunica- tionem possit , atq; ita bonis omnibus spiri- tualibus priuare, nihil tamen eorum quæ ci- vili & humana potestate possidentur, tollere & adimere ei potest: quia non ecclesiasticis, ^{sed}

sed pollicitis legibus, quæ in manu Regum sunt, res tales subiiciuntur. & sicut nemo Christianus potest siue Princeps, siue priuatus, Papæ iudicium in spiritualibus effugere: ita nec subditus aliquis quocunq; ordine & loco sit, Regis seu Principis sui iudicium in temporalibus declinare. Nam quodd clericorum causæ alijs quam politieis iudicibus cōmittantur, id singulari Principiū beneficio & priuilegio indultum est, quandoquidem iure cōmuni non minus Clerici quam Laici imperio temporali seculariorum Principū subsunt. idq; ea ratione constat, quam ipse me Bellarminus tradit^b. nempe, *Clerici præter Clericos c. 28.* quam quod clerici sunt, sunt etiā ciues, & partes quedam Reipublicæ politicae. inde est, quod olim, sub'optimiis & piissimis Principibus Christianis, cause omnes Clericorum solite fuerint, tam ciuiles quam criminales, modo non ecclesiasticæ, apud politicos & temporales magistratus agitari ^c. Suam igitur, quæ nunc fruuntur, in hac re libertatem, Clerici omnes Principibus secularibus accepto ferre debent, ut capite 15. suprà ostendimus. Vnde miror eundem Bellarminum asserere, Papam potuisse eximere simpliciter Clericos, propria autoritate, per legem canoniam,

^a Lib. 1. de

^b Clericos c. 28. quam quod clerici sunt, sunt etiā ciues, & par-

tes quedam Reipublicæ politicae. inde est, quod olim, sub'optimiis & piissimis Principibus Christianis, cause omnes Clericorum solite fuerint, tam ciuiles quam criminales, modo non ecclesiasticæ, apud politicos & tempo-

rales magistratus agitari ^c. Suam igitur, quæ nunc fruuntur, in hac re libertatem, Clerici omnes Principibus secularibus ac-

cepto ferre debent, ut capite 15. suprà ostendimus. Vnde miror eundem Bellarminum asserere, Papam potuisse eximere simpliciter Clericos, propria autoritate, per legem canoniam,

^c Vide S.
cap. 15.

canonicam, à subiectione temporalium Principum. Id enim, pace tanti viri dicam, est falso falsius. quia lex Christi neminem priuat iure dominióque suo: priuaret autem, si per eam ius & dominium temporale, quod Principes, antequam fierent Christiani, in clericos habebant, ipsis inuitis auferret. Deinde cum ipsem Papa exemptionem suam non alio iure, quam Principum largitate & beneficio nactus sit (nam ut aduersarij tentur, subiectus erat de iure & de facto Ethnicis Principibus, sicut alij ciues) absurdum est dicere eum potuisse liberare alios ab illa subiectione. alioqui id in eum conueniret, quod impij Iudei blasphemates Christo Salvatori exprobrarunt ⁴: *alios saluos fecit, seipsum non potuit saluum facere.*

Nec maior in hac re Patrum in Concilijs, quam Papæ, authoritas esse potuit. quapropter locus hic postulat, ut alium etiam errorem coarguamus, qui ex quorundam Conciliorum decretis, non satis perpense consideratis latissimè emanauit, & nunc nescio ad quos tandem non pertingit: Concilia nempe liberasse clericos à potestate & iurisdictione magistratum ciuilium; quo nihil quicquam magis à veritate alienum.

Nuf-

Nusquam enim in aliquo Concilio repetitur, Patres id sibi auctoritatis assumptione, ut iudices seculares imperio & iurisdictione in Clericos priuarent, aut ullo modo prohiberent, ne de Clericorum causis apud se in iudicium deductis cognoscerent: nisi postquam singulari Principium beneficio, quod à Iustiniano incepit, id fori priuilegium clericis concessum est. Nam cum ipsi sumet illi Antistites, qui Concilijs intererant & prætererant, temporalibus potestatibus subditi essent (ut docet S. Augustin. in expositione capit. 13. epistolæ ad Roman.) fieri non potuit, ut aut seipso aut alios, propria auctoritate, ab illa subiectione liberarent. Sciendum itaq; est, priscos illos Ecclesiæ Patres, apud quos disciplina ecclesiastica, cuius nunc neglectus nimius est, syncerè & seuerè viguit, omnem nauasse operam, ut clerici non solum doctrinâ, sed morum etiam probitate, & vitæ innocentia, populo prælucerent. ob eamq; causam Clericos omnes monuisse, & Conciliorum decretis sive canonibus sanxisse, ne ipsorum aliquis, aduersus alium, querelas vias ciuilis aut criminales ad secularem iudicem deferret: sed ut controuertias suas omnes, vel inter se amicorum

corum arbitrio componerent, vel, si id nol-
lent aut nequirent, eas Episcopali saltem iu-
dicio terminarent. Atque hæc quidem co-
dem, aut certè non absimili consilio statue-
runt, quo D. Paulus in epistola 1.ad Corinth.
prohibuit ne Christiani alij alios ad Ethnici
corum & infidelium iudicium tribunalia co-
gerent, ibique contenderent: de quo modò
agebamus ^{cap. 11.}. eo inquam consilio fecerunt id
Patres isti, vt si quid humanitus Clericis
contingeret, quod laicis scandalo esse po-
nit (veluti virtus quæ humanâ fragilitate
committuntur) id teuctius & occultius apud
proprios Episcopos emendaretur, nec ad au-
tes imperitæ multitudinis perueniret, quæ
sæpè doctrinam moribus metitur, & aut cō-
temptui aut ludibrio eiusmodi Clericorum
lapsus habere solet. & præterea ne Clerici,
qui pacis & cōcordiæ studiosi esse debent, &
charitatis ac patientiæ exemplum opere &
sermone præbere, litium & discordiarum vi-
am sternere secularia iudicia frequentando,
viderentur.

His ergo decretis Conciliorum nihil iuri
laicorum detractum est, quo minus de cau-
sis Clericorum cognoscerent. Non enim ve-
tuerunt Patres, iūnò nec vetare potuerunt,

R

ne

ne iudices seculares causas clericorum ad se
perduetas disceptarent, definirentq; (id enim
fuisse Principibus & Magistratibus ius do-
miniūmque suum cripere, quod lex Christi
non permittit) sed vetuerunt ne Clerici alij
alios ad eiusmodi iudices pertraherent, ca-
nonicis siue ecclesiasticis pœnis in non pa-
rentes constitutis. Hoc autem constituere,
recte & legitimè sine cuiusquam iniuria po-
tuerunt: quemadmodum bonus multorum
liberorum pater, præcipere potest filijs, &
sub pœnis domesticis prohibere, ne inter se
de vllis controuersijs apud iudicem conten-
dant, sed vt de patris aut fratum sententiâ
litem omnem discordiamq; consopiant: nec
id liberis imperando, legitimorum iudicium
potestati quicquam præiudicat. Ita planè
Conciliorum Patres filijs suis, id est, clericis,
actionum inter se apud seculares iudices ex-
ercitio interdixerunt, non auferendo qui-
dem laicis cognoscendi & iudicandi facul-
tatem, sed adiungendo clericis pristinam ipsos
impune adeundi libertatem. Hoc autem
non est eximere clericos de potestate & in-
risditione magistratum temporalium, sed
tantum viam & modum inire, per quem cle-
rici aduersus clericos negotium habentes,

ius

ius suum facile cōsequantur, sine ullo foren-
si strepitu laicorum. Atq; hæc ita prorsus se
habere ne quis omnino dubitet, operæpre-
tium esse existimauit, ipsa Conciliarū decre-
ta subijcere, ex quibus malè intellectis error
iste ortus est : vt inde lector narrationis no-
stræ veritatem intelligat.

Primum ergo quod de hac re aliquid de-
creuit, fuit Concilium Carthaginense ter-
tium, anno Domini 397. celebratum : cui
interfuit S. Augustinus, & subscripsit, eius
Concilij can.9. sic scribitur. *Item placuit, ut Cui enim ad*
quisquis Episcoporum, presbyterorum, & dia-
conorum seu clericorum, cum in Ecclesia ei cri-
mēn fuerit intentatum, vel ciuilis causa fuerit
commota, si relicto ecclesiastico iudicio, publi-
cis iudicij purgari voluerit, etiam si pro ipso
fuerit prolata sententia, locum suum amittat,
& hoc in criminali iudicio. In ciiali vero per-
dat quod euicit, si locum suum obtinere volue-
rit. Cui enim ad eligendos iudices vndiq; patet
authoritas, ipse se indignum fraterno consortio
indicat, qui de uniuersa Ecclesia male sentien-
do, de iudicio seculari poscit auxilium: cum pri-
uatorum Christianorum causas Apostolus ad
Ecclesiam deferri, atq; ibi determinari praeci-
pit. Ecquid hic verbum est, ex quo proba-

R 2

bili

postulabat.

eligidos &c.

Hoc ideo di-

citur, quia

tunc tempo-

ris magistra-

tus soleban-

dare indices

privati cau-

sis disceptan-

du possunt au-

litigorum,

& de eorum

consensu: &

ideo clericis.

rum consor-

tio indignatio-

iudicabant,

qui indicem

potius loi-

cum quam

clericum

bili aliqua ratione colligi possit, Concilium voluisse clericos magistratum secularium iurisdictione eximere? aut clericis laicos non esse legitimos iudices indicare? quin plane contrà ostendit, se non negare seculares iudices de causis clericorum rectè cognoscere & iudicare posse, nec se ipsorum sententias, quasi à non competente iudice latae improbare; sed tantùm id agere, ut eorum clericorum levitatem & procacitatem coceat, qui post causam in Ecclesia tractant coeptam, spretis & relicitis iudicibus ecclesiasticis, laicorum se arbitrio iudicioq; committunt. quo casu, non improbat quidem Concilium sententiam à seculari iudice latam, nec eum non legitimum iudicem fuisse pronunciat, sed tantùm poene nomine priuatum clericum fructu & emolumento talis sententie, propter eius improbitatem. Quod autem illius Concilij Patres tunc agnoscebant Magistratus ciuiles esse legitimos iudices clericorum, ex eo satis intelligi potest, quòd decretum hoc suum ad eum casum restrinxerunt, quo crimen clerico *in Ecclesia fuerit intentatum, vel ciuilis causa fuerit commota.* extra hos casus ergo, clericis licebat impunè, per hunc Canonem, in foro ciuili causas suas

suas persequi, & coram iudice seculari litigare.

Sequutum deinde est celeberrimum Concilium Chalcedonense ann. Dom. 451. quod Can. itidem 9. sic statuit. *Si quis Clericus aduersus Clericum habeat negotium, non derelinquas proprium episcopum, & ad secularia percurrant iudicia. Sed prius actio ventiletur apud proprium Episcopum, vel certe consilio eiusdem Episcopi apud quos utræque partes voluerint, iudicium obtinebunt. Si quis præter hac fecerit, canoniciis correptionibus subiacet.* Ecce ut Concilium hoc sermonem dirigit ad clericos, ne proprijs episcopis relictis, iudices adeant seculares: non autem ad Magistratus & iudices temporales, ne venientes ad se clericos audiant, & causâ cognitâ pronuncient, ac iudicatum facere, iuris ordine compellant. nihil ergo potestati laicorum hoc Canone detrahitur. quinimo verba illa canonis siue decreti, *sed prius actio ventiletur apud proprium Episcopum,* satis ostendunt Concilij Patres id solùm exigere, ut causæ omnes clericorum in prima instantia apud episcopum ventilentur; deinde si opus fuerit, ad secularis iudicis examen deferatur: neq; enim verisimile aut credibile est, ver-

bum illud *Primum* à tot summis & sapientibus viris otiose & superflue posatum fuisse: atq; ita canon ille omnino conuenit cum Nouella Iustiniani constitutione 83. in clericorum gratiam facta. *Nisi Clerici apud proprios Episcopos primum conueniantur, & post haec apud ciuiles iudices.* Non ergo infirmatur hoc canone, sed potius confirmatur iurisdictio secularium iudicium in clericos.

Eodem modo in Concilio Agathensi, sub Alarico Rege, anno Dom. 506. Patres qui eo conuenerant, can. 32. statuerunt, *clericus quenquam praesumat apud secularem iudicem, Episcopo non permittente, pulsare*, quem canonem Gratianus in suum Decretum, mutata lectione, & sensu detorto, non sine flagitio transtulit. Nam quod dixerat Concilium, *Clericus ne quenquam praesumat*, &c. id ille ad suam sententiam hoc modo corruptam traxit: *Clericum nullus praesumat apud secularē iudicem, Episcopo non permittente, pulsare.* Ut prohibitio etiā Laicos includane Clericum coram iudice seculari conueniant: cùm tamen solis Clericis facta sit, nulla de laicis habita mentione. quinimo pars secunda illius canonis manifestè ostendit Concilium ita demum laicis Clericos ad seculares

* XI. q. 1.
Can. Clericorum.

cularia iudicia trahentibus succensere, & poenas ecclesiasticas proponere; si per calumniam vexandi animo id egerint. Sequitur enim in eo Canone: *Si quis verò secularium per calumniam, Ecclesiam aut Clericos fatigare tentauerit, apud seculares iudices scilicet litigando, & conuictus fuerit, ab Ecclesia liminibus, & à Catholicorum communione, nisi dignè pænituerit, coerceatur.* Corrupit autem Gratianus non solum huius Concilij sententiam, sed etiam epistolæ Marcellini Papæ, in eadem Caus. & quæst. can. 3. & pro *Clericus nullum*, posuit *Clericū nullus*. ut mirum non sit, Canonistas, qui Gratiani tantum collectanea perlegebant, falsa lectione deceptos, in hunc quem carpimus errorem incidisse. sed mirum est Bellarminum corruptam illam Gratiani lectionem vtробique sequutum esse, ac non potius veram & genuinam ipsorum authorum in suis Cōtrouersijs, lib. 1. de Clericis. cap. 28.

In Matisconensi autem Concilio I. sub Guntramno Rege habitum, anno Dom. 576. Canon 8. in hunc modum conscriptus est.
Ut nullus clericus ad iudicem secularem, quemcunq; alium fratrem de clericis accusare, aut ad causam dicendam trahere, quocunq; loco præsumat:

mat: sed omne negotium clericorum aut in E.
piscopis suis, aut in Presbyteri, aut Archidiaconom
præsentia finiatur.

Et in tertio Concilio Toletano, quod Æ.
ta 627. hoc est ann. Dom. 589. regnante Rec.
caredo Rege celebratum est, Canone 13. de
Clericis similiter statuitur. Diuturna indiscri-
plinatio, & licentia inolita præsumptio, usque-
adeo illicitis aussibus aditum patefecit, ut Cleri-
ci conclericos suos, relicto Pontifice suo, ad iu-
dicia publica pertrahant. Proinde statuum
hoc de cetero non præsumi. Si quis hoc præ-
sumperit facere, & causam perdat, & à com-
munione efficiatur extraneus.

Hæc illa sunt solennia & ferè sola sacro-
rum canonum decreta, in quibus errorem
suum fundant, qui falso putant Concilia po-
tuisse eximere, & de facto exemisse, Cle-
ricos de potestate Laicorum: quos tamen ip-
simet Canones adeo perspicue redarguunt,
ut nihil necesse sit alia, ad eam opinionem
conuellendam, aliunde accersere. Atq; hæc
ego quidem, non eo animo & consilio, ut
priuilegia clericorum exagitem, aut quod
ca illis inuidiam, vel detrahi cupiā. Scium
qui me norunt, quo semper loco Ecclesiasti-
cos homines habuerim habeamq;. Sacerdo-
tes

tes Dei, ut parentes, veneror, omniq; hono-
redignos censeo. Sed eos, tanquam humilis
filius moneo ne ingrati sint, nec benefacto-
res dedignentur, à quibus tot illis priuilegia
accesserunt. Principes temporales ut Patro-
nos, & libertatis suæ vindices, ac protecto-
res, colere & suspicere tenentur: & non, ut
quidem eorum nunc faciunt, negare ea se
Principibus debere; sed libertatem & ex-
emptionem omnem Pontificijs & Canoni-
cis constitutionibus accepto ferre; quo nihil
ab ingratis animis proficiisci potest ingrati-
us. Non enim à Pontificibus sed à Princi-
bus secularibus, nec à Canonibus sed à legi-
bus, quicquid habent temporalis libertatis
acceperunt.

Cap. XXXIII.

Amplius dicam, & veritatem dicam, li-
acet odium fortassis mihi parituram ab
ijs quibus omnia sunt iniuriosa, quæ suo stu-
dio & desiderio vel minimum aduersantur.
Dicam ergo, & grande verbum proloquar,
cuius forte aut nondum meminit quisquam,
aut si meminit, saltē eos quotū intererat id
scire, non ut debuit cōmonscfecit. Clericos
scilicet

scilicet per totum orbem , quoeunq; ordine
vel gradu sint , non esse adhuc vlo modo
exemptos & liberatos à potestate temporali
Principum secularium in quorum regnis &
regionibus vitam degunt, sed perinde ac ce-
teri ciues ijs subiectos esse in omnibus , qui
ad politicam & temporalem administratio-
nem & iurisdictionem pertinent, inq; eos ius
vitæ ac necis, sicut in cæteros subditos ad e-
iusmodi Principes pertinere; ac proinde qui-
dem posse Principem (de eo loquor qui su-
periorem in temporalibus non agnoscit)
Clerico delictum quodlibet non ecclesiasti-
cum committenti, culpam vel clementia
& indulgentia condonare , vel debit is lege
supplicijs vindicare. Hoc eti durum, & pa-
radoxo simile ijs fortè videatur, qui contra-
riæ opinionis errore imbuti se in solius sum-
mi Pontificis ditione ac potestate constitu-
tos arbitrantur, nec vllis præterea humana-
rum legum constitutionibus obligari : faxo
tamen breuiter ut planè intelligant nihil hoc
verbo esse verius , dummodo faciles aures
velint rectæ rationi aperire . Pendet au-
tem eius veritas ex ijs qui suprà , de melioris
notæ Theologorum sententiâ, posita sunt &
probata : & inde necessaria atque euidenti

con.

conclusione mox demonstrabitur. Primum
igitur positum est & concessum, atq; etiam
firmisimis rationibus & testimentijs confir-
matum, Christianos omnes tam Clericos
quam laicos in Regum & Imperatorum ma-
nu ac potestate fuisse, quamdiu Ecclesia sub
Ethnicis Principibus militabat: Atque hoc
quidem demonstrationis nostræ fundamen-
tum est: cui illud accedit, quod similiter po-
situm est & concessum, nempe legem Chri-
sti neminem iure dominio ^g suo priuare, quia
non venit soluere legem sed adimplere. ac pro-
inde Principibus postea ad fidem perductis
certum est clericos omnes eodem ordine &
loco mansisse, quantum ad subiectionem
temporalem, quo prius erant, Principibus in
infidelitate constitutis. quia lex Christi ne-
minem priuat dominio suo, ut dictum est.
atq; ea ratione priuilegia & exemptiones à
pijs Principibus clericis sunt concessa, qui-
bus neutquam opus illis fuisset, si clerici
non pleno iure, vt antè, sub Principium pote-
state & iurisdictione mansissent. Hæc adeo
clara sunt & aperta & tam supra tot testi-
monijs, tot monimentis, probata & testata,
vt ea repetere hoc loco, aut illis aliquid ad-
dere, opera superuacanea videatur. quod se-
quitur

quitur ergo videamus: videamus inquam, quo modo ex istis principijs superior sententia nostra, manifesta demonstratione, & concludendi necessitate procedat. nempe hoc modo. Nusquam memoriae proditum est ab ullo scriptore, Principes qui istis Clericos priuilegijs & exemptionibus donarunt, ita eos à se liberos dimisisse, ut sibi amplius non subessent, nec Maiestatem agnoscerent, imperio parerent (legantur quæ de priuilegijs illis scripta sunt, ne minimum quidem in ijs tantæ libertatis testimonium repertetur.) Id tantum clericis largiti sunt, ne apud magistratus seculares, sed apud proprios Episcopos & iudices ecclesiasticos conveniantur: hoc autem non est eximere clericos de potestate ipsorum Principum, aut eorum iurisdictioni iudicioq; præiudicium facere, si quando illis libitum fuerit de causis Clericorum cognoscere, quæ modo merè spiritualia non sunt. imo non potuerūt Principes, nec adhuc possunt, clericos in suis regnis constitutos ea libertate donare, ne ip[s]is potestate temporali subsint, neue delinquentes ab ijs iudicari & puniri possint, nisi eadem operâ sese principatu atq; imperio abdicent. est enim proprium Principum inseparabile,

parabile, animaduertere posse in delinquentes, & omnia reipublice membra, ciues inquam omnes, poenis & præmijs legitimè gubernare. Et sicut in corpore naturali membra omnia capiti subjiciuntur, atq; ab eo reguntur, vt monstrosum planè corpus apparet, in quo superflua & à capitis imperio aliena membra conspiciuntur: ita etiam in corpore politico, necesse est membra omnia Principi, seu capiti, esse subdita, & ab eo regi, hoc est præmijs vel poenis affici secundum merita singulorum. Atqui clerici (vt factentur aduersarij) ^a *præterquam quod clericis sunt, sunt etiam ciues, & partes quadam reipublicæ politicae.* quod verum est; & cā ratione inter regni ordines numerantur, primūm que locum obtinent. Ergo vt ciues & reipublicæ politicae partes, Principi subsunt; nec possunt ei in temporalibus, quamuis id ipse vellet, non esse subiecti: alioqui verò aut ipse Princeps non esset, aut non illi ciues. Stultum igitur est existimare Clericum in quacunq; causa conuentum (modò non merè spiritualis sit) posse summi Principis consistorium declinare, aut eius cui, ex certa scientia, Princeps causæ cognitionem specialiter mandauit. Nam quod Principes per-

^a Bellarm.
lib. I. de Cleo.
cap. 28.

raro

raro de causis clericorum cognoscunt, aut suis eas magistratibus mandant, id non potestatis sed voluntatis defectum arguit. Hinc est, ex hoc inquam Principum secularium in clericos imperio temporali, quod nostro seculo Carolus V. Imperator vocari in ius ad se fecit, Hermannum Archiepiscopum Coloniensem, ut de criminibus a clero & Vniuersitate ei obiectis se purgaret: ^b quodq; multis in locis Principes sibi quædam clericorum delicta specialiter vindicanda reseruarunt: eaque suis magistratibus cognoscenda & iudicanda committunt. ut sunt illa crimina quæ priuilegiata vocantur in Gallia, veluti maiestatis, gestationis armorum, adulterinæ monetæ, infractæ securitatis, & similia: neq; per hoc ullam clericis iniuriam fieri, aut ecclesiasticam libertatem aliqua ex parte impediri, minuiue putandum est. Multi ecclesiasticam libertatem in ore habent, qui proflus, cuiusmodi illa sit, ignorant. nos eam alio loco^c, quid sit, & in quibus consistit, vberius explicabimus.

Quæ cum ita sint, nemini, credo, obscurum esse potest, omnem Clericorum libertatem temporalem, tam quoad personas quam quoad res, à secularibus Principibus esse

^a Surinus
commentar.
ann. 1545.

^b Infra cap.
vii.

71.

esse profectam: non autem, ut quidam putant, vel iure diuino debitam, vel à summo Pontifice, aut canonibus, ijs tributam. Nam quod Bellarminus pro supplemento & ratione adfert,^d vt probet Papam & Concilia ^{Dicit.lib.1.} exemisse simpliciter clericos de potestate ^{cap.18.de}
^{clericis.} temporali, legem scilicet *Imperiale* cedere debere legi canonicae, id non vniuersè verum est, sed tunc solum, quando lex canonica de rebus mèrè spiritualibus & Ecclesiasticis lata est: subiectio autem vel libertas clericorum in ciuilibus negotijs, non est res mèrè spiritualis & ecclesiastica, sed potius politica & temporalis, quo casu sacri canones non deditigantur imitari leges ciuiles. ^{e Cap.1.de} Nec maior vis in eo est quod subiicit, *Papam posse Imperatoribus iubere in ijs,* ^{nous oper.} ^{muncias.} que ad Ecclesiæ authoritatem spectant. quasi diceret, Papam potuisse cogere Imperatorem emittere Clericos de sua potestate, quia libertas Clericorum spectat ad Ecclesiæ authoritatem. Nam hoc quoq; falsum esse ex eo dignoscitur, quod nunquam maior fuerit Ecclesiæ authoritas, quam tunc cum Clerici omnes Principibus Christianis, & Principum Magistratibus, temporali subiectione paruerunt. Nec ista quidem clericis exceptio

emptio & libertas ad augendam Ecclesiæ authoritatem concessa est , illa quippe non minor antea fuit ; sed ad eos liberandos à vexatione & molestijs , quas sæpe secularium iudiciorum rigor & seueritas adferebant .

Hinc illa existit quæstio . Liceatne Princibus , in suo cuique territorio sine vlla Ecclesiæ iniuria , priuilegium istud exemptionis clericorum , à secularium iudicium cognitione , aliquo casu reuocare , atq; ad ius commune & statum pristinum rem totam reducere ? De qua non ita pridem consultus & interrogatus , nihil dñm respondi , nisi nouam eam mihi videri , & deliberationem difficilem : licet enim à nonnullis proposita sit , à nemine tamen pro dignitate tractata est . Mōuebat consultores communis & usitata adimendorum priuilegiorum ratio , quam solet ipse met Pontifex , omnesq; Principes obseruare : ea est , si aut reipublicæ noxia esse incipient , aut causa propter quam concessa erant defecerit , aut ipsis priuilegiarij ad malum & illicitum finem abutantur . Et causam quidem huius exemptionis concedendæ adhuc durare , semperq; duratutam dicebant ; reuerentiā nempe quam omnes ei hominum generi exhibere debent :

cius

eius tamen abusum, non sine magno totius ordinis ecclesiastici scandalo, multis in locis adeo frequentem esse, ut id illis beneficium meritò adimi posse videatur. Hæc illi. Sed nos ea de re in libris, *de corruptione seculi*, si Deus vitam & vires dederit, vberius & explicatius disputabimus.

C A P. XXXIII I.

AD argumentum nunc igitur reuertor, quod capit. 32. initio propositum est, & respondeo, nihil illud ad bonorum quantumlibet temporalium nedum ad regni ademptionem pertinere. Certum enim est, & certo certius, excommunicationem, quâ sola separantur & excluduntur peruersi Christiani à consortio fidelium, & communione Ecclesie, nemini patrimonium & bona temporalia auferre; nisi ex eiusmodi causa procedat, quam Princeps temporalis, pœnâ publicationis bonorum vindicandam, suis legibus nominatim sancierit. Quo casu non Papa sed Princeps, non excommunicatio sed legis ciuilis latio bona excommunicato admitt. Papa certè, ne clero quidem à se excommunicato & deposito, siue degradato,

S bona

* Cap. cum
non ab ho-
mine. de
indie.

bona patrimonialia auferre potest. ² Malè quidem ageretur cum gente Christiana, si per solam excommunicationem, latam à iure vel ab homine, excommunicatus rerum suarum dominio excideret: quandoquidem bona semel à fisco harpagata, vix unquam ad veterem dominum revertuntur. atq; ita excommunicatio quæ medicinalis esse debet, esset quodammodo exitialis: propterea quod excommunicatus, licet culpam iusta pœnitentia eluendo, in pristinum statum gratiæ fuerit restitutus, bona à fisco occupata, & forsitan consumpta vel alij donata nunquam aut ægre recuperare posset.

Censuræ igitur ecclesiasticæ, quarum gravissima est excommunicatio, in animas, non in opes laicorum agunt. sicut è contrario, pœnis ciuilibus corpora, non animæ afficiuntur. Cùm itaq; non pontificali sed Principali authoritate, fontes & facinorosi bonorum amissione plectantur: cùm inquam non Pontifex sit, qui ecclesiasticæ iurisdictionis potestate, & vi ac virtute excommunicantis, alteriusue censuræ quantumlibet iustæ & gravis, bona temporalia alicui priuato adimit: sed Princeps tantum politicus, qui ut Ecclesiæ gratificetur, & ei factam iniuriam

riam vindicet, nunc has nunc illas, arbitratu
suo, pœnas in eius contemptores, legibus à
se latis sancire consuevit : qui fieri potest, ut
Papa ipsiusmet Principi, qui super se neminem
in temporalibus iudicem habet, quicq; legi-
bus nullis ciuilibus tenetur, Regnum, Prin-
cipatum, ditionem, dignitatem, omneq; do-
minium, sola Pontificia & ecclesiastica au-
thoritate eripiat ? Nunquid plus ei potesta-
tis in Principes, quam in priuatos, Dei lege,
tributum esse constat ? aut nunquid Prin-
cipibus quam priuatis duriore & deteriore
conditione est viuendum, vt quod Ecclesia
in priuatum nequeat, id in Principem possit
exercere ?

Sed vt huius rei veritas aliâ adhuc ratione
evidenter appareat, quero ab istis, vtrum
Papa maiore nunc cum authoritate Regi-
bus & Imperatoribus præsideat, quam quâ
olim prædictus erat, antequam Constantini
& aliorum Principum largitate, ad tempo-
ralem principatum esset euectus ? an verò
pari omnino ; cā scilicet quam Christus Pe-
tro contulit, & quam nemo mortaliū angus-
tare vel amplificare potest, quamque, a-
missio omni principatu seculari, non co mi-
nus ad finem usque seculi retinebit ? Et si

S 2 maiore,

maiore, vnde illa tandem à Deo ne, an ab hominibus neutrum certè sine manifesta calumnia affirmari potest. Ecquis enim, cui sanum est cerebrum, vñquam dixerit, nouum aliquod imperium in Reges & Princes Christianos à Deo Pontifici datum, ex eo quod ipse temporaliter quibusdam in locis regnare, & diadematus simul ac mitratus in oculos hominum prodire cœperit? aut si dicat, vlla id possit vel ratione vel authoritate comprobare? Multo autem minus talis ei ab hominibus authoritas accessit. quia ut vulgo dici solet, *actus agentium non ope-*

^{a L. non om. nū 19. D. de reb. cred.} *rantur vltra ipsorum voluntatem.* ^b & quamuis Reges & Imperatores Christiani, suas Christi vicario ceruices in spiritualibus submiserint, & adhuc submittunt (qui modò fidem orthodoxam profitentur) tamen nemo omnium in temporalem Papæ ditionem & potestatem cōcessit. nemo non liberam atq; intactam suam iurisdictionē secularem sibi reseruauit. quod si forte aliter ab aliquo factitatum inueniatur, id exceptionis loco habendū est, per quā regula in non exceptis solidius confirmetur. Ex hoc autem fundamento, quod certissima ratione nititur, argumētum optimum ad hanc formā redigi potest.

Suumus

Summus Pontifex non habet nunc maius imperium in Principes temporales, quām habuit antequā ipse esset Princeps temporalis.

Atqui antequam esset Princeps temporalis, nullum in eos temporele imperium vlo modo habuit.

Ergo nullum nunc quoq; in eos vlo modo habet.

Propositionis veritas adeo est perspicua, vt eam alijs argumentis ostendere, nihil sit necesse. Assumptum autem probatur hoc modo.

Nemo inferior & subiectus habet imperium in suum superiorem & Dominum, vt possit eum iudicare in eo ipso in quo est ei subiectus.

Papa antequam fieret Princeps temporalis, erat Regibus & Imperatoribus, quantum ad temporalia, inferior & subiectus.

Ergo non habuit in eos temporele imperium, vt possit illos in temporalibus iudicare.

Huius quoq; syllogismi propositio omnem extra controversiam est, cūm nemo nisi à superiore iudicari possit, à superiore in-

quam in ea ipsa re de qua iudicium constitutum est. Nam, ut saepius dictum est, *par in parem nō habet imperium.* & per rerum naturam fieri non potest, ut unus & idem sit simul inferior & superior, in eodem potestatis genere, respectu unius & eiusdem: non magis quam ut idem sit pater & filius respectu unius & eiusdem, eaq; ratione vtitur Bellarminus ut probet Papam *nō posse submittere seipsum sententia coactiva Conciliorum*^{c.}. As-

^{a Lib 2. de concilij. ca. 18.} sumptionem fatentur aduersarij, cum affir-

ment, & rationibus liquidò confirmant, ex-
ceptionem (scu mavis exemptionem) clericorum in rebus politicis, tam quoad personas,
quam quoad bona, iure humano introductam
esse^d. Nam teste Augustino, *iura humana,*
^{e lib. 1. de civ. cap. viii.} sunt iura Imperatorum, quia ipsa iura humana
per Imperatores & Reges seculi, Deus distri-
buit generi humano^e. Ab Imperatoribus er-
go & Regibus habent Clerici, quicquid ex-
emptionis & libertatis est, quā nunc in rebus
politicis toto orbe perfuruunt, ut supra pro-
ximo cap. ostendimus: idq; gratuitò: non e-
num ut ea Clericis beneficia concederent,
cogi ab Ecclesia ullo modo potuerunt.
quandoquidem nulla id lege diuina expres-
sum & cautum reperitur: & lex Christi ne-

minem

minem iure dominiōq; suo priuat, vt ipsi factentur, & nos s̄apius monuimus. Ideoque, vt ipsorum fert doctrina^f, *Episcopi Regibus*^e *Antbor.*
in temporalibus rebus, & *Reges Episcopis in*
spiritualibus subiecti esse debent. His omnibus
consequens est, Clericos communi reliquo-
rum ciuium iure in rebus politicis & tempo-
ralibus vsos fuisse, & secularium iudicium
potestati æquè subiectos, atq; ceteros ciui-
tatum incolas, antequam istis exemptio-
num priuilegijs à Pijs Principibus donaren-
tur: nec ullum in ea re inter episcopum Ro-
manum, siue Papam, & alios clericos di-
scrimen fuisse, multi sancti Pontifices inge-
nuè fassi sunt. Quod ergo fieri potuit, factum
esse fingamus: Pontificem scilicet nullo ad-
huc Principatu aut priuilegio temporali do-
natum, sed sicut eius coepiscopi & fratres in
Gallia, Hispania, Britannia, alijsq; in regnis,
sub alieno imperio vitam degere. Nonne su-
perioris argumenti necessitate euinceretur,
non posse cum Principes, quibus temporali-
ter subiectus est, in temporalibus iudicare ac
punire? Aut ergo maius nunc imperium in
Reges & Imperatores nactus est, per exemp-
tionem & priuilegia ab ipsis concessa, quam
antea habuit; aut eos adhuc non poterit in

Quod si fortè aliquis tam sit inceptus, ut dicat, Papam semper hanc potestatem ab ipso Christianæ Ecclesie primordio habuisse, iudicandi scilicet ac deponendi malos Principes, sed iniuriā temporum, ex accidente quodam impeditum fuisse, ne eam exerceret, quamdiu illis quoad temporalia subiectebatur: nunc verò, postquam temporali Principium iugo subtractus est, & Princeps temporalis effectus, nihil esse quod impedit at quo minus iurisdictionem illam liberè exerceat. si quis inquam hæc tam vana iactet, non aliud ei respondendum est, nisi non solum falsa, sed etiam ~~assirata~~ esse quæ dicit, hoc posito quod aduersarij fatentur, quodque verissimum est: Pontifices nimis, antequam à pijs Principibus temporali iurisdictione penitus eximerentur, fuisse ipsis de iure & de facto subiectos. Impossibile enim est eos tunc habuisse illam potestatem: quia non competit nisi iure superioritatis. implicat autem contradictionem, Papam fuisse iure superiorem, & iure subiectum, eodem tempore, & in eadem potestatis specie, respectu unius & eiusdem. & naturalis rerum ordo non patitur, vt inferior

inferior siue subiectus superiori & dominanti imperet. Cùm itaque absurdum sit, & impium, existimare Christum Salvatorem, qui non venit soluere legem, sed adimplere, aliquid contra legem naturalem, & sanctissimam viuendi normam statuisse, necesse est magno eos in errore versari, qui asserunt Petro, & in eius persona cæteris Pontificibus ei succendentibus, supremam hanc, de qua sermo est, potestatem, à Christo fuisse collatum: cùm nihil ad eius rei fidem faciendam adferant, præter rationes quasdam remotas, & parum firmas, ex similitudinibus, comparationibus, allegorijs, & id genus alijs consarcinatas, vt ex ijs quas iam refutauimus videre est: quæ omnes reijciendæ sunt, & nihili faciendæ, quando ad eas positas & cōcessas absurdum aliquod, vt in proposito, consequitur; vel quando probabiliores, & fortiores rationes in Scripturarum & Patrū authoritate fundatae contrariam sententiam propugnant.

Superest postremum Bellarmini argumētum, in quo refutando non multa opera opus est. *Tertium, inquit, argumentum est: Potest pastor, ac debet, omnes oves ita pascere, ut eis conueniat. Ergo potest ac debet Pontifex Christianis*

*Christianis ea iubere, atq; ad ea cogere, ad qua
quislibet eorū, secundūm statum suum, tenetur.
id est singulos cogere, ut eo modo Deo serviant,
quo secundūm statum suum debent. debent
autem Reges Deo servire defendendo Ecclesi-
am, puniendōq; hereticos & schismaticos. Ergo
potest ac debet Regibus iubere, ut hoc faciant,
&, nisi fecerint, etiam cogere per excommu-
nicationem, aliasq; commodas rationes.*

*Non video equidem quid hoc argumen-
to contineatur, quod Pontificis authorita-
tem & potestatem temporalem confirmet,
infirmetue. Nam eius principium de pastu
spirituali necessariò intelligendum est. fa-
cultates enim Pontificiæ, quamvis magnæ
sint, reficiendis omnibus ouibus pastu cor-
porali non sufficerent. finis quoq; siue con-
clusio, de coercione & compulsione spiritua-
li intelliigi debet: ait enim cogere per excom-
municationem, aliasq; commodas rationes,
subaudi Ecclesiasticas. Papa enim est pastor
Ecclesiasticus, non temporalis, nisi quatenus
ipse nunc certis in locis temporalem princi-
patum obtinet. Concedimus ergo totum
istud argumentum, & vlt̄rō fatemur, ac pro-
fitemur, Papam omnibus Principibus spiri-
tuali potestate imperare, illisq; iubere posse,*

vt

ut faciant quæ ad suam suorumq; salutem pertinent, & ni faxint, *etiam cogere per excommunicationem, aliasq; commodas rationes.* Commodæ autem rationes sunt omnes rationes spirituales, non autem temporales, nisi à temporali magistratu expediantur. Idq; animaduertens Ioannes Driedo in libris de libertate Christiana ^b, postquam ostendit ^{b Lib.2.c.2.} duas hæcce potestates & iurisditiones iure diuino in Ecclesia esse distinctas, & omnem potestatem secularem in spiritualibus subiectam esse Papali potestati, ita ut Papa ratione curæ pastoralis potestatem habeat in Imperatorem Christianum, perinde atq; pater spiritualis in filium, & tanquam pastor in ouem suam, ut possit eum iudicare & corrigere, si laberetur in heresim, aut denegaret publicam iustitiam pauperibus & oppressis, aut leges conderet in præjudicium Christianæ fidei. (quæ omnia nos quoq; asserimus) Nullam aliam iudicij & correctionis Papalis, in Imperatores sic delinquentes, poenam, nisi solam excommunicationem ponit : quod sciret nimirum Pontificiam potestatem & iurisdictionem spiritualibus poenis esse contentam, nec progredivterius posse, nisi in temporalis potestatis fines excurrat, & alienam iurisdictionem,

iurę

iure diuino à sua distinctam & separatam in-
uadat. Non est autem cōmoda ratio & via,
quam ineunt aduersarij, de malis Regibus
imperio deponendis: quin potius omnibus
modis incommodissima. tum quia vix vn-
quam ipsis Pontificibus aut Ecclesiæ felici-
ter succedit: sed infinitas in Ecclesiam &
Rempub. Christianam calamitates, exin-
testinis discordijs, schismatis, & bellis ciuili-
bus, solet inuehere; tum etiam quia respectu
Papæ, cui spiritualia tantum commissa sunt,
talis ratio non potest non videri prorsus aliena,
atq; ex usurpata iurisdictione procedere:
1. filius. 15.
D. de cond.
inst. l. 4. 5.
condemna.
tum. D. de re
indic.
ac proinde ¹ neq; commoda, neq; iusta, neq;
possibilis est censenda. Hactenus rationes
omnes, & ex rationibus argumenta, quibus
Bellarminus conatur ostendere Papam ha-
bere supremam in Principes seculares pote-
statem *indirectè*, pro ingenij mei tenuitate,
trutina nudæ & apertæ veritatis expendi.

C A P. XXXV.

Pvtabam initio, cùm hoc opus ordiret,
satis esse, rationes omnes quibus vir iste
doctissimus vtitur, diligenter excutere. Sed
quoniam remittit nos ad alia, quæ apud Ni-
colaum

colaum Sanderum extare dicit (*vide plura;*
 inquit, apud Nicolaum Sanderum lib. 2. cap. 4.
de visibili Monarchia, ubi etiam multa ex ijs,
quaæ diximus, inuenies) operæ pretium me
 facturum arbitror, si illa quoq; Sanderi, quæ
 reliqua sunt, in medium protulero; ne no-
 stræ scriptio[n]is lector curiosus, aliquam ad-
 uersæ partis rationem omissam esse querar-
 tur: & ideo omissam putet, quòd talis sit quæ
 facile conuelli nequeat. Constat quidem in-
 ter omnes, qui illos Sanderi libros non rap-
 tim & limis oculis percurrerunt, omnem
 eum mouisse lapidem, & plurima præter
 cæteros argumenta corrugasse, vt Papam
 istâ, qua de agitur, temporali potestate in
 omnes Christianos præditum esse demon-
 strat. Sed verisimile tamen est, virum illum,
 aut acerbiore in suam Reginam Elisabethā
 odio, cuius è regno exulabat, aut nimio in
 summum Pontificem Pium V. studio, cui
 multis nominibus erat deuinctus, aut alio,
 nescio quo, affectionis animi fumo vsque-
 adeo fuisse occæcatum, vt non viderit se
 multa, non solum falsa & aliena, sed etiam
 à communi sensu & rationis iudicio abhor-
 rentia, pro certis & solidis argumentis vsur-
 pare. Eius ergo reliqua argumenta à Bellar-
 mino

mino de industria, ut opinor, prætermissa, ad compendium huc transcribam.

1. Argumen-
tum.

Vnum igitur ex eo deducit, quod Sauli regnum ablatum fuerit, quia præcepta Domini, per Samuelis ministerium ei nunciata, non obseruauerat. Vnde sic colligit. Ergo cum post Spiritum Sanctum de cælo missum, non minor possit esse nunc in Ecclesia Christi spiritalis potestas, quam in Synagoga olim fuit: etiam nunc fatendum est, eum Regem, qui Dominum per summi Pontificis os loquentem audire contempserit, regni iure ita priuari posse, ut alius interim ab eodem Pontifice in Regem vngatur, vtq; ab illo die is verè sit Rex, quem Pontifex ritè inunxit, aut alias conse-
crauit, & non is qui manu satellitum armatum regni solium occupauit.

2. Argumen-
tum.

* 3. Reg. II.

Aliud ex eo, quod Ahias Silonites, viro adhuc Salomone, prædixit Ieroboam decem tribubus præfuturum^a. Ex quo intelligitur, inquit, vel totum regnum, vel partem aliquam, ab aliquo Rege per spiritualem Ecclesia potestatem auferri posse. Quae enim potestas olim fuit in sacerdotibus & Prophetis, eadem nunc est in Pastoribus & Doctoribus Ecclesie, quorum est ita saluti animarum consulere, ut non patiantur, per impij Regis inobe-
dientiam

dientiam & tyrannidem, infinita multitudine populum ad schisma & heresim compelli & pertrahi.

Tertium ex eo, quod Elias vnxit Asael ^{Argu-}
mentum. Regem super Syriam, & Iehu Regem super Is-
 rael, & Elisaum vnxit in Prophetam pro se ^b, ^{a. 3. Reg. 19.}
 ut qui fugisset manus Asael, occideret eum
 Iehu, qui autem fugisset manus Iehu, interfice-
 ret eum Eliseus. Qua figura, inquit, quid aliud
 significatum est, quam complures potestates id-
 circa in Ecclesia Dei excitatas errectas esse, ut
 quod per unam carum non sit, per alteram fiant:
 quarum potestatum ultima & suprema sit pe-
 nes prophetas, hoc est, penes Ecclesia Dei pasto-
 res & doctores? Nam ut Elisei gladius ulti-
 mo loco enumeratur, velut quem nemo effuge-
 re possit, etiam si gladium vel Asaelis, vel
 Iehu effugerit: sic spiritalis potestatis censu-
 ra cuiuslibet nullo modo potest, etiam si quis pote-
 statis secularis gladium effugerit. Spiritalis
 enim potestas non utitur corporali aut visibili
 gladio, qui certius modis impediri potest, sed ut-
 tur gladio spiritus, qui pertransit omnia lo-
 ca, & usque ad animam illius pertingit quem
 petit.

His deinde Historiam Eliæ, varijs notis
 & allegorijs à se excogitatis, prolixè interpo-
 latam,

latam, argumenti loco attextit: vt ostendat materialem gladium parere spirituali: & non solum summum Pontificem, sed reliquos etiam Ecclesiæ Pastores, habere potestatem tam in corpora & bona, quam in animas omnium Christianorum; quod ante eum nemo sanus, vel per somnium vñquam cogitauit. Id autem quam inscitè, & parum congruenter, ex propositis à se argumentis deducat capite proximo patefaciam.

Argumentum autem ex Eliæ persona, & rebus ab eo gestis, ad suum institutum in hunc modum accommodat. Elias per gladium spiritus, hoc est, per preces suas praecepit igni, ut de calo descendere, atq[ue] eos Quinquagenarios consumeret, qui despecta Propheta spirituali potestate, dicebant ad eum in terrena potestatis nomine: homo Dei, Rex praecepit ut descendas &c. & pre terrena potestate contemnebant illam spiritalem potestatem, qua Elias præditus erat, & cum irrisione salutarunt eum, homo Dei. atque ita deinceps progreditur. Nonne potuisset Elias, ad cuius vocem ignis de cœlo descendit, & Quinquagenarios deuorauit, dicere alicui Principi viro aut magistratui, si affuisset, quia istimilites me, & in me Denm, cuius propheta sum,

con-

contemnunt, irruerunt in eos; & occide eos? aut quod ministerium ignis de celo præbuit, id ipsam non poserat gladius terrenus præstissime? Si ignis, inquit, nobilissimum elementum est, quæ terra vel etiam ea metalla quæ ex terra effodiuntur: non video quin is qui ignem euocauit de celo, qui imperio ipsius satisfaceret, multò magis potuerit Magistratus gladium portanti dixisse, ut eum gladium pro se contra quemcunque Regem exereret ac stringeret. Cuius sententiae firmamentum hoc tantum ab eo positum est, nihil apud prudentes viros referre, quid ex ijs fiat, que eiusdem ponderis & momenti sunt. Non addam hinc quartum & quintum argumentum, quibus vtitur ex historijs sacris de Ozia ^a, & Athalia ^b. quod ea nimirum Bellarminus inter exempla re-
^a 4. Reg. 15.
^b 2. Paral. 26.
tulerit, de quibus post, suo loco, agendū est. ^c 4. Reg. 11.
^d 2. Paral. 23.
Haec sunt igitur illa Paraleipomena, ad quæ Bellarminus nos remittit, & quæ minimè mirum est cum (utpote disputatorem subtilē & acutum, & oratorem non parūm vehementem) leuiter tantum indicasse, nec in suum opus transtulisse. tot quippe manifestis & insignibus vitijs laborant, vt non ab homine Theologo & in diuinis exercitato: sed a sciole aliquo profano, Theologia &

T

Scrip-

Scripturis intemperanter abutente, exco-
gitata videantur. adeo scilicet nihil est eo-
rum, quæ argumenti loco in illis assumit,
quod cum quæstione & re controversa co-
hæreat.

C A P. XXXVI.

*Primi argu-
menti refu-
tatio.*

Primùm itaq; in eo fallitur, & errat lar-
giter Sanderus, quod aliquas Synagogæ
partes fuisse in abdicando Saule autem.
est enim plusquam manifestum, id totum
extraordinario Dei iudicio atq; imperio, à
quo omne regnum & potestas est, absq; vlla
sacerdotum, seu Synagogæ ordinaria iuri-
dictione, mandatum, denunciatum, & exitu
rerum completum fuisse ac peractum: &
quo liquet, comparationem Ecclesiæ Chi-
sti & Synagogæ, vel Samuelis & Papæ, per-
peram & inscienter in hac re ab eo factam
esse. Nam quanquam fateamur, quod res
est, non minorem Ecclesiæ Christi, imo lon-
gè maiorem, quam Synagogæ, spiritualem
potestatem esse: tamen non idcirco, non in-
quam ex comparatione potestatis & autho-
ritatis utriusque Ecclesiæ, consequitur, sum-
mum Pontificem posse Regem, Dei manda-
ta aut negligenter aut contemnentem,

re regni priuare, & alium eius loco inaugu-
rare: quoniam Synagoga nunquam ea po-
testate prædicta fuit. Nusquam enim in vete-
re Testamento legitur, Synagogam Iudeo-
rum, aut eius pro tempore Pontificem, Regi
alicui legitimo Israe lis vel Iudea, quantum-
libet impio, peruerso, & crudeli, regnum ab-
rogasse, siue eum regni iure priuasse (ut ille
ait) & alium eius loco substituisse. quo sit ut
nullum inde argumentum; nullumq; exem-
plum in noua lege sumi possit.

Prætereo quod Samuel, licet magnus
propheta fuerit, Pontifex tamen non fuit, ac
ne sacerdos quidem; sed tantum Leuita ^{*}: qui propterea nihil ordinariâ spiritualis juris-
dictionis potestate aduersus Saulem facere
potuit: multoq; minus secularis iudicij au-
thoritate, quod ea se antea, populo Regem
petente, publicitus abdicasset. Nudum igitur
ministerium Samuel in hoc negotio ex-
equendo, propè inuitus, & precibus ac la-
chrymis reluctans, præbuit: & accepto spe-
ciali mandato, tanquam diuini iudicij nun-
cius à Domino missus, extraordinaria legati-
one functus est. Idq; ex eo patet, quod ubi
ad Regem venit, Sine me, inquit, & indicabo
tibi quæ locus sit Dominus ad me nocte. Fa-

^{* Hietonym.}
^{lib. 1. aduers.}
^{Iesuian.}
^{vide Gene.}
^{brar. in}
^{Psal. 98.}

cessat igitur hoc argumentum ab extraordinario Samuelis ministerio, & Saulis reiectione nequicquam petitum: utpote cum quo ordinaria Ecclesiæ Christianæ, vel summi Pontificis potestas, nullam comparationem aut proportionem, nullam conuenientiam vel similitudinem, ullo modo habeat. Deus Saulem statim reiecit, & stirpi eius regnum ademit. At Reges alios, qui videbatur Saule nequiores, super populum suum regnare, & regnum ad filios transmittere, passus est. Ita placitum fuit in oculis eius. *Deus ultionum*

^b Psal. 91. *Dominus libere egit* ^b. & omnia quæcunque

^c Psal. 113. *voluit fecit* ^c. nec alia quærenda ratio; *m*ius vult miseretur, & quem vult indurat. nec ei quisquam dicere potest, *quid me feci* ^d?

^d Rom. 9. *Nunquid idem de Ecclesia aut summo Pontifice credendum?* sunt illis certib[us] ac termini, quos præterire non possum. *Ecclesia iuribus & legibus regitur, siue debet regi*, ut ait Ioan. de Turre crenata ^e. Et ideo

neq[ue]; Ecclesiæ, neq[ue]; eius Rectori Pontifici, de regnis & rebus omnibus, absoluta libertate, & more diuino statuere, cunctaq[ue]; pro arbitrio disponere, permisum est. id illis tantum licet, quod de ipsorum potestate sacris voluminibus, aut traditionibus Aposto-

^a Ad Can.
coniunctio.
ut 25. q. 2.

lici

licis comprehensum est. Quæ cùm ita sint,
nemo ratiocinandi peritus non statim vi-
deat, argumentum ex rebus à Samuele ge-
stis deriuatum, non posse ad Pontificiam iu-
risdictionem stabiliendam ullo modo con-
cludi: nisi vel ab ordinaria Synagogæ (in qua
tamen Samuel primas non tenebat) ad or-
dinariam Ecclesiæ Christianæ potestatem,
vel ab extraordinario Samuelis ministerio,
ad extraordinarium similiter Papæ ministe-
rium deducatur: quorum illud a Synagoga
ad Ecclesiam, licet in forma, ut aiunt, rectè
concludi possit, inefficax tamen est quan-
tum ad propositum, quia peccat in materia:
quod Synagoga nimirum nullam vñquam
in Reges temporalem potestatem habuerit.
Hoc vero, non nisi eo casu valet, quo idem
nunc Papæ, quod olim Samueli, contingat:
ut scilicet quemadmodum Dominus ad Sa-
muelm de Saul locutus est, ita ad Ponti-
ficem aliquando nominatim de certo ali-
quo Rege abdicando, & alio in eius locum
substituendo loquatur. tunc enim quin par
Samuelis Papæ potestas sit, parque in exe-
quendo Dei mandato ministerium, negari
non potest. Sin minus, sin inquam nihil Pon-
tifici in aurem expressum loquatur Dominus,

qui fieri potest, quæso, ut, cum Regem aliquem de solio pellere propria authoritate cupiat, contendat se id facere exemplo Samuelis, quem Deus cum speciali mandato, & extraordinaria missione, ad suum de Saulis abdicatione decretum nunciandum delegavit? Samuel certò sciebat Dominum reieccisse Saulem & totam eius sobolem, ne regnaret, id enim Dominus indicauit. At Papa nescit an Deus reiecerit eum necne, quem ipse cupit deponere, nisi hoc ei Deus speciatim reuelauerit. Quandoquidem nihil certius ex Scripturis, quam Deum Reges malos, & verbis sui contemptores, varijs de causis tolerare, atq; ad tempus regnare facere: quos vbi vilum ei est, aut conuerit protinus aut euertit. & saxe contingit ut quos Papa, qui secundum faciem iudicat, regno indignos ex præsentis vitæ statu & moribus pronunciat; eos Dominus, cui omnia sunt præsentia, conuersis ad bonam frugem animis, regno dignissimos esse ostendat. cuius rei memorabile iam exemplum nostra ætate, nec ita pridem vidimus. Quis enim ignorat (ad laudem & gloriam tanti Regis hoc dicam) Henricum IV. qui regni Francici habens scelicissime nunc moderatur,

tur, atque utinam diutissimè moderetur, à Gregorio & Sixto Pontificibus, non solum excommunicatum & anathematizatum, sed ita reiectum & abdicatum fuisse, omniq; iure regni priuatum, vt eum etiam suis censuris, cuiuscunque regni vel principatus incapacem declararent: quorum iudicium te ipsa irrigit Dominus, & Regem illum ab ipsis reprobatum, regno amplissimo dignissimum esse ostendit. Hęc igitur cum ita se habeant, atq; ad nutū diuinū variētur, qui scire possit, aut cognoscere voluntatem Dei Pōtifex, nisi instar Samuelis fuerit prēmonitus? (Quod igitur ait Sanderus, *cum Regem, qui Dominū per summi Pontificis os loquētem, &c.* verum est in casu quo proponatur Pontifex ea exequi quę Dominus ei speciali reuelatione imperarit. Alioqui vero quid dicemus? Ergone Philippus Pulcher, quod Bonifacium superbissima ambitione tumentem audire noluit, Dominum per summi Pontificis os loquentem audire contempsit? vt ob id regni iure priuari, & aliis eius loco substitui à Bonifacio potuisse credatur? Ergone Ludouicus XI I. quia Iulium II. loricatum & militis magis quam Pontificis partes obeuntem, audire noluit, Deum per os Pontificis lo-

quentem ita contemptissime videtur, ut & ipse & eius factores damnati, & regnis exuli, arbitrio hominis priuato odio æstuantis meruerint? talia credere, inscitiam Deus bone, an insaniam appelle? Hæc de primo Sanderi argumento à nobis proposito satis.

Secundum eius argumentum (vt ingenij mei imbecillitatē ingenuè fatear) quorū spectet vix satis intelligo. Nam vt ad id, de quo agitur, probandum aliqua eius vis & sufficientia sit, atq; ei consequens quod concluditur, necesse est duas falsissimas suppositiones, tanquam veras & necessarias, prius admittere: quatum vna est, Eos qui vel aliquid euidentur, Deo reuelante, prædicebant; vel aliquid faciendum, eodem iubente, præcipiebant, potuisse id quicquid erat, suo iure, hoc est, propria authoritate, & ordinaria munetis sui potestate, sineulla speciali reuelatione iussōue diuino, mandare faciendum, aut alias per seipso exequi ac perficere: quasi Ahias Silonites, quem Deus singulari mandato: d Ieroboam miserat, vt ei nunciaret se decem illi tribus de regno Salomonis daturum, his verbis. *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.*

tribus. quasi inquam Ahias, sine eiusmodi expresso Dei mandato, & sineulla speciali reuelatione, potuisset vel Ieroboam, vel alium quemlibet, in regnum aut partem regni Salomonis vocare: quo nihil aut falsius aut absurdius dici potest. Altera verò suppositio est, Sacerdotes & Prophetas omnes, in veteri lege, dandi & auferendi regna, prout saluti populi expedire iudicassent, potestatem habuisse. quod & ipsum quoq; falsissimum est: & cuius nullum neq; exemplū, neq; vestigium, aut indicium aliquod in Sacris literis reperitur. Cùm itaq; huius secundi argumenti tota vis in his duabus falsis suppositionibus ita fundata sit, vt nisi ijs concessis, rectè concludi nequeat: satisq; cōstet, à potestate delegati à Principe, ad potestatem ordinarij, non esse firmam consequen-
*Delegatus à
Principe, in
causa fibi cō-
missi, est
maior ordi-
nario & po-
test cum cō-
pellere.*
tiam: quis non innato quodam iudicio cer-
nat, hoc totum quod ab Ahiae prædictione
traxit, tam ab eo quod probandum suscepit,
quam quod maximè esse remotum?

Tertium quoq; argumētum est eiusdem ge-
neris: quid enim commune habet missio ex-
traordinaria Eliæ, ad certa negotia speciali-
ter exequenda, cum ordinario Pontificis of-
ficio? aut quæ cohærentia & connexio ha-
rum

rum propositionum esse potest; Elias, Dominus nominatim iubente (id enim omisit Sanderus, quod sine vitio tamen præteriti non potuit) *Vnxit Asael Regem super Syriam, & Iehu Regem super Israel, & Elisaum Prophetam pro se:* Ergo summus Pontifex potest regna, & principatus, quibuslibet auferre vel conferre, prout expedire censuerit. Coniungi enim hæc inter se nequeunt, nisi hoc posito & concessio medio, *tantum posse Papam, ordinaria sua iurisdictionis auctoritate, sine expresso Dei mandato, quantum Propheta, Domino specialiter & expressim iubente, potuerunt.* quod sine magna diuini Numinis iniuria dici non potest.

Quod autem ad gladium Elisæi attinet de quo loquitur: eum doctè primùm, ac piè per allegoriam explicat, vt scilicet intelligatur de gladio spirituali, qui est in Ecclesia, & in manu summi Pontificis, quem nemo qualis est, siue Rex siue Imperator, potest effugere: quique postremo loco recensetur à Domino, tum quia ineuitabilis est, & propere a plus cæteris timendus: tum etiam quia illis solum corpora, hoc animæ occiduntur. At postea dum progreditur suo more, & locum illum Scripturæ, atq; alium de vindicta

Elix

Eliæ in duos Quinquagenarios & eorum milites, ad potestatem temporalem summi Pontificis, per interpretationem transfert, in fœdum illum errorem prolabitur quem suprà notauimus. Prophetas nimirum, sine villa speciali delegatione vel reuelatione diuina, potuisse iure arbitrioq; suo multare & punire, etiam capitali supplicio, eos omnes quos Deus, vel ad Maiestatis suæ gloriam manifestandam, vel ad seruorum suorum iniurias vindicandas, occulta dispensatione per miraculum, aut aliter vlcisci decreuerat: & quod Deus uno tantum modo faciendum præcepit, id ipsos alijs modis & medijs, vt libitum illis erat, exequi potuisse. Ut inde Papam, (cuius non minor, imo maior in noua lege, quam fuerit olim Prophetarum & Sacerdotum in vetere, potestas est) autoritate Apostolica tantundem posse facere, velut necessaria consequuntione ostendat.

At quis nesciat Deum multa precibus seruorum suorum concessisse, multa & sine precibus, eorum gratia mirabiliter operatu, quorum nihil illis, ipso non prius iubente, aggredi vel tentare, nedum exequi ac perficere, vlo modo aut medio licuisset? Cuius tci in personis Prophetarum perspicu, atq;
in

in promptu ratio est. Siquidem inter omnes constat neminem prophetarum, cum imperio & iurisdictione ordinaria, populo Hebræo præfuisse, præter admodum paucos, qui Prophetæ simul ac Principes populi & Iudices erant: ut Moyses, Iosue, Samuel, Dauid. Cæteri verò quantumlibet entusiastici, in priuatis sine villa temporali Dominatione agebant, ea solùm nunciantes & exequentes, de quibus Dei spiritu admonebantur: eratq; omnis eorum præscientia ita diuinitus temperata & coercita, vt neq; omnia, neq; omni tempore, sed quatenus quidque Dei spiritu cum illis communicabatur, cognoscere ac prædicere possent. Cuius rei testis est Iadon Propheta, qui cùm à falso Propheta deciperetur, affirmante angelum sibi in sermone Domini esse locutum, nō intellexit eum mentiri; quia id ei Dominus non reuelauerat: ac propterea frauduléter sedu-

^{3. Rg. 13.} Etus, atq; ad interitum perductus est. ⁵ testis & Elisæus, qui, misera Sunamitide ad eius pedes iacente, dixit Giezi volenti eam amouere, dimitte illam, anima enim eius in amaritudine est, & Dominus cœlauit à me, &

^{4. Rg. 4.} non indicauit mihi^h. ⁶ ob omnia

Quod igitur querit Sanderus, An non potuerit

potuerit Elias dicere alicui Principi viro, aut
 magistratui si affluisset, *irruer in istos milites,*
 & *occide eos? & an peccasset ille Princeps, si ad*
verbum Eliae, Regis subditos occidisset: id non
 nisi cognito diuinæ iussionis tenore in fin-
 gulis negotijs resolui potest. Itaq; quod ad
 Eliam hoc casu attinet: Si Deus illi conces-
 sit, vt vel specialiter gladio, vel generaliter
 quoquo modo, in tales fontes animaduer-
 teret, nemini dubium est, quin gladij pote-
 statem & executionem cuilibet mandare
 sine culpa, & mandatum suscipere quilibet
 sine peccato, potuerit. Sin vero Dominus,
 vt est verisimile, hoc ei tantum reuelauerat,
 se impios illos derisores, igne cælitus demis-
 so perditurum: id ei tantummodo expe-
 etandum erat, aliud autem nihil humano
 more in eos moliri, aut penas ciuiles suo ar-
 bitrio statuere, sine feculere licuit: quod
 nullam neq; ordinariam, neq; mandatam &
 delegatam, ad id faciendum, iurisdictionem
 à quoquam, Deo hominéue, accepis-
 set. Ob eamq; causam peccasset ille quidem
 grauiter, si Principi viro aut Magistratui ta-
 le quid iussisset, aut suafisset: peccassent &
 hi, si eius iussa capescendo, Regis subditos
 interemissent¹. Nihil certius, & apertius po-
 test

L. non lo.
 lum. 11. §. 5.
 mandato. D.
 de iniur. lob.
 da. C. de in-
 lit. & sub-
 lit.

test hac distinctione proponi : vt mirum sit tam absurdam Sandero sententiam excidisse, qua putet Eliam potuisse simpliciter, & sine expresso Dei iussu , Regis militib[us] nec em, quoquo modo libuisset, inferte Rationes autem, quos firmandæ suæ sententiæ attribuit, fruolæ sunt, & prorsus indignæ quæ ab actoris iudicij homine, præsertim Theologo, ad eiusmodi quæstionis decisionem afferantur.

Quod ministerium ignis de cælo præbuit, inquit, id ipsum non poterat gladius terrenu[m] præstissime? Sane quidem poterat, & non solum gladius, sed telum aliud quodlibet, si Deo imperante fuisset adhibitum : nec vilis inquam de eo dubitauit. At quoniam Dominus aduersus Quinquagenarios igne tantum vltionem parabat, d[e]q[ue] eo Prophetam

¶ Lyran in illius locum. in spiritu certum fecerat[¶]; alio se vindicare instrumento vel modo, neq[ue] debuit Elias neque potuit : nisi id ei pariter eodem

spiritu fuisset indicatum. quia in non regulatis, neque ordinariis neque extraordinariis iudex erat. Præterea si, quod leges humanæ statuunt, cum damnatur aliquis, ut gladio in eum animaduertatur ; an

[¶] L. ant dā-maduerti gladio oportet, non securi, vel telo,
num. 8. §. 1. vel fusti, vel laqueo, vel quo alio modo¹ : quis
de p[ro]p[ri]etate

nam auersus à vero est, atq; ab omni ratione,
ut certum necis genus à Domino præscrip-
tum, in aliam formam speciemq; ab homi-
ne mutari posse credat? Cùm enim in omni-
bus negotijs fines mandati diligenter custodi-
endi sint ^m, tum maximè in diuinis iussioni-
bus: Deus mandauit ^{L. diligen-}
^{ter. D. man-}
^{dat.} *sua custodiri nimis* ⁿ.

^{a Psal. 118.}

Ex his patet, leuissimū esse quod firmamē-
ti loco apponit, nibil apud prudentes viros re-
ferre, quid ex ijs fiat, quæ eiusdem ponderis
& momenti sunt. inq; eo duplex eius error
est; vnius, quòd proloquium illud nimis vni-
uersè & generaliter producat ad omnia, quæ
vel natura, vel arte, vel manu fiunt: cùm
tamen quantum ad actiones humanas atti-
net, certum sit, sententiam illam in ijs tan-
tum locum habere, quæ homines vel sponte
sua, vel accepto mandato cum libera agen-
di facultate, faciunt. veluti homicidam cum
dici, qui mortis causam dolo malo homini,
quouis modo vel instrumēto, præbuit: quòd
in eiusmodi maleficio nihil refert, quid ex ijs
fiat, quæ eundem effectum producunt, siue,
vt ille ait, quæ eiusdem ponderis & momenti
sunt. Ast vbi quid fidei alicuius, certa formā,
certōq; modo peragendum, strictè & nomi-
natim

natum commendatur, id leges mandatario aliter exequi, non concedunt: ut ex loco quem superius retuli, alijsq; Ciuilis & Pontificij iuris innumeris, satis patet. Alter eius error est, quod nihil interesse putet, vtrum impij homines cœlesti fulmine à Deo, an ab humana potentia telorum impetu feriantur, quod dicat ea esse eiusdem ponderis & momenti. Nam licet unus extermorum suppliciorum effectus sit, mors nimis interitusque damnati: tamen permagni refert, quo illa modo & medio fontibus inferatur, quia sicut criminum, ita & poenarum gradus sunt, & inde fit ut ex genere vltionis, seu grauitate vel leuitate supplicij, de scelens indignitate, quanta sit, per poenæ ad peccatum proportionem iudicemus. [¶] Poenarum quippe & præmiorum distributio geometram proportionem exigit. Scitè poeta. P.

* L. perfisi
ciendum D.
de pæn. lib.
Pænus. D.
de incend.
rum naufr.
PHora. lib. 1.

Satyr. 3.

[¶] Greg. lib. 4.
epist. 53. can.
qua saucti.
tas. dist. 50.

[¶] Lib. 2. de
baptismo. ö.
stra Donati
flav. ca. 6. in
f. Can non
afferramus.
24. q. 1.

ad sit
Regula peccatis quæ pænas irroget aequalis:
Nescutica dignum horribili sectere flagello.
Sed quem maior sequitur culpa, maiore
pleteatur vindicta. [¶] Praeclarè ut cætera Au-
gustinus: quis dubitauerit hoc esse sceleratissi-
mum, quod est grauius vindicatum? Im-
prudenter ergo ille pænas omnes, ferro,
flam-

flamma, fame, alijsue modis sumptas, eiusdem ponderis & momenti esse statuit: ut officio suo functum prophetam fuisse concludat, si quos Deus cælesti fulmine percussum se indicauit, eos ipse terreno gladio curasset trucidari. Quis nescit, in poenis non humano more sumptis, sed cælitus & prodigijs immisis, Dei Omnipotentis iram & vltionem multò clarius elucere? aut quis tam imperitus rerum æstimator, qui eiusdem ponderis & momenti supplicijs perijisse eos dicat qui terræ hiatu' deglutiti, viui in infernum descenderunt, atq; eos qui sunt ordinarijs, vel extraordinarijs, humanarum legum poenis absumpti? Ac de his quidem Sandéri rationibus, à Bellarmino non sine causa prætermissis, satis mihi haec tenus dixisse videor. Nunc igitur ex hoc diuerticulo ad Bellarminum reuertamur.

V

C A P.

C A P. XXXVII.

EXCUSSI huc usque meam intelligentiam, ut in omnes, quæ apud Bellarmínū vel Sanderum sunt, de temporali Pontificis potestate rationes diligentius inquirereim. Reliquum igitur nunc est, vt ad exempla à Bellarmino proposita, infirmum & debile probationis genus, mentem & manum pari studio conuertam. Ait enim suam sententiam dupliciter probari posse, rationibus & exemplis. Quām vellem equidem rationes firmiores protulisset. Amor sedis Apostolicæ ita me afficit, vt potestatem omnem quam author iste ei tribuit, iure optimo tribui posse vehementer cupiam. Sed iam audiuimus rationes, audiamus & exempla.

Primum est, inquit, 2. Paralip. 26. ubi legimus Oziam Regem, cum sacerdotum officium usurparet, à Pontifice fuisse de templo eiectum, & cum propter idem peccatum leprâ à Deo percussus fuisset, coactum etiam fuisse ex urbe discedere, & regnum filio renunciare. Quod enim non sponte sua, sed ex sententia sacerdotis urbe & regni administratione priuatus fuerit, patet: Nam legimus Leuitici 13. Qui cunque,

cunque, inquit lex, maculatus fuerit lepra, &
separatus est ad arbitrium sacerdotis, solus ha-
bitabit extra castra. Cum ergo hac fuerit lex
in Israel, & simul legimus 2. Paralip. 26. Re-
gem habitasse extra urbem in domo solitaria,
& filium eius in urbe iudicasse populum ter-
ra, cogimur dicere, fuisse eum ad arbitrium sa-
cerdotis separatum, & consequenter regnandi
authoritate priuatum. Si ergo propter lepram
corporalem poterat sacerdos olim Regem iudi-
care, & regno priuare: quare id non poterit
modo propter lepram spiritualem, id est, prop-
ter heresim qua per lepram figurabatur, ut
Augustinus docet in questionibus Euangel.
lib. 2. quest. 40. præsertim cum 1. Corinth. 10.
Paulus dicat, contigisse Iudeis omnia in figu-
ris? Hæc ille.

Miratus sum sæpen numero, nec adhuc mi-
rari satis possum, homines doctrinæ opinio-
ne claros, tam supinè & oscitanter mentis
suæ sensa literis aliquando mandare, vt vi-
deantur aut non leguisse authores quos lau-
dant; aut quos legerint, planè non intellex-
isse; aut de industria ipsorum sensum adul-
terare voluisse. Quod vitium nostra ætate
frequens est; in qua plerique scriptorum a-
lienam fidem sequuti, non ex ipsis fontibus,

sed ex riuulis & incilibus, aliorum incuria & culpa vitiōse deriuatis, assertionū suarum testimonia & authoritates hauriunt: ita ut quæ primi seu malitiose, seu negligenter, ad alienum sensum detorserunt, ea alij, ipsorum scrutinio & iudicio confisi, pro certis & indubitatis, in suos libros transcribant. Quod quanquam in Bellarmino perratum est, vt-pote scriptore fidi & luculento, tamen negari non potest, quin Sanderum & alios temere sequutus, in tribus capitibus de afferenda temporali Pontificis potestate, præsertim vero in superiore exemplo & sequenti proponendo, haud leuiter lapsus sit.

* Lib. 5.
cap. 11.

Ostendi iampridem, in libris aduersus Monarchomachos, ^a falsissimum esse Oziam regnandi authoritate ad arbitrium sacerdotū fuisse priuatum. Etenim profecto nihil in tota Regum historia expressius continetur, quam Oziam à sextodecimo ætatis anno, quo regnum inijt, in annum usque sexagesimum octauum, qui vitæ eius finis fuit, Regem perpetuò mansisse: nec ullo unquam tempore, regni authoritate fuisse priuatum. Habitabat quidem seorsum in domo libera, ac proinde munia Regis, quæ facta sunt, per inorbum obire non poterat. Sed id ei ius regni,

regni, siue regnandi autoritatem non admitt. Alioqui & pueros inauguratos, vt olim Ioam^b & Iosiam^c, & legitimæ ætatis viros, si in mentis aut corporis morbos grauiores inciderint, Reges esse negandum est: cùm illi moribus, hi morbo, à regni procuratione, quæ in facto consistit, arceantur. Manebat certè Rex Ozias quamdiu vixit. Ait enim Scriptura, ^d Anno vigesimo septimo Jerobo- ^d 4.Reg.15.
am Regis Israel, regnauit Azarias (qui & O- ^e 2.Paral.26.
zias & Zacharias dictus est) filius Amasia Regis Iuda. Sedecim annorum erat cùm regna-
re cœpisset, & quinquaginta duobus annis reg-
nauit in Ierusalem. & iterum eodem capite. Anno quinquagesimo secundo Azaria Regis Iuda, regnauit Phacee filius Romelia super Is-
rael in Samaria. Mortuum autem esse hunc Azariam siue Oziam, sexagesimo octauo
ætatis anno, regni vero sui quinquagesimo secundo, testatur Iosephus^e. Si ergo Ozias annū agens decimum sextum regnare cœ-
pit, & annos quinquaginta duos regnauit, Scriptura teste, obijtq; annum agens sexagesimum octauum, ecquod in eius vita mo-
mentum reperitur, quo iudicatus & regni iure priuatus est? Fuit ei interea Curator fi-
lius, sicut his qui in ea causa sunt, ut superesse

rebus suis non possint, adhiberi solet^{1.} Addi-
 tur enim in ea historia, Ioatham filius Regis
 gubernabat palatum, & rexit domum Regis,
 & iudicabat populum terra. Enī ut Ioatham,
 filius Regis vocatur, viuente & ægrotante
 patre, & gubernator palati, ac rector do-
 mus Regis. Iudicabat autem populum, quia
 iudicia ad Regem venire non poterāt, prop-
 ret vim morbi, & separationem ex legis diui-
 na præscripto, vt ibi docet Lyranus. Deni-
 que ait Scriptura, Dormiuitque Ozias cum
 patribus suis, & sepelierunt eum in agro rega-
 lium sepulchrorum, eo quod esset leprosus : reg-
 nauitque Ioatham filius eius pro eo. Enī iterum
 ut Ioatham non nisi à morte patris regnare
 cœpit. Quamvis itaque verum sit, Oziam fu-
 isse ad arbitrium sacerdotis separatum prop-
 ter lepram, quia id lege diuina, disertè cau-
 tum erat : non tamen verum est, eum reg-
 nandi autoritate fuisse priuatum, aut as-
 actum renunciare regnum filio, vt isti falsò af-
 serunt. Authoritas regnandi, & regni admi-
 nistratio plurimū inter se differunt, & non
 minus quam proprietas & possessio. Autho-
 ritas est semper in persona Regis, & cum iu-
 re regni coniuncta : administratio autem &
 procuratio, siue gubernatio apud alios esse
 potest,

1. L. hū qui:
 2. D. de tu-
 dor. & cur.
 dat. l. 2. D. de
 curat. furios.

potest, ita ut unus Rex sit, aliis regni administrator. Vnde qui in Regum infantia, aut morbis grauioribus, præcipuam regni curam gerunt, gubernatoris, rectoris, tutoris, protectoris, alioue simili nomine insigniuntur: & publicum nihil suo proprio nomine, sed Regis infantis, vel ægrotantis, nomine & autoritate proponunt, & pertractant.

Hoc igitur exemplum de Ozia', tantum abest ut pro temporali Pontificis in Reges potestate aliquid faciat, ut ad eam impugnandam & euertendam plurimum valeat. Nam si, (ut ille ex Apostolo refert, & nos fatemur) Iudæis omnia in figuris contingebant: siq; lepra corporalis, ob quam separabatur aliquis à multitudine filiorum Israel, & extra castra solus habitabat, figura fuit lepræ spiritualis, id est, hæreseos, teste Augustino: Si deniq; sacerdotium Aaronicum, figura fuit sacerdotij nouæ legis. Ex his figuris duo argumenta, ad hanc quæstionem appositè deducuntur, quorum alterum, spiritualem Papæ potestatem in Reges & Principes Christianos egregiè confirmat; alterum verò hanc, qua de agitur, temporalem eius potestatem, omnino fictitiam, usurpatam, atq; à iure diuino alienam esse ostēdit.

Prius igitur argumentum hoc modo contextur. Quemadmodum sacerdotes olim Regem Oziam, leprâ percussum, à templo expulerunt, ut extra ciuitatem habitaret: ita nunc summus Pontifex Regem hæresi infestum, quæ lepra est spiritualis, iudicare potest, & separare à communione fidelium per excommunicationem, atq; ita cogere eum habitare extra ciuitatem Dei, id est, Ecclesiam Catholicam, donec fuerit à lepra mundatus, hoc est, donec hæresim abiuraverit. quod si lepra talis ad mortem usq; adhæreat, non est sepiliendus in sepulchris Regum, in Ecclesia nimirum, sed in agro, quia leprosus est, id est, hæreticus. Quod autem dixi Papam posse separare Regem hæreticum à communione fidelium per excommunicationem, de separatione spirituali animorum, non corporum intelligendum est. Subditi enim, Regi excommunicato obsequium denegare non debent.

Posteriorius vero argumentum hac forma recte concludi potest. Sicut iudicium sacerdotis de lepra corporali, in veteri lege, nihil nisi separationem leprosi, & relegationem extra castra vel ciuitatem operabatur: & sicut iudicium sacerdotis de lepra Azariæ, siue Oziae,

Oziæ , non potuit ei auferre ius regni, siue regnandi authoritatem , sed tantum necessitatem ei imposuit habitandi seorsum extra ciuitatem(nam quòd actu, siue de facto, vt aiunt, regnum non administrabat,id non propter sententiam sacerdotalem quæ lepræ indicabat, sed propter vim morbi perpetui corporalis accidit) Ita nunc quoq; censura & sententia summi Pontificis , qua Regem aliquem hæreticum iudicat & declarat , quamvis faciat Regem manere extra ciuitatem Dei, id est , Ecclesiam Catholica m, vt dictum est : tamen non potest ei ius & authoritatem regnandi auferre. atque ita figura cum figurato bellissimè conueniet. Est enim in his veteris testamenti figuris iuris & potestatis Papæ in Reges imago non delineata modò , sed expressa : vt si ab umbra ad corpus, à figura ad figuratum, aliquod idoneum argumentum trahi possit; nullum his euidentius aut certius , ex antiquæ legis constitutione , ad nouæ legis obseruationem, à quoquam adaptetur. Quod si aduersarij ex omnibus veteris legis figuris, vnum aliquod tale, pro suæ sententiæ firmamento, concinnare poterunt , me iudice palmam ferent, certè me nunquam habebunt repugnantem

CAP. XXXVIII.

Secundum est, inquit, 2. Paralipomen. 23. Subi cùm Athalia tyrannicè occupasset regnum, & foueret cultum Baal, Ioiada Pontifex vocauit centuriones & milites, & iussit eis, ut Athaliam interficerent: & pro ea Ioa Regem creauit. quòd autem Pontifex non susserit, sed iusserit, patet ex illis verbis 4. Reg. 11. Et fecerunt Centuriones iuxta omnia, que praceperat eis Ioiada sacerdos. Item ex illi, 2. Paralip. 23. Egressus autem Ioiada Pontifex ad centuriones & Principes exercitus, dixit eis: Educite eam (Athaliam Reginam) extra sepeas tēpli, & interficiatur foris gladio. Quod autē causa huius depositionis & occisionis Athalia, non solum tyrannis eius fuerit, sed etiam quod foueret cultum Baal, patet ex illis verbis qua ponuntur immediate post eius occisionem. Itaque, inquit Scriptura, ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam, & altaria, & simulachra eius confregerunt. Nathan quoq; sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

Noſcio

Nescio equidem quid Bellaminum moverit, ut hoc exemplum, tam remotum, & alienum, ab hac materia & controv ersia, nobis obtrudet: nisi quia illud ante se ab alijs propositum animaduerterat, veritus fortè ne, si id ipse præteriisset, indiligentiae vel præuaricationis apud Sextum V. Pontificem ab æmulis accusaretur, qui supra modum imperiosus, ac Iesuitarum societati parum fauens, vt à pluribus eius societatis Patribus accepi, in animo habuit, totum illum ordinem ad arctiorem viuendi regulam, & habitum religiosum cogere à Presbyteris secularibus colore, forma, vel signo aliquo exteriorē distinctum. Itaque mirari licet, quo modo Bullam ab eo impetrarunt, vt Academiæ Pontianæ Dictaturam perpetuam occupent, id est, vt perpetuo Rectores sint, contra formam & constitutiones foundationis illius Vniuersitatis à Gregorij XIII. factæ. Sunat qui putant Bullam illam esse supposititiam, vel obreptitiam: certè quamvis vera sit, & à Sixto concessa, valere tamen non debet, nec vim ullam habere, quia statim ab eius creatione fuit impetrata, quo tempore quicquid Pontifices concedunt, id non tam impetratum ab illis, quam extortum

tum esse censetur^a. Sed ad rem.

*Glos. in
proem. reg.*

*Cancell. Ne-
uisa. in syl.*

*Imperial. Re-
bus. in tract.
ut beneficia
aut. vacat.*

qq. 9. & 10.

Exemplum de Ioiada & Athalia nihil ad hanc disputationem pertinere, ex eo liquet, quod omnis nostra quæstio in eo versetur. An Pontifex, tanta in legitimos Reges & Principes seculares potestate præditus sit, ut regni priuare, atque alios eorum loco inungere, & inaugurate possit. Exemplum vero de Athalia, est de muliere quæ nullo iure regnum possidebat, sed immani tyrannide, per vim & scelus & cruentam regiae sobolis necem: quæ propterea in ea causa fuit, ut iniussu Ioiadæ sacerdotis, cædi iustè à quolibet priuato potuerit. Sed quia tale quid tentatu periculosem, & factu difficile videbatur, aduersus eam, quæ defuncti Regis Ochosiae mater erat; ideo Ioiadæ Pontificis consilio & auxilio erat opus: aut certè alterius cuiuspiam, qui similiter vel authoritatis suæ pondere, vel sanctitatis opinione, milites & multitudinem ad id facinus egregium conuocaret atq; adeo concitaret.

Quod autem non tam imperio quam sua-
su Ioiadæ id factum sit, patet ex eo quod di-
citur: misit Ioiada Pontifex, & assumens cen-
turiones & milites introduxit ad se in tem-
plum

plu*m Domini, pepigitque cum eis fædus.* idque
 ibi notant interpres. Verba autem *subere*
 vel *præcipere*, de quolibet dici solent, qui
 primas in factione vel societate obtinet. Ni-
 hil itaque in hoc exemplo reperitur, quod
 vel minimam conuenientiam aut similitu-
 dinem habeat cum assertione, quæ ab ad-
 uersarijs probanda suscipitur. *Assertio est, le-*
 gitimos Principes, hoc est, eos qui electio-
 nis vel successionis iure, regna & principatus
 obtainent, posse, certis de causis, à summo
 Pontifice imperio deponi. quid ergo ad eam
 probandam attinet, exemplum de tyranno
 & tyrannoctonia proponere? Nunquid in-
 ter veros Dominos ac legitimos possessores,
 & prædatores atque alienarum possessio-
 num inuasores, nihil interesse putant? An
 autem alia deponendi & interimendi Atha-
 liam præter tyrannidem, causa fuerit, nihil
 curo. satis est eam fuisse tyrannum ^b, & vio-
 lentam occupatricem regni, ad hoc ut nul-
 lum ex parte illius obstaculum vel impedi-
 mentum iuris esset, quo minus & præcipi-
 tari de solio, & à quolibet de multitudine
 cædi posset. quod de Rege legitimo dici si-
 militer nequit; cuius personam, quantum-
 uis impiam, ius regni, atque imperij pote-
 , stas,

^b *Tyrannum
hic in fami-*
nino genere

*posuit, vs
Thucydides,
πόλιν πάσ-*
rov. lib. 1.

stas, ab omni iniuria, & poena huma, protegere ac tueri semper debet. vt ex SS. Patrum scriptis alibi ostendimus. Sequitur nunc tertium.

C A P. XXXIX.

Tertium exemplum, inquit, est B. Ambrosius, qui cum Episcopus esset Mediolanensis, & proinde pastor & pater spiritualis Theodosii Imperatoris, qui Mediolani sedem suam ordinariè tenebat, primum excommunicauit cum propter cedem, quam Thessalonice à militibus fieri imperauerat. deinde pracepit ei, ut legem ferret, ne sententia late de cede, vel bonorum publicatione, rata essent, nisi post triginta dies à sententia pronuntiatione, ut nimirum si quid per iracundiam precipitanter dictasset, intra tot dierum spatum revocare posset. Atqui non potuit Ambrosius excommunicare Theodosium propter cedem illam, nisi prius causam illam cognouisset & dijudicasset, licet criminalis esset, & ad forum externum pertineret: non potuit autem cognoscere & indicare eiusmodi causam, nisi etiam in foro externo legitimus iudex Theodosii fuisse.

Pra-

Præterea cogere Imperatorem ad legem politicam ferendam, & præscribere ei formam legis, nonne manifeste ostendit posse Episcopum interdum temporalis potestate uti, etiam in eos qui potestatem super alios acceperunt? & si Episcopus quilibet id potest, quanto magis Princeps Episcoporum?

Est & hoc quoque exemplum prorsus à re qua de agitur alienum: utpote in quo nec mentio, nec vestigium aliquod temporalis potestatis Episcopi in Imperatorem cernitur: nec aliud quicquam, vnde talem potestatem Episcopo conuenire, probabili aliquo argumento concludatur. sed totum ad illam spiritualem potestatem Episcopi pertinet, qua summum Pontificem in omnes Christianos, cuiuscunq; sint ordinis vel dignitatis, præditum esse, & corde agnoscimus & ore profitemur. Ambrosius Imperatorem, propter peccatum ex iniusta multorum occisione contractum, excommunicauit. Nonne hoc ad spiritualem Ecclesiæ jurisdictionem pertinet, quam tunc Ambrosius episcopali autoritate exercebat? At non potuit excommunicare, inquit, nisi prius causam illam cognouisset & dijudicasset, littere esset criminalis, & ad forum externum perti-

pertineret. De facto quidem potuit (ut faciunt inconsiderati sacerdotes , quos ego vidi aliquando excommunicationem ferre , in cognitâ causâ : sed de iure non debuit , alioqui certè iniquus iudex fuisset , si sine cause cognitione poenas à reo expetisset . Sed esto , causam cognouit , & animaduersione dignam iudicauit , eóq; Imperatorem excommunicauit . quid inde ? Non potuit autem cognoscere & indicare eiusmodi causam , inquit , nisi etiam in foro externo legitimus iudex Theodosii fuisset . Hui , capti sumus , ni sophisma caueamus : latet in hac assertione fallacia fallacissima , ex verbis , in foro externo . Forum duplex est , politicum seu ciuile : & ecclesiasticum seu spirituale . Politicum forum omne est externum : ecclesiasticum verò aliud externum , aliud internum . Externum forum ecclesiasticum est , in quo , de causis ad Ecclesiæ notionem spectantibus , palam tractatur & iudicatur : & si criminales sunt , vindicta de ijs per excommunicationem , interdictionem , suspensionem , depositionem , aut alijs modis , secundum Canones poenales , sumitur . Ac de codem criminis cognoscunt sæpe iudex temporalis & iudex spiritualis siue ecclesiasticus , etiam in foro

exte-

exteriore: sed uterque in suo foro, & ad di-
versas peccatas imponendas: veluti de adulte-
no cognoscit iudex politicus, ut sacrilegi
nuptiarum gladio feriantur. ^{a L. quam.}
iudex ecclesiasticus qui animata curam ge- ^{bui. 30. c. ad}
nit, ut peccati moneat delinquentem, & ^{c. l. Iul. de a.}
perseuerantem peccare, spiritualibus poenit-
tia coerceat. Forum autem internum Ecclesiae,
(quod forum animae, & forum poenitentiae,
& forum conscientiarum vocatur) illud est, in
quo sacerdos de reuelatis sibi a confiteente
peccatis cognoscit & indicat, & poenitenti-
am pro modo delicti, arbitratu suo iniungit:
vulgò enim hodie receptum est, constitutio-
nes poenitentiales esse arbitrarias, ut non
solum Episcopus, sed quilibet confessarius
discretus, possit regulariter eas moderari, &
in foro animae ^b mitigare. Si ergo Bellarmi-
nus per *forum externum*, intelligat forum
ecclesiasticum, quod spiritualibus tantum
poenis contentum est, concedimus totum
quod dicit. Erat enim Ambrosius legitimus
Theodosij iudex in illo foro, idq; ipso facto
& effectu palam ostendit, cum eum excom-
municaret. sed hoc posito & concessso, nihil
inde ad temporalem Episcopi vel Papae au-
thoritatem confirmandam elici potest. quia

^b Can. de his
rbi glos. vlt.
diss. 50. glos.
in can. men.
suram. ad
verb. Sacer-
dotium de poe-
ni. diss. 1.

tam iudicium quam supplicium erat spirituale. Sin vero Bellarminus per *forum exterritum*, intelligat *forum politicum*, falsissimum est quod proponit. Quemadmodum enim distinctae sunt à Deo potestates, Ecclesiastica & Politica, ita etiam distincta *fora*, distincta iudicia. *Idem enim mediatae Dei & hominum Christus Iesus actibus propriis, & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque discernit.*⁴ Magnain certè Ambrosio iniuriam facit, si eum, post adeptum episcopatum, cognouisse & iudicasse de causis criminalibus in foro ciuili arbitretur. Non erat ergo Ambrosius iudex legitimus Theodosij in foro externo politico, quod distis est ad probandum cum non potuisse iudicare, vel punire Imperatorem pena aliqua temporali. At dices, Ambrosius cognovit & iudicauit de cæde. Verum est; sed non ut iudex politicus & temporalis, non inquam eo fine cognovit de crimine, quo iudex secularis. Scitum est ex Aristotele⁴, plures de uno & eodem subiecto varie, alio atq; alio modo & fine, atq; intentione cognoscere. Idem angulus rectus est, quem inuestigat geometra ut sciat, & quem faber ut opereatur. sic idem crimen est, de quo cognoscit iudex

* Cen. cum
ad verum.
96. diss.

⁴ Lib. I.

ca. 7. Lib. I.

iudex laicus, ut reum morte, exilio, pecunia, vel qua alia temporali pena multet; & de quo iudex ecclesiasticus, ut pro modo delicti penam spiritualem & poenitentiam iniungat.

At coegerit Imperator eum ad legem politicam ferendam. ergo temporali in eum potestate visus est. Nuge. Si coegerit, qua potestate, & cuius rei metu coegerit? id nos historiae summa docebit, quae est eiusmodi. Iniecerat Ambrosius Theodosio vinculum excommunicationis, cuius nexu cum liberari cuperet Imperator, negat Antistes se prius id facturum, quam aliquem in eo fructum poenitentiae videat. quam, inquit, paenitentiam ostendisti post tantum scelus, aut quis medicinacu- rasti grauiissima vulnera? Respondit Imperator, Episcopi esse temperare & adhibere medelam vulneri, hoc est, paenitentiam peccatori iniungere: paenitentis vero ijs quae adhibentur uti, id est, iniunctam sibi paenitentiam peragere. Hoc audito, Ambrosius Imperatori ferendae legis, de qua loquimur, necessitatem, pro paenitentia & satisfactione imposuit: qua constituta (nam statim Imperator legem praescribi iussit) Ambrosius eum vinculis excommunicatio- nis exoluit.

Nulla igitur Ambrosius temporali potestate, hoc casu in Theodosium visus est; sed totum quicquid est vi ac virtute spiritualis iurisdictionis præcepit. Nec Imperator, metu poenæ temporalis, morem Antistiti gesit. Nam si noluisset parere, sed, ut mali interdum Principes faciunt, excommunicationem pariter & absolutionem contempset, nihil ultrà quod ageret habuisset Ambrosius ^{• Cap. cum non ab homine de iud.}. Sed quia pius Princeps animæ suæ timuit, ne spirituali vinculo diutius ligata, squalorem sordesq; ex longa carceratione contraheret, obsequutus est voluntati Pontificis, & ut absolutionis ab eo beneficium acciperet, temporale officium, quodè republica esse videbatur, Episcopo admonente impendit. Vnde author historiæ, *tali* *tantaq; virtute & Pontifex & Imperator e-
rant illustres. Nam utrumque ego admiror, il-
lius quidem libertatem, huius verò obedi-
tiam: itemq; feruoris flamas illius, & huic
fidei puritatem.*

Coëgit itaque Ambrosius Theodosium, quem admodum nostri quotidie confessarij suos cogunt poenitentes, quibus delictiviam & absolutionem sæpe denegant, nill munus vel onus, quod illis poenitentiarœ loco

impo-

imponunt, serio se executuros promittant: cum tamen nullam in eos temporalem iurisdictionem habeant. Coëgit & eo modo, quo quisque nostrum solet vicinum vel conciuem suum cogere, cùm id, quod à nobis sibi dari fieriue postulat, denegamus, nisi ille prius aliquid quod optamus, aut nostra aut amicorum gratiâ fecerit. Deniq; tritum est & vulgare, dici aliquem ratione, amore, dolore, iracundia, alijsq; animi affectionibus & passionibus cogi, citra ullam seu temporalis seu spiritualis iurisdictionis potestatem.

Hæc cùm ita sine, est quidem in hoc exemplo animaduersione dignum, Ecclesiasticam potestatem, metu poenæ spiritualis, cogere homines sàpè ad temporalia peragenda, vt Ambrosius hìc Imperatorem. & econtrariò Ciuilem Potestatem, metu poenæ temporalis, ad spiritualia non raro adigere, vt cum Princeps hæreticos vel schismatios, metu corporalis supplicij vel ademptionis bonorum, ad Ecclesiam redire compellit. & tamen neque illa temporalem, neque hæc spiritualem poenam potest, nisi per accidens, irrogare. Sequitur quartum.

Quartum est Gregorij I. inquit, *in privilegio quod concessit monasterio S. Medardi,* &

habetur in fine epistolarum. Si quis, inquit, Regnum, sicut scilicet Iudeum, vel quorumcumque per suarum huius Apostolice authoritatem, ex nobis sive preceptis decretis violauerit, cuiuscunq[ue] dignitatis vel sublimitatis sit bona, res suo priuatus, & ab eius loquacitate subiecta. Si visseret hodie B. Gregorius, & superiora sua verba eo sensu accipi intelligeret, quasi ipse potestatem habuisset priuandi Regestu[m] honore & dignitate: exclamaret proposito talium nosam esse interpretationem, & se inquam talis quid vel personam cogitassem; & vobis quas alibi scripta ab eo sunt, fidem planè abrogant hunc expositionis. Sunt igitur ista non imperantis, sed imprecantis verba, quibus admonet & adiurat omne genus hominum, he priuilegium à se datum violent, quod si violauerint, Deum vindicem fore, qui eos suo honore priuet, quod genus admonitionis, & imprecationis, nunc semper addi solet extremitatibus Bullarum & Constitutionum Pontificiarum, hoc modo. Nulla ergo omnium hominum licet hanc paginam, &c. infringere, vel ei ausus est meratio contraire. Si quis autem hoc attentare presumperit, indignationem Omnipotentiū Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eum

eius incurrat, siue quod idem est, se moneris
incursum.

C A P . X L .

EX his facile certe lector, verum esse
quod saepius ante premonui; Nullū vel
in sacris literis, vel in sanctorum patrū scrip-
tis, vestigium aut exemplum temporalis po-
testatis Pontificię reperiri. ac proinde haud
recte eos facere, imo grauiter peccare, qui
sententiam per se falsissimam, argumentis
& exemplis tam alienis & remotis, nituntur
confirmare. Indoctos hoc modo decipiunt;
ad doctis deridentur. Ostendi iam planè vim
nullam inesse exemplis superioribus, ad pro-
bandum id quod aduersarij affirmant. De
sequētibusverò exemplis minus curio: Nam
licet quædam eorum instituto aduersario-
rum congruant, & Pontifices temporali po-
testate, in postremis Ecclesiæ seculis, usos
aliuando esse indicent: tamen quia nihil
nisi singularia quorundam Pontificum facta
continent, quos homines fuisse, & humano
more in rebus gerendis labi potuisse, nemo
negat (ita ut, quod ante ex Soto retulimus,
vulgari proverbio nunc lactetur, factū Pon-

tificum non facit fidei articulus. Idco de fa.
Etis illorum, quibus talem potestatem exer-
cere nisi sunt, juris questio & disputatio ad-
huc superest, recteque an secundū peracta sint.
Nec illud nos mouere debet, quod authores
historiarum, qui facta illa Pontificum literis
mandarunt, nullam reprehensionis notam
adiecerint, sed potius probarint, tandemq;
Nam dius rei causas complures fuisse video.
Primum quia omnes eius temporis scripto-
res auct. monachi erant, aut sacerdotem clericū,
quibus praecepit augere dignitatem Ponti-
ficiam cura fuit; idcōq; summopere cau-
bant, nequa Pontificum facta lugillarent,
atq; iniustitiae arguerent. Deinde quia tanta
sanctitatis Papæ summae temporis opinio fuit;
victoria ab eo, tanquam a Deo facta, vuln-
gus amplectetur. Vnde non sine causa Io.
Gerson dixit, *Vulgum existinare Papam esse*
unum Deum, qui habet omnem potestatem in
cælo & in terra. Vidi ego ante quinquagin-
ta annis in Scotia, cùm staret adhuc reg-
num fidei & religione integrum, Papæ Ro-
mani nomen (ita enim Scoticè loqueban-
tur, *the Pope of Rome*) tanta in veneratione
apud multitudinem fuisse, ut quicquid ab eo
dictum si cito uicisse narrabatur, oraculi in-
star,

at, & factū diuinī loco, ab omnibus habetur. Deniq; quia præfens illis imminebat periculum, quod multorum adhuc manus ligat, linguaq; occludit, ne si quid Papæ ingratum exprassent, & eius facta reprehendissent, tam scriptor quam scriptum dicit Pontificijs statim percelleretur. quod minime mirum ijs videri potest, qui Sixti V. iram & arrogantiā eō usq; exarsisse nonant, vt, sicut antè admonui, illustres Bellarum disputationes delecto atq; extinguere in animo habuerit, quod non satis sive ambitiōni seruitum esse ab illo Theologo iudicaret; cùm tamen plus ei certe quam oportuit tribuisse. His accedit, quod præcipuum historici officium in narrando, non in iudicando consistit. Vnde multi, memoria magis quam iudicio pollentes, animos ad historiam narrationēs appulerunt, & nuda canticula ac suplice rerum gestarum relationē contenti, eorum æquitatem omnibus restipmandam in medio reliquerunt.

Licet ergo scientiam, & fidem rerum gestarum, illis hominib; debeamus, qui eas scriptis suis posteritati reseruarunt: æquitatum tamen eorum quae gesta sunt, non ab eloquio scriptorum, sed vel ex authoritate

tate Scripturarum, vel ex traditionibus Apostorum, vel ex antiquis Ecclesiæ decretis, vel deniq; ex rectâ naturalis rationis norma addiscimus. Atq; ita eò res semper redit, vt de cuiusq; facti æquitate sit inquirendum, nec quid author historiæ laudauit vel virtus perauit, sed quid iure meritóq; laudari am
 • L. Sed liet
 12. D. de off.
 Prefide.

vituperari debuit, perscrutemur^a. De exemplis itaq; non labore, quæ neq; in Scripturis extant & commendantur, neq; aliquo saltu eorum quos diximus modo, laude digna demonstrantur. Etenim profectò periculi plena res est, aliquem exempla, non hac statera hisq; ponderibus examinata, ad iunitandum proponere: quandoquidem ad antiquitatis monumenta accedentibus, mala quam bona saepius occurrent. Quia de causa Imperator iudices omnes sapienter admonet, non exemplis sed legibus esse iudicandum, atq; in omnibus negotijs non id eos sequi oportere, quod ante ipsos à maximis Magistratibus factum est, sed veritatem, & legum & iustitie vestigia^b. Hæc suadent, ne reliquis exemplis à Bellarmino productis, prolixius & exquisitius discutiēdis immoper, nisi forte aliquid subesse animaduertero, quo lector incautus, veri specie & opinione, capi possit.

• L. nemo
index. 13.
C. de sent. &
interloc.

possit. eorum igitur aliqua, quæ & qualia sint, videamus.

Quantum est Gregorij I I. inquit, qui Leonis Imperatoris Iconomacho à se excommunicato prohibuit vestigalia salvi ab Italiam, & proinde multauit eum parte imperij.

Evidem arbitror hoc exemplum rei gestæ veritatem non continere, quanquam id ita ab historicis quibusdam relatum esse scio. Ut ita credam facit tum singulatis quædam illius Pontificis cum summa irorum integritate coiuncta eruditio, tum Platina de hac re testimonium, qui inter alia eius Pontificis facta egregia, illud cōmemorat, quod sua auctoritate obliterit Italiam volentibus ab illo impio Principe deficere, & alium sibi Imperatorem diligere. ita enim Platina. *Tum vero Leo tertius Imperator, cum aperte inuehi im Pontificem non posset, edictum proponit, ut omnes qui sub imperio Romano essent, sanctorum omnium, Martyrum & Angelorum, statuas atq. imagines è templis abraderent & auferrent, tollendas (ut ipse dicebat) idolatriæ causa. qui vero fecisset, cum se pro hoste publico habiturum. Gregorius autem tanta impietati non modica non obtemperat, verum etiam omnes Catholicos admonet, ne im-*

tantum errorem timore vel edicto Principiū
ullo modo dilabantur. Quia cohortatione ades
certè animati sunt Italie populi, ut paulum
absuerit quin sibi alium Imperatorem delige-
rent. Quo minus autem id fieret, authoritan
sua obstare Gregorius annixus est. Addit au-
tem, hunc Pontificem, ut sanctissimum vr-
rum decuit, literis sapientem Imperatorem admo-
nuisse, ut omisis quorundam improborum er-
roribus, veram tandem amplectetur fidem:
& abolere sanctorum imagines desineret, quo-
rum memoria & exemplari ad virtutis imita-
tionem excitarentur homines.

Huic ego authori fidem in hac re potius
quam alijs historicis etiam antiquioribus,
maxime vero peregrinis, adhibeo: quod is
iussu Sixti IV. Pontificis aliorum Pontifi-
cum vitas conscripsit, idq; Romæ, ubi
multa ei ex antiquis monumentis adiumenta
suppetebant, ad indagationem veritatis re-
rum in Urbe atq; in Italia gestarum: quibus
alijs, ut appetet, destituti, non nisi incertam
famam, & sparlos hominum rumores (qui
sæpe quod factum volunt, factum narrant)
procera & explorata veritate acceperunt.
Si Platina superiorum historiæ particulam
silencio præteriisset, istorum certè, qui de

Gregorio

Gregorio aliter scripscrunt , sententiam velut tacito consensu confirmasset : at cum ita eos scripsisse non ignoraret, (vtpote homo multum in illis historijs versatus) & nihilo minus eorum sententiam manifesta contradictione impugnet, verisimile est eum multo melioribus & certioribus testimonijis interum ab hoc Pontifice gestarum relatione usum esse. Quapropter humanius videtur, & veritati congruentius , Platinam in hac re sequi , atq; in Zonaræ scriptis mendacium arguere (cum satis experimento compertrum sit , hallucinari frequenter eos , qui ex aliorum relatione , dicta facta populum alibi degentium literis complectuntur) quam innocentem optimi Pontificis vitam, scda nota iniustitiae & rebellionis maculare. Nam licet verum sit eum, pro sua in omnes spirituali potestate , Imperatorem hunc merito excōmunicare potuisse : tamen prohibere ne populus , Romano imperio subiectus , censum daret Cæsari, siue vectigalia Imperatori pederet, quamdiu manebat Imperator, non sine manifesta legis diuinæ, & Evangelicæ doctrinæ præuaricatione potuit. Leonem autem hunc , quantumlibet impium, ad mortem usq; Cæsarem mansisse,

sc, & neq; à populoneq; à Pontifice ab imperio depositum & abdicatum fuisse satis inter omnes constat. Dico igitur falsum esse quod scribunt Centuriatores Magdeburgenses, hunc scilicet Pontificem, doctrinā & moribus insignem, patriæ suæ proditorem extitisse. Dico etiam falsum esse, quod superiore exemplo proponit Bellarminus, eundem nempe Pontificem multasse Leōnem Isaurum Iconomachum parte impenj. Nihil enim quicquam mali, vt & hac Platinae historia liquet, neq; in patriam, neq; in Principem commolitus est. Sequitur nunc sextum.

C A P. XLI.

Sextum est Zachariæ, inquit, qui rogatus a Primoribus Francorum Childericum depositis, & in eius locum Pipinum Caroli Magni patrem Regem creari iubisit.

Priusquam aliquid de hoc exemplo dicam, operæ pretium est, inuolutam de eo historiam euoluere; & totum illud Zachariæ factum cum sententia cui probandæ adhibetur, iunctis vtrinq; circumstantijs, breuiter componere: vt inde facilius lectori appareat,

pareat, quam patum efficacitatis ei infit ut propositam aduersariorum sententiam confirmet.

Primum igitur in illa historia animaduersione dignum est, Childericum, & alios quosdam ante eum Reges Meroningios, omni protius regnandi autoritate destitutos, nihil nisi inane atque inutile Regis nomen habuisse. Nam & opes & potentia regni penes palatiū prefectos, qui Maiores domus dicebantur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebantur: qui usque adeo Regibus superiores erant, ijsq; dominabantur, vt Rex prae ter inutile Regis nomen, & precarium vite stipendium, quod et prefectus, siue Maior Domus, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud propriū possideret, quam unam & eam perparui redditus villam, in qua domum, ex qua famulos sibi necessaria ministrantes, atq; obsequia exhibentes, paucæ numerositatis habebat. Ut scribit Eginhartus in vita Caroli Magni.

Si quis igitur rem proprius intueatur, inueniet binos tunc quodammodo Reges fuisse in Francia: unum qui instar regis Scachorum, nomen tantum Regis, sed nullam potestatem regiam habebat, vt loquitur Aimoinus. Alterum vero, cui Maior Domus ^{Lib. 4.} _{cap. 61.} siue

sive præfectus aulæ nomen erat, apud quem
summæ regni potestas consistebat. Hic nomi-
ne tenus quasi sub Rege erat, authoritate
verò & potestate supra Regem: ita ut nihil
ei deesset præter nomen ad plenam perfe-
ctamque regnandi maiestatem; quod etiam
aliquando ei à populo deferebatur, ut sum-
mum illud quod gerebat imperium, summæ
dignitatis nomine significaretur. Itaque Ai-
moinus de Carolo Martello Pipini parte lo-
quens, qui magnum Sarracenorum exerce-
tum, ex Hispania in Gallias irruentem, su-
dit: *Deuicto, inquit, aduersariorum agmine,*
Christo in omnibus presule & capite salutis &
victoria, Rex Carolus salubriter remeauit ad
*propria, in terram Francorum solians prin-
cipatus suis.* Envt Maiorem Domus Regem vo-
cat, propter eam ipsam, qua prædictus erat,
regalem potestatem.

Deinde in ea historia notandum est, Fran-
corum proceres longam Regum suorum ig-
nauiam petras, ad Maiorem Domus Pipi-
num Caroli filium, pacis bellique artibus in-
structum, mira confessione oculos animos-
que conuertisse: quæ res cum ita in spem
regni crexit, ut regium nomen non disma-
lanter affectaret: quod ut facilius sint odio
&

& scandalo multitudinis assequeretur, statuit in primis tentandum per legatos Pontificem Romanum, & eius consensum expetendum: ratus nimurum, quod res erat, Pontifice annuente, populum vniuersum, propter sedis Apostolicae sanctitatem & reuerentiam, facile in eius sententia acquiescendum.

Tertio sciendum est, Zachariam Papam generaliter consultum fuisse de causa Regum qui in illo tempore fuerunt in Francia, uter potius Rex vocari debeat, isne qui nomen tantum Regis, sed nullam Potestatem regiam habebat, an vero qui industria virtuteg. sua, negotia publica moderaretur. & generaliter respondisse, melius esse illum vocari Regem, apud quam summa potestas consistet: quo responso adducti Proceres, Pipinum sibi deligunt Regem. Non dubium tamen est, quin Pontifex de Hypothesi certior factus fuerit, Childe ricum nempe abdicandum, qui falso Regis nomine fungebatur, & Pipinum eius loco ad regni fastigium euenientum. Sed ita opinor eum generaliter respondisse, quia generalis sententia, nullius certae personae notam continebat, & integrum Franciae Optimatibus iudicium, ut inde quod optabant colligerent,

rent, relinquebat. atque ita Papa non simpli-
citer deposuit Chiladericum, sed deponenti-
bus consensit. Verum quia eius consensus
præcipue spectabatur, dicitur præcisè ab hi-
storicis quibusdam Chiladericum deposuisse.

Postremò, in ea historia seriò & diligen-
ter perpendendum est, quòd Zacharias Pa-
pa, auditis Pipini legatis de mutatione regni
& Chiladerico deponendo, rem illam tam in-
solentem & arduam esse iudicabat, *ut initio*
minime auderet tam magni momenti cogitatio-
nem suscipere, tametsi iam satis intellexerat
Merouingiorum socordiam ingens religioni
& reipublicæ Christianæ detrimentum af-
ferre: donec compertum exploratumq; ha-
buisset, Proceres omnes Francorum à Pipi-
no stare, cumq; Regem cupere: & præterea
Chiladericum esse postremum Merouingio-
rum, hominem sine liberis, adeo stupidum,
ut ingenuo dolori amissum regnum ipsi futu-
rum non esset, nec usquam esse qui eius vicem
quererentur. Hæc illa erant, quæ iuncta cum
singulari studio & amore quo Pontifex Pi-
pinum prosequebatur (eò quòd ipse, & pater
eius Carolus, multis ecclesiam Romanam
& sedem Apostolicam officijs essent demo-
ritu) Zachariam mouebant, *ut Francis, eam*
Regum

Regum mutationem cupientibus assenti-
retur.

Hæc quanquam ab historicis de hoc ne-
gotio ad hunc modum conscripta sunt, ta-
men magna nobis adhuc causa dubitandi
de illius facti æquitate relinquitur. Scio Bel-
latrinum alibi, ^b nimia huius facti Zacha-
riæ æquitatis fiduciâ, audacter affirmare,
<sup>b Lib. 2. do.
Rom. Pontif.
cap. 17.</sup>
neminem sanæ mentis negaturum, factum
illud fuisse iustum. At nihil proponit, cur
non sapientissimus quisque iniustum id fu-
isse asseueret: nullam dico rationem proba-
bilem & efficacem reddit, quâ sapiens sibi
persuadeat, Papam Francis in deponendo
Childerico iustè consensisse. quandoqui-
dem nullo casu licet malum facere, ut bo-
num inde quantumuis magnum consequa-
tur. Deponi autem Regem legitimum à pro-
prijs subditis, aut deponentibus consentire,
cùm ille solum Deum supra se habeat, cui
soli gestorum suorum rationem reddere te-
netur, per se & simpliciter malum esse, iam
satis ostendimus. Argumenta autem duo
quibus ad depositionis illius iustitiam pro-
bandam vtitur, adeo incerta sunt ac friuola,
vt illa ab eo proposita esse mirer. Nam pri-
mum, quòd facti Zachariæ æquitatem, e-

nontu rerum metitur, quasi ideo factum illud iustum censeri debeat, quod illa regni mutatio prosperos & felices successus habuerit (*presertim, inquit, cum euentus docuerit mutationem illam felicissimam fuisse*) id adeo plebeium est & puerile, ut ne cogitari quidem à tanto viro, nedum scribi debuerit.

*Careat successibus opto,
Quisquis ab euentu facta nota non dapa tet.*

Quid enim? Nonne postea in eodem regno Franciæ, mutatio à Carolouingijs ad Capeuingios, per summam iniustitiam facta est? Nam Hugo ille Capetus, animi magnitudine & rebus potens, cum eius consutus numero reprimeret, vi atque armis (vero barele captio & incarcerato) regni se diadematè insigniri obtinuit. Vnde Gaguinus eum regnivsurpatorem vocat. & tamen inter omnes constat, mutationem illam felicissimam fuisse, & vt quidam putant, occulto Dei iudicio factam, vt Pipinus, qui Merouingijs regnum per iniuriam eripuit, tandem aliquando patrem in sua sobole iniuriam patetur. Itaque Carolouingij non ita diu regno potiti sunt si cum Capeuingijs conferantur. Capeuingij verò longe diuturnius stabilitum in sua gente imperium habent, & spero

spero in perpetuum habituros.

Alterum quoque argumentum nihil efficacius est, quod a Bonifacij episcopi sanctitate trahit, qui Pipinum, iussu Zachariæ, Regem vnxit & coronauit. adde inquit, quod qui iubente Pontifice Pipinum Regem iunxit & coronauit, vir sanctissimus fuit, B. videlicet Bonifacius Episcopus & Martyr, qui certe auctor iniustitiae, & sceleris publici nunquam fuisset. leue inquam hoc est & nullius momenti argumentum. Nam Bonifacius nudas executoris mandati Apostolici partes in illo negotio obibat, ideoque nihil eius sanctitati detraxit, quod iubente Pontifice pergit: quippe tenebatur Papæ sententiam execui, licet sciuisse eam esse iniustum: & ideo licet reum fecisset Zachariam iniquitas imperandi, innocentem Bonifacium esse ostendisset ordo seruendi, & parendi necessitas. illæsa igitur conscientia Bonifacius mandatum Zachariæ etiam iniustum explere potuit. At fuit Zacharias iste bonus Pontifex; fieri potest, nec id negamus, fuit quoque David bonus Rex & Sanctus; & Theodosius bonus Imperator: fuere Marcianus & Liberius boni Pontifices; attamen nemo eorum non aliquid reprehensione dignum admisit.

^{Cap. Pa-}
^{storatu. S.}
quia vero de
off. ind. deleg.

^{Can. quid}
^{culpatur. 2}
q. 1. can. ml.
les. 23. q. 5.

admisit. Quidni ergo Zacharias odio vel amori indulgere, & humano more iustitiam aliqua ex parte violare potuerit? Notum est Zachariam tunc Pipini auxilio, contra Aistulphi & Longobardorum iniurias, plurimum eguisse. an non ingens illa erat ad expugnandam iustitiam machina? amor, odium, & proprium commodum, faciunt iudicem sape verum & non cognoscere.

*• Aristot.
lib. 1. Rhet.
ad Theodo-
rem. cap. 1.*

Sed ne quid ultra de huius facti Zachariae æquitate contendamus, esto quod operant, demus factum illud fuisse iustissimum. Quid inde, quæso, roboris & firmamenti accedere potest ad probationem temporalis potestatis, quam Papæ in Principes tribuunt? Nunquid aliud, quam ut eius facti exemplo, Papa nunc faciat quod tunc fecit Zacharias? nempe ut alicui populo Regem suum, paribus de causis, abdicare cupienti consensum præbeat? hoc est, si Rex is sit qui nomen tantum habet, sine ulla regnandi autoritate, aut potestate regia: quiq; & liboris orbus, & animo adeo ignavo ac stupido est, ut sine cæde & sanguine deponi: & nemine eius vicem dolente, aut partes tutantec, ex Principe priuatus reddi possit. Nam argumentum ab exemplo nihili est, nisi pa-

res utrobique & casus & causæ sint. Hoc ergo exemplum Zachariæ quid ad immensam illam potestatem stabiendam confert, qua sequentibus seculis freti Pontifices, interduin Reges potentissimos, & omnibus copijs florentes, animique & corporis viribus præstantes, non populorum rogatu vel consensu, sed proprio motu, per bella, per cædes, per schismata, per maximas reipublicæ Christianæ calamitates, regnis priuare & sceptris spoliare se posse gloriati sunt, & conati? Nunquid facti Zachariæ exemplo id illis licere, quisquam sapiens iudicabit?

Sed de hac re satis.

C A P. XLII.

Hanc supremam partem libri nobis Authoris obitus inuidit.

